

ЦЕНТР ПРОГРЕСИВНОЇ ОСВІТИ «ГЕНЕЗУМ»

*Збірник тез доповідей учасників Всеукраїнської
науково-практичної конференції*

«ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ШКОЛІ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА»

28 квітня 2020 р.

Херсон – 2020

УДК 373.3

ББК 74.2

Особливості викладання української та іноземної мови в школі: теорія і практика: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Херсон, Україна, 28 квітня 2020 року). Херсон : Центр прогресивної освіти «Генезум», 2020. – 252 с.

У збірнику містяться результати практичних та теоретичних досліджень вчителів, що були подані на Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Особливості викладання української та іноземної мови: теорія та практика». Даний збірник розрахований на вчителів, що викладають фізіологічні дисципліни. Тематика публікацій свідчить про різноманітність інтересів вчителів української та іноземної мови. Опубліковані матеріали адресовані як фахівцям, так і тим, хто цікавиться сучасним станом інноваційних педагогічних досліджень..

Організатори конференції приймали матеріали у авторській редакції, що позначилося на тому, що у збірнику тез доповідей із максимальною точністю відображається орфографія і пунктуація, яка була обрана авторами публікацій.

Усі матеріали подаються у оригінальній редакції авторів тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції «Особливості викладання української та іноземної мови в школі: теорія і практика».

© Колектив авторів, 2020

© Центр прогресивної освіти «Генезум», 2020

Зміст

Секція 1. Інновації у роботі сучасного вчителя

Андрієнков І.Л. Використання елементів тренінгових технологій на уроках іноземної (англійської) мови.....	6
Васильєва К.Ю. Інновації у роботі вчителя англійської мови під час дистанційної освіти в умовах карантину.....	9
Гутич Е.Ю. Інноваційні методи навчання при вивченні пунктуації як один із засобів формування мовної особистості.....	12
Ковальчук Н.В. Використання інноваційних технологій на уроках української мови.....	17
Константинова Н. Ф. Використання електронних освітніх ресурсів у процесі викладання української мови та літератури.....	21
Малахова І.І. Використання інноваційних технологій на уроках української мови.....	23
Матковська О. Є. Steam-освіта у школі як спосіб оволодіння учнями ключовими компетентностями та наскрізними вміннями на уроках англійської мови.....	26
Овсяннікова Л.Є. Медіаосвіта як один із засобів підвищення ефективності навчання англійської мови.....	30
Подзарей С.С. Креативність сучасного «педагогічного кошика» у системі педагогіки партнерства.....	35
Яриніч О.Ф. Використання інноваційних технологій на уроках української мови в аспекті текстоцентричного принципу навчання....	37
Польська О.А. Формування комунікативної компетенції учнів на уроках української мови та літератури шляхом створення ситуації успіху.....	41
Тимошенко Л.В. Сучасний урок української мови: пошук інноваційних методів навчання.....	45

Секція 2. Специфіка формування комунікативних компетентностей учнів на уроках іноземної мови

Богдан І.В. Використання технології критичного мислення при формуванні у школярів комунікативної компетентності на уроках англійської мови.....	50
Бондаренко С.А. Особливості використання методу проектів на уроках англійської мови в початковій школі.....	54
Перерва З.В. Уроки російського мови в системі комплексно-волнових уроків.....	58
Дмитренко Я.О. Читання на уроках англійської мови у початковій школі.....	61

Золотарьова А.В. Інтерактивне навчання на уроках англійської мови як складова інноваційних технологій.....	64
Івасішина С.В. Innovative 'debate' technology and specificity of students' communicative competence formation at foreign language lessons.....	68
Климов Є.В. Метод проектів як організаційна форма роботи.....	71
Колісник О.С. Формування комунікативної компетентності засобами інтерактивних технологій на уроках іноземної мови.....	77
Легуша Ю.О. Формування в учнів комунікативної компетентності на уроках іноземної мови.....	80
Мановицька Я.В. Методичні рекомендації щодо формування комунікативних умінь учнів засобами діалогічного навчання під час викладання англійської мови.....	83
Харайм Т.О., Омельченко С.В. Навчання граматики як засіб формування комунікативної компетенції здобувачів освіти при вивченні іноземних мов в умовах євроінтеграції.....	88
Уразова О.А. Підготовка учнів до написання особистого листа на онлайн уроці англійської мови (рівень в1/ в1+).....	92
Фадєєва К.С. Специфіка формування комунікативних компетентностей учнів на уроках іноземної мови.....	96
Фадєєва О.В. Застосування методу дискусії як засіб подолання труднощів при спілкуванні іноземною мовою.....	99
Шкуратьок Т.В. Формування лексичної компетентності при вивченні англійської мови за допомогою інтенсивної роботи над текстом.....	104
Яніна О.І. Використання нових педагогічних технологій навчання з метою профілактики неуспішності на уроках англійської мови.....	108

Секція 3. Практичні нароби у сфері викладання філологічних дисциплін

Бондар Н.С. Як виховати внутрішнє прагнення до краси, або стилістичні вправи на уроках української мови.....	113
Кизименко О.М. Аксіологічний та акмеологічний підхід: формування предметних компетентностей на уроках української мови та літератури.....	118
Жадановська Ю.М. Освітній проєкт як засіб розвитку комунікативної компетентності учнів.....	123
Ковшар Н.С., Баланюк Т.М. Розробка інтегрованого уроку. українська мова, хімія. 8 клас.....	125
Козаченко С.І. Особістісно-орієнтоване навчання англійської мови в початкових класах засобом використання інтреактивних технологій (ігрових ситуацій на уроках).....	131
Коренюк Л.П. Ефективність мультимедійних презентацій на уроках української мови та літератури.....	135

Кравченко В.Б. Формування загальнолюдських цінностей в учнів засобами культурологічної змістової лінії.....	139
Марушкевич Л.В. Особистісно зорієнтований урок української мови української мови у системі проблемного навчання.....	143
Ніколенко М.О. Формування комунікативної компетентності здобувачів освіти шляхом упровадження інноваційних технологій навчання на уроках української мови та літератури.....	148
Прологаєва Н.П. Використання елементів медіаосвіти на уроках російської мови та інтегрованого курсу «література».....	153
Прохорович Т.К. Практичні нароби у сфері викладання російської мови.....	175
Савенкова З.В. Впровадження інформаційних методів навчання англійської мови в умовах карантину.....	180
Сало Л.М. Практичні нароби у сфері викладання філологічних дисциплін.....	184
Станкевич І.М. Формування критичного мислення на уроках зарубіжної літератури.....	188
Степанченко О.С. Методика використання технології критичного мислення на уроках української мови.....	193
Федяніна В. О. Формирование у школьников устойчивой мотивации изучения русского языка.....	198
Яровенко Т.С. За принципом «essentiflbeauty»: поезія Джона Кітса в перекладах яра славутича.....	203
Яценко В.А. Розробка уроку англійської мови у 5 класі «My id».....	208

Секція 4. Формування читацької компетентності учнів на уроках української та іноземної мови

Давиденко Н.М. Методика формування читацької компетентності учнів на уроках української літератури.....	228
Зінчук С.М. Інтерактивне читання на уроках української літератури в середній школі.....	231
Путря Н.В. Формування читацької компетентності в умовах інформаційного суспільства.....	233
Супрун О.О. Методика використання англійських казок на уроках англійської мови в середній школі.....	236

Секція 5. Досвід роботи у напрямку викладання української та іноземної мови в системі НУШ

Овсяннікова О. В. Teaching english grammar (the stickler's approach).....	239
Федорук О.В. Досвід роботи у напрямку викладання іноземної мови в системі НУШ.....	243

СЕКЦІЯ 1. ІННОВАЦІЇ У РОБОТІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ

Андрієнков І.Л.,
вчитель англійської мови
*Комунальний заклад «Новомиколаївський ліцей
Шевченківської районної ради Харківської області»
с. Новомиколаївка, Харківська обл., Україна*

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ТРЕНІНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ (АНГЛІЙСЬКОЇ) МОВИ

Крім традиційних методів навчання, які широко відомі та застосовуються у педагогіці, все більшого поширення та розвитку набувають нетрадиційні методи, або так звані, інноваційні. Перш за все, це пов'язано зі змінами, які відбуваються у світі. Освіта, як одна із галузей економіки, не може залишатися осторонь. Тому школа повинна навчати учнів критично мислити та вирішувати будь-які життєві проблеми, розвивати навички ефективної комунікації та співробітництва, лідерства та особистого розвитку дитини, розвивати ІКТ-грамотність та виховувати активну громадську позицію. Це ті основні навички XXI століття, які повинен розвивати вчитель, шукаючи нові підходи до навчання, адже відтепер його основна місія – не передати знання, а навчити вчитися протягом життя.

В умовах Нової української школи вчителю необхідно застосовувати саме інноваційні методи навчання, орієнтуючись на компетентнісний підхід, який базується на основі формування та розвитку життєвих навичок. Одним із альтернативних шляхів є використання елементів тренінгу на уроках іноземної (англійської) мови. Навчальний тренінг за Г. Ковальчук розуміється як запланований процес модифікації знань, поведінкових навичок того, хто навчається, через набуття навчального досвіду, з тим, щоб досягти ефективного виконання в певному виді діяльності [4, с. 11]. В. Безпалько навчальний тренінг розглядає як педагогічну технологію навчання, оскільки він має чіткий алгоритм використання та гарантує досягнення запланованого результату [1, с.78]. Під тренінгом розумію форму групової роботи, яка забезпечує активну діяльність та творчу взаємодію учасників між собою та з вчителем (тренером), це основна форма реалізації освіти на основі життєвих навичок. Він орієнтований на запитання та пошук, а також охоплює весь потенціал учня.

Переваги тренінгових занять вбачаю у подоланні мовного бар'єру учнями, у створенні доброзичливого емоційного середовища, у сприянні творчого самовираження дитини, розвитку уяви та практичних навичок, у можливості вільного перегрупування учнів для виконання різних видів діяльності, у можливості активної комунікативної діяльності між учнями та з вчителем.

На тренінговому занятті перевага надається діяльності не вчителя, а учнів, особистий досвід яких є основою для навчання. Набагато краще, якщо вони поділяться тим, що знають на даний момент, і самі відшукають або засвоять інформацію, якої не вистачає. Учитель на тренінгу відіграє важливу роль фасилітатора, який скеровує діяльність та взаємодію учасників на вивчення теми та досягнення мети тренінгу.

Кожне тренінгове заняття, як і урок іноземної мови, складається з трьох частин: вступної (уведення в іншомовну атмосферу), основної та заключної. Значна різниця – у формі проведення, і як результат – у досягненні поставленої мети.

У вступній частині вчитель активізує знання учнів з теми (складання Mind Map, відповіді на запитання, гра «Survey», «Yes/No Corner», «Merry-go-round», «MimeGame», «Crosses and Noughts» тощо), виявляє очікування учнів від уроку та повідомляє тему і мету, завдання, на які буде спрямована їх діяльність. Основні правила поведінки під час тренінгу розробляються колективно учнями на початку семестру і розміщуються у класі, проте час від часу вони можуть змінюватися.

Основна частина заняття передбачає практичні вправи на розвиток навичок різних видів діяльності та навичок XXI століття. Крім того, завдання на уроках іноземної мови організовую в логічній послідовності відповідно до таксономії Блума: remembering (e.g. word, sentence completion, labelling), understanding (e.g. guess meaning from the context, word searches, gap fill), applying (e.g. freeze frame), analyzing (e.g. questionnaires, predicting, data transfer), evaluating (e.g. discussion, solving problems), creating (e.g. interview, poster presentation) [5]. Кожна вправа повинна завершуватися коротким підсумком чи обговоренням, щоб учні чітко розуміли перехід від одного виду діяльності до іншого. У контексті обмеження часу важливо приділяти належну увагу різноманітним сигналам, які свідчать про завершення відведеного часу на виконання завдання (хлопок, дзвінок, свист, виконання рядків відомої пісні, вимкнення світла тощо). Крім того, вчитель має давати чіткі та зрозумілі інструкції. Якщо всі учасники освітнього процесу усвідомлюють, що треба робити, зростає вірогідність виконання завдання. У своїй практиці використовую ICQs (питання для перевірки інструкції з виконання завдань).

Як зазначалося вище, однією із переваг тренінгу є можливість вільного групування та перегрупування дітей для виконання практичних вправ. Урок іноземної мови дає можливість не просто розділитися на групи чи пари за звичною системою 1-2 варіант/ряд, а під час інтерактивної взаємодії учнів:

- mingle-mingle технологія (даний спосіб поділу на групи найактуальніший під час виконання вправ на розвиток навичок діалогічного мовлення, так як учні мають можливість постійно змінювати партнера, його сутність полягає в «змішуванні» учнів і в пошуку нових співрозмовників),

- поєднуючи слова і зображення на картках (наприклад, при вивченні теми «Науково-технічний прогрес» необхідно поєднати винахід і винахідника і т.д.),
- за алфавітним порядком (не лише учні початкової ланки, але і середньої школи мають час від часу, як показує практика, згадувати літери алфавіту, тому цікаво і корисно поділитися на групи, розташувавшись в алфавітному порядку або за приголосними і голосними буквами, з яких починаються імена учнів),
- будуючи речення (учні складають картки зі словами або вивченими фразами в речення),
- обираючи картки за кольором (учні початкової ланки залюбки діляться на групи, повторюючи вивчені кольори),
- розділяючи слова на певні групи (учням пропонуються картки з вивченими словами, наприклад, свійські та дикі тварини, які необхідно розділити),
- розділяючи слова за частинами мови (учні діляться на групи/пари, повторюючи, до якої частини мови належить певне слово),
- поєднуючи синонімічні фрази (при вивченні фразових дієслів, ідіом є можливість легко перевірити вивчені лексичні одиниці), тощо.

Завершальна частина заняття складається з підведення підсумків уроку, отримання зворотного зв'язку від учнів та повідомлення домашнього завдання. Велика кількість вчителів нехтують етапом отримання зворотного зв'язку, проте, на моє глибоке переконання, це найбільш значуща частина уроку, адже учні можуть висловити свої думки, в деякій мірі оцінити діяльність вчителя. На заняттях застосовую технологію «Рюкзак. Годинник. Сміттєвий бак» або «Млин. Рюкзак», суть якої полягає в тому, що учні в усній або письмовій формі висловлюють свої думки щодо вивченого на уроці, щодо методів, прийомів, форм роботи, які застосовувалися: рюкзак символізує багаж знань, який отримали діти, ті навички, які вони «понесуть» з собою, годинник – час для розмірковування над чимось незрозумілим, сміттєвий бак – інформація, яка була незрозумілою або зайвою на уроці. Адже дуже важливо, щоб учні завершували роботу із задоволенням і високою мотивацією застосовувати набуті вміння, а вчитель міг врахувати інтереси дітей в подальшій роботі.

Тренінгові форми навчання мають такі переваги:

- активність групи;
- поєднання інформації та емоційного ставлення до неї;
- підвищення рівня мотивації;
- здатність групи до колективного мислення та прийняття рішень;
- практична перевірка та закріплення отриманих знань.

Встановлено, що педагогічні тренінги з іноземної мови, які спрямовані на розвиток іншомовних комунікативних умінь суттєво сприяють підвищенню іншомовної комунікативної компетентності та дозволяють «програвати» процес взаємодії співбесідників при пошуку і впровадженні практичних рішень. Як зазначає А.П. Панфілова, «активізує ефект

тренінгу обумовлений створенням особливої навчально-експериментальної ситуації, яка забезпечує розуміння учасниками тренінгової групи того, які індивідуальні та групові психологічні події розгортаються у процесі міжособистісного спілкування, створенням інтенсивного зворотного зв'язку і формуванні практичних умінь, які необхідні в повсякденній роботі» [3,с.186].

Педагогіка – неосяжна наука, і кожен вчитель може обрати різноманітні методи і форми викладання, проте, на моє глибоке переконання, уроки з елементами тренінгу – одна з найцікавіших форм навчання. Саме за допомогою неї можна реалізувати основну мету освіти – всебічний розвиток і становлення особистості. Проте слід пам'ятати, що будь-яка педагогічна технологія, буде недієвою, якщо педагоги, які її втілюють, не розглядатимуть її як цілісну систему!

Література

1. Безпалько В.П. Слагаемые педагогической технологии / В.П. Безпалько. – М., 1989. – 178 с.
2. Мілютіна К. Л. Теорія та практика психологічного тренінгу: навч. посіб. / К.Л. Мілютіна. – К.: МАУП, 2004. – 192 с.
3. Панфилова А.П. Тренинг педагогического общения: учеб пособие для студ. высш. учеб. заведений. – М.: Издательский центр «Академия», 2006. – 336с.
4. Тренінгові технології навчання: [навч. посіб.] / Г.О. Ковальчук, Н.Ю. Бутенко, М. В. Артюшина та ін. – К.: КНЕУ, 2006. – 320 с.
5. Онлайн-платформа для підвищення кваліфікації вчителів англійської мови - <https://nus-english.com.ua/>

Васильєва К.Ю.,

вчитель англійської мови

Нікопольська середня загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №19

м. Нікополь, Дніпропетровська область, Україна

ІННОВАЦІЇ У РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ КАРАНТИНУ

Впровадження інноваційних технологій під час дистанційної освіти наразі являється однією з найважливіших кроків у вивченні іноземних мов. Наразі використання інноваційних технологій входить до повсякденного життя вчителя не лише за допомогою технічних засобів, таких як комп'ютер, планшет, чи телефон, але також з впровадженням нових форм і методів навчання, новим підходам. Основним завданням вчителя в умовах дистанційної освіти є створення умов сприятливих для навчання дистанційно, вибір методів, завдяки яким кожен учень зміг би проявити свою активність, творчість і був би зацікавлений навчанням.

Але учню часом необхідно навчитися вчитися за допомогою інноваційних технологій, бути більш відповідальними за своє навчання. Розвиток самостійності учня за допомогою глобальної мережі - поступовий процес, який треба постійно заохочувати. Одним із таких завдань є інноваційна професійна діяльність педагога, що потребує відповідної підготовки [2, с.6].

Як вчителю розвинути природні здібності дитини, стати транслятором знань, дорадником і «сприячем» у навчанні?

Однією з важливих якостей педагога, умов успішності його як професіонала є готовність до інноваційної діяльності.

Готовність до інноваційної педагогічної діяльності – це особливий особистісний стан, який передбачає наявність у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами і засобами досягнення педагогічних цілей, здатності до творчості і рефлексії [1, с. 277].

Готовність до інноваційної діяльності є передумовою ефективною діяльності педагога, максимальної реалізації його можливостей, розкриття творчого потенціалу.

Принципи інноваційної діяльності педагога

Інноваційна діяльність педагога передбачає дотримання таких принципів:

1. Принцип інтеграції освіти. Вимагає уваги до кожної дитини як особистості, орієнтації на формування громадянина з високими інтелектуальними, моральними, фізичними якостями.

2. Принцип диференціації та індивідуалізації освіти. Потребує забезпечення умов для розвитку здібностей кожного вихованця. Максимальний розвиток здібностей дитини, незалежно від соціально-економічного та суспільного статусу її сім'ї, статі, національності, віросповідання.

3. Принцип демократизації освіти. Передбачає створення передумов розвитку активності, ініціативи, творчості учнів і вчителів, залучення громадськості в управлінні школою. Здійснення цих принципів передбачає зміну характеру освітньої системи, змісту, методів, форм, технологій навчання й виховання. Метою освіти за таких умов є вільний розвиток індивідуальних здібностей, мотивів, особистісних цінностей різнобічної, творчої особистості [2, с. 12].

Отже, у структурі професійноспрямованої особистості педагога готовність до інноваційної діяльності є показником його здатності нетрадиційно вирішувати актуальні для особистісно-орієнтованої освіти проблеми.

Наразі такою задачею виявилось впровадження дистанційної освіти під час карантину. І вчителі мусять не лише користуватися готовою базою, а й впроваджувати інновації в свою роботу і життя учнів.

Метою інноваційної діяльності освітніх закладів є досягнення очікуваного кінцевого результату.

У процесі навчання найбільш доцільно використовувати методи при яких у учнів розвиваються такі бажання, як бажання продуктивно і творчо працювати, досягати успіхів і самомотивуватися.

Наразі найбільш поширеними інноваційними методами являються:

- Інтерактивні методи навчання – це особлива форма організації освітнього процесу, за якого кожна дитина залучається до спільної взаємодії. В дистанційному навчанні інтерактивну взаємодію можна впровадити завдяки liveworksheets [3] – інтерактивним сторіночкам на велику кількість різноманітних тем, можна побачити вікову групу, рівень володіння мовою лексичну та граматичну теми, на які розраховане завдання.

- Ігрові методи навчання – як відомо, дитина найпростіше засвоює знання через гру – причина цього те, що коли людина грає, то концентрується не на засвоєнні знань, а на самій грі. Під час дистанційного навчання доцільним стане комбінування теоретичного навчання з навчанням через гру, притому це може бути комп'ютерна гра освітнього характеру, може бути гра, як додаток на смартфоні (на будь який смак), а може бути навіть руханка, якщо урок проводиться через Skype, Zoomтощо.

- Інформаційні методи навчання - під час навчання на відстані даний метод доцільно використовувати для подачі теоретичного матеріалу з залученням безлічі різноманітних програм для передачі інформації як від педагога до учня, так і навпаки. Це різноманітні освітні платформи, месенджери, YouTube, Facebook, Skype, Zoom, Googleclassroom та інші.

- Метод проектів – цей вид діяльності можна застосовувати для учнів різних рівнів володіння мовою, різного віку на здібностей. Також проект може тривати від одного тижня до декількох. Приклади проектної діяльності на уроках іноземної мови в умовах дистанційного навчання полягає в створенні учнями презентацій в електронних програмах, вивчення тематичного матеріалу і презентація його через відео, аудіо зв'язок, створення англomовного клубу, проведення тематичних заходів та інше.

- Метод особистісно орієнтованого навчання – яким би видом діяльності не займався вчитель, потрібно пам'ятати, що кожна дитина – це індивідуальність, і відповідно вимагає певного підходу у різних сферах життя. Оволодіння іноземною мовою не являється виключенням. Вчителю треба налаштуватися та хвилю дитини, сприйняти її світ і переосмислити своє сприйняття навчання через призму дитячого бачення цього питання. Це індивідуальні завдання, попередньо диференційовані до вікових, інтелектуальних та творчих здібностей та потреб учня.

- Методи розвивального навчання – коли людина навчається чогось нового – це і є розвиток. В випадку освіти на відстані як учні, так і вчителі вчать новому : новим засобам, способам, принципам взаємодії. Навчання іноземної мови в умовах сучасної школи це розвиток таких навичок XXI століття, як комунікативні, соціальні та міжкультурні навички, лідерство та відповідальність, медіаграмотність та інші.

Враховуючи вищезазначене, варто зробити висновок, що введення інноваційних технологій до навчання іноземної мови являється невід'ємною частиною інтеграції у сучасність, адже створюється принципово нова освітня сфера, яка надає широкий спектр можливостей як учневі, так і вчителю. Праця в дистанційних умовах кинула виклик буденності українських шкіл, отримала відповідну реакцію від надавачів і здобувачів освіти. Впроваджуючи інновації у своє життя ми розвиваємося, вчимося і навчаємося пристосовуючись до умов в які ставить нас життя.

Література

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник. – К. : Академвидав, 2004. – 352с.
2. Інноваційна діяльність педагога: від теорії до успіху. Інформаційно-методичний збірник Упорядник Г.О. Сиротенко. – Полтава: ПОІППО, 2006. – 124 с.
3. Інтерактивні завдання: <https://www.liveworksheets.com>

Гутич Е.Ю.,

вчитель української мови та літератури

Великолазівський заклад загальної середньої освіти I-III ступенів

с. Великі Лази, Ужгородський район,

Закарпатська область, Україна

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ПРИ ВИВЧЕННІ ПУНКТУАЦІЇ ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Головною метою сучасного закладу освіти є формування всебічно розвиненої, критично мислячої та духовно багатой особистості, яка вміє комунікативно виправдано й грамотно послуговуватися мовою в різноманітних ситуаціях. Формування комунікативних умінь і навичок засобами пунктуації починається в закладі освіти і має бути зорієнтоване на виховання високоосвіченої, самодостатньої, творчої особистості з інноваційним типом мислення і діяльності. Учні повинні вміти не просто володіти рідною мовою, а й будувати змістовне, граматично та стилістично грамотне висловлювання залежно від ситуації спілкування.

Підручники й посібники з методики навчання рідної мови (О. Біляєва, О. Глазової, І. Олійника, М. Пентиліук, С. Єрмоленко) окреслюють загальні питання навчання пунктуації, однак проблема формування пунктуаційних умінь і навичок учнів основної школи з позиції сучасних інноваційних підходів до шкільної мовної освіти ще достатньо не розглянуто.

Формування мовної особистості засобами пунктуації – це перш за все шліфування, розвиток думки, почуттів, виховання естетичної сприйнятливості до цінностей світової культури й осмислення серед них місця культури свого народу.

Слушну думку з цього приводу висловила Л. Струганець, яка стверджує, що «для дитини підставою є та мова, якою вона думає, що на ній виростуть нові й нові враження, у ній вона сприймає кожен незначний для неї знак, залучаючи знаки пунктуації до мовної будови» [1, с. 84]. Значення пунктуації полягає насамперед у тому, що за її допомогою текст розчленовується на певні відрізки з тим, щоб читач точніше, глибше, в повній відповідальності до задуму автора зрозумів і сприйняв написане. Розділові знаки допомагають виражати думки й почуття.

К. Паустовський образно зазначав, що розділові знаки – це як нотний стан. Вони міцно тримають текст і не дають йому розсипатись. Доцільно вивчати пунктуацію з опорою на літературний текстовий матеріал, бо, як стверджує О. Доценко, пунктуація робить писемне мовлення зрозумілим, недвозначним, дає змогу реалізувати найрізноманітніші інтелектуальні, емоційні, вольові смисли та їх відтінки.

Пунктуація – це система розділових знаків, що використовуються для членування тексту відповідно до його смислових, граматичних та інтонаційних особливостей; система правил вживання розділових знаків; розставляння розділових знаків у тексті [1, с. 89]. Формування правописних умінь і навичок учнів – це одне із першочергових завдань, яке має ставити перед собою сучасний заклад освіти. Для досягнення цієї мети в освітньому процесі необхідно використовувати інноваційні методи та прийоми навчання, творчі завдання і вправи, що спонукали б здобувачів освіти до активного вивчення теоретичного матеріалу з пунктуації та застосування його на практиці.

Слушну думку до підходу вивчення пунктуації висловив М. Русанівський, який стверджував, що на уроках навчання пунктуації потрібно виробити вміння в кожного учня не лише володіти пунктуаційними засобами, а й мати бажання послуговуватися всіма таємницями цього розділу. Ці навички мають бути невіддільні одна від одної і закріпитися в процесі практичного застосування своїх знань. Чим багатша ця практика, тим більша потреба в оволодінні новими поглибленими знаннями, в умінні висловлювати свої думки, у мистецтві переконання словом і знаком, естетичній освіті й самоосвіті. Важливо на уроках вивчення пунктуації з'ясувати пунктуаційний механізм, розкрити її функції, виробити вміння помічати одиниці мови й свідомо користуватися ними [3, с. 203].

Науковець І. Ющук підкреслює, що одні основним завданням шкільного курсу вивчення пунктуації вважають формування в учнів пунктуаційної вправності, інші прагнуть навчити дітей гарно і змістовно висловлюватися, ще інші на перше місце ставлять бездоганне знання правописних правил [5, с. 11]. Вчений І. Олійник переконує, що володіння високою культурою мови досягається внаслідок засвоєння пунктуації та граматичної будови літературної мови, норм правильної вимови, всього багатства пунктуаційних засобів. Дослідник М. Пентилук зазначає, що як і орфографія, пунктуація служить засобом оформлення тексту і сприяє ефективному спілкуванню. Для того, щоб навчити учнів

свідомо засвоювати пунктуаційні правила на основі знання понять, що входять до їх складу, виробляти навички вільного й гнучкого застосування правил на практиці, необхідно використовувати інноваційні методи, різноманітну систему тренувальних вправ. Учитель має знати всю систему тренувальних вправ і володіти методикою її проведення.

На думку дослідниці Н. Ковальчук, особливу роль при вивченні пунктуації відіграють вправи творчого характеру. Вона зауважує, що використання творчих вправ якнайкраще розвиває у дітей творче мислення, інтерес до навчання, до творчої діяльності. Треба лише вдало добирати завдання, щоб вони викликали зацікавлення у школярів. Адже пробудити інтерес до пунктуації, навчити школярів творчо мислити – це найголовніша мета, до якої прагне вчитель у зв'язку із завданням підвищення рівня процесу навчання мови. Доцільно використовувати різноманітні творчі вправи, запитання, завдання-жарти, дидактичні ігри, загадки, ребуси. Використання творчих вправ урізноманітнює проведення уроків навчання пунктуації, що є показником сформованості основних пунктуаційних умінь – правильно вживати розділові знаки відповідно до умов спілкування [2, с. 67–68].

Розвивати логічне мислення, мовлення учнів, навички виразного читання, мовний слух, створювати атмосферу співпраці вчителя й учнів допомагають різні форми нетрадиційних уроків: урок-практикум, урок-змагання, урок-мислення, урок-семінар, урок-конференція, урок-творчість, урок-залік тощо та використання інтерактивних методів («Мікрофон», «Незакінчені речення», «Мозковий штурм», «Навчаючи – учусь», «Ажурна пилка» «Мозаїка», «Дерево рішень», «Аналіз ситуації» та ін.). Такі форми і методи вивчення пунктуації заохочують учнів до самостійного здобування знань, умінь та навичок. Для формування пунктуаційних вмінь і навичок ефективним є використання тренувальних вправ у вигляді ігрових ситуацій («Цікавий ланцюжок», «Слабка ланка», «Супермайстер», Актуальні проблеми в системі освіти: «ЗНЗ – доуніверситетська підготовка – ВНЗ» 52 «Лінгвістична вікторина», «Розшифруйте» та ін.). Вони сприяють пробудженню інтересу до навчання, дають змогу поєднувати в одне єдине ціле два процеси: засвоєння знань та їх застосування.

Пунктуацію не можна вивчити тільки шляхом запам'ятовування правил, бо часто вживання розділових знаків залежить від стилю мовлення, особливого забарвлення думок, переданих письмово. Інколи для того, щоб правильно поставити розділовий знак, необхідно точно зрозуміти не тільки окреме речення, а й увесь текст. Тому, вивчення пунктуації тісно пов'язується не тільки з граматиною, але з стилістикою, аналізом текстів різних стилів мовлення, особливостей мови художніх творів.

Наведемо для прикладу кілька завдань з метою перевірки засвоєння учнями відомостей про пунктуацію.

Пунктуаційний практикум.

Перепишіть речення, правильно поставте розділові знаки, з'ясуйте смислові зв'язки між частинами. 1. День був похмурий і насичене вологою повітря невидимим маревом вкривало далечінь де лежали вкриті снігом поля

та чорніли пагорби (М. Черничук). 2. В кутку під божницею замість стола стояла вузька примостка на чотирьох паколах убитих в землю (П. Мирний). 3. Давня українська література зокрема поезія налічувала не одну сотню імен письменників які творили в своєму часі і мистецтво яких чи не загинуло цілком чи не дійшло до нас частково (В. Шевчук). 4. Для неї не було б здається несподіванкою якби це саме він син її капітан Дорошенко прибув із далеких плавань додому прибув би кораблем аж сюди та кинув якір на видноті у рідному степу поблизу матеріної домівки (О. Гончар). 5. Як справжній мисливець він терпіти не міг коли без усякої потреби нищили природу (М. Рильський). Мить творчості. Напишіть твір-роздум на одну із тем, використовуючи складні синтаксичні конструкції. «Двомовність – як роздвоєне жало» (Л. Костенко); «Із рідним словом тулишся, мов злодій» (П. Куліш); «Маємо бути європейцями на ґрунті українському» (П. Грабовський). Пунктуаційне повідомлення.

Складіть усне повідомлення на тему: «Розділові знаки в безсполучниковому складному реченні». Із художньої літератури підберіть і випишіть приклади на кожне повідомлення. Поміркуйте. Прочитайте речення, простежте за розділовими знаками та інтонацією в них. Зробіть висновки, при яких смислових зв'язках у безсполучниковому складному реченні ставиться кома, крапка з комою, тире, двокрапка. 1. Співає Маланці колос, сміється лука ранніми росами, дзвоном коси кличуть городи, синім сочистим листом тучна земля диха на неї теплом (М. Коцюбинський). 2. Ось і великодні святки прийшли і пройшли; зазеленіли поля; зацвіли садки; защебетали соловейки (П. Мирний). 3. Глибоке зоряне небо; місяць-князь високо стоїть на ясній оболоні й блідне перед наступаючим ранком; східний край неба вже побілів і пройнявся рожевим серпанком ... (М. Старицький). 4. Я знаю: моя Україна воскресне на поклик добра (Д. Павличко). 5. Мало прожити життя – треба життя зрозуміти. Розподільний диктант. Випишіть речення за таким порядком: відокремленими прикладками, відокремленими обставинами, відокремленими додатками, відокремленими означеннями. Усно поясніть розділові знаки. 1. Заслухані у відголосся минулого, задивлені у міраж майбутнього, ми часто пропускаємо повз увагу найцінніше – музику сьогодення цього дня (І. Вільде). 2. В людській душі, крім видимого неба, є одинадцять всячеських небес (Л. Костенко). 3. Весняний вітер нетерпляче зітхає, оббігаючи узлісся та розвіваючи гілля плакучій березі (Л. Українка). 4. Я, людина двадцятого віку, – і от, зачудована, бачу лише первозданність (Л. Костенко). 5. В рідній мові мудрість віків і пам'ять тисячоліть, в ній неосяжна душа народу – його щирість і щедрість, радощі й печалі (С. Плчинда).

Робота з текстом. Вибіркове письмо з графічним завданням. Прочитайте текст. Висловіть його головну думку. Випишіть складнопідрядні речення, визначте місце підрядної частини щодо головної, накресліть схеми. Дідова хата

Ніяку хату так не любили бусли, як дідову. Її стара, зелена та горбкувата, наче вкрита луговими купинами, стріха ранньою весною

зацвітала великими чорно-білими квітами – то з усього села злітали сюди бусли. Торохкотіли у небо довгими червоними дзьобами, а потім насакували одне на одного, штурхали грудьми й били крилами, спихаючи з гребеня даху, вони билися за гніздо, найкраще на увесь виднокіл. Воно було дуже старе і від того велике й міцне, вимощене так, наче вросло у стріху. Як казали люди, у буслів була своя причина, щоб домагатись саме цього гнізда. Мовляв, розумні птахи знали, що дідова хата ніколи не загориться і тиснулись сюди, хоч на сусідніх будинках клали їм і колеса, і вимощували гребені старим бур'яном, аби приманити. Бусли ж лиш тоді розлітались на інші обійстя, коли на дідовому утверджувались хазяї – старі й дужі птахи, що роками жили тут. І так до наступної весни, а там усе починалося спочатку. Люди заздрили старому Тарасові, що так умів причаровувати до себе буслів, бо, звісно, де на хаті бусол, там у хаті й щастя (Г. Кримчук).

Поетична хвилинка.

Прочитайте уривок з вірша «Між іншим» Л. Костенко. Визначте головну думку. Зверніть увагу на розділові знаки. І в житті, як на полі мінному, я просила в цьому сторіччі хоч би той магазинний мінімум: – Люди, будьте взаємно ввічливі! – І якби на те моя воля, написала б я скрізь курсивами: -Так багато на світі горя, люди, будьте взаємно красивими!.

Сконструйте. За поданими схемами складіть речення і поясніть розділові знаки. 1. УС: іО, іО, іО, іО. 2. УС, як-от: О, О,О. 3. О, О, О – УС. 4. Чи О, чи О, чи О – УС. 5. УС, а саме: О, О, О.

У лабораторії письменника.

Прочитайте уривок із трилогії У. Самчука «Волинь». Правильно розставте розділові знаки. Тату тату Ну чого тобі Чому чорногузів кличуть Іванами А де вони діваються зимою Бо так їх піп охрестив А на зиму вони відлітають від нас У теплі краї у вирій Вони хотіли б щоб завше було літо а у нас є й зима От вони й летять того літа шукати деінде. Тату А де ж ті краї Там ніколи немає зими А чому Де це То далеко Звідсіль не зобачиш За морем Багато птахів відлітає туди але весною вони знову вернуться. От там певно злетиться дуже багато птахів.

Використання наведених вправ сприяє формуванню навичок самоконтролю, вмінню висловлювати особисту думку з приводу певних пунктуаційних особливостей, розвиває уяву й навички критичного мислення, а також допомагає учням краще закріпити, повторити, узагальнити матеріал з пунктуації.

Така форма роботи на уроці з використанням інноваційних методів навчання пунктуації сприятиме поліпшенню, як писемного, так і усного мовлення учнів, етики спілкування, створюватиме можливість для диференціації знань, контролю й оцінювання результатів і вестиме до поліпшення їх грамотності.

Література

1. Доценко О.Л. Стратити не можна, помиловати, або стратити, не можна помиловати, чи особливості української пунктуації / О.Л. Доценко //

Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2003. – № 3. – С. 88-95.

2. Ковальчук Н. П. Використання вправ творчого характеру на уроках вивчення пунктуації / Н. П. Ковальчук // Теоретична і дидактична філологія. – 2012. – Вип. 12. – С. 64-69.

3. Русанівський В. М. Українська мова для середньої школи/ В. М. Русанівський, С. Я. Єрмоленко. – [2-е вид.]. – К. : Радянська школа, 1979. – 240 с.

4. Струганець Л.В. Теоретичні основи культури мови / Л. В. Струганець. – Тернопіль, 1997. – 265 с.

5. Ющук І. П. Роздум про мету викладання рідної мови в школі / І. П. Ющук // Дивослово. – 2004. – № 9. – С. 10-14.

Ковальчук Н.В.,

вчитель української мови

Голишівська загальноосвітня школа І-ІІ ступенів

с. Голишів, Рівненська область, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Якщо знання – це новий капітал,
То інновації – нова валюта.

Кевін Келлі

Актуальність проблеми. Традиційна освіта розглядається як засвоєння учнями певних знань, умінь, навичок, зумовлених Державними стандартами та програмами з того чи іншого навчального предмету. Сьогодні гостро виникає необхідність проаналізувати фактори, що негативно впливають на підвищення якості освіти та формування життєздатної та конкурентоспроможної особистості. Адже сучасний світ складний, тож дитині вже не достатньо знань, що вона має. Дитину необхідно навчити використовувати ці знання. Тому тільки у взаємодії знань та вмінь, сучасна дитина не тільки знайде своє місце у цьому світі, а ще зможе творити долю власної держави. Важливою й актуальною проблемою сучасної школи є правильний вибір освітніх технологій. Тільки завдяки ефективно обраним педагогічним технологіям, методам та прийомам, можна формувати ключові компетентності учнів, необхідні для гідного життя в суспільстві.

Мета дослідження. З'ясувати ефективність інноваційних педагогічних технологій в навчально-виховному процесі.

Основний текст. Стрімкий розвиток інноваційних технологій стає причиною освітніх реформ, які перетворюють освіту на продуктивний сектор економіки. В Україні повинен забезпечуватися прискорений, інноваційний розвиток освіти шляхом оновлення змісту освіти та організації навчально-

виховного процесу відповідно до демократичних цінностей, ринкових засад економіки, сучасних науково-технічних досягнень [1].

Інновація як процес означає часткову або масштабну зміну стану системи і відповідну діяльність людини. Інновація як результат передбачає процес створення нового, що має конкретну назву «новація» [7].

Педагогічні інновації, у своїй більшості (88%), розробленні авторами у вигляді педагогічних інноваційних технологій – це якісно нова сукупність форм, методів і засобів навчання, виховання й управління, яка приносить суттєві зміни у результат педагогічного процесу.

Слово «технологія» грецького походження й означає «знання про майстерність».

Специфічні риси педагогічних технологій:

- розробка діагностично поставлених цілей навчання і виховання;
- орієнтація всіх процедур на гарантовані досягнення поставлених цілей;
- оперативний зворотній зв'язок, оцінка поточних і підсумкових результатів;
- відтворюваність педагогічних процедур.

У традиційному педагогічному процесі цілі ставляться невизначено:

«вивчити, що таке іменник», «систематизувати знання», «виразно читати текст» і т.п. Такі цілі не описують результату, досягнення їх важко перевірити. У діагностично поставленій меті описуються дії учня в термінах: знає, розуміє, застосовує, знаходить та ін., тобто наявні очікувані результати.

Ознаки педагогічної технології:

- змістовність;
- системність;
- логічність;
- керованість і ефективність;
- економічність;
- відворюваність;
- візуалізація
- коректування – можливість використання в процесі викладання зворотного зв'язку у вигляді контролю, рефлексії, тренінгів [2.с.75-77].

Розглядаючи володіння вчителем педагогічною технологією як однією з умов оптимальності та продуктивності його педагогічної діяльності можна представити як сукупність педагогічних умінь і прийомів реалізації педагогічного впливу і взаємодії:

- постановка мети взаємодії;
- аналіз сформованої ситуації і формування педагогічних завдань;
- здійснення цілеспрямованого впливу на особистість дитини та взаємодії з нею і управління навчально-виховним процесом;
- передача досвіду мовними (вербальними) і невербальними способами;
- організація життєдіяльності дітей та виховного процесу;
- пред'явлення педагогічних вимог;
- оцінка вихованця та позитивне підкріплення ;

- дозвіл виникаючих конфліктів;
- вміння керувати своєю поведінкою і реакціями.

Ефективність будь-якої педагогічної технології залежить від того, на якій науковій концепції вона побудована.

Таким чином, вихід на рівень розробки педагогічних технологій робить педагогічний процес, з одного боку, більш організованим, з іншого боку, розкриває перед педагогом необмежені можливості творчого пошуку і вдосконалення педагогічної діяльності.

На сучасному етапі життя на уроках української мови виділяю такі інноваційні технології:

- технологія розвитку критичного мислення – формує творче мислення, сприяє розвитку креативності;
- технологія інтерактивного навчання. Сьогодні уже неможливо викладати предмети традиційно: у центрі навчального процесу знаходиться вчитель, учні слухають пояснення, виконують завдання. Введення в школі інтерактивних методик дає можливість докорінно змінити ставлення до об'єкта навчання. Підхід до учня, який знаходиться в центрі процесу навчання, базований на повазі до його думки, на спонуканні до активності, на заохоченні до творчості. Він полягає, насамперед, у підвищенні навчально-виховної ефективності занять, і як наслідок – у значному зростанні рівня реалізації принципів свідомості, активності й якості знань, умінь і навичок.
- ігрові технології навчання. Відрізняється від інших технологій тим, що гра: це добре відома, звична й улюблена форма діяльності для людини будь-якого віку. Ігрова форма занять створюється на уроках за допомогою ігрових прийомів і ситуацій, що виступають як засіб спонукання, стимулювання до навчальної діяльності.
- технологія особистісно орієнтованого навчання;
- проектна технологія. Передбачає роз'яснення учнем або групою учнів якої-небудь проблеми, яка передбачає, з одного боку, використання різноманітних методів, засобів навчання, а з другого – інтегрування знань, умінь з різних галузей науки, техніки, творчості.
- технологія проблемного навчання. Суть цієї технології – створення вчителем самостійної пошукової діяльності школярів із розв'язання навчальних проблем, у ході якої формується нове знання, уміння, навички та розвиваються здібності дитини, активність, зацікавленість, ерудиція, творче мислення та інші особисто значущі якості.
- Інформаційно-комп'ютерні технології – це сукупність методів і технічних засобів збирання, організації, збереження, опрацювання, передачі і подання інформації за допомогою комп'ютерів і комп'ютерних комунікацій.

Отже, знання мають бути інструментом у розв'язанні життєвих проблем, засобом особистісного розвитку, соціалізації учнів, успішного професійного становлення та облаштування особистого життя. Тому зміст навчального матеріалу визначено з огляду на корисність, потрібність його за межами школи [8.с.3-5].

Застосовую на уроках української мови інтерактивні вправи (вікторини, тести, ігри «Перший мільйон», «Знайди пару» тощо).

Висновки

Працюючи над даною темою, з'ясувала, що найбільш ефективною формою навчання для мене є використання сучасних технологій в поєднанні з традиційними засобами.

Вважаю доцільним на уроках використовувати елементи інноваційних технологій разом із традиційними, що дозволяє урізноманітнити діяльність учнів, а саме:

- навчає здобувати знання самостійно;
- акумулює вміння користуватися здобутими знаннями для рішення нових завдань;
- сприяє набуттю комунікативних навичок і умінь;
- надає можливість широких людських контактів в знайомстві з різними точками зору на одну проблему;
- навчає користуватися дослідницькими методами: збирати інформацію, факти уміти їх аналізувати з різних точок зору, висувати гіпотези, робити висновки;
- надає можливість висловлювати свої власні думки.

Цей процес треба організувати так, щоб зорієнтувати дитину на досягнення нею цілей, які вона сама собі поставила. Тому етапу визначення цілей, завдань уроку треба приділяти більше уваги при плануванні будь-якого уроку.

Я вважаю, що сучасне життя зазнало багатьох змін, тому школа вже не може бути тільки осередком знань. Школа повинна давати вміння застосувати ці знання для вирішення будь-яких життєвих, особистісних, проектно-дослідницьких проблем, формування цінності, необхідні для розуміння проблем суспільства, країни в цілому. Тож тільки той вчитель, котрий не стоїть на місці, іде в ногу з життям, використовує сучасні інноваційні технології, здатний не зійти на узбіччя, здатний запалити і підтримувати вогонь у душах своїх вихованців.

Не забуваймо, справжній вчитель повинен працювати на майбутнє, а наше гідне майбутнє – це наші діти!

Література

1. Державний стандарт базової та повної загальної середньої освіти. К.: Постанова Кабінету Міністрів України № - 1392 від 23.11.2011.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. – К., 2004. – С. 75-77.
3. Інтерактивні технології навчання теорія, досвід: Методичний посібник. / Авт. – уклад. О.Пометун, Л. Пироженко. – 2007.
4. Паламарчук В.Ф. Інноваційні процеси в педагогіці. К., 1994

5. Перспективні педагогічні технології в шкільній освіті: Навчальний посібник / За ред. С.П. Бондар.- Рівне, Редакційно – видавничий центр «Тетіс» Міжнародного університету «РЕГІ», 2003. – 200с.
6. Пометун О. Енциклопедія інтерактивного навчання. – Київ, 2014. – 95с.
7. Попова О.В. Інновації в сучасній педагогічній теорії та практиці // Педагогіка та психологія: Збірник наукових праць (За заг. Редакцією академіка. І.Ф. Прокопенка, чл.-кор. В.І. Лозової. – Харків: ХДПУ. – 1999.
8. Концепція «Нової української школи».
9. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Українська мова 5-9 класи. Пояснювальна записка / За ред. Г.В. Мовчан. – 2017. – С. 3-5.

Константінова Н.Ф.,
вчитель української мови та літератури
Добровеличківська загальноосвітня школа І – ІІІ ступенів №1,
Кіровоградська область, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Розвиваються технології – змінюються і вимоги, що пред'являються до змісту навчального процесу. У даний час ми, вчителі, повинні не стільки давати знання, скільки вчити учнів вчитися, самостійно знаходити джерела поповнення знань. У зв'язку з цим виникла необхідність в новій моделі навчання, побудованої на основі сучасних інформаційних технологій, які не тільки полегшують доступ до інформації, але і дозволяють по-новому побудувати освітню систему.

Впровадження нових інформаційних технологій у навчальний процес дозволяє активізувати процес навчання, підвищити темп уроку, збільшити обсяг самостійної та індивідуальної роботи учнів. Сьогодні, щоб процес навчання був повноцінним, необхідно, щоб кожен вчитель міг підготувати і провести урок з використанням різних електронних освітніх ресурсів, тому що їх використання здатне зробити урок більш яскравим, цікавим, насиченим, більш ефективним [1, с. 2].

Використання електронних освітніх ресурсів на уроках української мови та літератури дозволяє урізноманітнити форми роботи, діяльність учнів, активізувати увагу, підвищує творчий потенціал особистості. Побудова схем, таблиць, презентацій дозволяє економити час, більш естетично оформити матеріал. Використання кросвордів, ілюстрацій, малюнків, різних цікавих завдань, тестів, виховують інтерес до уроку, роблять його цікавішим.

Застосування ІКТ на уроках дозволяє використовувати різноманітний ілюстративно-інформаційний матеріал. Причому матеріал можуть знаходити і самі учні в Інтернеті і на дисках. Формується інформативна компетенція учнів. Використання інтерактивних тестів допомагає не тільки економити час

вчителя, але і дає можливість учням самим оцінити свої знання, свої можливості [2, с. 8].

Використання мультиплікації і анімації урізноманітнює уроки, активізують учнів. Цікаво звучить на уроці лекція з використанням мультимедіа проектори, коли лекція супроводжується демонстрацією учням барвистих схем, для пояснення використовуються різні звуки і анімація (але при цьому потрібно пам'ятати, що зайва анімація заважає сприйняттю), швидкі посилання на раніше вивчений матеріал. Важливо продумати, де і як доцільно використовувати інформаційні технології на уроці.

Використання електронних освітніх ресурсів підвищує наочність, інтерактивність. Це анімовані малюнки та ілюстрації; інтерактивні визначення, правила, таблиці, навчальні тексти; електронні завдання, тести, словники і довідники.

Мені б хотілося зупинитися на тих ресурсах, які найчастіше використовуються на уроці.

Найчастіше використовую презентації. Використовувати їх можна і при поясненні нового матеріалу, при закріпленні знань, і при виконанні творчих завдань і фізхвилинок. У презентацію можна вставити все, що тільки можливо: і малюнки, і схеми, і тести, і відео, і посилання на інший електронні освітні ресурси. Порівняно з іншими ресурсами презентацію можна вважати універсальним.

Анімації та ілюстрації, наприклад, використовую при поясненні нового матеріалу: ці ресурси наочно демонструють навчальний матеріал, дозволяють спостерігати різні явища мови. Також ці ресурси можна використовувати для організації творчої роботи (скласти розповідь на основі картинки, наприклад).

На уроках узагальнення і повторення доцільно використовувати інтерактивні таблиці, схеми; вони допомагають систематизувати вивчений матеріал. Утім, їх можна використовувати і при поясненні нового матеріалу. За допомогою таблиць діти вчаться аналізувати мовні явища, робити висновки й узагальнення, схематично представляти мовний матеріал. Таблиці допомагають згадати орфограму або пунктограму. На відміну від друкованих, електронні таблиці мають підвищену наочність. Одну і ту ж таблицю можна використовувати протягом усього періоду вивчення якоїсь теми, так як таблиці бувають багаторівневі, що містять повну інформацію з будь-якого розділу (наприклад, «Іменник» або «Займенники», або «Дієслово»)

На етапах повторення і закріплення матеріалу використовую інтерактивні тести. Перевага електронних тестів високий ступінь інтерактивності: і контролюють рівень знань, і в разі потреби допомагають пригадати правило.

Висновок. Отже, електронні освітні ресурси можна використовувати на всіх етапах уроку і при будь-якій організації навчального процесу. При цьому змінюється не тільки зміст навчального процесу, але і зміст діяльності вчителя: вчитель перестає бути просто «репродуктором» знань, а стає

розвитком нових технологій навчання, що, звичайно ж, підвищує його творчу активність, але і вимагає високого рівня методичної підготовки.

Література

1. Воробцова В.В. Використання інформаційних технологій навчання на уроках української мови та літератури. Електронний ресурс. Режим доступу до джерела: [http:// www.pbav.gov.ua](http://www.pbav.gov.ua).
2. Скуратівський Л. В. Інформаційні технології як засіб мовленнєвого розвитку учнів в процесі навчання української мови в основній школі // Українська мова та література в школі. – 2005. – № 4. – С. 7-10
3. Уліщенко А. Комп'ютер і вивчення української словесності // Дивослово. – 2006. – №10. – С. 7-8
4. Освітні технології: Навчально-методичний посібник /О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; За заг. ред.. О.М. Пехота) – К.: А.С.К., 2001 – 256 с.

Малахова І.І.,

вчитель української мови та літератури

Комунальний заклад Сумської обласної ради

Правдинська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат

Великописарівського району

с. Іванівка, Сумська область

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

На сучасному етапі розвитку нашої держави гостро постає проблема оновлення й перебудови нашої національної системи освіти «як найбільш важливої ланки у вихованні свідомих громадян Української держави» (Державна національна програма «Освіта»).

Сучасний вчитель української мови та літератури має на меті складне та, водночас, диференційоване завдання: як зробити, щоб урок був цікавим, захоплюючим, радісним для учнів, щоб розкрив їх творчий потенціал, спонукав до правильного морального вибору та прийняття самостійного рішення? Таких результатів можна досягнути за умови, якщо вчитель-словесник знайде ключ до найефективнішого досягнення мети навчання та прийомів оптимізації навчального процесу, змінить підхід до здобуття знань з мови та літератури.

Моворозвиток – складний процес: уже хоча б тому, що багатоаспектний, залежний і узалежнений від багатьох чинників. І одним із таких чинників, що визначають розвиток мови, її якість, є наше знання про неї [3, с. 8]. А наше завдання, як педагогів, - урізноманітнювати її вивчення на своїй уроках сучасними засобами інтеракції, щоб учні були зацікавлені у вивченні тієї чи іншої теми.

Актуальною постає проблема розроблення ефективних педагогічних технологій і впровадження їх у навчальний процес. Інноваційний підхід до викладання української мови забезпечує позитивну мотивацію в учнів на здобуття знань, активне функціонування інтелектуальних та вольових сфер, дає відчуття потреби в самоосвіті, формує сильний інтерес до навчального предмета, сприяє розвитку учнівської особистості.

Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання ділових(рольових) ігор, спільне розв'язання проблем. Навчальний процес відбувається за умов постійної активної взаємодії всіх учасників педагогічного процесу. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання в групах), де учні та вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами [2, с.17].

Щоб організувати ефективний та цікавий урок, має бути відповідна підготовка до нього. Велика увага приділяється організаційному моменту. Адже, « уміє вчити той, хто вчить цікаво» (А. Ейнштейн). Важливе завдання організаційного етапу – емоційно налаштувати учнів на урок, побачити тільки перспективні лінії розвитку, щоб в очах учнів засвітилася радість, щоб у кожного з них з'явилася впевненість у власних силах.

У своїй педагогічній практиці нерідко використовую «родзинки» для мотивації навчання, завдяки яким створюються умови, за яких мета і завдання навчального процесу, визначені вчителем, усвідомлюються кожним учнем як особистісно значущі. Вправи: «Мікрофон», «Робота в парах», «Коло компліментів» – це неповний їх перелік що використовую на уроках.

Сучасна методика пропонує нам для використання безліч прийомів інтерактивного навчання від найпростіших («Робота в парах(групах)», «Карусель», «Мікрофон») до складних («Мозковий штурм», «Мозаїка», «Аналіз ситуації»), а також імітаційні ігри, дискусії, дебати.

У скарбниці педагогічної науки й практики є чимало інноваційних проєктів. Завдання вчителя-словесника полягає в підготовці юної особистості до життя в інноваційному за типом розвитку суспільстві, що прагне ствердження в сучасному світі. Використання інтерактивних технологій не самоціль, а засіб створення атмосфери доброзичливості й порозуміння, зняття з душі дитини почуття страху, спосіб зробити її розкутою, навіяти впевненість у своїх силах, налаштувати на успіх, виявити здібність до творчості. Ці та інші методи та прийоми допомагають розвивати комунікативну компетентність.

Вивчення нової теми з мови подаю дітям у вигляді блок-схем, таблиць, малюнків і т.п. Починаючи вивчення, ми з учнями індивідуально, в групах чи фронтально обговорюємо, аналізуємо навчальний матеріал. Основні поняття з теми опрацьовуємо, а потім засвоюємо шляхом неодноразового повторення, аналізуючи приклади та виконуючи вправи. Учні «малюють» основні теоретичні поняття у вигляді ланцюжка, пірамід, нерідко у зошитах з'являються і кросворди. Треба зауважити, що учні самі оцінюють ефективність опорних схем, адже «так цікавіше, зрозуміліше і легше».

При узагальненні та систематизації знань, коли виконуються завдання різного рівня складності, потрібна колективна праця. Отож використовую роботу в групах, «Асоціативний куш», «Мозковий штурм», «Інформаційне гроно», «Дерево знань», «Дерево вражень» тощо.

На уроці шляхом упровадження вказаних вище технологій прагну розвивати критичне мислення учнів. Це зважений і вдумливий розгляд різних, а часом і протилежних підходів і розумінь проблеми з метою прийняття обґрунтованих рішень та формулювання оцінок. Використання на уроках української мови й літератури інтерактивних, зокрема дискусійних методів, допомагає учням проявити себе, продемонструвати свої здібності, вміння, таланти.

Використання інноваційних технологій у процесі навчально-пізнавальної діяльності має необмежені можливості в досягненні позитивного результату практичної мети навчання української мови та літератури. Задля успішного навчання, учні повинні брати активну участь у навчальному процесі.

У результаті оптимального використання різних інтерактивних методів навчання змінюються позиції вчителя й учнів у навчально-виховному процесі. Із носія готових знань учитель перетворюється в організатора пізнавальної діяльності учнів, а вони, відповідно, стають рівноправними суб'єктами в навчанні. А також створюється та реалізується модель творчої особистості, яка не лише володіє навичками спілкування, розуміє опрацьований матеріал, а й вміє самостійно працювати над виконанням завдань із застосуванням набутих знань, вчиться розвивати власний інтелект, культуру й мораль, вчиться виявляти свій творчий потенціал, що є основою успішного подальшого професійного становлення особистості.

Література

1. Дика Н., Козир М. Формування в учнів 5-7 класів мовленнєво-комунікативних умінь засобами інтеракції на уроках української мови // Українська мова та література в школах України. – 2013. – № 12. – С. 29-33.
2. Дудченко А. Ділова гра як метод інтерактивного навчання // Українська мова та література в школах України. – 2012. – № 5. – С. 17-18.
3. Задорожний В. Рідне слово в рідній мові // Українська мова та література в школах України. – 2014. – № 1. – С. 8-14.

Матковська О.Є.,
вчитель англійської мови
*Тернопільський ліцей №21 – спеціалізована мистецька
школа імені Ігоря Герети
м. Тернопіль, Тернопільська обл., Україна*

STEAM-ОСВІТА У ШКОЛІ ЯК СПОСІБОВОЛОДІННЯ УЧНЯМИ КЛЮЧОВИМИ КОМПЕТЕНТНОСТЯМИ ТА НАСКРІЗНИМИ ВМІННЯМИ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Основною ідеєю нової української школи є школа для сучасного життя в сучасному суспільстві. Критичне мислення, медіа грамотність, вміння аналізувати є необхідними характеристиками успішної людини сьогодні. Конкуренція на ринку праці вимагає посилення підготовки учнівської молоді з предметів природничого і математичного циклів, технічної творчості та передбачає запровадження STEM-навчання на всіх етапах освітнього процесу. Освітня реформа стверджує, що головною метою навчання стане не отримання суми знань, а оволодіння учнями певним набором компетентностей та наскрізних вмінь. Сутність нового Закону про освіту полягає в тому, що наскрізні вміння повинні пронизувати всі предмети.

STEM-освіта – це міжпредметний підхід до навчання, який стирає межі, що розділяють наукові предмети (фізику, хімію, біологію), технології (інформатика, трудове навчання), математику та інтегрує отримані знання в досвід пізнання навколишнього світу. При поєднанні STEM з предметами творчого циклу (образотворче мистецтво, музика та ін.) утворився напрямок STEAM.

Художньо-естетична освіта формує не тільки людину зі здібностями митця, а особистість взагалі, яка має здатність до формування естетичних систем суспільного життя та естетичного середовища. Така особистість має бути з великим духовно-творчим потенціалом і бути готовою до будь-якої діяльності, гармонійно пов'язаної з потребами суспільства та самої людини, спираючись у рівній мірі на образи і логічне мислення.

STEAM-освіта (S – science, T – technology, E – engineering, A – art, M – mathematics) – природничі науки, технології, інженерія, мистецтво, математика – система освіти, що стимулює оволодіння знаннями й навичками технологічних наукових напрямів, які дозволяють брати участь у найбільших інноваційних проектах, конкурсах та олімпіадах. Це – освіта, скерована на підтримку творчості та інноваційних навичок.

STEAM можна знайти в кожному аспекті життя. Методика може бути застосована практично до будь-якої дисципліни, де б її не викладали – чи то в молодшій школі, чи у старшій. STEAM відповідає усім вимогам сучасної української школи, сприяє інноваційності, розвитку творчого та критичного мислення.

Протягом останніх декількох років рух "від STEM до STEAM" набирає обертів у якості позитивного способу дій, щоб дійсно відповідати потребам економіки 21 століття. Кінцевими результатами STEM-освіти є молоді люди, які беруть на себе продумані ризики, беруть участь у осмисленому навчанні, творчо вирішують проблеми та злагоджено співпрацюють у команді. STEAM підносить STEM на наступний рівень, це дозволяє учням застосовувати свої знання разом із практикою мистецтва, елементами та принципами дизайну, STEAM усуває обмеження та замінює їх фантазією, критикою, запитом та інноваціями.

STEAM передбачає творчість, а інновації та творчість – це ключ до успіху на майбутньому ринку праці. Значна частина робочих процесів уже зараз піддається автоматизації, а в майбутньому, як пророкують аналітики, дедалі більше професій потраплятиме в зону ризику і зникатиме, залишаться спеціальності які потребують емпатії і емоційного інтелекту. Розуміння потреб людини і творче переосмислення завдань, які стоять перед нами, є прерогативою фахівців, які знайомі з гуманітарними аспектами розвитку особистості, творчістю, мистецтвом, філософією. Ось далеко не повний перелік професій, які пов'язані зі STEAM, є сучасними та цікавими для молоді: архітектор, сучасний планувальник міст та населених пунктів, механік та інженер-будівельник, розробник веб-сайтів, біомедичний інженер, дизайнер продукції, аніматор, звукорежисер, дизайнер відеоігор, астрофізик, графічний дизайнер, телеведучий, модельєр, дизайнер інтер'єру, фотограф, всі професії пов'язані з кіноіндустрією (дизайнер освітлення, майстер / виробник реквізиту, дизайнер костюмів) та ін..

Англійська мова – це не лише засіб спілкування з представниками інших країн, не лише мова туризму та розважального контенту. Важливо усвідомити, що англійська мова – це мова науки та професійного зростання. Саме цю тезу дозволяє розвивати STEAM-напрямок в освіті. Застосовуючи елементи STEAM на уроках англійської мови, працюючи над спільними проектами з предметів природничого чи наукового циклу, вчителі іноземної мови сприяють підвищенню інтересу учнів до вивчення не лише свого предмету, а й інших дисциплін.

Іноземна мова – це предмет, який охоплює та поєднує майже всі сфери людського існування, тому міжпредметні зв'язки тут чітко виражені. Щоб вести бесіду іноземною мовою, людина повинна не лише володіти лексикою та граматику даної мови, але й знати, про що говорити. І, навпаки, знаючи той чи інший предмет, оперуючи науковими поняттями та термінологією, ми розширюємо свої знання, користуючись іноземною мовою, яка дає можливість долучатися до світової інтелектуальної скарбниці чи розширювати свій світогляд.

Учителі англійської мови завжди були попереду педагогів інших дисциплін у використанні нових методів та форм роботи на уроці, оскільки володіння іноземною мовою допомагало першими знайомитись з передовими ідеями, напрямками та навчальними методиками систем освіти інших країн. В українській освіті одним з перших поштовхів для розвитку STEM став

наказ Міністерства освіти і наук України № 188 від 29.02.2016 «Про утворення робочої групи з питань впровадження STEM освіти в Україні». До прикладу у Сполучених Штатах Америки STEM-освіта ще два десятиліття тому була інтегрована в навчальні плани освітніх закладів. Тому елементи STEAM-освіти вже багато років застосовувались на уроках англійської мови в Україні. Звичайно, ми не маємо змоги на уроках іноземної мови проектувати роботів чи відтворювати складні технологічні процеси (такими проектами повинні керувати спеціалісти з фізико-математичного циклу дисциплін, а англійська мова є лише засобом отримання та поширення необхідної інформації), але залюбки застосовуємо елементи STEAM, які допомагають засвоювати навчальний матеріал з предмету та урізноманітнюють освітній процес.

STEAM надихає учня ставити запитання, як вчений; розробляти дизайн, як технолог; будувати як інженер; творити, як художник; доводити, як математик і при цьому мотивує до вивчення іноземної мови.

Основні принципи STEAM-завдань

1. Зосередженість на інтеграції (*поєднання понять, які здаються не поєднуваними*);
2. Встановлення актуальності (*актуальна(поточна) подія, глобальна проблема*);
3. Вдосконалення умінь 21 століття (*доступ до інформації (засобом є англійська мова), творче вирішення завдання, співпраця та робота у команді*);
4. Виклик для учнів (*не надто важке завдання, щоб учні могли виконати і не надто легке, щоб їм не було нудно*);
5. Змішані види роботи (*проблемне навчання, проектне навчання*).

Працюючи вчителем англійської мови у школі, я завжди тісно співпрацювала з викладачами інформатики. Це давало змогу робити спільні проекти. Сучасним школярам постійно необхідно бачити результати своєї роботи і вони дуже радіють, коли виконавши один проект, отримують оцінки з декількох предметів.

Приклади завдань, які можна виконувати на уроках іноземної мови

1. Створення паперових буклетів англійською мовою за допомогою графічної програми-редактора (на екологічну тему, наприклад).
2. Озвучення уривків з художніх фільмів чи мультфільмів та накладення субтитрів англійською мовою.
3. Створення власного фільму про школу, домашнього улюбленця, хобі тощо.
4. Storytelling. На основі прочитаного англійськомовного тексту учні відтворюють події, використовуючи іграшки (готові чи створені самостійно) у власному мультфільмі, застосовуючи програми комп'ютерної анімації і озвучуючи англійською мовою.
5. ColourbyCoding. Розфарбовування малюнка, розшифрувавши коди кольорів. Учні користуються таблицями ASCII кодування та покроковою інструкцією. Результатом завдання є розфарбований нескладний малюнок-

ілюстрація, який відповідає темі уроку чи присвячений певному дню календаря (Різдвяна ялинка, сніговик, писанка тощо).

6. Створення 3-D моделей будиночків, макету населеного пункту

Архітектура є чудовим прикладом поєднання дизайну, мистецтва, технологій та інженерного мислення. Інструкції для створення будиночків, звичайно, написані англійською мовою. Цей вид завдання допомагає зацікавити навіть найслабших учнів засвоїти лексику з тем «MyHouse», «MyTown», «My School», «Travelling». Таким чином учні можуть створити макет сучасного чи середньовічного міста, міста майбутнього чи міста мрії та в процесі роботи над проектами засвоювати вживання англійських дієслів в різних граматичних часах.

Учні вирізають з паперу моделі будиночків, розфарбовують та склеюють.

При створенні макетів дерев діти використовують палички для морозива (Stick-craft), декорації розмальовують олівцями чи фарбами (Buildandaddcolour).

Отже, працюючи над STEAM – проектами учень/учениця отримує набагато більше автономності, вчиться бути самостійним, приймати власні рішення та брати за них відповідальність, розвиваючи навички критичного мислення. Отримання необхідної інформації з першоджерел та можливість поширювати та обмінюватись інформацією з представниками інших країн є мотивацією для вивчення іноземної мови. Створюються умови для розкриття творчого потенціалу обдарованих дітей, а також умови для залучення дітей з різним рівнем розвитку здібностей.

STEAM допомагає учням опанувати чотири навички, які потім на кожному кроці будуть їм потрібні у житті: озвучення бажаної мети; планування досягнення мети; дії відповідно до плану; презентація результату роботи.

Діти вчаться швидко орієнтуватись в нюансах технологій, спілкуватися, співпрацювати, засвоювати знання паралельно з кількох дисциплін. Такі діти у майбутньому будуть успішними й займатимуться улюбленою справою.

Література

1. STEM-освіта [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://imzo.gov.ua/stem-osvita/>, сайт Інституту модернізації змісту освіти

2. Інститут модернізації змісту освіти. Науково – практична конференція «STEM – світ інноваційних можливостей» у рамках IX Міжнародної виставки «Іноватика в сучасній освіті» та VI Міжнародної виставки «WorldEdu – 2017».[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://imzo.gov.ua/?s=STEM>

3. The Journal of STEM Education: Innovations and Research [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jstem.org/index.php/JSTEM>.

4.

Овсяннікова Л.Є.,

викладач англійської мови

ПЦК «Загальноосвітніх дисциплін»

Харківське музичне училище ім. Б.М. Лятошинського

м. Харків, Харківська область

МЕДІАОСВІТА ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Медіаосвіта та медіаграмотність стали невід'ємною частиною нашого життя тому, що від якості отримуваної інформації залежить наше майбутнє, у тому числі й майбутнє нашої держави. Процес отримання інформації є невід'ємною складовою нашого життя. Тому важливо виробляти навички правильного аналізу інформації, її сприйняття та вміння створювати власний медійний продукт високої якості.

У зв'язку з прийняттям Концепції впровадження медіаосвіти та медіаграмотності в Україні [1] та проведенням експериментальної роботи у навчальних закладах, дослідження є актуальним і перспективним. Включення у навчально-виховний процес вправ з медіаграмотності дає змогу вчителю урізноманітнити види завдань на уроці іноземної мови, зробити урок життєвим та комунікативно спрямованим.

Використовуючи принципи компетентісно-орієнтованого підходу до навчання у поєднанні з інтерактивними технологіями та вправами, спрямованими на формування медіаграмотності учнів, викладач досягне високих результатів у своїй педагогічній майстерності. Застосування запропонованого комплексу вправ дозволяє досягти високого рівня знань учнів з іноземної мови, розвинути критичне мислення, набуті мовних та життєвих компетенцій.

Крім того, постає питання інтегрованого підходу запровадження медіаосвіти у навчальний план. І тут не можна не згадати Сінді Шейбе та Фейз Рогоу, які зазначали: «Освіта з медіаграмотності не найкращий засіб для навчання будь-чого, й ми не рекомендуватимемо замінити нею те, що вже добре працює. Але освіта з медіаграмотності може стати у пригоді досвідченим учителям, щоб вдихати нове життя у застарілі заняття. Це також може бути ефективним способом залучення учнів з різноманітними потребами в навчанні (диференційоване викладання) та таких учнів, які не виявляють цікавості у навчальному процесі. Й жодна інша річ так не розпалює пристрасть у вчителів як учні, що залучаються до того, що вони вчать» [2, с. 113].

Вибір типів медіа також є важливим питанням підготовки учителя до уроку. Від них залежить вид вправ, які можна застосувати та форма уроку. Сінді Шейбе та Фейз Рогоу пишуть: «Готуючись до занять, спробуйте використати документи:

- сучасні та історичні;
- високо- і низько- технологічні;

- масові й альтернативні;
- комерційні й незалежні;
- професійні і любительські; а також
- такі, що представлятимуть різні медіа жанри (наприклад, документальний фільм і драма, теленовини, аналітика, доку-драма, реаліті-програми; гіп-гоп, кантрі, фолк та класична музика) та медіа форми (наприклад, аудіо, текст та відео)» [2, с. 120].

Слід пам'ятати про необхідність фіксувати медіаосвітні цілі у поурочному плані учителя. Так, прописуються цілі з англійської мови і паралельно цілі роботи з медіатекстом. Це дає можливість учителю точніше визначити результат уроку та розширити практичні можливості навчання.

Медіаграмотність інтегрується до програми з англійської мови та інших гуманітарних дисциплін, суспільних наук і дисциплін, пов'язаних з охороною здоров'я, упродовж кількох останніх десятиліть, тому не дивно, що, коли йдеться саме про ці галузі, прикладів можна знайти багато. Сінді Шейбе та Фейз Рогоу надали приклади інтеграції медіаосвіти в уроки англійської мови та літератури [2, с. 184-188] та суспільні науки, математику, основи здоров'я, мистецтво, фізичне виховання та спорт.

За Сінді Шейбе та Фейз Рогоу: «Вправи з медіаграмотності можуть бути особливо ефективні для учнів із обмеженими знаннями англійської мови, бо вони надають можливість для інтеграції зображення в навчання.» [2, с. 202]

Інтернет дає широкі можливості для пошуку та підбору готових планів уроків з медіаграмотності, відео- та аудіо- текстів, сайтів новин, блогів та влогів. Так австралійський сайт «Медіа Освіта» (MediaEducation) [3] надає безкоштовні підбірки новин та матеріалів на глобальні теми та вправи, але необхідна реєстрація. Медіаосвіта вивчається у США як окремий предмет та інтегрується у інші навчальні предмети. Так, університет Роуд Айленда має школу зв'язку та засобів масової інформації, а також сайт «Лабораторія медіаосвіти» (MediaEducationLab), на якому у відкритому доступі є багато цікавої інформації та ідей для використання з історії та правил функціонування таких сучасних форм як влог та блог, розробка додатку для мобільних телефонів, серія відео про пропаганду у світі. [4] Національна освітня асоціація Вашингтону, округ Колумбія, пропонує корисні матеріали з країнознавства, охорони здоров'я та самої медіаграмотності [5]. Сайт «Діяльність щодо медіаосвіти» (Action 4 MediaEducation) подає корисні поради впровадження медіаосвіти та посилання на сторонні ресурси високої якості, різної якості та різноманітного спрямування. [6] Корисним може бути стаття «50 ActivitiestoPromoteDigitalMediaLiteracyinStudents» сайт TeachThought [7], який дає змогу учителям підібрати вправи для урізноманітнення та доповнення видів діяльності учнів на уроках гуманітарного циклу.

Засоби медіаосвіти і медіаграмотності

РІВЕНЬ КОРИСТУВАЧА
застосування технічних засобів для відтворення аудіо- відео- контенту
застосування технічних засобів для пошуку інформації в Інтернеті чи на цифровому носії інформації
застосування технічних засобів для створення власного медійного контенту
«агентства медіа / media agencies» (аналіз системи функціонування, цілей, тощо джерел інформації, які створюють і розповсюджують медіатексти)
«категорії медіа / media categories» (аналіз типів медіатекстів – за видами, жанрами тощо)
«технології медіа / media technologies» (аналіз технологічного процесу створення медіатекстів)
РІВЕНЬ АНАЛІТИКА
«мова медіа / media languages» (аудіовізуальні засоби вираження, коди та знаки, стиль і т.п. медіатекстів)
Аналіз персонажів медіатекстів (аналіз характерів, мотивів поведінки, ідейних орієнтацій, дій персонажів тексту)
Герменевтичний аналіз (дослідження процесу інтерпретації культурних, історичних, гендерних чинників, що впливають на точку зору автора тексту)
Автобіографічний (особистісний) аналіз (зіставлення свого життєвого досвіду, подій особистісного життя, проявів свого характеру в різних ситуаціях із життєвим досвідом персонажів медіатексту)
Іконографічний аналіз (асоціативний аналіз зображення в медіатексті предметів, понять, символів, наприклад вода – символ чистоти, а вогонь – символ руйнування)
визначення джерела медіатекстів, їх політичні, соціальні, комерційні, культурні інтереси, їх контекст
Порівняння медіатекстів
Відокремлення фактів від особистої думки автора
Перевірка правдивості/неправдивості інформації у медіатексті
Обговорення фільмів / книжок
Екранізація як відображення режисерського світосприйняття, особливостей часу створення фільму
Екранізація як переосмислення першоджерела, як відправна точка у створенні іншої іншої художньої структури, але адекватної в загальній та емоційній налаштованості
Екранізація як відтворення художньої образності літературного слова засобами кіномистецтва та неминучі при цьому втрати авторського начала
Екранізація як аналіз авторської думки в першоджерелі, але в іншій формі її розвитку
Створення кіноафіш за допомогою колажів
Рольові ігри «Теленовини», «Репортаж»
Творчі завдання на відновлення усіх етапів розвитку сюжету
Добір прозових, поетичних, живописних, музичних творів, що асоціюється з тим чи іншим медіатекстом

Складання монологів (листи до редакції газет і журналів, на ТБ) глядачів із різними соціальними професійними, освітніми, мистецькими й іншими даними
Обґрунтування причин успіху в аудиторії найпопулярніших медіатекстів (опора на міф, фольклор, видовищність, жанр, систему емоцій, кінцівка твору, авторська позиція)
Складання прогнозу успіху медіатекстів за рекламними анотаціями (рекламні видання, телереклама)
Проблемні обговорення та рецензування медіатекстів (фільмів, телепередач, кліпів, ігор, сайтів Інтернет)
Зіставлення та обговорення рецензій, статей, книг
Підготовка рефератів, присвячених даній темі
Колективні обговорення, дискусії за темою медіатекстів
Письмове рецензування медіа текстів, ведення медіащоденника
Види творчих завдань на заняттях з використанням аудіо- та відеозаписів
Прийом «Німе кіно» (озвучування слайдів, уривків з фільмів)
Прийом «Екскурсовод» (добір та озвучування відеоматеріалу, презентації)
Прийом «Інтерв'ю» (складання питань до головних, другорядних героїв чи авторів медіатекстів)
Прослуховування інформації з добором та ілюструванням малюнками, відеосюжетом чи презентацією
Ознайомлення з телепрограмою з наступним складанням анонсів передач
Вибір відео- чи аудіотексту, які ототожнюються чи розкривають певну тему
Ранжування запропонованої інформації за її соціальною значущістю
Складання тематичної добірки інформаційних матеріалів з друкованих та електронних носіїв
Ведення медіа щоденника
РІВЕНЬ ТВОРЧОСТІ
Створення власних медіатекстів
інсценізація епізодів медіатексту
написання міні-сценаріїв
Створення он-лайн ігор, анімації
Створення радіо- та відео- новин
Створення текстових новин, газети

Медіаосвітні вправи дають змогу відволікти учнів від традиційних форм проведення уроків та проявити творчі здібності. Для цього було систематизовано вправи та розподілено їх за рівнями від найпростішого рівня сприйняття до найскладнішого рівня творчості. Як результат було отримано три рівні – рівень користувача, рівень аналітика та рівень творчості. Така класифікація вправ дає можливість викладачу підібрати комплекс вправ за складністю виконання та оцінювання.

Рівень користувача передбачає пасивне сприймання медіатекстів та формування навичок застосування технічних засобів створення та відтворення медіа контенту.

Рівень аналітика включає в себе різні форми аналізу медіа текстів, рецензування, обговорення, класифікування медіа матеріалу за темами, соціальною значущістю, створення афіш, анонсів, відео-, аудіо- чи текстового- супроводу до існуючих творів.

Рівень творчості охоплює весь творчий потенціал учнів – створення власного авторського медійного продукту за заданою темою. Цей рівень є найскладнішим, оскільки вимагає від учнів не тільки досконалого володіння технічними засобами, а і відмінного знання мови. Учні мають можливість створити різні види новин, фільмів, реклами.

Будь-яку з поданих вправ можна спрощувати чи ускладнювати і застосовувати як у початковій школі, так і у вищих навчальних закладах. Такі види вправ дозволяють розвивати різні види діяльності учнів – мовлення, читання, аудіювання, письмо, навички перекладу.

За часом виконання ці вправи можна розподілити на ті, які виконуються на одному занятті (пошук інформації, аналіз текстів) та на ті, які можуть потребувати системності та тривалості виконання (ведення медіа щоденника, підбір інформації за темою, створення газети).

Подані вправи дають можливість зробити уроки цікавішими, заохотити дітей до навчання, розвивати критичне мислення, формувати важливі життєві та мовні компетенції та компетентності, проводити різні форми уроків – від вступних до підсумкових та проводити різні форми контролю. Подані вправи можуть застосовуватися на уроках іноземної мови, літератури та в позаурочній діяльності та виховній роботі.

Література

1. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні
https://ms.detector.media/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprovadzhennya_a_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya/

2. Медіаграмотність: підручник для вчителів / Сінді Шейбе, Фейз Рогоу / Перекл. з англ.. С.Дьома; за загал. Ред.. В.Ф. Іванова, О.В. Волошенюк. – К.: Центр Вільної Преси, Академія Української Преси, 2017. – 319 с.

3. Електронний ресурс. Режим доступу до джерела: Media Education
<https://mediaeducation.com.au/>

4. Електронний ресурс. Режим доступу до джерела: Media Education Lab
<https://mediaeducationlab.com/curriculum/materials>

5. Електронний ресурс. Режим доступу до джерела: National Educational Association
<http://www.nea.org/tools/lessons/73933.htm>

6. Електронний ресурс. Режим доступу до джерела: Action 4 Media Education
<https://action4mediaeducation.org/resources/for-educators/>

7. Електронний ресурс. Режим доступу до джерела: Terry Heick. 50 Activities to Promote Digital Media Literacy in Students.

Подзарей С.С.,

вчитель англійської мови

КЗО «Криворізька санаторна школа №8» ДОР
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна

КРЕАТИВНІСТЬ СУЧАСНОГО «ПЕДАГОГІЧНОГО КОШИКА» У СИСТЕМІ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА

Сучасне покоління дітей дуже важко зацікавити та мотивувати до вивчення шкільних предметів. З розвитком ІТ технологій та відео ігор втрачається зв'язок спілкування та розуміння між дітьми та дорослими, зникає бажання вчити і виконувати завдання за шкільною програмою. Звичайно, що можна будь який урок чи заняття провести цікаво. Наприклад, ті ж самі уроки англійської мови, які жахають граматиною та купою незрозумілих слів, можна перетворити на дуже цікаве заняття, де лексика і граматики – це інструменти для гри і легкого запам'ятовування. Але для сучасних дітей цього замало. Для позитивного результату найголовнішим є довіра дитини до педагога, тому невід'ємною частиною освітнього процесу є партнерство. Але не лише між учителем та учнем, а й усіма учасниками взагалі: батьками, педагогами, дітьми.

Педагогіка партнерства – це спілкування, рівність всіх учасників, повага, вміння слухати один одного. Головна мета – вміння працювати разом заради єдиної мети та результату. Які ж форми роботи допомагають нам формувати педагогіку партнерства між дитиною і педагогом? Це робота в парах, групова робота, КТС (колективні творчі справи), тренінги, проектна діяльність, вебінари і т.д. У роботі з батьками слід також проводити різні тренінги, майстер-класи, тематичні заняття чи заходи. Таким чином вони стають активними учасниками дійства і, до речі, постійними відвідувачами. А це дуже важливо, оскільки взаєморозуміння, повага, підтримка та рух в одному напрямку батьків та педагогів – це одна з найважливіших сходинок у педагогіці партнерства.

«Педагогічний кошик» - це такий собі креативний «помічник» з порадами для сучасного вчителя, за допомогою якого можна зробити будь-який урок чи захід особливо цікавим та сучасним у системі педагогіки партнерства. Отже, давайте розглянемо ці поради.

1. «Повага перш за все!»

Найголовніше, що повинно бути між учасниками освітнього процесу, це повага. Поважаєте ви – поважають і вас!

2. «Працюємо разом!»

Це вміння об'єднувати учасників освітнього процесу у різні групи, пари, команди і т.д. Зробити цікаво це можна за допомогою різних засобів. Наприклад, дитячі карти з малюнками, які можуть бути різними: з тваринами чи то з якимись знаками. Учасникам цікаво знаходити свою пару чи групу за смішним малюнком. Це можуть бути навіть палочки, якими ми розмішуємо каву з якимись позначками чи то словами, або навіть цілими

реченнями. До речі, якщо це англійська мова, то тут взагалі можна складати речення за правилами, які вивчаються (Past Simple, Present Perfect, Passive Voice, Modal Verbs...).

3. *«Цікавий початок»*

Ні для кого не секрет, що як корабель назвеш - так він і попливе. Заняття – це той самий корабель, як розпочнеш його – так і будуть працювати учасники. Наприклад, цукерки у різнокольорових обгортках можуть стати такими собі «помічниками» на об'єднання в групи чи на виконання завдання «Питання – Відповідь» за кольором. Або, навіть, колір може визначити подальші дії чи завдання на уроці. Це цікаво.

4. *«Рух – це життя!»*

Ні для кого не секрет, що чим більше людина рухається, тим здоровішою вона є. Вченими доведено, що чим частіше учасник змінює своє положення на занятті (уроці), тим більше відсотків інформації він запам'ятає. Тому слід змінювати робоче місце учасників хоча б двічі за урок. Якщо це уроки англійської мови, то ігри Mingle, Monroandtoaster, BacktoBack¹ допоможуть у цьому.

5. *«Говоримо 80% уроку»*

Якщо це уроки англійської мови, то корисно використовувати прийоми такі, як: Onion Rings, QuestionBox, FunnyBall¹ і т.д. До речі, якщо це робота з батьками чи педагогами, чи дітьми не по предмету, то всі ці прийоми можна використати також. Наприклад, Funny Ball – на великому м'ячі написати питання для обговорення або під музику передавати м'ячик і на кому музика зупиниться, той дістає з мішечка завдання (питання, слово, ім'я...).

6. *«Помічники завжди зі мною!»*

Завжди на заняття беріть із собою м'яч, клубок, лего конструктор, мішечок, корзинку, коробку, стікери, маркери і т.д.

7. *«Критичне мислення»*

Добре розвивають навички критичного мислення завдання, які потребують логіки, вміння розпізнавати головне, аналізувати, приймати рішення і, що найголовніше, не сумніватися і не боятися у висвітленні своєї думки. На уроках англійської мови це можуть бути такі прийоми, як Storytelling³ (сторітелінг), Storymapping⁴ (сторімепінг) і т.д. Також цікавими будуть Drama Lessons², де учасники можуть без вагань і не соромлячись стати активними учасниками дійства.

8. *«Я - медіатор»*

Медіатор – це та людина, яка у будь-якій складній ситуації завжди займає нейтральну позицію і допомагає іншим сторонам дійти до якогось єдиного позитивного рішення, яке задовольнить усі сторони.

Тренінг «Коло довіри» є своєрідним зближенням учасників, вони пізнають більше одне про одного, обговорюють і вирішують проблемні питання.

9. *«Полиця з книгами»*

Важливе місце у «педагогічному кошику» займають книги. Так, саме книги. Корисно читати, вчитися, пізнавати щось нове.

10. «З ІТ технологіями на ТИ»

Під час дистанційного навчання ІТ технології допомагають підтримувати зв'язок зі своїми учасниками та, навіть, залучити багато інших. Під час проведення вебінарів, онлайн уроків, тестувань онлайн і т.д. практично і доцільно використовувати такі платформи, як:

- Молодша школа: KhanAcademykids, FlyHighLibrary, PreSchool, SmartKids, Educandy, Book Creator⁵ та ін.;
- Середня і старша школи: Zoom, Google Classroom, Skype, Viber, Managing Breakout Rooms, Mentimeter, Khan Academy⁵ і т.д.;
- Блог вчителя, сайт чи персональний канал на YouTube.

Отже, сучасний креативний «педагогічний кошик» є досить не простим, але дуже цікавим та корисним для всіх: для дітей, батьків та педагогів. Це лише невеликий перелік дієвих порад, які дійсно дають колосальний feedback (зворотній зв'язок).

Педагог 21 століття - це креативний, цікавий, вигадливий, сучасний наставник і мотиватор, від якого залежить продуктивна робота кожного учасника освітнього процесу у системі педагогіки партнерства.

Література

1. Електронний ресурс. Режим доступу до джерела: (<http://www.britishcouncil.org.ua>)
2. Електронний ресурс. Режим доступу до джерела: PaulHarvey (International TESOL, CELTA, DELTA trainer (<https://srteaching.com/event.>))
3. Електронний ресурс. Режим доступу до джерела: (<https://naurok.com.ua/post/metod-storytelling-yak-zacikaviti-ditey-rozpovidayuchi-istori>)
4. Електронний ресурс. Режим доступу до джерела: (<https://www.productplan.com/glossary/story-mapping/>)

Яриніч О.Ф.,

вчитель української мови і літератури

Червоноблагодатненський заклад дошкільної,

повної загальної середньої освіти

Горностаївської селищної ради, Херсонська область, Україна

**ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В АСПЕКТІ ТЕКСТОЦЕНТРИЧНОГО
ПРИНЦИПУ НАВЧАННЯ**

Пріоритетною ідеєю курсу української мови у школі є забезпечення інтенсивного мовленнєвого та інтелектуального розвитку учнів. Володіння українською мовою, уміння спілкуватися, добиватися успіхів у процесі

комунікації є тими характеристиками особистості, які здебільшого визначають досягнення людини практично в усіх галузях життя, сприяють її успішній адаптації до мінливих умов сучасного світу. Тому головне завдання вчителя- мовника – навчити дітей володіти словом: набути достатній словниковий запас, гарну монологічну та діалогічну мову, вміти застосовувати мовні знання у різноманітних життєвих ситуаціях. Сучасні школярі, надмірно захоплені комп'ютером, телефонами, все більше в своєму спілкуванні використовують сленгові вислови, скорочені слова, часто замінюючи живу, культурну мову мімікою і жестами. Діти мало читають, не можуть створити самостійно зв'язних усних, а особливо письмових висловлювань.

Причина цього полягає ще й в тому, що на уроках діти сприймають мовні поняття здебільшого на окремих словах, ізольовано від тексту. Крім того, ми часом забуваємо, що перед нами особистість з індивідуальними здібностями, схильностями, інтересами, розкрити й розвинути їх – одна з найважливіших наших завдань. Ситуацію, яка склалася, вважаємо може змінити текстоцентричний підхід до викладання мови у школі, бо нині він найбільш актуальний і є важливим чинником формування комунікативної компетентності учнів.

Текстоцентричний підхід – необхідна умова досягнення нової якості освіти у формуванні ключових компетенцій і відповідає основним завданням вивчення гуманітарних дисциплін, бо епіцентром уроку стає тест як засіб виховання всебічно розвиненої, творчої, національносвідомої, духовно багатой особистості, яка комунікативно виправдано вміє користуватися мовними засобами в усіх сферах суспільної діяльності, спираючись на багатство рідного слова.

Науковою основою текстоцентричного підходу є положення вітчизняних та зарубіжних учених-лінгвістів, методистів-дослідників, учителів-практиків: Н. Валгіної, С. Єрмоленка, Л. Мацько, Т. Ладиженської, Л. Скуратівського, М. Бахтіна, В. Виноградова, Л. Щерби. А вперше його було розроблено в працях Дж. Каца, П. Постала, Р. Абрагама та інших. Л.Бабенко визначає текстоцентричний підхід як такий, що заснований на уявленні про текст як результат і продукт творчої діяльності. Текст розглядається як цілісний завершений об'єкт дослідження. Проте окремо виділяється семантика і граматики тексту, основу яких складає погляд на текст як на структурно-семантичне ціле. «Де немає тексту, там немає і об'єкта для дослідження і мислення», – зазначав М. Бахтін [1, с.8].

Останнім часом з'явилися наукові розвідки, які пропонують як окремі прийоми роботи з текстом, так і цілісну систему роботи на уроках української мови (Л. Варзацька, Т. Донченко, Н. Лесняк, О. Мельничайко, М. Пентиліук, Г. Шелехова).

Використання текстоцентричного підходу у формуванні комунікативної компетенції учнів має ряд суттєвих переваг і сприяє:

- засвоєнню мовних та мовленнєвих знань;
- розвитку мовленнєвих здібностей;

- використанню інтонації як риторико-мелодійного боку мовлення (логічний наголос, темп, пауза, мелодика, тембр голосу);
- формуванню та розвитку діалогічних та монологічних висловлювань;
- відтворюванню чужих і створенню власних висловлювань;
- активізації пізнавальної діяльності учнів;
- формуванню вміння висловлювати свої думки;
- розвитку емоційної і естетичної чутливості учня;
- формуванню духовно-моральних якостей.

Текстоцентричний принцип навчання дозволяє формувати лінгвістичну, комунікативну та соціокультурну компетенцію, оскільки без знання граматики, ніякого володіння мовою бути не може. Аналізуючи текст, учні спілкуються, висловлюють власну думку, щось доводять, сперечаються, але це тільки допомагає їм при виконанні творчих завдань. Діє принцип: від тексту – до спілкування, від спілкування – до творчості. Характерно, що можна організовувати виконання учнями багато взаємопов'язаних навчальних дій навколо одного тексту на будь-якому етапі уроку. Так, наприклад, О. Глазова, автор нового підручника «Українська мова» на невеликому тестовому матеріалі рекомендує організувати виконання учнями кількох взаємопов'язаних навчальних дій, послідовність яких відображатиме логіку уроку і допоможе дітям усвідомити доцільність добору певних мовних одиниць (засвоїти, закріпити, узагальнити), повторити мовні правила та ще й набути (закріпити, удосконалити) різних комунікативних умінь [4, с.128].

Система інноваційних прийомів роботи навколо тексту досить різноманітна:

- осучаснені форми роботи з текстом (фонетичні, орфографічні, пунктуаційні розминки, нестандартні творчі завдання, ситуативні творчі вправи, ігрові моменти) ;
- елементи проектної діяльності;
- інформаційні технології та мультимедійні засоби навчання (ІКТ): презентації, публікації, ілюстрації, відеофільми та відеоматеріали;
- інтерактивне навчання (постійна, активна, позитивна взаємодія всіх учнів, колективне, групове навчання: учителі учень – рівноправні суб'єкти навчання).

Основна ознака текстоцентричного підходу на сучасному етапі є здатність створювати тексти в процесі навчання, тому всі прийоми і стратегії на уроках української мови і літератури так чи інакше пов'язані з текстом, його читанням, маркуванням, аналізом, компонуванням, трансформацією. У методиці викладання порівняно недавно з'явився термін «вільні» тексти (письмо). Це узагальнена назва таких творчих завдань, як сенкан, твір за метафорою, твір-перевтілення, есе, прийом «кінострічка бачень», «Я (погляд у дзеркало» тощо.

Вільні тексти – це творчі завдання, тому на уроках їх доцільно використовувати з метою «увімкнення» розумових процесів на етапі

виклику, міркування, а також під час аналізу суб'єктного досвіду, набутого під час уроку, рефлексії. Більшість із них є прийнятними та ефективними в навчанні української мови і літератури, слугують усвідомленому сприйняттю лінгвістичних і літературних понять, систематизації засвоєного, оцінюванню творів, персонажів, життєпису письменника тощо.

Сучасні соціокультурні умови, інтеграція української освіти в європейський контекст зумовлює введення до навчальних програм такого виду письмових робіт, як есе, спрямованого на активізацію навчально-пізнавальної діяльності учнів, підвищення в них інтересу до навчання предмету, розвитку особистості, критичного мислення, лінгвокреативності.

Есе (фр. Essai – спроба, начерк) – невеликий за обсягом прозовий твір, що має довільну композицію і висловлює індивідуальні думки та враження з конкретного приводу чи питання і не претендує на вичерпне і визначальне трактування теми. Свого роду це самостійна творча письмова робота, ознакою якої є особистісний характер сприймання проблеми та її осмислення, невимушеність та емоційність викладу, має свій алгоритм і здійснюється за схемою:

- збирання інформації;
- аналіз інформації;
- виявлення власної точки зору;
- викладання власної точки зору.

Есе буває вільне і аргументоване. Час написання від 10 до 45 хвилин. Есе розвиває в учнів відстоювати свою позицію, зважено розглядати різноманітні підходи до проблеми, приймати обґрунтовані рішення, робити логічні висновки, формулювати самостійні судження і будувати переконливу аргументацію. Найвищої оцінки заслуговує яскраве, оригінальне за думкою та оформленням есе, де повно, вичерпно висвітлено тему, вправно сформульовано тезу, доречно дібрані аргументи, наведені переконливі, конкретизовані приклади, є цілісний, послідовний розвиток думки.

Сучасне життя посиляє вчителю різні виклики, і він має реагувати на них, бути конкурентоздатним у сучасному інформаційному просторі. Для цього педагогу не треба боятися тих нових видів діяльності, які здатні шляхом переносу інтересу з одного предмета на інший ураховують індивідуальні уподобання школярів, і залучати сьогодишнє інтернет-покоління учнів-візуалів до читання, до користування текстами творів. У зв'язку з цим важливо навчити себе і дітей користуватися креолізованими текстами – змішаними складними текстовими утвореннями, у яких вербальні (словесні) та невербальні (що належать до інших знакових систем) елементи. Вони створюють певну візуальну смислову єдність, що комплексно впливає на учня. Інакше кажучи, це структура змішаного типу, де представлені вербальні та візуальні засоби передачі інформації з метою створення якомога кращих вимог до розуміння тексту [2, с.185]. дітям можна запропонувати такі види креолізованих текстів: комікси, відеоролик рекламного характеру, мотиватор на літературну тему, постер на мовну тему, буклет, фотоколаж, логотип, скрапбунінг, кардмейкінг. Їх особливість –

поєднання індивідуальних або колективних напрацювань із різними видами мистецтва. Створення таких креалізованих текстів зацікавить дітей, спонукає до творчості і викличе цікавість до вивчення мови.

Таким чином, використовуючи текстоцентричний підхід на уроках мови, вчителю слід добирати такі форми і методи роботи з текстом, які б в учнів сприяли розвитку мовлення, творчих здібностей, вихованню мовленнєвої культури, любові до рідного слова. Потрібно пам'ятати про те, що текст, який використовується в навчальних цілях, повинен відповідати таким вимогам, як доступність, пізнавальність, цікавість, інформативність, сучасність, відповідність віковим особливостям учнів, узгодженість з програмою класу. Головне, щоб робота з текстом не стала фрагментарною, а була в системі.

Література

1. Варзацька Л. Навчання мови і мовлення на основі тексту: Посібник для вчителя. – К.: Рад. Школа, 1986. – 105 с.
2. Ворошилова М. Б. Креолизованный текст: аспекты и обучение// Политическая лингвистика. – Вып. 20. – Екатеринбург, 2006. – С. 180-189.
3. Глазова О. Тестоцентричний підхід у вивченні української мови// Методичні діалоги. – 2013. – №7-8. – С. 22-27.
4. Глазова О. Українська мова: підр. для 5 класу загальноосвіт. навч. закл. – К.; Видавничий дім «Освіта», 2013. – 272 с.
5. Кучина Т. Вільні тексти на уроках української мови і літератури як прийом розвитку критичного мислення// Таврійський вісник освіти. – 2012. – №4(40). – С. 241-245.
6. Тарабанова Я. Виховання національної свідомості учнів на уроках української мови засобами роботи над текстом// Таврійський вісник освіти. – 2013. – №4(44). – С. 185-187.

Польська О.А.,

*вчитель української мови і літератури
Комунальний заклад «Рубанівський опорний заклад
загальної середньої освіти І-ІІІ ступенів»
Великоленетиської районної ради
Херсонська область, Україна*

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ ШЛЯХОМ СТВОРЕННЯ СИТУАЦІЇ УСПІХУ

Успіх у навчанні – єдине джерело внутрішніх сил дитини,
які породжують енергію для переборення труднощів,
бажання вчитися.
В. О. Сухомлинський

Проблема формування предметної компетентності учнів в умовах сучасної школи є актуальною і продиктована самим життям. Даний напрям є

одним з пріоритетних напрямів реалізації Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти, тому головним завданням школи є всебічний розвиток індивідуальності дитини, формування ціннісних орієнтирів, формування життєво і соціально компетентної особистості, здатної самостійно здійснювати життєвий вибір, приймати нестандартні ефективні дієві рішення, вміти застосовувати свої знання та вміння вчитись упродовж життя. Ці фактори сприяли впровадженню у процес вивчення української мови і літератури не однієї інноваційної технології, а інтегрованої моделі інноваційних технологій, що сприяє створенню інноваційного освітнього простору і формуванню інноваційного креативного стилю діяльності вчителя, вдосконаленню методичного забезпечення навчально-виховного процесу.

Думаю, що не тільки мене хвилює проблема: як у наш складний, проблематичний час відшукати ті оптимальні методи й засоби навчання, які не лише забезпечували б високий рівень знань, а й сприяли формуванню інтелектуально розвиненої особистості, національно свідомого громадянина, адже найважливіша роль у цьому процесі належить школі, саме в ній навчання повинно підпорядковуватись ідеї розвитку творчих здібностей учнів.

Створення ситуації успіху в навчальній діяльності школярів – це проблема, до якої все частіше звертається сучасна педагогічна наука. Ця проблема зацікавила і мене. Працюючи вже не один рік у школі, я зрозуміла, що однією з важливих цілей навчання є розвиток особистості кожної дитини. А це можливо, якщо навчання і виховання сприятиме розвитку дитини, приносить їй радість пізнання, викликатиме у неї інтерес до навчання. Результати діяльності А.С. Макаренка та В.О. Сухомлинського підводять нас до усвідомлення можливостей упровадження у навчально-виховний процес такої педагогічної технології, яка була б націлена саме на те, як викликати у дітей почуття радощів, забезпечити успіх у навчанні.

Наші учні скупі у спілкуванні, часто не можуть висловити правильно власну думку, схильні до того, щоб відсидітися, бути непоміченими на уроці, не навчені особистісно проявляти себе в школі, вони й за її порогом нерідко залишаються такими ж пасивними, невпевненими в собі людьми. Велика роль у подоланні цих негативних явищ належить учителю, який має замислитися не тільки над тим, як знайти якомога більше інформації і подати її в цікавій, доступній формі, а й над тим, як привернути інтерес учня до навчання, до предмета, як максимально наблизити навчальний процес до життєвих реалій. Вирішити ці проблеми допоможуть уроки співтворчості, де вчитель і учень, як, рівний з рівним, намагаються досягнути в спільній праці вершини прекрасного, де головне місце в роботі надається учневі, враженому від спілкування. На вчителя покладаються лише організаторські функції: як скерувати роботу, у яке русло спрямувати роздуми, як змусити працювати уяву, фантазію, розумові, пізнавальні, творчі здібності, щоб в очах учнів засвітилася радість, щоб у кожного з них з'явилася впевненість у своїх силах. Засобами досягнення вчителем мети може бути: використання різних

форм та методів навчальної діяльності, які дозволяють розкрити суб'єктивний досвід учнів; створення атмосфери зацікавленості кожного учня в результатах роботи всього класу; стимулювання учнів до висловлювань, використання різних способів виконання завдань без побоювань помилитися, отримати хибну відповідь тощо; створення на уроці педагогічних ситуацій спілкування, які б дозволяли кожному учневі виявляти ініціативу, самостійність, виборність у справах роботи, створення обстановки для природного самовираження учня.

Ситуація успіху досягається тоді, коли сама дитина визначає цей результат як успіх. Саме вона може стати пусковим механізмом подальшого розвитку особистості. Ситуація успіху дарує атмосферу приязні та взаємодопомоги, впевненості і захищеності. Вона полягає в тому, що її використання сприяє підвищенню результативності, зростанню продуктивності уроку, розкриттю творчих здібностей, стимулюванню до самовдосконалення, усвідомленню впевненості майбутнього фахівця у професійній компетентності, внутрішньому задоволенню навчальною діяльністю, забезпечує умови для розвитку творчої особистості дитини; сприяє позитивній мотивації учнів до пізнавальної діяльності, потребі в самопізнанні, самореалізації та самовдосконаленні, забезпечує особистісно орієнтовану модель навчання.

У своїй практичній діяльності доводжу, що створена на уроці ситуація успіху змінює в позитивний бік стиль життя дитини, стає точкою відліку для змін у взаєминах з оточуючими, дає поштовх для дальшого руху вгору сходинками розвитку особистості, підвищує життєву стійкість.

Я зрозуміла, що в основі педагогічної технології «Створення ситуації успіху» лежить особистісно орієнтований підхід до процесу навчання та виховання. Тому, ретельно готуючись до уроків, враховую не тільки своєрідність кожного класного колективу, але й психологію, вікові особливості, потенційні можливості кожного учня, знаходжу і стараюсь реалізувати на уроках такі методичні прийоми, які дають учням відчуття самостійності і творчої участі в процесі вивчення предмета. Сприяють формуванню комунікативних компетенцій та підвищенню пізнавальної діяльності учнів особливі уроки. Усе залежить від особистості вчителя, рівня його майстерності.

Які ж методи та технології можна використовувати при компетентісно орієнтованому підході вивчення мови та літератури? Цей принцип передбачає широке застосування інтерактивних та ігрових методів навчання, метод прогнозування, інсценування, фронтальну бесіду, усне опитування, роботу зі схемами, таблицями, підручниками, міні-підручниками, експрес-зошитами, демонстрацію презентацій, проектів.

Інтерактивні методи мають конкретну, передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність. Учні вчаться працювати в колективі, самостійно шукати відповіді на запитання, аргументувати їх та відстоювати свої думки. Ефективність у навчанні забезпечує системне

застосування дійових та рольових ігор та моделювання життєвих ситуацій. Серед таких форм – спрощене судове засідання, громадські слухання, драматизація, збори, засідання комісій, аукціон, діалог між учнем і героєм твору, діалог із літературним героєм, розповідь від імені героя тощо.

Для формування комунікативної компетентності уроки української мови та літератури треба будувати так, щоб школярі могли оволодівати монологічним та діалогічним мовленням, вдосконалювали вміння говорити переконливо, вирішувати проблемні ситуації. Підводячи підсумок своєї роботи, хочу зазначити, що надія на успіх живе в кожній людині. Але, на жаль, не кожна надія справджується, тому що успіх гарантований лише для тих, хто прикладає для його здійснення власні зусилля. Я з впевненістю можу сказати, що я, учні й батьки докладаємо великих зусиль, щоб успіх кожного й успіх всіх був гарантованим.

На основі цих концептуальних засад можна сформулювати умови, які забезпечують ефективність компетентнісного підходу до навчання української мови та літератури та формування предметної компетентності учнів:

1. Грунтовна підготовка до уроку. Знаючий, думаючий, досвідчений педагог не засиджується довго, готуючись до завтрашнього уроку. Він не пише довгих поурочних планів. Учитель готується до хорошого уроку все життя. Його духовне життя - це постійне збагачення інтелекту.

2. Нестандартне вирішення будь-якої проблеми. Щоб відкрити перед учнями іскорку знань, учителеві треба ввібрати море світла, ні на хвилику не відходячи від променів вічно сяючого сонця знань, людської мудрості.

3. Повна свобода вибору форм і методів. У самій своїй основі педагогічна праця - творча діяльність, близька до наукового дослідження. Учитель - це вчений, але у своїй особливій лабораторії, де він, усебічно вивчаючи учнів, невинно творить, щоденно веде пошуки найдосконаліших методів проектування долі і душ людських.

4. Демократизація та гуманізація навчання. Щоб мати доступ у дивний палац, ім'я якому - Дитинство, ми повинні перевтілюватися, ставати якоюсь мірою дитиною. Найкращий учитель для дитини той, хто, духовно спілкуючись з нею, забуває, що він учитель, убачає у своєму учневі друга, однодумця. Чуйний педагог ніколи не забуває, що він сам був дитиною.

5. Розвиток природної обдарованості в дітей. Учителеві треба мати надзвичайно чутливе й відкрите серце, щоб бачити, розуміти, відчувати тисячі найніжніших доторкань до маленьких людей, щоб ці дотики творили людську красу, розвивали інтелектуальні задатки й здібності.

6. Стимул, стимул і ще раз стимул. Чудодійна сила слова виникає з любові педагога, з його глибокої віри в людину. Хай звучить у нашій школі лагідне слово. Торкаймося ласкою дитячого серця.

Сьогодні, як ніколи, учителі повинні формувати людину, здатну приймати відповідальні рішення, критично мислити, творчо вирішувати проблеми, самореалізовуватися – одним словом, компетентну особистість.

Отже, формуванню комунікативної компетентності особистості слід приділяти велику увагу.

Література

1. Бех І. Д. Педагогіка успіху: виховні втрати та їх подолання / І. Д. Бех // Педагогіка і психологія. – 2004. – №4. – С. 5-15.
2. Ньюмен Б. 10 фантастичних засобів добитися успіху. – 2007. – 112 с.
3. Гришина Т. В. Освітня технологія як професійний пріоритет учителя. – Х.: вид. група «Основа», 2003.
4. Десятченко Н. Моделі сучасних уроків// Завуч. – 2002 – № 35.
5. Єрмаков І. Г. Педагогіка життєтворчості: орієнтири для ХХІ століття, кроки до компетентності та інтеграції в суспільство / Єрмаков І. Г. // Наук.-метод. збірник. – К.: Контекст, 2000.
6. Єфімова І. «Педагогічна технологія «Створення ситуації успіху» інтерактивні методи перевірки знань / І. Єфімова // Укр. мова і літ. в школі. – 2009. – № 20. – 22 с.
7. Настільна книга педагога. Посібник для тих, хто хоче бути вчителем-майстром / Упорядники: Андреева В. М., Григораці В. В., - Х.: вид. група «Основа», 2006.
8. Селевко Г.К. Сучасні освітні технології: Навч. посіб. – М.: Народна освіта, 1998.
9. Сиротенко Г. О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання. – Х.: вид. група «Основа», 2003.
10. Ситченко А.Л. Педагогічні технології на уроках літератури // Дивослово. – 2002. – № 10.
11. Токмань Г. Сучасні навчальні технології та методи на уроках української літератури //Дивослово. – 2002. – №10.

Тимошенко Л.В.,

учитель української мови і літератури

Цукрозаводський заклад загальної

середньої освіти I-III ступенів –

заклад позашкільної освіти

с.мт. Приютівка, Олександрійський район,

Кіровоградська область, Україна

СУЧАСНИЙ УРОК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: ПОШУК ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ

Сучасний урок української мови – урок, на якому вчитель уміло використовує всі можливості для розвитку особистості учня, її активного розумового зростання, глибокого й осмисленого засвоєння знань, для формування її моральних основ [3, с. 18]. В умовах бурхливого розвитку

суспільства змінюються вимоги до уроку, переглядається його структура, основні методи, засоби навчання тощо.

У різних педагогічних дослідженнях поширені визначення уроку як динамічної, процесуальної системи, що постійно вдосконалюється (Ю. Конаржевський, І. Підласий, М. Поташнік, А. Хуторський та інші). Традиційні ж форми організації навчання з часом уповільнюють творчі пошуки учителя та учнів. Педагоги відчують дискомфорт від одноманітних методичних форм, якими заповнені програмові вимоги. Щоб зробити урок цікавішим, а засвоєння інформації – швидшим і глибшим, учителі намагаються поєднати традиційні і новітні методи.

Проблема вибору інноваційного методичного напрямку та ефективного підходу при вивченні української мови є актуальною, оскільки українська мова сьогодні є не просто частиною загальної культури учнів, це ще й запорука майбутнього успіху під час вступу випускників до вищих навчальних закладів. Досягнення високого рівня володіння українською мовою неможливе без фундаментальної мовної підготовки в школі. Метою пропонованого дослідження є пошук ефективних інноваційних підходів при вивченні української мови. Реалізація поставленої мети здійснюється через використання ряду прийомів навчання, різноманітних підходів, методів та робочих технік.

На сьогодні в педагогіці немає жодної класифікації методів навчання, яка охопила б широкий та різноманітний діапазон традиційних та нетрадиційних методів навчання української мови. Неможливо зупинятися на використанні тих чи тих методів окремо. Тільки за умови вдалого поєднання традиційних та нетрадиційних методів навчання української мови можна отримати високий результат.

Однією із можливостей розв'язання проблеми пошуку шляхів підвищення пізнавального інтересу учнів до вивчення української мови є використання інноваційних технологій у навчанні. Застосування на практиці інноваційних методологічних підходів дають можливість учителям мови впроваджувати та удосконалювати нові методи роботи, підвищити ефективність навчального процесу і рівень знань учнів [6, с. 319]. Якісна мовна підготовка учнів неможлива без використання сучасних освітніх технологій.

У педагогіці термін «інновація» означає нововведення, оновлення процесу навчання. Інноваційні технології містять такі підходи до навчання української мови: інтерактивні методи навчання; використання технічних засобів навчання (комп'ютерних та мультимедійних, мережі Internet) для контролю знань, зберігання і використання навчальних матеріалів [2, с. 10].

Про динаміку використання інноваційних методів навчання на уроках української мови свідчить аналіз науково-педагогічної та методичної літератури. Цій темі присвячено дослідження І. Дичківської, Л. Пироженко, О. Пометун, Н. Суворової, І. Хом'яка, А. Ярошенко, у яких описано теоретичні засади інноваційних методів, їх класифікації та результативність використання. Особливості інтерактивних методів навчання в школі

охарактеризовано в наукових працях педагогів, психологів і методистів (І. Гейко, В. Кремень, О. Падалка, В. Паламарчук, Т. Шамова). Дослідники проблем педагогічної інноватики – О. Абдалова, О. Василенко, В. Докучаєва, О. Ісакова, О. Фатхутдінова – розуміння нового в освітньому процесі співвідносять із такими характеристиками: корисне, прогресивне, позитивне, сучасне, передове.

Як зауважує О. Пометун, інновація означає перетворення, новизну, трансформацію; нововведення передбачає залучення чогось справді нового. Інновації самі не народжуються, вони виникають як результат наукових пошуків, спроб, досліджень, передового педагогічного досвіду та експериментів[4, с. 8].

Автори колективної монографії «Інтерактивні технології на уроках української мови та літератури» зазначають, що упровадження інноваційних методів значно покращує якість подачі навчального матеріалу й результативність його засвоєння учнями, збагачує зміст освітнього процесу, підвищує мотивацію до вивчення української мови та літератури, створює умови для більш тісного партнерства між вчителями та учнями [7, с. 12].

На відміну від звичайних уроків, метою яких є оволодіння знаннями, вміннями та навичками, уроки з використанням інноваційних методів найбільш повно враховують інтереси, нахили, здібності кожного здобувача освіти. На таких уроках поєднується досвід традиційних уроків – сприймання нового матеріалу, засвоєння, осмислення, узагальнення, – але у незвичайних формах.

Найперше, що потрібно сучасному вчителю – **блог**. Блог-технології допомагають реалізувати творчий потенціал учителя та учнів. Крім того, створення вчительського блогу – гарний спосіб популяризації діяльності вчителя як серед учнів, їхніх батьків, так і серед колег.

Інноваційний метод навчання ведення блогу може бути реалізований за допомогою програми Edmodo. Edmodo – це освітня технологічна платформа, що пропонує комунікацію, співпрацю та можливість тренерської роботи для загальноосвітніх шкіл, коледжів і викладачів. Мережа Edmodo дає вчителям змогу ділитися вмістом, створювати тести, вікторини та опитування, керувати спілкуванням з учнями, колегами та батьками.

Однією з найбільших переваг є те, що це інтерактивний простір для учнів. Програма має інтерфейс, схожий на Facebook, але це закрита, захищена мережа лише для вчителів та учнів, тому ідеально підходить для застосування методу ведення блогу. Крім того, його застосування допоможе перенести позитивне ставлення до соціальних мереж на вивчення української мови[1].

Ведення блогу – це творче планування, добір гіпотез, систематизація, опис теми в блозі. Цей метод потребує систематичності, і найкраще до нього повертатися хоча б один раз на місяць. Учитель створює сторінку класу на платформі, де учні висвітлюють тематичне питання шляхом дописів. Протягом уроку діти обговорюють публікації та пишуть блог як домашнє завдання. Варто дозволяти учням самим обирати теми для публікацій, проте

наштовхнути на вибір суспільно важливих тем. Так, поєднуючи теоретичний матеріал уроку, можна досягти розвитку соціокультурної компетентності. Наприклад, до теми «Прийменник» у 7 класі учні у блозі описують проблему забруднення планети, обов'язково використовуючи складні прийменники.

У зв'язку з тимчасовим запровадженням дистанційного навчання заклади освіти почали застосовувати технологію «вебінар». За допомогою інтернет-технологій вебінар зберіг головну ознаку уроку – інтерактивність, яка забезпечує моделювання функцій доповідача, слухача, що працюватимуть інтерактивно, комунікуючи за сценарієм проведення такого уроку [1].

Під час вебінару доречно використовувати прийоми ілюстрації та демонстрації за допомогою інтерактивних порівняльних таблиць, алгоритмів, презентацій, відеороликів тощо. Як зазначає І. Хом'як, «одним із психологічних принципів розвивального навчання є формування узагальнених прийомів розумової діяльності, що поділяються на прийоми алгоритмічного типу й евристичні. Оскільки вправи алгоритмічного типу орієнтують учнів на дії за готовим зразком, сковуючи якоюсь мірою пошуковий процес мислення, необхідно поєднувати їх із прийомами евристичного типу, а саме: конкретизації, абстрагування, варіювання, аналогії, постановки аналітичних питань» [5, с. 135]. Тому, добираючи прийоми, що вдало доповнять матеріали алгоритмічного характеру, варто звернути увагу на інноваційний метод інтерактивних вправ. Це метод варіативних вправ, які за завданням схожі до традиційних, та спосіб їх виконання – інший. Наприклад, умова традиційної варіативної вправи: *«Запишіть прислівники у три колонки відповідно до способу їх написання: разом, окремо чи через дефіс»*, – та умова інтерактивної варіативної вправи: *«Перетягніть мишкою прикметники в __ колонку з правильним написанням»*. Використати чи створити інтерактивну вправу можливо за допомогою інтернет-сайтів. Чимало зразків уже готових вправ, кросвордів, тестових завдань розміщено на сервісі **LearningApps**.

Крім того, популярними сьогодні є використання **електронних сервісів Google**. Багато сервісів цієї компанії використовуються в освіті, оскільки це допомагає учителям створювати різноманітні завдання, спілкуватися.

Ще одним не менш цікавим освітнім ресурсом є **Prezi** – своєрідна жива презентація. Цей ресурс пропонує велику кількість можливостей для візуалізації, за допомогою використання відеоматеріалів, графіки тощо.

За допомогою комп'ютерних технологій можна використовувати на уроці наочність вищого рівня – відеоматеріали, анімаційні фрагменти, **віртуальні екскурсії**. Учні можуть і самі створювати віртуальні мандрівки та відео, використовуючи ілюстрації та фрагменти із кінострічок. Використання фільмів та відеороликів на різних етапах уроку у різноманітне викладання предмета та приваблює своєю новизною та свіжістю школярів.

На сьогодні не втрачає актуальності й процес створення мультимедійних презентацій. Це викликає живий інтерес в учнів, покращує процес засвоєння матеріалу, унаочнює пізнання, сприяє розвитку творчих здібностей школярів.

Узагальнюючи, можна сказати, що впровадження інтерактивних методів на уроках української мови є необхідним елементом навчального процесу, що сприяє формуванню в учнів глибоких теоретичних знань, практичних навичок, стимулює конструктивно-критичне мислення, пробуджує інтерес та мотивацію. Крім того, новітні методи допомагають встановити партнерські взаємовідносини між вчителем та учнями, що позитивно впливає на процес засвоєння інформації та формування соціокультурної компетентності.

Поява нових нетрадиційних технік у навчанні української мови вказує на значну перспективу подальшого наукових досліджень у сфері пошуку та застосування ефективних інноваційних підходів при вивченні рідної мови.

Література

1. Бойко Н. В. Застосування інноваційних методів навчання української мови в умовах карантину [Електронний ресурс] / Н. В. Бойко // *ЛОГОΣ. ONLINE : International scientific e-journal*. – 2020. – № 8. – Режим доступу : <https://www.ukrlogos.in.ua/10.11232-2663-4139.08.04.html> – Заголовок з екрану.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
3. Максимчук Г. Інтерактивні методи навчання української мови // Г. Максимчук, І. Хом'як // *Дивослово*. – 2012. – № 8. – С. 18-21.
4. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. – К. : А.С.К. – 2004. – 192 с.
5. Хом'як І. Програмоване навчання / І. Хом'як // *Вісник Львівського університету*. – 2010. – № 50. – С. 135-143.
6. Чернова А. В. Інноваційні підходи у викладанні української мови як іноземної / А. В. Чернова // *Ученые записки Таврического национального университета им. В. Н. Вернадского*. – Серия «Филология. Социальные коммуникации». – 2012. – Том 25 (64). – № 1. – Часть № 2. – С. 318-322.
7. Щербина В. Інтерактивні технології на уроках української мови та літератури / В. Щербина, О. Волкова, О. Романенко. – Х. : Основа. – 2005. – 96 с.

СЕКЦІЯ 2.

СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Богдан І.В.,
учитель англійської мови
*Харківська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів
ім.А.С.Макаренка №100
м. Харків, Харківська область, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ПРИ ФОРМУВАННІ У ШКОЛЯРІВ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Мета: впровадження компетентнісного навчання через використання технології критичного мислення, яка спрямована на формування у школярів комунікативної компетентності на уроках англійської мови.

Іншомовна комунікативна компетентність – це необхідний людині рівень сформованості досвіду міжособистісної взаємодії задля успішного функціонування в суспільстві з огляду на власні здібності й соціальний статус. Згідно з Концепцією реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року для забезпечення проведення докорінної та системної реформи загальної середньої освіти необхідно запровадити новий принцип педагогіки партнерства, а випускник Нової української школи – це всебічно розвинена особистість, здатна до критичного мислення. Розвиток критичного мислення є невід’ємною частиною модернізації сучасної школи загалом та оптимізації навчання англійської мови. Інноваційні погляди на навчання іноземних мов зумовлюють основне завдання вчителя – організувати продуктивну навчально-пізнавальну діяльність учня для забезпечення реалізації його особистісного когнітивного та креативного потенціалу, що дає можливість опанувати стратегії освітньої діяльності й отримати ефективний самостійний досвід вивчення та використання англійської мови в різних ситуаціях і умовах самореалізації та саморозвитку [4, с. 203].

Впровадження технології критичного мислення на уроках англійської мови реалізується через три фази уроку – виклик, осмислення, рефлексію («актуалізація – усвідомлення - рефлексія») – шляхом застосування таких форм і прийомів роботи, як «Асоціативний кущ», «Мікрофон», «Fishbone» тощо.

Першим етапом є – актуалізація, під час цього етапу найкраще використовувати прийом «мозкова атака», яка вимагає від учнів перегляду наявних знань з даної теми, постановки цілей, мети тощо. На уроках іноземної мови «мозкова атака» може проводитись в індивідуальному, парному або ж груповому режимі. Головним принципом стратегії є те, що

вчителем повинні прийматись як правильні, так і не правильні відповіді. Роль вчителя на етапі актуалізації – спрямовувати роботу учнів, виявляти їхні думки та прислухатись до викладених ідей.

Наступним кроком у формуванні критичного мислення на уроках іноземної мови є – осмислення. Цей етап характеризується більш складною структурою та складнішими завданнями для виконання, вона займає основну частину уроку. Саме тут, учні переходять до безпосереднього ознайомлення з інформацією та її обробки. Такі технології критичного мислення, як аналіз, оцінювання, зіставлення, можуть бути використані на уроці і в свою чергу допомагають оптимізувати розвиток діалогічної компетентності учнів. Заключним етапом є – рефлексія, яка базується на обговоренні поданої теми. [3, с. 285]. Одночасно, учні мають можливість оцінити власні погляди, звички та порівняти їх з поглядами інших учнів. На цьому етапі може бути використаний прийом мікродіалогу, у такому випадку діти мають дотримуватись відповідної структури: встановлення контакту – висловлення власних думок – завершення контакту.

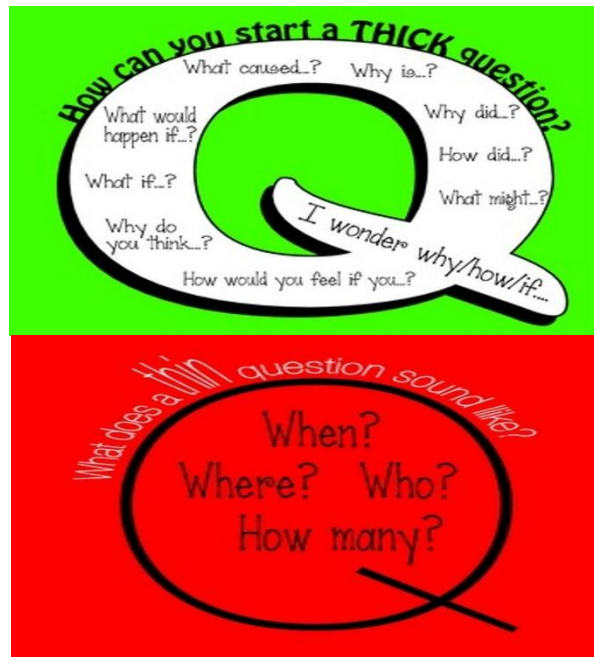
Учителі застосовують різні вправи та завдання для розвитку критичного мислення дітей на різних уроках і урок іноземної мови не є виключенням. Відповідно до поглядів І. Загашева, Б. Блума, М. Ліпмана, М. Вайнштейна та інших можна класифікувати типи вправ і завдань для розвитку критичного мислення, відповідно до кожного з етапів.

1. Актуалізація – мета цього етапу полягає у формуванні особистого інтересу для отримання необхідної інформації. Для цього використовуються такі прийоми, як: індивідуальна, парна та групова робота, брейнштормінг, озвучування проблемних питань тощо. На цьому етапі можна використати такий метод, як “Корзина ідей” (Basket of ideas.).

Це прийом організації індивідуальної й групової роботи учнів на початковій стадії уроку, коли йде актуалізація наявного в них досвіду й знань. Він дозволяє з’ясувати все, що знають або думають учні по обговорюваній темі уроку. На дошці можна намалювати значок кошика, у якій умовно буде зібране все те, що всі учні разом знають про досліджувану тему.

Також учитель може використовувати наступні вправи: «Знаю – хочу знати - взнав», «Прогнозування за ілюстрацією», «Асоціація», «Брейнштормінг», «Товсті/тонкі питання»:

2.Першочерговою метою фази осмислення змісту є розвиток умінь критич-но працювати з інформацією, виділяти найголовніше й найсуттєвіше, висувати й обґрунтовувати гіпотези розв'язання проб-леми, робити узагальнення, зістав-ляти з аналогічними або альтерна-тивними варіантами розв'язання, установлювати закономірності, ро-бити аргументовані висновки. Таких навичок вимагають і завдання ЗНО з англійської мови, а починати їх формування в старшій школі запізно.

Адже якщо у початковій школі закладаються основи володіння іноземною мовою, то в основній школі, починаючи вже з 5-го класу, обсяг навчального матеріалу помітно зростає, і чіткіше проявляється функція іноземної мови як засобу міжкультурного спілкування. Відповідно збільшуються вимоги до рівня володіння мовою, в тому числі монологічним мовленням.

Так, наприклад, на кінець 6-го класу в учнів повинні бути розвинуті такі комунікативні вміння у монологічному мовленні: логічно будувати висловлювання за змістом почутого, побаченого, прочитаного, використовуючи при цьому прості зв'язні речення; описувати події, явища, об'єкти, людей, тварин; висловлювати своє ставлення до предметів, осіб тощо; давати свою оцінку явищам, подіям; характеризувати персонажі казки, мультфільму, оповідання; робити коротку тематичну презентацію, зв'язні повідомлення про свою чи чийось діяльність, використовуючи набутий мовний матеріал адекватно до тем спілкування. Обсяг висловлювання - не менше 12 речень.

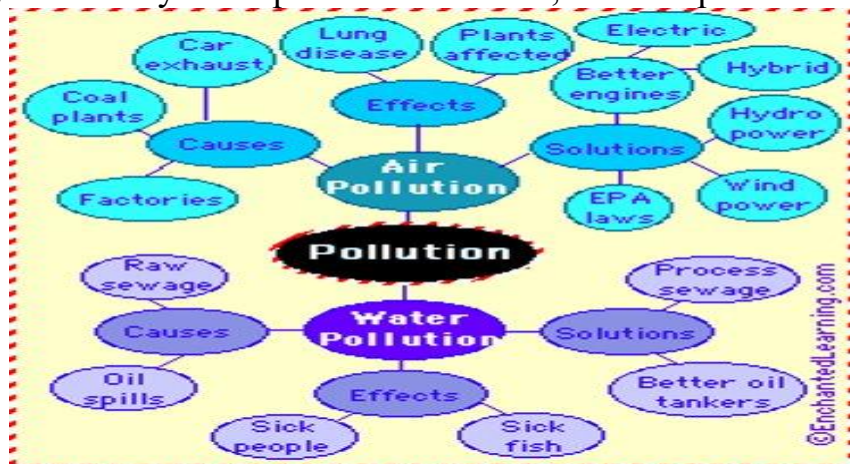
При вивченні теми «Travelling» (6-й клас), можна почати з розгляду проблеми: «Whydopeopletravel?» Звідси впливає проблемне питання, яке можна поставити учням: Whydoyoutravel?

Внаслідок роботи над питанням, учні пропонують варіанти рішень:

– I want to have a good time; – I like to meet new friends; – I like to see interesting places; – I like to take photos; – I like to go shopping.

На другій фазі уроку для формування комунікативної компетентності також можна використовувати презентації, веб-сайти, критичне читання тексту самостійно, у парах, його аналіз, редагування, застосовуючи різні методи і прийоми: «Обери позицію», «Дискусія», «Читання з маркуванням тексту», «Кероване читання», «Порушена послідовність», «Лови помилку», «Речення з відкритим кінцем». [4, с. 203].

3. Рефлексія – передбачає осмислення та аналіз інформації, яку вони отримали, та як включити нові поняття у власне життя. Учитель може використовувати наступні вправи: «Сінквейн», «Кластер»:

Використання різних вправ, методів і прийомів не може мати чітко закріпленого місця на уроці, а може змінюватися відповідно до його завдань.

У наш час дуже важливо розвивати критичне мислення у дітей - щоб дитина стала отримувати задоволення від вивченого матеріалу, навчилася його аналізувати і робити самостійні висновки, щоб навчилися ставити розумні запитання і творчо знаходити на них відповіді. Важливо відзначити, що технологія розвитку критичного мислення допомагає учням самостійно визначати напрям у вивченні теми і самостійно вирішувати проблеми, тобто «мислити по-справжньому».

Зазначені вище методи і прийоми розвитку критичного мислення, забезпечують глибоке усвідомлення навчального матеріалу на уроках англійської мови, збагачують словниковий запас учнів, розвивають мовленнєві вміння й навички учнів, їхню активність, ерудицію, творче мислення і сприяють формуванню й розвитку комунікативної компетенції.

Література

1. Леонтьєва А. Технологія розвитку критичного мислення у формуванні комунікативної компетенції під час навчання іноземної мови//Вісник Молодой ученый. – 2014. – №2. – С. 890-892
2. Методика розвитку критичного мислення школярів у процесі навчання історії / С. О. Терно : [посібник для вчителя]. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2012.
3. Середа О.М. «Розвиток критичного мислення як засіб формування комунікативної компетентності на уроках англійської мови в середній школі».

4. Тягло А. В. Критичне мислення, проблема світової освіти ХХІ століття / Тягло А. В., Воропай Т. С. – Х. : Ін-т внутр. справ, 1999. – 194, 285 с.
5. Халперн Д. Психологія критичного мислення: Редкол.: Д. Халперн О.Чуба – С.-Пб. : Вид-во Питер, 2000. – 518 с.
6. Benjamin S. Bloom. A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives, Abridged Edition 1st Edition/ Lorin W. Anderson, David R. Krathwohl. – L.:Longman, 1st Edition, 2001. – 243 p

Бондаренко С.А.,
вчитель англійської мови
Харківська гімназія № 12
м. Харків, Харківська область, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПРОЕКТІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Однією з основних цілей навчання іноземної мови є формування комунікативної компетенції на основі лінгвістичної компетенції певного рівня.

Щоб сформувати у школярів необхідні вміння та навички в тому чи іншому вигляді мовної діяльності, а також лінгвістичну компетенцію на рівні, визначеному програмою і Державним стандартом початкової освіти, необхідна активна усна практика для кожного учня [1, с. 5].

Щоб сформувати комунікативну компетенцію поза мовного оточення, недостатньо насичити урок умовно-комунікативними або комунікативними вправами, що дозволяють вирішувати комунікативні завдання. Важливо надати учням можливість мислити, вирішувати будь-які проблеми, які породжують думки, розмірковувати над можливими шляхами вирішення цих проблем, з тим щоб діти акцентували увагу на змісті свого висловлювання, щоб у центрі уваги була думка, а мова виступала у своїй прямій функції – формування і формулювання цих думок [2, с. 42].

В сучасному освітньому просторі не зовсім новий метод проектів стає актуальною технологією формування комунікативних навичок молодших школярів ХХІ століття. Ця освітня технологія надає можливість учням випробувати здобуті навички та знання на практиці. Спробувати знайти проблему для вирішення, обмірковувати способи та засоби її вирішення, випробувати свої здібності в організації процесу.

Ще в 1910-ті роки американський професор Коллінгс першим у світі запропонував класифікацію навчальних проектів:

«Проекти ігор» — дитячі заняття (різноманітні ігри, народні танці, драматичні постановки і т. ін.), що мали на меті участь у груповій діяльності.

«Екскурсійні проекти» — спрямовані на вивчення дітьми проблем, пов'язаних з природою і суспільним життям.

«Оповідні проекти» — участь у яких давала можливість учням отримувати задоволення від розповіді різноманітної форми — усної, письмової, вокальної (пісня), художньої (картина), музичної (гра на піаніно) і т. ін.

«Конструктивні проекти» — передбачали виготовлення конкретного, корисного продукту (наприклад, виготовлення клітки для кролів, годівниці для пташок) [3, с. 42].

Для виконання будь-якого типу проекту потрібно дотримуватись певних етапів: *організація, планування, виконання, оформлення,*

Організації проектної діяльності.

Планування проекту вчителем може здійснюватися як в рамках шкільної програми, так і за її межами. В практиці викладання англійської мови в молодших класах проектна робота використовують для узлічення вивченого матеріалу, з метою практичного втілення набутих навичок учнями. Обираючи тему проекту вчитель має зважати на:

- зацікавленість учнів у даній темі;
- можливість розкрити тему в повному обсязі;
- відповідність теми віковим особливостям;
- практичний, особисто або соціально значущий результат;
- можливість використання проекту в системі навчальних проектів за темою.

Згідно з навчальною програмою, вчитель знайомить учнів з вимогами щодо виконання проекту, при цьому унаголошує на диференційованому виконанні. Для поглибленого вивчення теми вчитель пропонує скористатися додатковими матеріалами або надає учням можливість самостійного пошуку інформації для виконання проекту.

В роботі над навчальним проектом, використовуються всі три складові: дані в підручнику, додаткові матеріали вчителя і знання учнів, отримані самостійним шляхом.

Проекти, що виходять за рамки шкільної програми виконуються, як правило, частково у позакласній роботі з використанням великої кількості додаткових матеріалів та поєднують індивідуальну, групову і міжкласну роботу з дітьми. Також проекти в основному традиційно виставляються на загальний огляд школи в ході проведення тижня англійської мови.

Планування проекту. Виклад ідеї вчителем на уроці. Вчитель на початку вивчення теми повідомляє про те, що у них є можливість виконати проект за темою – показати рівень розуміння вивченого та використовувати самостійно здобуті знання для виконання проектів. Вчитель спрямовує учнів на потрібний шлях пошуку додаткової інформації.

Обговорення змісту і характеру проекту з учнями. Обговорення відбувається напередодні виконання проекту шляхом узагальнення на уроці знань, отриманих в ході вивчення теми та додаткових матеріалів, які можуть бути використані у проекті.

Виконання. попередня робота в ході навчального процесу – читання текстів, виконання завдань і вправ, прослуховування записів, вивчення необхідних слів і структур, обговорення додаткових матеріалів.

Усне обговорення проекту на уроці, знайомство з зразком проекту в підручнику (у рамках шкільної програми) йди обговорення варіантів проекту в позакласній роботі чи поза шкільної програми.

Безпосереднє виконання проекту, як правило, у формі домашнього завдання. Важливо пояснити учням диференціацію проектів. Діти самі вибирають рівень проекту. Чим більше самостійно отриманих знань використано в проекті, тим вище він оцінюється.

Оформлення. Проходить, як правило, вдома. Включає в себе використання фотографій, малюнків, наліпок за темою в письмовому вигляді проекту або оформлення проекту у рольовій грі, усному поданні або спектаклі.

Презентації. Презентації – дуже важливий етап проектної роботи. Презентація сприяє подальшому розвитку творчої роботи, позитивної мотивації та розвитку впевненості в собі. Важливість цього етапу пояснюється тим, що кожна справа повинна мати своє логічне завершення. Навчальний значення проекту виявляється не в кінцевому результаті, а в ході виконання проекту, хоча ці етапи безпосередньо пов'язані між собою. Вчителю важливо, як працювали діти, як реалізували свої можливості, як виявляли самостійність, які вміння і навички набули. Для учнів цей етап пов'язаний з демонстрацією результатів своєї роботи і з оцінкою своєї діяльності. Спосіб презентації залежить від теми, місця проекту в навчальному процесі і від кінцевого продукту: або це усне подання, або письмова робота, або п'єса, або гра.

Оцінювання. Необхідно об'єктивно оцінити проект в цілому, враховуючи мову, творчість, чіткість презентації, зусилля, прикладені до виконання проекту, ступінь самостійності. По можливості, краще не виправляти помилки подібно диктанту або тесту. Краще підкреслити неточності олівцем або на окремому аркуші. Потрібно розуміти, що будь-який проект – це лише частина роботи, яку діти виконують в ході мовного курсу. Тут більш важливі дослідницькі та самостійні якості дітей, вміння проявити себе. Велике значення для молодших школярів має позитивне ставлення до результату їх діяльності. Завжди треба відзначити будь-які позитивні моменти проекту і робити акцент на позитивному. Не можна забувати і про стимулювання на подальше самостійне рішення проблем. Для цього можна використовувати ігровий момент в оцінюванні, а також грамоти або сувеніри, щоб відзначити всіх учасників проекту.

Практичне використання результатів проекту. Проекти, виконані в кінці теми і оформлення письмово, бажано вивішувати на дошці або на стіні в кабінеті англійської мови, щоб учні могли бачити результати своєї праці. Кращі проекти можна відзначити грамотами в різних номінаціях або в кінці семестру влаштувати виставку робіт.

Проект – один із видів творчої діяльності учнів, який включає

цілеспрямоване опанування навичок і здобуття знань і бажання поділитися ними з іншими людьми. Він базується на принципах зв'язку з реальним життям, комунікативної активності, урахування вікових особливостей здобувачей освіти, принципах між предметних зв'язків.

Метод проектів є дидактичним засобом для підвищення мотивації розвитку особистості учня, універсальним засобом для застосування в навчальному процесі; хорошою формою консолідації лексичного матеріалу і розвитку комунікативних навичок (при цьому за відправну точку дискусії приймався текст).

Позитивна мотивація – основа вивчення іноземної мови, особливо в молодшій школі, коли діти ще не розуміють важливе значення знання мови в їх подальшому житті. А використання проектної методики підвищує інтерес дітей до вивчення англійської мови шляхом розвитку внутрішньої мотивації, адже учень стає центром процесу навчання. У ході проектної діяльності учні набувають унікальний досвід взаємодії з товаришами, поділ фронту робіт і зон відповідальності, розвивають таку необхідну соціальну навичку, як уміння співпрацювати.

Література

1. Державний стандарт початкової загальної освіти // Початкова освіта. – 2011. – № 18.
2. Метод проектів: особливості застосування в початковій школі : Посіб. для вчителів початкових класів, слухачів курсів підвищення кваліфікації, студентів педагогічних факультетів вищих навчальних закладів. – К : Київський міський педагогічний університет ім. Б. Д. Грінченка, 2009. – 42 с.
3. Проекти в початковій школі: тематика та розробка занять / За ред. О. Онопрієнко. – К. : Шкільний світ, 2008. – 128 с.
4. Салтівська Р. Н. Лингводидактический підхід до проектної методики в молодших класах. П'ятигорськ, 1997
5. Тягло О. В., Цимбал П. В. Проектні технології : особливості впровадження у початковій школі // Початкове навчання та виховання. – Х. : Вид. група «Основа», 2008. – № 19-21.

Перерва З.В.,

вчитель російської мови

Зачепилівська загальноосвітня школа I-III ступенів

Зачепилівської селищної ради Зачепилівського району,

Харківська область, Україна

УРОКИ РУССКОГО ЯЗЫКА В СИСТЕМЕ КОМПЛЕКСНО-ВОЛНОВЫХ УРОКОВ

Одна из проблем сегодняшнего социума – клиповое мышление, при котором окружающий мир воспринимается как отдельные, разрозненные между собой факты. Современному ученику сложно сосредоточиться на какой-либо определенной информации, у него снижается способность к анализу и синтезу. Такое мышление вырабатывается при длительном потреблении информации в мозаическом виде. Это влияет на успеваемость, снижается коэффициент усвоения знаний, возникают трудности в переработке большого объема информации. Учащиеся не успевают ее осмыслить, создаются образы, которые не связаны между собой.

Возможность обучать школьников, сосредотачивая их внимание на одном предмете и удерживая состояние концентрации в течении длительного времени, дают комплексно-волновые уроки, методику проведения которых разработал известный скрипач, искусствовед, педагог Михаил Казиник.

Комплексно-волновой урок - нетрадиционная форма организации обучения, предусматривает изучение одной темы на нескольких различных уроках, которые в один день проводятся в том или ином классе (параллели). Методика комплексно-волнового урока, которую предлагает Михаил Казиник, построена на развитии ассоциативного восприятия. Такие уроки учат анализировать, предоставляют возможность самостоятельно выстраивать связи между явлениями, развивают все виды мышления. Комплексный подход позволяет интегрировать знания по различным предметам, сформировать умение анализировать, сопоставлять и обобщать то, что изучается, с тем, что уже известно, побуждает учащихся к поиску необычных ракурсов, «точек соприкосновения», учит критически мыслить и делать интересные открытия. Формы и методы работы на таких уроках должны быть интересными, познавательными-исследовательскими, носить игровой характер, предусматривать пространство для импровизации, способствовать целостности восприятия материала.

Уроки русского языка играют немаловажную роль в системе комплексно – волновых уроков. Главная их задача - дополнить знания учащихся по изучаемой теме, провести интеграцию между учебными дисциплинами и помочь ученикам исследовать явление, предмет в комплексе. Они способствуют формированию и развитию ключевых компетенций школьников: языковой, коммуникативной и лингвистической. Это часть пазла, при составлении которого получается целостная картина.

Языковая компетенция уроков русского языка в системе комплексно - волновых включает развитие способностей учащихся употреблять слова, их формы, синтаксические структуры в соответствии с нормами литературного языка, использовать его синонимические структуры и средства, в конечном счёте – владение богатством языка как условие успешной речевой деятельности. Лингвистическая компетенция предполагает более глубокое осмысление устной и письменной речи – её законов, правил, структуры, обеспечивает познавательную культуру личности школьника, развитие логического мышления, памяти, воображения учащихся, овладение навыками самоанализа, самооценки. Формирование коммуникативной компетенции предполагает знания о речи, её функциях, развитие умений в области четырёх основных видов речевой деятельности (говорения, слушания и понимания, чтения, письма). Коммуникативная компетентность предполагает способность к полноценному речевому общению во всех сферах человеческой деятельности, с соблюдением социальных норм речевого поведения.

Изучение общей темы комплексно-волновых уроков на уроках русского языка рассматривается с точки зрения лингвистики. Можно изучить этимологию слова, его лексическое значение, морфемную структуру, звуковой состав, нормы произношения, способ образования, употребление слова в составе фразеологизмов, в различных стилях речи. Изучению общей темы комплексно – волновых уроков можно посвятить отдельный урок как урок по развитию речи, а можно включить в тему урока в соответствии с календарным планированием, но так, чтобы изучаемое явление проходило «красной нитью» всего урока.

Во время проведения уроков русского языка в системе комплексно – волновых важно использование активных и интерактивных методов обучения, что способствует качественному усвоению материала. Среди них могут быть: упражнения, носящие творческий характер; групповые задания; образовательные, ролевые, деловые игры, имитация; уроки-экскурсии; уроки-встречи; использование видеоматериала, Интернета, наглядности; решение сложных вопросов и проблем.

Интересными, познавательными и развивающими могут быть различные творческие задания. Например, составить диаманту (стихотворная форма из 7 строк, первая и последняя из которых - понятия с противоположным значением). Ученику нужно не только найти противоположное понятие, явление к изучаемому, но и подобрать ассоциации, определения, слова, обозначающие действия (нужно знать части речи). Творческую работу можно проиллюстрировать с дальнейшим комментарием подбора картинок, что способствует развитию устной речи. Интересным заданием на логическое мышление будет составление кроссенса. К зашифрованному в центре слову, которое называет изучаемое явление, ученику нужно подобрать картинки с такими изображениями, которые связаны со словом в центре. Школьники могут воспользоваться информацией, полученной на предыдущих комплексно-волновых уроках, а

также провести исследовательскую работу по нахождению новых фактов. Можно предложить решение кроссенса, созданного учителем. Современные компьютерные программы дают возможность разрабатывать интересные задания. Таким, например, есть составление облака тегов. Его можно использовать в разных случаях. Например: из слов составить загадку и отгадать ее (ответ – слово, называющее изучаемое явление); восстановить афоризм, фразеологизм; из «рассыпанных» букв составить слово или однокоренные слова; из предложенных слов выбрать слова-ассоциации и т.д. Также можно предложить учащимся решение клоуз – теста (тест дополнения или восстановления в отрывок из текста пропущенные слова); ченч -теста (найти слово, которым подменено авторское и восстановить оригинальный текст); использование ПОПС-формулы (П -позиция, О – объяснение или обоснование, П – пример, С – следствие или суждение; 1-е предложение начинается со слов «Я считаю, что...»; 2-е предложение начинается «Потому, что...»; 3-е (доказательство своей позиции на практике) - «Я могу доказать на примере...»; 4-е - «Исходя из этого, я делаю вывод о том, что ...»).

Например, при проведении комплексно-волновых уроков на тему «Огонь» в 6-м классе, на уроке русского языка (тема по календарному планированию – «Самостоятельные части речи. Особенности художественного стиля речи»), ученики сначала разгадывают загадки про огонь, потом изучают этимологию слова, его значение, подбирают однокоренные слова (ученики подготовили облако тегов), определяют их часть речи. Затем выполняют творческие задания: 1) Какого цвета огонь? (определить часть речи записанных слов) 2) Описать звуки костра. 3) Составить диаманту к слову «огонь». 4) Разгадать кроссенс. А также рассматривают особенности художественного стиля речи и употребление слова «огонь» в фразеологических оборотах.

При проведении комплексно-волновых уроков на тему «Сок» в 6-м классе, урок русского языка (тема по календарному планированию «Однородные члены предложения») посвящается процессу превращения спелых ягод и фруктов в полезный сок. Учащиеся готовят информацию о соке и его видах. Затем отгадывают загадки о плодах и ягодах, из которых его изготавливают (при этом находят в текстах загадок однородные члены предложения). Следующие задания: описать по картинке ягоды, овощи и фрукты для изготовления соков, используя однородные члены предложения; определить, какие соки можно приготовить из собранного урожая в корзинке, (работа с картинками); записать текст, заполнив пропуски, (клоуз-тест); описать технологию приготовления сока в домашних условиях; из слов, помещенных в «облако», составить загадку и отгадать ее (облако тегов); решить кроссенс.

Во время проведения комплексно-волновых уроков на тему «Шоколад» (7-й класс) урок русского языка проходит по развитию речи на тему «Готовимся к открытию кондитерской «Шоколад». Сначала рассматривается слово «шоколад» с точки зрения этимологии, фонетики, морфологии. Потом подбирается фразеологизм и аналоги к нему. Затем

создается облако слов-ассоциаций (облако тегов), отгадываются загадки, составляется диаманта. Интересным есть сообщение о названии профессии людей, которые работают с шоколадом. Следующее задание - составление ассортимента для кондитерской. На завершающем этапе расшифровывается фраза дня, (используя облако тегов) и разгадывается кроссенс. Продолжением темы «Шоколад» может быть урок развития речи по описанию картины Ж.Э.Лиотара «Шоколадница».

Проведение комплексно-волновых уроков дает положительный результат. Такие занятия интересны и познавательны для учащихся, вызывают желание узнать новые факты, делают учение увлекательным. Роль учителя на уроках русского языка в системе комплексно-волновых уроков - деятельность сложная и разносторонняя: выявлять интересы и способности, направлять поиск, организовывать взаимодействие, сделать процесс обучения творческим и интересным. И тогда учитель будет источником доверия, а Интернет – информации, что позволяет укрепить авторитет учителя в современной школе.

Литература

1. Електронний ресурс. Режим доступу: www.kazinik.ru/school.html
2. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://birbera.livejournal.com/750045>.
<https://www.youtube.com/watch?v=HiwYDk66MLM>
4. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://multiurok.ru/files/formirovanii>

Дмитренко Я.О.,

вчитель англійської мови

Іванківська середня загальноосвітня

школа I-III ступенів, Україна

НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Навчити читати іноземною мовою – одне з практичних завдань учителя в загальноосвітньому навчальному закладі. Відповідно до стандарту учні повинні навчитися самостійно читати нескладні автентичні тексти різного характеру і типу

Під технікою навчання розумію навичку швидко сприймати графічні образи слів і точно співвідносити їх з відповідними звуковими образами, а також зі значеннями слів. Невід'ємним компонентом техніки читання є швидкість виконання операцій зорового сприйняття та ідентифікації графічних образів.

Переконана, що процес оволодіння технікою читання у початковій ланці включає розв'язання таких завдань:

1. Засвоєння літер іноземного алфавіту: зорове сприйняття, розпізнання та ідентифікація літер, з одного боку, і написання її варіантів – великої та малої, друкованої і рукописної.

2. Оволодіння звуко-буквеними і буквено-звуковими зв'язками (а не назвою букви, яка не допомагає, а лише створює певні труднощі при читанні).

3. Поступове засвоєння основних правил читання голосних та приголосних літер, їх комбінацій [3]

1. Гра з буквами
2. Гра із словами
3. Синтаксичні ігри
4. Ігри з текстом
5. Граматичні ігри
6. Поетичні ігри
7. Корекційні ігри
8. Загадки, ребуси

Зміни в навчальному процесі висувають нові вимоги до діяльності вчителя, що орієнтована на учня, і це викликає необхідність по-новому підійти до проблеми формування навичок читання на початковому етапі.

Початковий етап навчання є надзвичайно важливий для подальшого розвитку школярів, оскільки на цьому віковому етапі відбувається становлення особистості молодшого школяра, а навчальна діяльність стає домінуючою.

Важливо щоб процес навчання був цікавим, захоплюючим, сучасним та результативним. Навчити читати іноземною мовою – одне з практичних завдань учителя в загальноосвітньому навчальному закладі. Відповідно до стандарту учні повинні навчитися самостійно читати нескладні автентичні тексти різного характеру і типу, розуміти прочитане та узагальнювати зміст прочитаного.

Читання - не тільки один з основних мовних навичок, а й один з основних способів отримання необхідної інформації. Так як для сучасного інформаційного суспільства мовою міжнародного спілкування є англійська, то читати цією мовою ти зобов'язаний: уже мало тільки говорити англійською.

Проблема в тому, що навички читання формуються не так просто як елементарні навички розмовної мови. Швидко читати і розуміти прочитане може далеко не кожен з тих, хто вільно говорить англійською на побутовому рівні. Саме тому ми пропонуємо дізнатися, як можна покращити навички читання англійською. {

1. Озвуч букви і звуки.

E, e, T, t, i, N, n, O, o, P, p . [t] , [i], [n] , [o], [p], [e]

2. Follow and read.

pin - шпилька

top - дзига

on - на

in -в

at – біля

Актуальність проблеми полягає в тому, щоб через упровадження сучасних методик сформувати в молодших школярів навички спілкування в усній та писемній формах. А так як читання іноземною мовою, як комунікативне уміння і засіб спілкування є важливим видом мовленнєвої діяльності, яке включає техніку читання і розуміння того, що читається, тому ведуча педагогічна ідея полягає в тому, щоб навчити учня початкової школи техніці читання на добре відомому лексичному матеріалі з елементами новизни. Сформувати в учнів зоро-графічні та слухомоторні зв'язки, які сприяють миттєвому впізнаванню і розумінню слів, співвідносити їх із значенням інших слів. Об'єднувати слова в синтагми, синтагми в речення та речення в більш смислові утворення. Зміни в навчальному процесі висувають нові вимоги до діяльності вчителя, яка орієнтована на учня, і це викликає необхідність по новому підійти до проблеми формування навичок читання на початковому етапі. [4]

Оволодіння технікою читання на початковому ступені та вдосконалення її в наступних класах є обов'язковим складником навчання читання англійською мовою і одним з основних завдань шкільного курсу навчання іноземної мови. Зараз підростає нове покоління дітей, для яких не достатньо традиційних методів навчання, від кожного уроку вони чекають чогось більш цікавого і сучасного. Отож, вчителю, є привід і необхідність бути у постійному творчому пошуку. Шукаючи, застосовуючи нові прийоми та завдання на уроках, можна досягти максимального підвищення ефективності уроку, високих практичних результатів, зберегти і розвинути інтерес до вивчення іноземної мови [5; 2].

Вправи є комунікативно-спрямованими з опорами різних видів: змістові і смислові, словесні і зображальні (текст, мікротекст, план, логіко-синтаксична схема). Вчитель може використовувати матеріал в найрізноманітніших формах (парах, тріадах, невеликих групах, з усією групою).

У 2 =му класі розглядають цілеспрямовану роботу з читання у двох напрямках – навчання техніки читання(читання вголос) та читання про себе.

У цьому віці відбувається інтенсивне формування прийомів запам'ятовування.

Зараз підростає нове покоління дітей, для яких не достатньо традиційних методів навчання, від кожного уроку вони чекають чогось більш цікавого і сучасного. Отож, мені як вчителю, є привід і необхідність бути у постійному творчому пошуку. Шукаючи, застосовуючи нові прийоми та завдання на уроках, можна досягти максимального підвищення ефективності уроку, високих практичних результатів, зберегти і розвинути інтерес до вивчення іноземної мови.

Література

1. Саврасова І. О. Збірник тематичних завдань з англійської мови // Англійська мова та література. – № 25. – 2007.
2. Мурга С. О. Роздуми про ефективність навчання // Англійська мова в початковій школі. – № 6. – 2013.
3. <http://www.manadm.gov.ua/rik-anhliiskoi-movy/dosvidy-vchyteliv/item/3124-navchannya-chytannya-na-urokah-angliys-koyi-movy-z-dosvidu-roboty-vchytelya-levko-oa>
4. <http://metodportal.com/node/37343>
5. Бондарець Ю. Ю Матеріали для читання для учнів другого класу з англійської мови.

Золотарьова А.В.,

вчитель англійської мови

Піщанський НВК заклад загальної середньої освіти

I-III ступенів – заклад дошкільної освіти

м. Красноград, Харківська область, Україна

ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК СКЛАДОВА ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Модернізація української освіти визначає соціальні вимоги до системи шкільної освіти. Суспільству, що розвивається потрібні освічені, етичні, завзяті люди, які можуть самостійно приймати відповідальність рішення в ситуації вибору, прогнозуючі можливі наслідки, здібні до співпраці, відрізняються мобільністю, динамізмом, конструктивністю, володіють розвиненим відчуттям відповідальності за долю країни. Школа може і повинна розвивати пізнавальні інтереси і здібності учня, прищепити йому ключові компетенції, необхідні для подальшої самоосвіти.

Останніми роками все частіше порушується питання про вживання нових інформаційних технологій у школі. Це не лише технічні засоби, але й нові форми і методи викладання навчальних предметів, новий підхід взагалі до процесу навчання.

Основною метою вивчення іноземної мови є формування і розвиток комунікаційної культури здобувачів освіти, навчання практичному опануванню іноземної мови.

У наш час існує чимало методів і технологій викладання англійської мови – як традиційних, так і новітніх. Необхідною умовою вибору того чи іншого методу навчання, що підходить і вчителю, і учням, є знання інноваційних технологій навчання.

Тому **основне завдання сучасного педагога** – вибрати методи і форми організації такої навчальної діяльності, що найкраще відповідають рівню розвитку кожного здобувача освіти.

Тому **мета наукової статті** - розглянути інтерактивні технології як одну з ефективних форм стимулювання учнів до освіти.

Сьогодні у освітньому процесі активно впроваджується інтерактивні технології, які ефективно сприяють засвоєнню матеріалу, оскільки впливають на свідомість учня, його почуття та волю, формують творчу особистість, що здатна доцільно й ефективно застосовувати набуті знання, уміння й навички у практичній діяльності будь-якої сфери суспільного життя. Для успішного виконання завдань, що стоять перед сучасною школою, важливо створити ситуацію, за якої вчитель і учень стануть повноправними суб'єктами системи освіти, а основою навчання буде рівноправний діалог між тими, хто навчає, і тими, хто навчається [8, с.28].

Проблема впровадження інноваційних технологій навчання у школі є **досить актуальною** у системі освіти в цілому, тому зростає кількість наукових досліджень з цього питання зростає. Важливий внесок у розробку та впровадження інтерактивних методів зробити німецькі вчені т на початку 90-х років – Арнольд Р., Шелтен А. та інші.

Інтерактивне навчання – це такий вид діяльності, що передбачає взаємодію учня з навчальним середовищем, яке слугує джерелом заснованого ним досвіду [7, с.7].

Інтерактивним можна називати метод, у якому той, хто навчається, є учасником. Учень не виступає пасивним слухачем, спостерігачем, а бере активну участь у тому, що відбувається на уроці [2, с.6]. У практиці навчання іноземних мов інтерактивне навчання можна оцінювати з розвитком критичного мислення, як конструктивної інтелектуальної діяльності школярів під час організації та здійснення мовленнєвої взаємодії [8, с.29].

Інтерактивне навчання має як позитивні, так і негативні сторони. До *позитивних* належать:

- розширення пізнавальних можливостей учнів (здобуття, аналіз, застосування інформації з різних джерел);
- високий рівень засвоєння знань;
- оптимальний контроль учителя;
- взаємодія та партнерство між учителем та здобувачем освіти;
- пошук альтернативного підходу в оцінюванні знань учнів.

Переваги інтерактивного навчання:

- участь у роботі всіх учнів класу;
- формування вміння працювати в команді;
- можливість висловлювати власну думку;
- створення ситуації «успіху»;
- можливість засвоєння великої кількості матеріалу за короткий проміжок часу;
- формування навичок толерантного спілкування;
- уміння аргументувати свою думку.

Недоліком є відсутність методичних розробок уроків з англійської мови, необхідність значних затрат часу на пошук і вивчення певної інформації.

У навчанні англійської мови інтерактивні технології можна розглядати як творчі види діяльності, що дозволяють створювати ситуації мовленнєвої взаємодії, сприяють удосконаленню комунікативного досвіду учнів. Творчі

комунікативні завдання можуть виконуватися у різних формах, зокрема індивідуально (парна, групова). Найбільш повно це виявляється під час проведення рольових ігор, проєктної роботи ,у процесі вирішення навчальних мовленнєвих ситуацій, змістом яких передбачається монологічне, діалогічне й політичне спілкування учасників навчального процесу.

Під час вивчення англійської мови, на мій погляд, ефективними є такі інтерактивні технології навчання, як робота в парах,трійках, змінювані трійки, «карусель», «акваріум», «велике коло», «мікрофон», незакінчені речення , «мозковий штурм», аналіз проблеми, «мозаїка», «коло ідей», розігрування ситуації в ролях (рольова гра, імітація), дискусія, ток-шоу тощо. Вказані технології та їхні складові можна результативно використовувати як на уроках засвоєння, так і застосування знань, умінь, навичок. Крім того, елементи інтерактивних технологій можна застосовувати як на уроках засвоєння, так і застосування знань, умінь і навичок, також після викладу нового матеріалу, замість анкетування.

Використання на уроці запропонованих інтерактивних технологій сприятиме ефективному повторенню вивченої лексики, поновленню словникового запасу; глибокому засвоєнню навичок правильної артикуляції, розвитку уваги, пам'яті, мислення; формуванню вмінь працювати в парах, групах.

- У ході навчання писемного мовлення інтерактивні форми роботи застосовують рідко, оскільки це організація спільної групової і самостійної початкової діяльності здобувачем освіти, яка спрямована на розвиток індивідуального писемного мовлення, виконання ними у процесі активного взаємонавчання різних соціальних ролей (автора, читача, редактора, учня, вчителя). Учень при самостійному поетапному написанні творчої роботи(від розробки ідей до написання кінцевого варіанту тексту), розширює свій мовленнєвий досвід [4,с.5].

- Методика організації інтерактивного навчання писемного мовлення керується основними принципами навчання англійської мови :

а) активність – усі здобувачі освіти залучені до участі в кожному етапі навчання і відповідають за розвиток своїх умінь. Використання інтерактивних методів навчання при цьому передбачає активну взаємодію між учнями; взаємодопомогу і участь у груповій роботі,що дозволяє зменшити кількість помилок при написанні тексту;

б) розвиток особистості – учні мають усі умови для особистого розвитку пізнавальної активності, творчої самостійності, набувають соціальних навичок;

в) інтегрований взаємозв'язок розвитку писемного мовлення з іншими видами мовленнєвої діяльності: аудіюванням, читанням, усним мовленням [5,с.48-52].

Інтерактивне навчання на сучасному етапі пов'язане з використанням мультимедійного комплексу (МК) у складі інтерактивної дошки, персонального комп'ютера й мультимедійного проектора. Такий комплекс поєднує всі переваги сучасних комп'ютерних технологій. Завдяки наочності

й інтерактивності МК дозволяє мені залучити весь клас до роботи. Я визначила такі ключові напрямки застосування МК:

- підвищення активності здобувачів освіти;
- презентації, демонстрування та моделювання ситуацій;
- збільшення темпу уроку.

Таким чином, МК надає унікальні можливості для роботи й творчості. Зважимо на те, що сучасні школярі, у яких удома є комп'ютери дозволяє переключати дітей на те, що відео та ігрові програми успішно використовуються для навчання, сприяють розвитку творчої активності, захопленню предметом, створенню найкращих умов для опанування навичок аудіювання і говоріння, що забезпечує ефективність засвоєння матеріалу на уроках іноземної мови.

Можна відмітити такі переваги використання інтерактивних технологій:

- установлення дружньої атмосфери і взаємозв'язків між учасниками спілкування;
- здобувачі освіти мають можливість бути незалежними і виявленими в собі;
- учитель заохочує учнів до співпраці, підбадьорює їх, вони не бояться допускати помилок;
- учні мають можливість подолати страх перед мовним бар'єром;
- викладач не домінує;
- слабкі учні можуть отримати допомогу від більш сильних;
- кожен учень, залучений до роботи, має певне завдання;
- здобувачі освіти мають змогу використовувати свої знання й досвід, набутий раніше.

Отже, інтерактивні методи сприяють інтенсифікації та оптимізації навчального процесу. На інтерактивних уроках учні мають змогу:

- аналізувати навчальну інформацію та творчо підходити до засвоєння навчального матеріалу;
- формувати власну думку, правильно її висловлювати, доводити власну точку зору, аргументувати й дискутувати;
- моделювати власний соціальний досвід через включення в різні життєві ситуації;
- розвивати навички творчої та проєктної діяльності, самостійної роботи.

Використання інтерактивного навчання – не самоціль, а лише засіб для досягнення тієї атмосфери в класі, яка найкращим чином сприяє співробітництву, порозумінню і доброзичливості, дозволяє у повній мірі реалізувати особистісно орієнтоване навчання.

Література

1. Коваленко О. Концептуальні зміни у викладанні іноземних мов у контексті трансформації іншомовної освіти / О. Коваленко // Іноземні мови в навчальних закладах. педагогічна преса, 2003. – С.4-10.

2. Литвин С.В. Система вправ для навчання писемного спілкування учнів старших класів середньої загальноосвітньої школи / С.В. Литвин // Іноземні мови . – 2001. – №1. – С.4-9.

3. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах кол. авторів під керівн. С.Ю. Ніколаєвої. – Вид. 2-ге, випр. і перероб. – К. Ленвіт, 2002. – 328 с.

4. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання / О.Пометун, Л. Пироженко. – К.: А.С.К., 2005. – С.192

5. Редько В. Інтерактивні технології навчання іноземної мови / В.Редько // Рідна школа. – 2011. – №8-9. – С.28-36.

Івасішина С. В.,

кандидат педагогічних наук,

вчитель англійської мови

Харківська спеціалізована школа I-III ступенів № 17

Харківська область, Україна

INNOVATIVE 'DEBATE' TECHNOLOGY AND SPECIFICITY OF STUDENTS' COMMUNICATIVE COMPETENCE FORMATION AT FOREIGN LANGUAGE LESSONS

Considering Ukraine's integration into the political, economic and cultural life of Europe and the world, modern education should be shaped by the principle of communicative learning, developing students' communication skills based on interrelated speech, socio-cultural and linguistic development. The use of debate technology is particularly relevant in these circumstances. Having mastered it, students learn to discuss various problems, defending their opinion with its clear argumentation, analyzing events of people's lives, expressing their attitude to them, finding solutions to problems of society, families, schools, deepening knowledge of the history and cultural heritage of the life of the people of the country whose language is being learned. The use of this new technology in teaching creates favorable conditions for acquaintance with the values of life of people of other countries, cultural realities, customs, traditions of Ukraine, English-speaking countries and other countries of the world in specially simulated communication situations. The presence of a sociocultural component will make this process effective, which will enable the education of an active personality who is prepared to participate in the dialogue of cultures.

On the other hand, the use of debate technology has an educational influence, because it teaches students the culture of communication, which is adopted in the modern civilized world, the emotional-value attitude to the world around them, develops linguistic, intellectual, cognitive abilities of students, and enhances self-motivation in creating language skills, develop the ability to transfer knowledge and skills to a new situation through problematic search activities. It should also be noted that the use of Internet resources, media, working with

dictionaries, reference literature allows students to develop skills of independent search.

To begin with, let's look at what difficulties a student encounters while learning English, and whether debate technology can help them avoid it. So, when learning English, students are faced with a number of difficulties, the main ones are:

1. *Language barrier*, or inability to speak English spontaneously. As you know, most of the lesson is devoted to learning vocabulary, doing exercises, reading, and translating texts. Less attention is paid to the practical application of the language. As a result, due to lack of oral practice, the student feels uncertain about the free expression of his or her opinion, for example, when confronted with a foreigner.

2. *Poor English perception of hearing*. Faced with fluent language, the student does not understand the meaning of what he said, because he cannot recognize individual words. They all merge together. Hearing English is a skill you need to work on. In order to develop it, you need to listen to as many English texts as possible.

3. *The constant forgetting of English words*. Low-use words are relegated to the passive stock. You need to practise speaking more and more often, using a variety of synonyms, to make up sentences with the words you are trying to memorize.

4. *Complexity of control of "vocabulary - grammar" in verbal speech*. In oral language, if the student focuses on vocabulary, he often stops controlling grammar, and vice versa. The solution to this problem is also the constant practice of speaking.

5. *Inability to "think" in English*. Another problem is the constant translation of what the student is trying to say from their native language into English. Because of this, he talks slowly and constantly thinks about how to make up a sentence. After all, he first needs to formulate a thought, then pick up the words in English and make up the sentence correctly in terms of grammar. This is a very long process and also requires a lot of verbal practice.

As we can see, most of the difficulties are related to verbal speech and its perception. This is where the debate comes to the rescue, as it is a good practice of speaking and listening.

So, what is "debate"? Debate is an intellectual game that is a particular form of discussion that follows certain rules. The essence of the debate is that the two teams put forward their arguments and counterarguments to defend and refute the proposed thesis to convince the jury (judge) of their correctness and experience of rhetoric.

In other words, the debate refers to a clearly structured and specially organized public exchange of views between the two parties on a topic. In this kind of public debate, the participants in the debate are led to believe in the correctness of the third part, not of each other. Therefore, the verbal and non-verbal means used by the participants in the debate are intended to produce a certain result – to create a positive impression on the audience.

According to the rules, teams must assert their positions by the end of the game. Therefore, at first glance, it seems that the skill of debate does not produce the ability to compromise. However, since students will have to carefully analyze the topic of debate in the preparation process, they will have to weigh different sides and analyze different approaches. This indirectly contributes to the development of a willingness to compromise.

As we can see, as a game the debate is democratic, because it involves honesty, equal opportunity, respect for the opponent, tolerance, and at the same time critical thinking. Participation in debates, including educational ones, allows students to experience the benefits of this way of discussing issues.

On the other hand, it is not just a game, because debate has its must-haves. Discussion of a controversial issue becomes a debate only when this process acquires the following mandatory features: *a theme, definitions, the system of argumentation, support and evidence, cross-cutting questions*.

It should also be noted that there is a third party in the debate - the judge. Therefore, in our view, its role in the debate should also be considered in detail. The main and complex criterion of refereeing is *persuasiveness*, that is, the feeling in the judge that this team convinced him in his position. It, in turn, consists of 4 criteria:

1. *Argumentation and validity* - presenting serious judgments in defense or refutation of a given topic and refutation of opponents' arguments.
2. *Evidence and support* - the support of reasoning with the logical course of thought and facts, examples, statistics or expert quotes.
3. *Structure and organization of the presentation* - the connection of arguments with each other and with the topic, the sequence of counter argumentation.
4. *Speech method and style* - accessibility of language, manner of its pronunciation, verbal and non-verbal techniques of speech.

So, debate technology is really important in studying. According to Doctor of Pedagogical Sciences, Professor O. Pometun, students' participation in the debate provides them with greater educational opportunities both to improve their cognitive activity and academic achievement, and for future professional development and life in general [2, p. 12]. During the debate, critical thinking is activated, which means the ability to analyze and organize ideas, to think abstractly; oratory skills are actively developing, which are manifested in the clarity and logical consistency of expression.

On the other hand, the debate develops all the qualities necessary for a successful personality, namely: self-confidence and ability to defend one's position; persistence and ability to find a way out in any situation; ability to plan and anticipate difficulties; erudition, as the subject of debate is diverse and requires extensive preparation; ability to collaborate and work as a team.

Thus, we can conclude that the use of debate technology in the process of learning English is very relevant and effective today. Debates as a game, on the one hand, and innovative and pedagogical technology, on the other, actively develop students' speech competence. This modern language teaching technology

helps students develop language, intellectual, cognitive abilities, enhances motivation for further self-improvement in the field of language proficiency, develops the ability to transfer knowledge and skills to a new situation through problem-based search and self-search. All these are very important at the present stage of development of Ukrainian education.

Literature

1. Ivin A. Rhetoric: The Art of Persuading / A. Ivin. – Kyiv "FAIR", 2002. – 304 p.
2. Pometun O. Debates at school. How to teach students argumentation and public speaking / O. Pometun. – Kyiv, 2006. – 126 p.
3. Nolasco R. Conversation. / R. Nolasco, L. Arthur. – Oxford University Press, 2003.
4. Yule G. Survey interviews for interactive language learning. / G. Yule, W. Gregory. – ELTF 43/2, 1987.

Климов Є.В.,

директор

*Павлоградська загальноосвітня школа I-III ступенів № 8
м. Павлоград, Дніпропетровська область, Україна*

МЕТОД ПРОЕКТІВ ЯК ОРГАНІЗАЦІЙНА ФОРМА РОБОТИ

На шляху інтеграції України до Європейського Союзу освітянам довірено важливу місію – виховати особистість, здатну жити в багатомовній спільноті, яка володітиме ключовими компетенціями та творчо розв'язуватиме актуальні питання.

Відповідно до нових «Навчальних програм з іноземних мов для 5-9 класів» оволодіння іноземною мовою у контексті міжкультурної парадигми передбачається формування учнівської готовності до міжкультурної комунікації у межах сфер, тем і ситуацій спілкування, окреслених новою навчальною програмою.

Сформувати готовність і здатність учня до міжкультурної комунікації – означає розвинути в учня не тільки уміння спілкуватись, але й уміння користуватися відповідною іншомовною «технікою», «озброїти» його екстралінгвістичною інформацією, необхідною для адекватного спілкування і взаєморозуміння.

Ключові компетентності можна розвивати на кожному уроці через проектні технології, які відображають комунікативно-діяльнісний підхід до навчально-виховного процесу, завдяки цим технологіям в учнів формується проектне мислення, почуття відповідальності та досвід цілеспрямованої співпраці, вони вчаться застосовувати знання на практиці, працювати в команді над конкретним завданням, презентувати свої результати.

Проектні роботи дозволяють учителю розширити рамки теми, а учневі проявити свої творчі здібності. Передбачається, що проектні завдання на

уроці виконуються у невеликих групах. Учасники роботи над проектом переймаються роздумами дослідженням, а отже, пошуком, збором необхідної інформації, її обговоренням. За цією ознакою розрізняють такі типи проектів:

- дослідницькі;
- інформаційні;
- творчі;
- рольово-ігрові;
- практико-орієнтовані тощо.

Для ефективного використання проектів важливо, щоб вибір того чи іншого типу проектів був детермінований кількома чинниками: вік учнів, рівень володіння мовою, творчі здібності, рівень самостійності, загальна атмосфера у класі, ступінь технічного забезпечення школи.

І що, найголовніше мова тут виконує свою пряму функцію засобу обміну інформацією та думками. Такий підхід сприяє створенню реального навчального середовища, справжньому зануренню не тільки в проблему, що досліджується спільно, може бути будь-якою: екологічною, творчою, історичною, краєзнавчою, лінгвістичною тощо. Головне, що вона досліджується, обговорюється і розв'язується іноземною мовою, яка стає мовою спілкування у певній спільноті учасників. У такий спосіб учням надається можливість практичного використання отриманих у межах теми умінь.

Зазначимо, що проекти поділяються на прості й складні за структурою (останні складаються з декількох простих проектів); на міжпредметні та монопроекти; короткострокові, середньої тривалості та довгострокові.

Форми представлення результатів проектної діяльності можуть бути трьох видів: усні, письмові, наочно-образні.

Проектні завдання можуть бути найрізноманітніші: опитування громадської думки і представлення його результатів, підготовка матеріалів про школу з метою представлення (його результатів) зарубіжним друзям, створення реклами, складання вікторини чи розробка гри тощо. Пошук потрібної інформації приводить учасників проекту до віртуальних бібліотек, баз даних, віртуальних кафе і музеїв, на різноманітні інформаційні й освітні сервери. Необхідність живого спілкування з реальними партнерами повертає його учасників до можливостей електронної пошти, телеконференцій, чат-технологій. Необхідність підготовки спільного продукту того чи іншого проекту, який представляє кожний учасник у своїй аудиторії або на спеціально-створених з цією метою Web-сторінках, вимагає звернення до текстових, графічних редакторів, застосування різноманітних мережевих програм, що дозволяють використовувати графіку, анімацію, мультиплікацію, тобто мультимедійні засоби. Таким чином, проект стає міжпредметним. Важливо, щоб результати такої діяльності були представлені в письмовому або графічному вигляді для того, щоб учні могли порівнювати свої роботи і навчатись один в одного. Крім того, вчителям бажано знайти час для презентації практичних робіт учнями.

А в загалі, проект – це шість «П»: проблема, планування, пошук інформації, продукт, презентація та портфоліо.

При використанні методу проектів вчитель відходить у тінь, що відповідає основним вимогам проектного методу: перш за все надати самостійність учням у виконанні проекту, обов'язково націлити їх на те, що їх проект повинен бути пов'язаний з реальним світом, допускається активізація різних форм самовираження – хтось гарно пише, хтось малює, хтось добре декламує – все це може бути задіяно та обов'язково учнів треба навчити тому, що при спільній роботі необхідно звертати увагу на думку інших при виконанні того чи іншого завдання. Ці критерії розширюють і збагачують можливості учнів у формуванні власного мовного портфоліо, яке може бути свідченням їхніх досягнень та успіхів в іншомовному навчанні.

Основні функції (соціальні, педагогічні та інформаційні) учнівського ЄМП:

- наочно представити для учня його успіхи в оволодінні нерідними мовами;
- допомогти учневі усвідомити цінність міжкультурного спілкування в своєму найближчому оточенні (в класі, школі, вдома), в своєму регіоні, в країні, в Європі;
- формувати самооцінку учня під час вивчення нерідних мов;
- допомогти оцінити свій рівень володіння іноземними мовами і співставити його з європейськими нормами;
- розвивати здатність до рефлексії власного учіння;
- формувати уміння ставити цілі і планувати власну навчальну діяльність;
- розвивати учнівську автономію в процесі вивчення іноземних мов.

Останнім часом я і мої учні захопились проектуванням наших уроків. Ніхто не говорить, що це домінанта, і треба працювати тільки в цьому напрямі, але можна знайти тему, в якій застосувати метод проектів.

У старшій школі нами було створено такі проекти: «Усе про наш клас», «Життєво важливі рішення», «Сучасні винаходи», «Спорт: здоров'я чи бізнес?», «Конференція з прав учнів», «Вода світу», «Наука і технічний прогрес».

У середній школі: «Я люблю моє місто», «Шкільний кооператив», «Подорож», «Усе про наш клас», «Корисні справи», «Засоби масової інформації», «Франкомовні країни», «Наука і технічний прогрес».

У молодшій школі: «Я і моє оточення», «Мої вподобання», «Ідеальний день», «День народження», «Подорож».

10-11 клас, «Освіта. Робота і професії»

Проект «Життєво важливі рішення»

Час виконання: 10-14 академічних годин.

Характеристика проекту. Складний, міжпредметний, інформаційно-дослідний з елементами організаційно-ігрового, середньої тривалості.

Проект передбачає дослідження проблем у галузі освіти і працевлаштування за кордоном, а також порівняння їх з існуючими

проблемами в Україні. Проект складається з двох частин: у першій учні ознайомлюються з інформацією про систему освіти у країні, мова якої вивчається, і порівнюють її з освітньою системою в Україні. У другій частині вивчається практика працевлаштування в інших країнах, учні ознайомлюються з існуючими правилами працевлаштування і правилами оформлення документів для подання на певну посаду.

Загальна мета проекту – ознайомитися з системою освіти в франкомовних країнах і навчитися писати офіційні документи для працевлаштування, а також брати участь у співбесіді з роботодавцем.

Кінцевий продукт проекту.

Формат: письмовий звіт про освітню систему у країні, мова якої вивчається, комп'ютерні презентації, рольова гра «співбесіда з метою одержання певної посади».

Зміст: порівняння системи освіти у країні, мова якої вивчається, та в Україні (різні типи шкіл, умови навчання тощо). Процедура пошук роботи і працевлаштування: об'яви про роботу, складання CV і написання заяви, проходження співбесіди з роботодавцем.

ЗМІСТ ПРОЕКТУ

Підготовчий етап.

Крок 1. Стимуляція інтересу учнів шляхом постановки проблеми: читання текстів про зарубіжну освітню систему, про зарубіжні школи. Опитування: плани учнів на майбутнє.

Крок 2. Фронтальне обговорення ідеї (учні називають ті сфери, в яких освітні системи за кордоном та в Україні є однаковими чи різними, визначають необхідні кроки для пошуку роботи згідно з освітою). Ідеї учнів записуються на дошці у вигляді семантичної карти.

Крок 3. Визначення кінцевого продукту проекту (постери, буклети, письмовий звіт про результати дослідження, рольова гра «Співбесіда з роботодавцем»). Формування груп, розподіл проектних завдань між групами. Наприклад:

Група 1: порівняння системи освіти Франції та України;

Група 2: досліджує питання працевлаштування (правила оформлення документів);

Група 3: досліджує питання проходження співбесіди з роботодавцем (правила поведінки, дрес-код тощо).

Виконавчий етап

Крок 4. Планування в малих групах діяльності учнів з метою збору інформації: інструментарій. Теми дослідження. Наприклад, учні групи 1 будуть вивчати пресу (типи шкіл, правила зарахування, умови навчання). Група 2 буде готувати зразки необхідних для працевлаштування документів (CV та письмову заяву). Група 3 проводитиме опитування в офісах фірм або зробить інтерв'ю з кадровими спеціалістами про правила співбесіди.

Крок 5. Розподіл обов'язків під час дослідження.

Крок 6. Робота із джерелами для одержання базової інформації (вивчення матеріалів преси, Інтернет-матеріалів, проведення опитування/інтерв'ю тощо). Виконується як домашнє завдання.

Крок 7. Обговорення зібраного матеріалу, результатів опитування, способів укладання та презентації матеріалу в малих групах. Письмове оформлення інформації у формі письмових звітів, схем і таблиць (індивідуально або в групах).

Крок 8. Обмін чернетками матеріалів між учнями в малих групах, виправлення помилок.

Крок 9. Доповіді малих груп про результати дослідження для всього класу. Демонстрація письмового оформлення звітів.

Крок 10. Підготовка до рольової гри «Співбесіда з роботодавцем»: пошук в франкомовній пресі відповідної об'яви про вакансії, обговорення можливостей працевлаштування.

Крок 11. Написання CV і письмової заяви (домашнє завдання).

Крок 12. Підготовка до співбесіди з роботодавцем, обговорення правил поведінки під час проведення співбесіди.

Презентаційний етап

Крок 13. Рольова гра «Співбесіда з роботодавцем»: 1-2 учні виконують ролі роботодавців, решта учнів проходять співбесіду, за результатами якої приймається рішення щодо претендентів на вакансію.

Підсумковий етап

Крок 14. Обговорення результатів рольової гри. Оцінювання роботи учнів.

7 клас, «Харчування»

Projet «Vive cordons-bleus ! »

D'où ça vient ?

Un cordons-bleus : personne qui fait très bien la cuisine .

1. Objectifs

Elaborez un plat (choisir , imaginer ,préparer) en petits groupes .

Montrez que vous êtes capables de vous organiser , de se distribuer des tâches !

Ce projet permet de découvrir mieux les cuisines différentes , de connaître mieux les traditions culinaires des autres pays, de savoir les goûts et les préférences de ses copains et copines . Pour le réaliser, on a besoin de l'information concernant la cuisine des autres pays .

2. Organisation

Il faut agir pour que ce projet devienne la réalité. Et la coopérative scolaire est là pour y aider.

Formez trois ou quatre groupes pour préparer un plat. Distribuez-vous le travail et les ingrédients.

Faites une liste avec les responsabilités de chacun.

Décidez le material pour le jour de la présentation (dégustation) : des assiettes, des petites cuillères, des verres en plastique.

Décidez le lieu, le jour et l'heure de la préparation du plat.

3. *Réalisation*

Le groupe se rencontre chez un de ses membres. Chacun a son travail.

Réfléchissez à la manière de la présentation du plat.

Faites le programme de la fête.

Faites le plan de la présentation.

4. *Présentation*

Vous vous installez sur une table et la décidez pour la présentation.

Vous présentez votre plat à la classe.

Vous votez : quel plat est le plus intéressant, original, délicieux et facilement réalisable ?

Bon appétit !

4 клас, «Подорож»

Projet «Voyage»

1. Faire des équipes de 4 ou 5 personnes.
2. Chaque équipe tire au sort un des pays de voyage (la France ou l'Ukraine).
3. Chaque équipe élabore un parcours touristique en écrivant les noms des villes où ils proposent d'aller et en dessinant le parcours.
4. Les équipes choisissent une ville de «leur» pays et la présentent à toute la classe selon le plan :
 - a) Pourquoi avez-vous choisi cette ville ?
 - b) Dans quelle région du pays cette ville est-elle située ?
 - c) Combien d'habitants y a-t-il dans cette ville ?
 - d) Quel transport proposez-vous de prendre pour y aller ?
 - e) Quels sont les endroits que vous proposez de visiter dans la ville ?
5. Chaque membre de chaque groupe prépare une publicité pour la ville de son choix. L'équipe les réunit sur un poster et le présente en classe.
6. La classe fait une exposition des posters.

А закінчить свій виступ хочу словами: “...технологические достижения ничего не значат, если учителя не знают, как их эффективно использовать. Чудеса творят не методики, не компьютеры, а учителя”
(CraigBarrett генеральный директор Intel)

Література

- 1.Бегьом Ф. Проєкт на уроці іноземної мови/ Ф.Бегьом // К. : Основа, 2007
- 2.Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання: науково-методичний посібник/ І.Д.Бех – К.: ІЗІН, 1998
- 3.Косогова О.О. Метод проєктів у практиці сучасної школи – К.: Видавництво «Ранок», 2010
4. Проєктна діяльність у школі./ Упорядник М.Голубенко/ К.: Шкільний світ, 2007

Колісник О.С.,

вчитель англійської мови

КЗ «Полтавський обласний науковий ліцей-інтернат

II-III ступеня імені А.С. Макаренка Полтавської обласної ради»

Полтавська область, Полтавський район, с. Ковалівка

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Сучасний стан міжнародних зв'язків України, вихід її у європейський та світовий простори, нові політичні, соціально-економічні та культурні реалії вимагають підвищення статусу іноземних мов у нашій країні.

Іноземна мова є важливим засобом міжкультурного спілкування, вона сприяє вербальному порозумінню громадян різних країн, забезпечує такий рівень їхнього культурного розвитку, який дозволяє вільно орієнтуватись і комфортно почуватись у країні, мова якої вивчається. У зв'язку з цим актуальною стає позиція, за якої здатність зрозуміти представника іншої культури залежить не тільки від коректного використання мовних одиниць, але й від особливих умінь розуміти норми його культури, у тому числі мовленнєвої поведінки у різноманітних ситуаціях спілкування.

Основною метою навчання іноземної мови є формування в учнів комунікативної компетентності, що означає оволодіння мовою як засобом міжкультурного спілкування, розвиток умінь використовувати іноземну мову як інструмент у діалозі культур і цивілізацій сучасного світу. Ця мета передбачає досягнення школярами такого рівня, який був би достатнім для здійснення спілкування в усній (говоріння, аудіювання) та писемній (читання, письмо) формах у межах визначених комунікативних сфер, тематики ситуативного мовлення та на основі вивченого мовного і мовленнєвого матеріалу.

Кожний етап навчання (початкова школа, основна школа, старша школа) характеризується не тільки різною тематикою і обсягом навчального матеріалу для навчання спілкування, але й різноманітними методами, формами і видами навчальної діяльності відповідно до рівня розвитку учнів, їхніх інтересів, досвіду. У зв'язку з цим кожний етап повинен мати свої цілі і завдання.

Реалізація комунікативного підходу у навчальному процесі з іноземної мови означає, що формування комунікативної компетенції учнів відбувається шляхом і завдяки здійсненню учнем іншомовної мовленнєвої діяльності. Іншими словами, оволодіння засобами спілкування (фонетичними, лексичними, граматичними) спрямоване на їх практичне застосування у процесі спілкування. Оволодіння уміннями говоріння, аудіювання, читання та письма здійснюється шляхом реалізації цих видів мовленнєвої діяльності у процесі навчання в умовах, що моделюють ситуації реального спілкування. У зв'язку з цим навчальна діяльність учнів організується таким чином, щоб вони виконували вмотивовані дії з мовленнєвим матеріалом для вирішення комунікативних завдань, спрямованих на досягнення цілей та намірів спілкування.

Для того, щоб учні уміли зв'язно висловлюватися в типових ситуаціях основних сфер спілкування, вони повинні навчитися:

- комбінувати мовленнєві зразки згідно з комунікативним наміром і на основі логічної схеми;
- передавати зміст зразка зв'язного монологічного мовлення: а) близько до тексту; б) своїми словами; в) зі скороченням; г) з розширенням;
- зв'язно висловлюватись при варіюванні опор: а) дається зміст і частково мовна форма, б) дається мовна форма; в) дається лише зміст;
- зв'язно висловлюватись на основі комбінування декількох джерел інформації: а) з опорою на зразок, б) без опори на зразок;
- висловлювати свою думку та своє ставлення до предмета мовлення;
- описувати картину (серію картин, фільм тощо);
- переказувати різними способами сприйнятий на слух чи прочитаний текст;
- робити повідомлення чи розповідь за темою, комбінуючи матеріал всередині одного чи декількох джерел інформації;
- звернутися до лексичного перифразу або за допомогою до співрозмовника у випадку незнання слова.

Але я розумію, що учня треба не тільки спонукати до говоріння, а ще й створити такі умови, щоб учень не побоювався висловлюватися. Тут доречно використати метод створення ситуації успіху. Для того щоб подолати мовний бар'єр, на своїх уроках я намагаюся сама говорити більше іноземною мовою, вимагаючи учнів робити те саме. Вважаю, що на уроках для подолання мовного бар'єру треба створити умови, коли учень не боїться зробити помилку. На моє переконання, лише за таких умов на уроках панує атмосфера співпраці та колективної творчості. Це і є суттю інтерактивного навчання, при якому навчальний процес відбувається за умови постійної, активної, позитивної взаємодії всіх учнів.

Як відомо, учні починають уміти користуватися мовою, коли їхня увага зосереджується на передачі та отриманні автентичних посилань, тобто посилань, що являють собою цікаву інформацію, як для того, хто говорить, так і для того, хто слухає в ситуації, що є важливою для обох. Це і є інтерактивність, як казав Велс, обмін є основною одиницею розмови. Лінгвістична інтерактивність є спільною діяльністю, що включає в себе «установлення трикутника відносин між відправником, одержувачем і ситуативним контекстом»[3, с.6], де спілкування може бути усним та письмовим.

Особливе місце у розвитку комунікативної компетентності особистості відіграє використання проектних технологій, оскільки це має вплив на успішність порозуміння між людьми, уміння спілкуватися і налагоджувати стосунки. На уроках використовую віршований та пісенний матеріал. Адже численні повторення простих рядків віршів або пісень, на мою думку, є дуже корисними для тренування вимови, запам'ятовування певних лексичних одиниць, найпростіших граматичних конструкцій. Це подобається дітям та добре запам'ятовується.

Застосовую і різні види ігор для вивчення нового матеріалу, і для контролю знань, і для розвитку навичок говоріння. Для учнів старших класів вважаю доцільним використовувати такі рольові ігри: “IntheSupermarket”, “WeatherReporter”, “IntheLibrary”, “AttheAirport”, “AnInterview” та граматичні ігри. Такий різновид ігор

сприяє поглибленню інтересу до вивчення іноземної мови, розвиває в них навички спілкування, розширює словниковий запас та лінгвістичну ерудицію.

Необхідною складовою формування комунікативної компетентності в учнів є навчання на автентичних, тобто оригінальних чи близьких до них матеріалах. Звичайно, для цієї ролі підійдуть англomовні книжки, періодичні видання, відеоролики та ін. Для отримання цих матеріалів незамінною стала всесвітня мережа Інтернет, яка дає доступ до перелічених матеріалів та дозволяє зануритися в іншомовне середовище.

Навчаючи учнів іноземній мові, ми вчимо їх спілкуватися цією мовою. Тому сам процес навчання необхідно організувати так, щоб воно було подібне процесу природної комунікації. Доцільно навести приклади деяких прийомів, які використовуються мною в процесі викладання:

1. *Карусель*. Цей прийом передбачає відпрацювання вміння представити себе, ставити запитання різних типів та адекватно реагувати на репліки співрозмовника.

2. *Навчання діалогічного мовлення*. Одиницею вивчення діалогу може бути не лише діалогічна єдність, але й цілий короткий діалог-зразок, що складається з декількох діалогічних єдностей.

3. *Робота в малих групах «Лист другу»*. Техніка, що розвиває навички письма, зокрема, написання листа другу, використовуючи мовні кліше, викладаючи різні факти та події.

3. *Мозковий штурм (за тематикою спілкування). Асоціативний куц*. За допомогою цього прийому учні практикують уміння висловлювати свої думки без попередньої підготовки відповідно до прочитаного та почутого, використовувати власний життєвий досвід.

4. *Граматична гра («Улюблений музичний трек»)*. Учитель заздалегідь готує копії тексту пісні, Завдання учнів полягає в тому щоб вставити чи то ступені порівняння прикметників або прислівників, чи то особові форми дієслів у часах, чи правильний артикль. Виконавши завдання слухають запис і перевіряють правильність їхнього вибору. Так тренуються граматичні навички учнів, що сприяє правильній побудові не лише письмових, а й усних висловлювань на рівні словосполучень, фраз, речень.

5. *Створення проектів, презентацій або відеороликів за темами, що вивчаються* (наприклад: “SchoolMenu”, “Favourite Dish”, “My Friends”, “DreamSchool”, “Leasuretime” та інш.). У процесі представлення проектів учні розвивають навички говоріння (монологічного та діалогічного мовлення), застосовують опрацьований раніше лексичний та граматичний матеріал на практиці. Як правило, такі проекти супроводжуються обговоренням, у ході якого учні ставлять запитання англійською мовою і отримують відповіді.

6. *Метод дискусії*. Форму використання дискусії кожен вчитель підбирає під рівень своїх учнів та теми, яка планується для активного обговорення. Якщо ж говорити про початкову стадію впровадження дискусійного методу під час вивчення іноземної мови, то варто починати від найпростішого варіанту – обговорення протягом короткого часу певної проблеми у групах з кількох осіб, потім – у складі всієї групи. Наприклад, В. Ягупов пропонує такий варіант: спочатку проблема вивчається індивідуально, готуються запитання; створюються пари для обговорення,

які надалі об'єднуються в малі групи, де вже триває розгляд. Наприкінці – результати обговорень аналізуються у процесі загально групової у процесі загально групової дискусії [5, с.376].

Отже, розвиток комунікативної компетенції залежить від багатьох вищезгаданих факторів, знань і умінь вчителя, творчого підходу і майстерності, індивідуальних особливостей, мовленнєвої лінії, систематичності до пошуку нових підходів. А використання інтерактивних форм роботи під час вивчення іноземної мови є чудовим інструментом для вдосконалення мовленнєвих навичок, розвитку креативності, а також підвищення соціальної адаптації учнів.

Література

1. Гурова Т. Ю. Формування професійної комунікативної компетентності майбутнього вчителя англійської мови на засадах інтерактивного навчання / Т. Ю. Гурова. // Вісник Житомирського державного університету. – 2015. – №4. – С. 21–25.
2. Логвинова Р. П. Розвиток комунікативної компетентності учнів [Електронний ресурс] / Р. П. Логвинова // osvita.ua – Режим доступу до ресурсу: https://ru.osvita.ua/school/lessons_summary/upbring/41712/.
3. Процюк Н.Ю. Використання навчального методу дискусії під час вивчення іноземних мов / Н.Ю. Процюк // Англійська мова та література. – 2020. – №7-9. – С. 5-8.
4. Тульнова О.В. Використання комунікативного методу навчання іноземного говоріння на практиці / О.В. Тульнова // Англійська мова та література. – 2010. – №7. – С. 2-4.
5. Ягупов В.В. Педагогіка: [Навч. посіб.] В.В. Ягупов – К.: Либідь, 2002. – 560 с.

Легуша Ю.О.,

учитель англійської мови

Вищебулатецької ЗОШ І-ІІІ ст. Лубенського р-ну,

Полтавської області, Україна

ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Сучасний стан міжнародних зв'язків України, вихід її у європейський та світовий простори, нові політичні, соціально-економічні та культурні реалії вимагають підвищення статусу іноземних мов у нашій країні.

Концепція навчання іноземних мов, програми з іноземної мови для середніх загальноосвітніх та спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземної мови визначають основну мету навчання, яка полягає у формуванні в учнів комунікативної компетенції, що розвиток умінь використовувати іноземну мову як інструмент у діалозі культур на основі комунікативно-орієнтованого підходу до навчання. Ця мета передбачає досягнення школярами такого рівня комунікативної компетенції, який був би достатнім для здійснення спілкування в усній (говоріння,

аудіювання) та писемній (читання, письмо) формах у межах визначених комунікативних сфер, тематики ситуативного мовлення та на основі вивченого мовного і мовленнєвого матеріалу. Мова виступає як засіб пізнання картини світу, залучення до цінностей створених іншими народами. Одночасно мова – це ключ до відкриття унікальності і своєрідності, власної самобутності.

Основною метою навчання іноземної мови є формування в учнів комунікативної компетенції, що означає оволодіння мовою як засобом між культурного спілкування, розвиток умінь використовувати іноземну мову як інструмент у діалозі культур і цивілізацій сучасного світу. Ця мета передбачає досягнення школярами такого рівня комунікативної компетенції, який був би достатнім для здійснення спілкування в усній (говоріння, аудіювання) та писемній (читання, письмо) формах у межах визначених комунікативних сфер, тематики ситуативного мовлення та на основі вивченого мовного і мовленнєвого матеріалу.

Для того, щоб учні уміли зв'язно висловлюватися в типових ситуаціях основних сфер спілкування, вони повинні навчитися:

- комбінувати мовленнєві зразки згідно з комунікативним наміром і на основі логічної схеми;
- передавати зміст зразка зв'язного монологічного мовлення: а) близько до тексту; б) своїми словами; в) зі скороченням; г) з розширенням;
- зв'язно висловлюватись при варіюванні опор: а) дається зміст і частково мовна форма, б) дається мовна форма; в) дається лише зміст;
- зв'язно висловлюватись на основі комбінування декількох джерел інформації: а) з опорою на зразок, б) без опори на зразок;
- висловлювати свою думку та своє ставлення до предмета мовлення;
- описувати картину (серію картин, фільм тощо);
- переказувати різними способами сприйнятий на слух чи прочитаний текст;
- робити повідомлення чи розповідь за темою, комбінуючи матеріал всередині одного чи декількох джерел інформації;
- звернутися до лексичного перифразу або за допомогою до співрозмовника у випадку незнання слова.

Кожен з тих, хто спілкується, досягає своїх цілей за допомогою говоріння, аудіювання, читання, письма, пара лінгвістики (інтонація, паузація тощо), проксемики (рухи тіла, пози тощо) і якоїсь спільної діяльності. При цьому спілкування здійснюється трьома способами:

- Інформаційним (обмін думками, ідеями, інтересами, почуттями тощо);
- Інтеракційним (взаємодія під час спілкування);
- Перцептивним (сприйняття і розуміння людини людиною).

Зміст спілкування зумовлюється змістом мислення, яке, в свою чергу, «живиться» оточуючою реальністю, оскільки свідомість відображає цю реальність у процесі діяльності людини.

Розрізняють два види засобів спілкування: вербальні та невербальні. До вербальних належать такі види мовленнєвої діяльності:

- Продуктивні (говоріння і письмо);
- Рецептивні (аудіювання і читання).

У методиці видами мовлення називають ще й монологічне і діалогічне, але з точки зору реального процесу спілкування монологічного мовлення як такого не існує.

До невербальних засобів спілкування належать:

- а) пара лінгвістичні (інтонація, паузація, дихання, дикція, темп, гучність, ритміка, тональність, мелодика);
- б) екстралінгвістичні (шуми, сміх, плач тощо);
- в) кін естетичні (жести, міміка, контакт очима);
- г) проксемастичні (пози, рухи тіла, дистанція, тобто просторово-часова організація спілкування).

Вчені вважають, що комунікативний процес є неповним, якщо ми ігноруємо його невербальні засоби, які:

- а) акцентують ту чи іншу частину вербального повідомлення;
- б) передують тому, що буде передано вербально;
- в) виражають значення, що відрізняється від змісту висловлювання; г) заповнюють або пояснюють паузи, вказуючи про намір продовжити висловлювання, на пошук слова тощо;
- д) підтримують контакт між співрозмовниками і регулюють потік мовлення;
- е) замінюють слово або фразу.

Навіщо знати все це вчителю? Для того, щоб володіючи невербальними засобами спілкування, він міг:

- Використовувати їх для регуляції та оцінювання роботи учнів і таким чином економити час;
- Створювати позитивний тонус спілкування, встановлювати і зберігати контакт;
- Впливати на мовленнєву активність учнів;
- Сприяти запам'ятовуванню навчального матеріалу.

Складаючи план-сценарій уроку, вчитель повинен спланувати і свою невербальну поведінку, бо вона має величезну силу впливу на психіку учнів.

Як зазначається в Європейському освітньому стандарті з іноземних мов, володіння письмом на базовому рівні передбачає досягнення елементарної комунікативної компетенції, яка забезпечує учневі вміння в найбільш типових ситуаціях повсякденного спілкування за допомогою письма:

- заповнити анкету (формуляр, опитувальний лист);
- написати привітальну листівку;
- написати листа;
- скласти нотатки, написати коротке повідомлення.

Особливе місце у розвитку комунікативної компетентності особистості відіграє використання проектних технологій, оскільки це має вплив на успішність порозуміння між людьми, уміння спілкуватися і налагоджувати стосунки. На уроках постійно використовую віршований та пісенний матеріал. Адже численні повторення простих рядків віршів або пісень, на мою думку, є дуже корисними для тренування вимови, запам'ятовування певних лексичних одиниць, найпростіших граматичних конструкцій.

Розвиток комунікативної компетенції залежить від багатьох вищезгаданих факторів, знань і умінь вчителя, творчого підходу і майстерності, індивідуальних особливостей, мовленнєвої лінії, систематичності до пошуку нових підходів.

Спілкування є надто складним процесом. Успішне іншомовне спілкування залежить від низки факторів. Сьогодні Україна стоїть перед вибором: модернізувати нашу освіту, зробити її максимально ефективною, і тоді наша держава стане конкурентоспроможною у світі. Для того, щоб процес навчання справді був ефективним, необхідно оволодіти комунікативною компетенцією, тобто вмінням за допомогою мови розв'язати завдання взаємодії та взаєморозуміння з її носіями.

Література

1. Гулеватий В.Л. Шляхи підвищення мотивації навчання/ В.Л. Гулеватий. – Вінниця: АРК, 2006. – 147 с.
2. Вольфовська Т. Комунікативна компетентність молоді як одна з передумов досягнення життєвої мети / Т.Вольфовська // Шлях освіти. – 2001. – №3. – С. 13-16.
3. Гез Н.И. Формирование коммуникативной компетенции как объект зарубежных методических исследований / Н.И. Гез // Иностранные языки в школе. – 1985. – №2. – С. 17-24.

Мановицька Я. В.,

вчитель англійської мови

*Криворізька загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 68
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна*

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ УЧНІВ ЗАСОБАМИ ДІАЛОГІЧНОГО НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Зростаючі потреби у спілкуванні та співпраці між країнами і людьми з різними мовами та культурними традиціями, нова освітня система в Україні, державний освітній стандарт з іноземної мови вимагають суттєвих змін у підході до викладання, оновлення змісту та методів навчання англійської мови в загальноосвітніх школах.

Знання англійської мови є важливою передумовою для особистих, культурних, професійних та економічних контактів. Оновлення цілей навчання зумовлює оновлення освітніх технологій. У сучасній школі вивчення іноземних мов ґрунтується, переважно, на використанні комунікативного методу (І. Л. Бім, І. О. Зимня, Г. О. Китайгородська, Р. П. Мільруд, Ю. І. Пассов, Г. В. Рогова, В. Б. Царькова), тому що він є найбільш адекватним новим освітнім цілям. Комунікативний метод передбачає таку організацію процесу навчання, за якої моделюються риси реального процесу комунікації, у результаті чого учні оволодівають мінімумом мовленнєвих навичок та умінь і одночасно досягають досить високого рівня сформованості комунікативних умінь.

Цей метод був достатньо добре досліджений та описаний у методичній літературі, але щодо впровадження найефективніших форм та засобів формування комунікативних умінь школярів, питання залишається відкритим.

Пріоритетне місце у розв'язанні проблеми формування комунікативних умінь учнів повинно відводитись діалогічному навчанню.

Саме діалог лежить в основі педагогічної комунікації, що дозволяє через рівноправне залучення учня до сумісного обговорення ситуацій позбутися формальності стосунків у системі «вчитель – учень».

Особливі можливості діалогічне навчання має в старшій школі. На цьому етапі навчання на перший план висувається пряма комунікативна діяльність учнів, при реалізації якої вирішуються як навчальні, так і виховні задачі. Аналіз шкільної практики свідчить про те, що хоча учителі і мають уявлення про діалог, вони розуміють та використовують його не у повній мірі. Плануючи свої уроки, мало хто з педагогів ставить таку мету як формування комунікативних умінь школярів, хоча саме ця мета і є однією з основних у процесі навчання. Це призводить до того, що учні, маючи прагнення до спілкування, є до нього фактично не готовими. Шкільне навчання засобами діалогічного спілкування нерідко зводиться до відпрацьовування уміння обмінюватись короткими репліками. Між тим, у реальних умовах діалог не складається лише з реплік, але й з великих за обсягом монологічних висловлювань, що вимагає від комунікатора уміння вмотивовано висловлювати свої думки у будь-якій ситуації спілкування для вирішення різних комунікативних задач.

Актуальність теми зумовлена необхідністю розв'язати вказані вище проблеми і подолати негативні тенденції.

Метою роботи є розкрити методичні основи, що забезпечують успішність процесу формування комунікативних умінь учнів засобами діалогічного навчання.

Відповідно до поставленої мети і гіпотези було сформульовано завдання дослідження:

- вивчити стан проблеми в науковій літературі і шкільній практиці з метою визначення сутності, показників та рівнів сформованості комунікативних умінь учнів;

- виявити доцільність використання різних засобів діалогічного спілкування, спрямованих на формування комунікативних умінь учнів у процесі вивчення англійської мови.

- теоретично обґрунтувати педагогічні умови, які забезпечують ефективність формування комунікативних умінь учнів.

Для того щоб зробити навчальний процес успішним, важливо забезпечити комунікативну мотивацію, дидактичну обробку навчального матеріалу, що повинен стати основою діалогу, використання нетрадиційних уроків та моделювання комунікативних ситуацій, які стимулювали б мовленнєво-розумову активність учнів. Названі умови логічно витікають з особливостей навчального діалогу як форми спілкування та засобу розвитку комунікативних умінь учнів.

Забезпеченню комунікативної мотивації сприяють різні фактори. Це, по-перше, довірливі відносини між вчителем та учнем, що роблять можливою діалогічну взаємодію між ними та ставлять їх на рівні позиції, а, по-друге,

сприятливий емоційний клімат на уроці, що знаходить своє вираження у поважливому ставленні до точки зору інших [17, с. 9].

Рівність позицій учителя та учня має на увазі право учня висловлювати свої зауваження та свої думки, що можуть не співпадати з позицією учителя, без страху осудження та покарання. Учитель, зі свого боку, повинен будувати відносини з учнями на основі співпраці. Він враховує, що сам, як доросла людина, добре розуміє сучасну ситуацію в науці та культурі. Те, що для учня є проблемою, для учителя не є новим. Викладач сприймається як інформаційна система, що обслуговує проблеми учнів. У такому разі, щоб досягнути рівності позицій, учитель повинен сам стати учнем. Це не означає, що він буде прикидатися учнем, тоді, як пише С. Ю. Курганов, «діалог залишиться лише гарною та ефектною іграшкою, а проблемність буде лише з боку дитини» [12, с. 186]. Учитель може вийти за межі відомого у сферу актуальних проблем науки, де ще не існує абсолютно вірних відповідей. Таким чином, проблеми дитини стануть і його проблемами, які він буде вирішувати під час рівноправного навчального діалогу.

Можливість висловити свою точку зору щодо обговорюваної проблеми, обґрунтувати її та відстояти є важливішою, ніж отримати правильну відповідь, але учителів більш за все непокоїть саме результат, а не процес його отримання. Домінування результату над процесуальною стороною навчання є однією з головних причин його низької ефективності.

Ефективність діалогічного спілкування на уроці можлива, якщо існують дві позиції щодо обговорюваної проблеми. Позиція вчителя або автора підручника не повинна відразу ж сприйматися як єдино можлива. Діалог має місце лише там, де виникають різні точки зору. Отже, для успішного навчального діалогу, його предметний зміст повинен бути таким, щоб він дозволяв різностороннє трактування, або вчителем він повинен бути підготований так, щоб викликати зіткнення двох або більше позицій. Для цього учителю важливо заздалегідь обмірковувати свої запитання. Питання репродуктивного характеру, зазвичай, не сприяють виникненню змістовного спілкування. Запитання вчителя повинні стимулювати учнів не просто до відтворення знайомого матеріалу, а до розкриття суті обговорюваного питання.

Дидактична обробка також має на увазі використання комунікативно цінного мовленнєвого матеріалу. Це такий матеріал, що є адекватним, який використовується в передбачуваних сферах реальної комунікації. Комунікативна цінність цього матеріалу тим вище, чим вірогідніше його використання в спілкуванні.

Ще однією педагогічною умовою, що забезпечує успішність навчального процесу є використання нетрадиційних уроків.

Н. І. Зеленкова відосить до нестандартних уроків: урок-діалог, урок-ділова гра, урок-конференція, урок-консультація та деякі інші [14, с. 140].

Визначення комунікативної ситуації як однієї з умов успішного протікання навчального процесу при використанні засобів діалогічного навчання значно відрізняється від усіх інших загальних визначень поняття «ситуація». Наприклад, «комунікативна ситуація» не є просто сукупністю обставин. Це стає явним з наступного прикладу. Якщо дати учневі завдання наступного характеру: «Speak on the topic “At the Theatre”» – учень буде довго мовчати, тому що слова “At the

Theatre” не містять у собі комунікативної мети. Школяр буде по-справжньому вмотивований висловитись лише тоді, коли вчитель поставить перед ним мету наступного характеру: “Tell us about your impressions of the recent visit to the theater” або “Why does the performance have such name?”. Комунікативну мету можна успішно сформулювати, враховуючи чинники, які стимулюють виникнення діалогу в реальних ситуаціях спілкування, а саме: потребу одного із співрозмовників в отриманні додаткової інформації стосовно обговорюваного питання, яку він може задовольнити за допомогою другого комунікатора; необхідність узгодити між собою різні підходи до вирішення певної проблеми, що виникають під час її обговорювання; потреба партнерів по спілкуванню в обміні думками.

Взагалі, ситуація спілкування повинна містити у собі чотири компоненти. Крім мети Л. В. Скалкін вкладає в це поняття обстановку, співвідношення між комунікаторами і сам процес діалогізування [15, с. 8]. Тобто, має значення те, у якій сфері протікає спілкування, особиста зацікавленість у бесіді, ініціативні репліки та відповідні висловлювання співрозмовника.

Таким чином, готуючись до уроку, учитель повинен чітко визначити комунікативну мету діалогу, певні обставини його проведення (зумовлюються темою уроку), розподіл ролей між учасниками навчального діалогу, орієнтовно передбачити можливі варіанти відповідей учнів, що допоможе визначити логіку подальшого проведення навчального діалогу та досягти поставленої мети. Учні повинні слухати, інтенсивно думати, швидко та адекватно реагувати на зміни в ситуаціях, які виникають під час навчального діалогу, що завжди містить у собі елемент несподіваності, притаманної реальному спілкуванню.

Аналіз наукової літератури та шкільної практики свідчить про актуальність формування комунікативних умінь учнів засобами діалогічного навчання на уроках англійської мови.

Метою роботи було розкрити методичні основи, що забезпечують успішність процесу формування комунікативних умінь учнів засобами діалогічного навчання.

Для досягнення поставленої мети було вирішено ряд завдань:

знайдено узагальнююче визначення комунікативних умінь як здатності керувати актом комунікації в умовах вирішення будь-яких комунікативних задач спілкування;

визначено педагогічні умови успішного формування комунікативних умінь учнів засобами діалогічного навчання, а саме: забезпечення комунікативної мотивації, дидактична обробка навчального матеріалу, використання нетрадиційних уроків та моделювання комунікативних ситуацій, які б стимулювали мовленнєво-розумову активність учнів.

Створення комунікативних ситуацій на уроках англійської мови підвищує інтерес і активність школярів, вносить різноманітність і емоційне забарвлення в навчальну роботу, розвиває увагу, кмітливість та взаємодопомогу.

Діалогічне навчання є ефективним засобом активізації комунікативної діяльності школярів, позитивно впливає на підвищення якості знань, умінь, навичок та розвиток розумової діяльності. Серед педагогічних технологій, які вирішують проблеми формування комунікативних умінь учнів на уроках англійської мови у

форматі соціалізації особистості громадянського суспільства, найбільш оптимальними є засоби діалогічного навчання.

Таким чином, засоби діалогічного навчання дійсно забезпечують досягнення встановлених задач і є ефективними у реалізації навчально-виховного процесу.

Література

1. Балл Г. Сучасний гуманізм і освіта / Г. Балл // Психолог. – 2002. – № 40. – С. 3-5.
2. Бордовская Н.В. Педагогика: [учебник для вузов] / Н. В. Бордовская, А. А. Реан. – СПб: Питер, 2000. – 304 с.
3. Волкова Н. П. Педагогіка: [навч. посібник] / Н. П. Волкова. – К.: Академія, 2001. – 576 с.
4. Голицынский Ю. Б. Пособие по разговорной речи / Ю. Б. Голицынский. – СПб.: КАРО, 2005. – 416 с.
5. Єрмоленко А.М. Комунікативна практична філософія: [підручник] / А. М. Єрмоленко. – К.: Лібра, 1999. – 488 с.
6. Жулківська А. Умови успішного навчання іноземних мов / А. Жулківська // Рідна школа. – 2004. – № 9. – С. 45-46.
7. Закон України «Про освіту» №1060-XII, із змінами від 11 червня 2008: Закони: [Електроний ресурс] // Освіта.уа. – Режим доступу: <http://osvita.ua/legislation>
8. Карп'юк О.Д. Англійська мова: [підручник для 7-го класу загальноосвітніх навчальних закладів. Рівень стандарту] / О.Д. Карп'юк. – Тернопіль: Астон, 2008. – 228 с.
9. Карп'юк О.Д. Англійська мова: [підручник для 10-го класу загальноосвітніх навчальних закладів. Рівень стандарту] / О.Д. Карп'юк. – Тернопіль: Астон, 2010. – 224 с.
10. Кляцька Г. М. Підвищення якості навчання учнів засобами навчального діалогу / Ганна Миколаївна Кляцька // Педагогіка вищої та середньої школи / За ред. В. К. Буряка. – Кривий Ріг: КДПУ, 2003. – Вип. 5. – С.146-153.
11. Конышева А. В. Английский язык. Современные методы обучения / А. В. Конышева. – Минск: ТетраСистемс, 2007. – 242 с.
12. Курганов С. Ребенок и взрослый в учебном диалоге / С. Курганов // Народное образование. – 1989. – № 2. – С.183-184.
13. Мусатов С. Педагогічна комунікація: Психологічні витоки та особливості / С. Мусатов // Освіта і управління. – 1999. – № 3. – С. 47-52.
14. Педагогіка в питаннях та відповідях: [навчальний посібник] / Л.В. Кондрашова, О.А. Пермяков, Н. І. Зеленкова, Г.Ю. Лаврешина. – Кривий Ріг: КДПУ, 2003. – 234 с.
15. Скалкин Л.В. Обучение диалогической речи: [пособие для учителей] / Л.В. Скалкин. – К.: Рад.шк., 1989. – 158 с.
16. Тучина Н. Комунікативні вправи і завдання / Н. Тучина // Англ. мова та літ-ра. – 2003. – № 22-23. – С. 38-39.
17. Черниш В. Організація та проведення рольових ігор на уроках з іноземної мови / В. Черниш // Іноземні мови. – 2010. – № 4. – С. 7-15.

Харайм Т.О.,

вчитель англійської мови

ОЗ Орлівський навчально-виховний комплекс «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів – дитячий садок» Кочубеївської сільської ради ОТГ Херсонської області

Кочубеївського освітнього округу

Херсонська область, Україна

Омельченко С.В.,

вчитель німецької мови

ОЗ Орлівський навчально-виховний комплекс «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів – дитячий садок» Кочубеївської сільської ради ОТГ Херсонської області

Кочубеївського освітнього округу

Херсонська область, Україна

НАВЧАННЯ ГРАМАТИКИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Повноцінними є тільки тізнання,
які дитина здобула власною активністю.
Йоганн Песталоцці

У глобалізованому світі постійно зростає важливість розуміння іноземних мов і здатність спілкування ними, оскільки мови збагачують суспільство й особистість, сприяють взаєморозумінню, економічному й культурному розвитку. Тому відбувається трансформація поглядів на вивчення й викладання іноземних мов з метою забезпечення молоді необхідними вміннями користуватися ними в міжнародному бізнес-середовищі, на ринку праці та під час подорожування, можливостями вивчення мов протягом життя як умови подолання бар'єрів між націями.

Сьогодні в українських закладах освіти вчителі і громадськість виявляють готовність до сприйняття таких ініціатив, як інтеграція в багатокультурне європейське та світове співтовариство. Міжкультурне спілкування поступово стає невід'ємною частиною повсякдення. Здатність вести міжкультурний діалог та висока комунікативна компетенція українських учнів забезпечать високий міжнародний імідж України та авторитет її громадян у міжнародному суспільстві.

«Сучасний стан міжнародних зв'язків України, її вихід до європейського та світового простору зумовлюють розглядати іноземну мову, як важливий засіб міжкультурного спілкування», – визначено в Державній програмі з іноземних мов для загальноосвітніх закладів. Згідно з концепцією Нової Української Школи та відповідно до рекомендацій Європейського парламенту та Ради ЄС, уміння спілкуватись іноземними мовами є однією з 10 ключових компетентностей, якими має володіти випускник школи.

Саме тому сьогодні використовуються не тільки стандартні методи організації навчально-виховного процесу, а і будується навчання і виховання таким чином, щоб дитина була постійно залучена до спільної діяльності. Як інструменти педагогіки партнерства використовуються цікаві й захоплюючі розповіді, відверту

бесіду, справедливу і незалежну оцінку, заохочення творчих успіхів, особистий приклад, зустрічі з цікавими людьми, спільний пошук рішень. Для цього створюються такі умови, щоб дитині було приємно навчатись і отримувати не тільки знання, а й вміння застосовувати їх у житті, критично мислити, не боятись висловлюватись та бути відповідальними громадянами.

Іноземна мова стає важливим засобом міжнародного спілкування. Як відомо, сучасні нормативні матеріали орієнтують учителів на формування в учнів певного рівня іншомовної комунікативної компетенції, тобто здатності спілкуватися іноземною мовою на міжкультурному рівні. Головною метою будь-якої системи освіти є розвиток особистості учня. Основною метою навчання іноземної мови у загальноосвітніх навчальних закладах є розвиток можливостей учнів використовувати іноземну мову як інструмент у діалозі культур і цивілізацій сучасного світу. Саме школа повинна підготувати учнів до спілкування в реальних життєвих ситуаціях, навчити їх здобувати знання самостійно з метою вдосконалення в галузі обраної майбутньої професії. Саме на уроках іноземної мови вчитель формує в учнів уміння і навички іншомовного спілкування. Комунікативна методика навчання іноземних мов розглядає навчальну діяльність на уроці, як діяльність спілкування. Вивчення іноземної мови означає, що на уроках іноземної мови необхідно впроваджувати особистісно орієнтоване спілкування, створювати позитивну емоційну атмосферу духовного взаємозбагачення, даючи можливість кожній дитині випробувати себе в різних видах творчості.

Метою особистісно орієнтованої моделі освіти є підготовка розвиненої, виховної особистості, з максимально можливою індивідуалізацією; створення найліпших умов для її саморозвитку, життєтворчості. Тому організація навчального процесу при вивченні іноземної мови базується на діагностичній основі. Потрібно знати причини успіхів та невдач учнів у різних видах діяльності на уроці.

Щоб активізувати комунікативну діяльність учнів на уроках іноземної мови, активно впроваджуються:

- Особистісно орієнтоване спілкування (особистий контакт з учнем, повага до особистості учня, створення відчуття душевного комфорту, заміна «залізної» дисципліни діловою співпрацею);
- Збагачення змісту навчання емоційним, особистісно значущим матеріалом; педагогічна підтримка, оцінювання;
- Діалог між учнями, учнями і вчителями як домінуюча форма навчального спілкування;
- Ситуації вільного вибору учнями навчальних завдань у класі та вдома;
- Залучення учнів до стимулювання самооцінки, самопізнання й самовдосконалення в різних видах діяльності;
- Багатоваріантність, гнучкість форм організації різних видів діяльності: індивідуальна, парна, групова, колективна;
- Створення позитивної емоційної атмосфери і духовного взаємозбагачення; надання можливості кожній дитині випробувати себе в різних видах творчості.

Основними комунікативними вміннями є:

- уміння здійснювати усно мовленнєве спілкування (у монологічній і діалогічній формах);
- уміння розуміти зі слуху зміст автентичних текстів;
- уміння читати і розуміти автентичні тексти різних жанрів і видів із різним рівнем розуміння змісту, розглядаючи їх як джерело різноманітної інформації і як засіб оволодіння нею;
- уміння здійснювати спілкування у писемній формі відповідно до поставлених завдань;
- уміння адекватно використовувати досвід, набутий у вивченні рідної мови, розглядаючи його як засіб усвідомленого оволодіння іноземною мовою;
- уміння використовувати у разі необхідності невербальні засоби спілкування за умови дефіциту наявних мовних засобів.

В зв'язку з акцентом на комунікативну спрямованість та необхідністю формування комунікативної компетенції, проблеми навчання граматики стають перед кожним вчителем. Граматика не є ціллю навчання, разом з вивченням лексичного матеріалу це лише засоби на шляху до оволодіння основними необхідними навиками. Неможливо встановити пріоритет граматики над лексикою, так само як і лексики над граматикою. Без знання граматичної структури мови неможливо вирішувати комунікативні завдання. Проте засвоєння граматичної системи мови відбувається тільки на основі знайомої лексики. Таким чином, як граматичні, так і лексичні навички та вміння представляють собою центр мовної компетенції, на який спираються мовленнєві навички та вміння. Адже саме з моменту усвідомлення граматичної форми фрази і її лексичного значення простий набір звуків, який людина чує, читає, виголошує і каже, набуває сенсу.

«Загальноєвропейська компетенція» не ставить завдання пропаганди єдиної методики навчання іноземним мовам, її завдання - допомогти всім зацікавленим особам (учням, вчителям, авторам навчальних матеріалів, фахівцям з контрольної діяльності, батькам, роботодавцям і т.д.) зорієнтуватися у виборі того чи іншого шляху оволодіння іноземними мовами, а також надати їм можливість ефективного обміну інформацією, що відноситься до сфери навчання.

Таким чином, на загальноєвропейському рівні було відзначено, що не існує універсального методу, так як ефективність того чи іншого методу завжди залежить від цілей і умов навчання, від категорії учнів і від багатьох інших причин. Отже, мова може йти про комплексні, інтегровані методи, які увібрали в себе елементи різних методів або про варіативні технології.

Застосування сучасних технологій, а також спроба використовувати інтегровані методи у викладанні іноземних мов, спрямовані на реалізацію практичного вирішення комунікативних завдань на уроках іноземної мови. Досягнення цієї мети можливе лише за наявності комунікативної компетенції. Формування комунікативної компетенції є одним з основних засобів реалізації іноземної мови як засобу світового спілкування і взаємопроникнення культур.

Функціональний підхід базується на основних принципах:

1. Мовленнєва спрямованість.
2. Функціональність.
3. Ситуативність, рольова організація навчального процесу.

4. Новизна.
5. Особистісна орієнтація спілкування.
6. Колективна взаємодія.

Введення граматичного матеріалу при функціональному підході здійснюється практичним шляхом.

При функціональному підході застосовуються вправи з переважною орієнтацією на значення, які в цілому є вправами ситуативними. У процесі формування граматичного навичку такі види тренувальних вправ, як «імітація», «вправи за зразком», відіграють важливу роль та стають етапом на шляху до формування формальної та функціональної сторони граматичного навичку.

Застосування функціонально-спрямованого навчання граматиці мови буде сприяти ефективному формуванню граматичних навичок, що є важливим етапом на шляху до формування комунікативної компетенції.

Отже, при навчанні іноземних мов не існує єдиного, правильного методу. Найбільш ефективною є комбінація різних методів, які, у поєднанні з іншими сучасними технологіями у навчанні та сучасними засобами навчання (диференційний підхід, індивідуальна спрямованість, сучасні комп'ютерні технології), закладають базу для формування необхідних комунікативних компетенцій.

Методи і прийоми, які використовуються при функціонально-спрямованому навчанні, роблять навчання граматиці більш цікавим, різноманітним. Засоби навчання створюють більше асоціацій і сприяють кращому засвоєнню та подальшому вживанню структур у мові та на письмі і, що не менш важливо, підвищують інтерес до вивчення предмету.

У вправах комунікативного типу головне те, що діти долають бар'єр страху перед говорінням іноземною мовою. Учні намагаються говорити, висловлюються відповідно до певної ситуації, описують події, види діяльності людей, висловлюють власну думку, спілкуються, дотримуючись основних норм, прийнятих у країні, мова якої вивчається, дають поради, висловлюють жаль, прохання, вимоги, збагачують лексичний запас, збільшують обсяг мовленнєвих засобів, висловлюють своє ставлення до прочитаного, побаченого чи почутого, підтримують бесіду чи дискусію, представляючи або захищаючи свої погляди, адекватно поведуться у комунікативних ситуаціях, демонструючи мовленнєву поведінку, характерну для носіїв мови. Звісно, майстерність прийде поступово, у процесі постійних вправлянь.

Слід розуміти, що на даний момент іноземна мова - це наш рівень життя, наші життєві перспективи. Це те, за допомогою чого можна багато змінити. А комунікативна методика в навчанні мови – наш шлях.

Література

1. Державний освітній стандарт та концепції викладання іноземних мов.
2. Вартанова .І.І. До проблеми мотивації навчальної діяльності // Вісник МГУ. Психологія. – 2000. – № 4. – С. 33-41.
3. Гальскова Н.Д. Теорія викладання англійської мови. Лінгводидактика та методика. – М.: ІІЦ «Академія», 2004. – 336 с.
4. Іноземні мови. – 2000. – № 2. – С. 9-11.

5. Колкер Я.М. Практична методика вивчення іноземних мов. – М.: ІЦ «Академія», 2000 – 264 с.
6. Кукуленко-Лук'янець І.В. Особистісно-креативний підхід у навчанні іноземної мови: Навчально методичний посібник. – Черкаси: Ю.А. Чабаненко. – 210 с.
7. Ніколаєва С.Ю. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах. – К.: Ленвіт, 1999. – 269 с.
8. Пассов Е.И. Ціль навчання іноземної мови на сучасному етапі розвитку суспільства // Иностранный язык. – 1997. – № 6. – С. 11-12.
9. Методика навчання іноземних мов у середніх закладах: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – К. Радник, 1995.

Інтернет-ресурси

1. <http://learnenglishteens.britishcouncil.org/>
2. <https://www.teachingenglish.org.uk/>
3. <http://engladvce.blogspot.com/2013/10/blog-post.html>
4. http://osvita.ua/school/lessons_summary/
5. <http://klasnaocinka.com.ua/ru/article/>
6. <http://otherreferats.allbest.ru/pedagogi>

Уразова О.А.,

вчитель англійської мови

Одеський навчально-виховний комплекс «Гімназія № 2- спеціалізована школа

I ступеню з поглибленим вивченням англійської мови»

м. Одеса. Одеська область, Україна

ПІДГОТОВКА УЧНІВДО НАПИСАННЯ ОСОБИСТОГО ЛИСТАНА ОНЛАЙН УРОЦІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ (РІВЕНЬ B1/ B1+)

Teaching elements and stages of writing in face-to-face teaching is often overlooked and is given mainly as homework because of the lack of time. However, writing in itself, is an extremely important productive skill, and is part of any exam, from ZNO (Independent National Evaluation) to international language exams.

Besides, writing is a multifaceted process, as it involves a lot of features: content (ideas), purpose of the message, knowing your reader, the ability to respond fully to the task, using correct and versatile grammar, correct spelling, rich vocabulary, coherence and cohesion of ideas, appropriate register, organization of the text, etc, all of which demands from the teacher a real mastery in organizing the teaching process so that students would be able to produce the required task. To make matters even more difficult, we have to admit, that people nowadays do not write, for example, personal letters as often, as it is used to be. As a result, students at school may not have had social experience of writing letters to their friends, and yet, they have to know how to do it. However, it is still a demand in the academic context, and is part of the exams (both national and international). Besides, according to Common European Framework of Reference,

students of B1/B1+ level are supposed to be able to produce a “simple connected text on topics which are familiar or of personal interest”, they must be able to “write personal letters describing experiences and impressions.” [1]

Now, when distance learning is becoming a fact of life, teachers have a task to teach writing not only in terms of mechanics, content and adequate response to the task, etc but they also need be able to prepare the students for the task in an online lesson, providing the necessary scaffolding, and only then may they give the task of writing a letter as homework.

Below you will find some ideas how to organize a lesson which will prepare students of B1 level to writing a personal letter in an online lesson.

By the end of the lesson the learners will be equipped with the necessary language and a checklist (=tool) how to write a personal letter on a given topic as homework successfully. The necessary equipment for the lesson is an online platform, which allows to share the teacher’s screen with the built in whiteboard/ a word document, and a chat box. The teacher’s preparation – a sample of a letter (a word document) .

Stage 1. Analysis of the example.

Task. Read the letter and answer the questions:

1. Who is writing the letter? What is the relationship between the author and the person who will receive the letter? How do you know?
2. What are the logical parts of the letter? (A) (B) (C)... What is the purpose of each?
3. Can you guess what the task was? (chat box)

EXAMPLE of the letter (prepared by the teacher beforehand)

(A) Hi, Alice,

(B) I was so happy to get an email from you, haven’t heard from you since we spoke on Skype! ☺ It’s such a long time! **Actually**, I’m bit worried about your apathetic mood. ☹ You’re writing that you’re bored on the lockdown, and you’re worried that you’ll put on weight. **So** I thought I’d let you know how I am trying to keep fit on the quarantine.

(C) **Well, firstly**, I try to eat healthily. My diet includes lots of fruit and green vegetables. **You know**, I’m allergic to oranges, **so** I eat lots of apples instead. **In fact**, my day starts with a glass of smoothie. I love it. **Secondly**, I’ve taken up online yoga classes, and doing different yoga postures helps me keep my body flexible. **Finally**, I never eat anything after 6 p.m. It’s hard, **but** I’m doing my best!

(D) **As for** being bored, well... I have lots of homework, **as** I’m preparing for my exams and I have to organize my time wisely. At the weekend I watch a film, something like a romantic comedy, to be relaxed.

(E) **Guess what!** I have an idea! You could also sign up for that yoga class, and we can do it together! **Then** you’ll tell me how you feel. **Besides**, I know you like salads. **So**, I’ll send you a link to a fantastic vegan site with lots of recipes!

(F) Please, let me know how it goes, and say hi to your Mum and Dad.

(G) Best wishes,

(H) Tina.

Procedure of Stage 1.

1. Teacher shares the model on the screen, explains the task. Students think about the answers individually (1 min).

2. Teacher splits the students in the breakout rooms to discuss the answers to the task (5 min).

3. Group discussion.(10 min) Groups report to the whole class with the answers to questions 1, 2. A special emphasis should be given to the logical coherence and cohesion, analysis of the register of the letter. Finally, in the chat box they have to share their ideas about the task that the writer of the model had. The initial task of the sample letter is: *“Your friend complains that she is bored on the lockdown, and is worried about having put on weight. In your reply write about: 1. how you try not to put on weight; 2. whether you also feel bored; 3. some ideas how to improve your friend’s mood.”* The importance of guessing the task activity is in demonstrating to the students that, if the writer is explicit in their ideas and sticks to the task, the message is easy to understand, and, hence, achieves its communicative goal. Sharing the ideas in the chat box helps to visualize the students’ ideas about the initial task, to compare and finalize the task of the sample letter.

4. Teacher asks students to analyze the highlighted words (linkers, their purpose and character – ordering, contrast, addition etc)(3-4 min)

Stage 2. Creating a checklist for successful writing.

Procedure of Stage 2.

Teacher groups the students into breakout rooms to discuss the following and make lists of :

Group 1- introductory phrases

Group 2-closing phrases

Group 3 – colloquial phrases

Group 4- linkers (additionally) (5 min)

After a short discussion, the students may come up with the following lists, sharing their ideas on the whiteboard/chatbox.(5 min)

Group 1- introductory phrases:

- *I hope you are fine.*
- *How are you? How are your parents doing?*
- *It was so good to get a letter(to hear) from you*
- *I’m writing to tell you....(to ask you)(to thank you for)(to invite you to)*

Group 2-closing phrases:

- *I must be going now*
- *Bye for now, it was good to*
- *Say hello to...Send my best wishes to...*
- *Write back soon*

Group 3 – colloquial phrases:

- *You remember, right?*
- *Anyway, how are you?*
- *...guess what-.....!*
- *You know...*
- *It’s cool...*
- *Well,...*

Group 4- linkers :

- *Besides,*
- *However...*
- *not only... but also...*
- *By the way,...*
- *Another thing...*

Stage 3. Finalizing. Students create a checklist for successful writing.

Procedure of Stage 3. (15 min)

Teacher asks students to think individually what aspects will definitely influence their success in writing any task (cohesion, spelling, grammar correctness, exact response to the task, etc), and to be ready to give tips to themselves how to be successful. Students share their ideas on the white board /in the chat box. They may come up with the following list:

- one paragraph - one topic
- a polite introduction
- a reason to finish the letter
- contractions (don't/ I'm/ you're...)
- colloquial words/phrases (cool/mates/guys/multi-part verbs)
- exclamation marks to add emotional emphasis
- answer all the questions of the task
- check for grammar, spelling, vocabulary mistakes etc.

Conclusion

Preparing students for writing in an online lesson can be an enjoyable, informative process, providing lots of opportunities for critical thinking, analyzing, developing creativity, collaboration, communication, and the necessary scaffolding. It can sparkle a discussion, and enhances students' writing skill as it is. Teaching students in an online lesson how to write provides a wonderful chance to make a great contribution into the students' competence and general development.

Література

1. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти <https://www.coe.int>
2. Земах, Дороті, Румісек, Лайза. Academic Writing : From Paragraph to Essay. Macmillan, 2005. –131с
3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи/ Гриневич Л., Елькін О., Калашнікова С., Коберник І., Ковтунець В., Макаренко О., Малахова О., Нанаєва Т., Усатенко Г., Хобзей П., Шиян Р., /За редакцією ГрищенкоМ. – Київ : МОН, 2016 – 40 с.
4. Стівенс, Мері. Longman Exam Skills: New Proficiency Writing Pearson ELT, 2003. – 192с.
5. Хармер, Джеремі. The Practice of English Language Teaching Pearson Longman, 2007. – 448 с.

Фадєєва К.С.,

вчитель англійської мови

*Гирявоїськовецька загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів
с. Гиряві Ісківці, Лохвицький район, Полтавська область, Україна*

СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

“У ХХІ столітті неграмотні не ті, хто не вміє читати і писати, а ті, хто не вміє вчитися, а ще забувати те, чого навчився та перевчатися”, – зазначив Елвін Тоффел, американський соціолог та футуролог.

Слід зазначити, на початку ХХІ століття понад 200 організацій та провідних компаній світу запропонували перелік навичок, які знадобляться молодим людям, щоб бути успішними і досягати кар’єрного зростання у ХХІ столітті. Згідно з даними досліджень American Management Association (AMA), до них належать:

Навчальні та інноваційні навички:

- 1) критичне мислення та вміння вирішувати проблеми (critical thinking and problem solving);
- 2) творчість (creativity);
- 3) навички співробітництва та комунікативні навички (collaboration and communication);

Вміння працювати з інформацією, медіа та комп’ютерні навички:

- 1) інформаційна грамотність (information literacy);
- 2) медіаграмотність (media literacy);
- 3) грамотність у галузі інформаційно-комунікаційних технологій (technology literacy).

Життєві та кар’єрні навички:

- 1) гнучкість та пристосованість (flexibility);
- 2) ініціативність (initiative);
- 3) лідерство (leadership);
- 4) соціальні навички (social skills) [1, с. 2].

Аналізуючи вищезазначене, варто зауважити, що в наш час учні мають вміти критично мислити, співпрацювати в команді, творчо вирішувати проблеми, чітко і зрозуміло висловлювати власну думку, бути гнучкими, брати на себе ініціативу та бути лідерами для подальшого успішного кар’єрного зростання і досягнення успіху. Детально ознайомившись з даним переліком, слід звернути увагу, для подальшого успіху в майбутньому комунікативні навички займають високу позицію в даному рейтингу, тому важливо в першу чергу формувати в учнів комунікативні компетентності, в тому числі з іноземної мови.

Метою навчання іноземної мови у закладах освіти є формування комунікативної компетентності учнів, яка реалізується через здатність до мовного спілкування. Слід зазначити, згідно з Державним стандартом початкової загальної освіти поняття “комунікативна компетентність” означає – здатність особистості застосовувати в конкретному спілкуванні знання мови, способи взаємодії з навколишніми і віддаленими людьми та подіями, навички роботи в групі, володіння

різними соціальними ролями [4, с. 4].

Слід зауважити, що під комунікативною компетентністю розуміють здатність взаємодіяти, встановлювати і підтримувати певні контакти з іншими людьми, набувати певну сукупність знань, умінь і навичок, які необхідні в соціокультурному просторі і забезпечують ефективне міжособистісне спілкування [6, с. 54].

Варто наголосити, метою вивчення іноземної мови є формування в учнів комунікативної компетентності, яка відбувається шляхом засвоєння доступного і необхідного обсягу знань з мови, опанування видів мовленнєвої діяльності та набуття певного соціального досвіду.

Варто зазначити, для досягнення даної мети передбачається виконання таких завдань:

- ⑩ формування в учнів позитивної мотивації до вивчення іноземної мови;
- ⑩ формування комунікативних вмінь та навичок;
- ⑩ соціально-культурний розвиток учня;
- ⑩ забезпечення розвитку видів мовленнєвої діяльності, а саме: сприймання інформації на слух (аудіювання), говоріння, читання, письмо;
- ⑩ формування вміння вчитися впродовж життя тощо.

Слід зазначити, комунікативна компетентність передбачає мовленнєву спрямованість навчального процесу, що полягає в практичному застосуванні мови. Комунікативна компетентність учнів визначається здатністю застосовувати в конкретному виді спілкування знання мови, навички роботи в групі, володіння різними соціальними ролями та взаємодією (interaction) з іншими, вміння вступати в комунікацію, вести бесіду, аргументовано та чітко пояснювати власну точку зору, а також культурою спілкування, вмінням підтримувати бесіду, дискутувати, обговорювати тощо. Варто зауважити, формуванню комунікативної компетенції учнів на уроках англійської мови сприяють ефективні технології навчання, до яких слід віднести: роботу в парах, групах, “мозковий штурм”. “мікрофон”, “невелике коло”, “закінчи речення”, дискусію, диспут, урок-гру, урок-семінар тощо [3, с. 26].

Варто зазначити, однією з загально-групових обговорень є технологія “Мікрофон”, що базується на можливості учасникам навчального процесу на уроці чітко, лаконічно висловлювати власну думку по черзі, відповідаючи на запитання:

1. Варто звернути увагу на постановку запитань класу, наприклад: “Can you imagine your life without social networks?” або “Do you have any tips for effective meeting?”, “Do you participate in sharing economy?” тощо. Варто зазначити, постановка запитань повинна бути логічною, чіткою, актуальною для даної вікової категорії учнів, відповідати інтересам учнів, бути цікавою для обговорення, повинна спонукати учнів брати активну участь в комунікативній взаємодії, слід залучати якомога більше учнів класу до комунікації.

2. Слід запропонувати учням предмет (ручку, лінійку, олівець), який матиме функції уявного мікрофона і який варто учням передавати по черзі.

3. Доцільно запропонувати учням обговорити дані питання, вміти аргументувати і правильно висловлювати власну точку зору, що сприяє формуванню комунікативних навичок та є важливим етапом для формування сучасних компетенцій XXI століття, таких як: критичне мислення та вміння вирішувати проблеми, комунікативні навички та співпраця, гнучкість, ініціативність, лідерство,

соціальні навички.

4. Наголошуємо увагу на тому, що не варто коментувати допущені в висловлюваннях помилки або оцінювати подані відповіді, варто залучати учнів до мовленнєвої діяльності та заохочувати їх до спілкування та обговорення, а не акцентувати увагу на допущених помилках чи недоліках.

Варто наголосити, в результаті застосування відповідних форм і методів навчання на уроці іноземної мови здійснюється формування комунікативних вмінь в учнів, що впливає на стимулювання розумової та творчої активності учнів, інтерес до вивчення іноземної мови, збільшується результативність навчання [2, с. 138].

Слід зазначити, вивчення іноземної мови є важливою складовою для формування іншомовної комунікативної компетентності. Практичною метою навчання іноземної мови – є вміння сформувати фонетичні, граматичні, лексичні навички, а також забезпечення розвитку видів мовленнєвої діяльності, таких як рецептивні види: аудіювання та читання та продуктивні – говоріння та письмо.

Варто зазначити, говоріння забезпечує усне спілкування іноземною мовою, яке відбувається в діалогічній та монологічній формах, читання полягає в одночасному сприйнятті та розумінні писемного тексту, письмо сприяє формуванню вмінь говоріння і читання, метою якого є не лише навчання учнів правопису, але уміння викладати думки у письмовій формі, завдяки аудіюванню здійснюється краще засвоєння мови – дані види мовленнєвої діяльності забезпечують специфіку формування комунікативних навичок. Вчителю варто приділяти належну увагу розвитку, удосконаленню мовленнєвих умінь та навичок учнів, працювати над формуванням комунікативних компетентностей шляхом використання оптимальних форм роботи, що сприяють засвоєнню мовленнєвої діяльності учнів на уроках та успішності у вивченні іноземної мови.

Отже, аналізуючи вищезазначене, слід наголосити, формування комунікативних компетентностей учнів на уроках іноземної мови здійснюється завдяки впливу позитивної мотивації, забезпечення розвитку видів мовленнєвої діяльності, формуванню комунікативних навичок, соціокультурному розвитку особистості, що є важливим фактором для успішного опанування іноземної мови та подальшої самореалізації в майбутньому. Вчителю варто залучати якомога більше учнів класу до комунікативної діяльності на уроках, урізноманітнити форми та методи навчання, що стимулюють пізнавальні процеси, сприяють позитивній мотивації до навчання, планувати уроки з урахуванням комунікативної спрямованості.

Література

1. AMACritical Skills Survey /AMA. – American Management Association 2012 р., С. 9.
2. Лернер І. Я. Дидактичні основи методів навчання / І. Я. Лернер. – М.: Просвещение, 1981. – С. 186.
3. Махмутов І. А. Сучасний урок / І. А. Махмутов. – М.: Педагогіка, 1985. – С. 62.
4. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти: станом на 21 лютого 2018 р. / Кабінет Міністрів України. – Офіц. вид. – Київ: Офіційний вісник

України 2018 р., № 87. – С. 42.

5. Ушинський К. Д. Проблема виховання молодого покоління / К. Д. Ушинський. – М.: Просвещение, 1967. – С. 76.

Фадєєва О.В.,

вчитель англійської мови

Криворізький природничо-науковий ліцей

м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ ДИСКУСІЇ ЯК ЗАСІБ ПОДОЛАННЯ ТРУДНОЩІВ ПРИ СПІЛКУВАННІ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ

Сучасний фахівець - це широко освічена людина, що має фундаментальну підготовку в якійсь конкретній області, здатний до постійного підвищення кваліфікації. В даний час знання іноземних мов - необхідна умова професіоналізму, що дозволяє працювати з інформацією, доступною світовій спільноті, а також спілкуватися з колегами по професії з різних країн. Робота з інформацією на будь-якій мові вимагає формування певних інтелектуальних умінь: вміння аналізувати інформацію, підбирати необхідні факти, вибудовуючи їх в логічній послідовності, вміння висувати аргументи і контраргументи.

Як показує практика і особистісний досвід викладання, наявні проблеми з навчання говорінню є однією з основних причин, що ускладнюють комунікацію англійською мовою. В цьому плані вивчення причин виникнення труднощів і шляхи їх подолання при навчанні навичку говоріння англійською мовою буде актуальним.

У даній статті нами будуть розглянуті питання формування мовних навичок і умінь і шляхи подолання труднощів, з якими стикаються учні при використанні навичку говоріння на уроках англійської мови. Також будуть розглянуті засоби розвитку навичок говоріння за допомогою методу дискусії.

Як відзначають багато дослідників, навик говоріння є однією з основних складових при навчанні англійської мови, який вважається продуктивним видом мовленнєвої діяльності, за допомогою якого здійснюється усне вербальне спілкування [5, 6]. Метою навчання говорінню є формування в учнів таких комунікативних умінь як: розуміння іншомовного висловлювання відповідно до конкретної ситуації спілкування; здійснення мовних ситуацій з урахуванням розуміння національно-культурних особливостей англійської мови.

Для реалізації перерахованих вище умінь заняття англійською мовою повинні бути націлені не тільки на засвоєння фонетики, граматики, лексики, стилістики та інших аспектів мови, а й на формування мовних навичок і розвиток мовного вміння. Отже, заняття повинні будуватися не тільки на теорії знання мови, а й повинні бути змодельовані в умовах мовної практики, що сприяють виробленню і розвитку мовленнєвих умінь і навичок.

Але як показує практика, в навчанні навичку говоріння викладачі стикаються з деякими труднощами, так як говоріння трактується як складне інтегроване вміння. Як зазначає Пенні Ур, існують чотири основних види труднощів при навчанні говорінню англійською мовою [6, с. 121]:

- Психологічний дискомфорт. Учні, як правило, через страх зробити помилки і критики з боку викладача, соромляться говорити англійською мовою, оскільки говоріння на відміну від інших мовних навичок вимагає розкутості і сміливості перед аудиторією.

- Іноді в учнів виникає проблема - відсутність думок, вони не можуть сконцентруватися і говорити англійською мовою.

- Використання рідної мови. Учні іноді вдаються до використання рідної мови через відсутність достатнього запасу слів в неприродньому середовищі в спілкуванні.

- Нерівний рівень участі учнів. Деякі учні говорять досить добре і преважують в групі, для деяких, щоб бути почутим потрібно багато часу і вони говорять дуже мало або зовсім нічого не говорять. Тому робота в великих групах ускладнює процес навчання навичкам говоріння.

Крім перерахованих вище труднощів при навчанні говорінню також спостерігаються і мотиваційні проблеми: учні не розуміють мовні завдання, вони не залучаються до колективного обговорення теми уроку, вони не зацікавлені в навчанні англійської мови, вони не витримують в необхідній кількості тривалість спілкування англійською мовою.

У своєму методичному посібнику Пенні Ур відмічає наступні засоби подолання труднощів при навчанні говорінню [6, с. 122]:

- Використання групової роботи з учнями. У цьому випадку вони можуть говорити не відчуваючи дискомфорт, вони обговорюють і виконують завдання в малих групах, що сприяє розкріпаченню учнів. Вони можуть говорити з помилками або ж використовувати рідну мову, але в цьому плані вони практикують англійську мову і виробляють навик говоріння.

- Застосування мотивуючих завдань і тем для занять. Викладач повинен правильно і чітко змодельовати план уроку і зацікавити учнів мотивуючими завданнями.

- Вироблення чітких інструкцій до кожного завдання допоможе учням зрозуміти мовне завдання.

- Використання рівня мови під час обговорення повинно бути на один рівень нижче, ніж рівень завдань. Це допоможе учням говорити без перешкод.

Таким чином, долаючи труднощі при навчанні навичку говоріння можна досягти позитивних результатів. Отже, заняття, спрямовані на формування та вдосконалення навичок говоріння, повинні проводитися в комфортній атмосфері, де викладач направляє учнів (*facilitate*) і допомагає їм експериментувати з мовою.

Процес навчання іноземної мови може стати більш ефективним за допомогою проблематизації навчального процесу. Проблемне навчання може трактуватися як принцип навчання і як новий тип навчального процесу, як метод навчання і як нова дидактична система. Під проблемним навчанням зазвичай розуміється така організація навчальних занять, яка передбачає створення під керівництвом учителя проблемних ситуацій і активну самотійну діяльність учнів по їх вирішенню. Проблема подача матеріалу сприяє підвищенню ефективності процесу навчання, оскільки це стимулює розумову діяльність, самотійний пошук інформації і прагнення до аналізу і узагальнень. Йдеться про використання цілого

ряду проблемних за своїм характером методів. Сюди відносяться дослідні, пошукові, дискусійні методи, метод проектів, який включає в себе всі перераховані вище методи.

У сучасній методиці викладання для розвитку навичок говоріння велике поширення отримав інтерактивний метод дискусії. Метод дискусії - є одним з найбільш широко використовуваних прийомів в навчанні англійської мови, який спрямований на засоби організації спільної діяльності студентів, на обговорення поставлених викладачем проблем і знаходження правильного рішення спірного питання. Дискусія в загальноприйнятому сенсі (від латинського *discussio* - розгляд, дослідження) трактується як засіб обговорення будь-якого питання групою людей. Під дискусією може розумітися обговорення спірного питання, засноване на мистецтві міркувати і висловлювати свої думки відповідно до законів розуму, а також форма наукового спілкування і отримання нового знання.

Метою використання методу дискусії на уроках англійської мови є можливість застосування мовних / мовленнєвих знань і навичок на практиці, а також формування здатності ясно мислити, критично сприймати інформацію, виділяти в ній головну думку і знаходити засоби й аргументи для її підтвердження та обґрунтування. Багато методистів відзначають, що метод дискусії здатний активувати мовленнєворозумову діяльність учнів, який сприяє розвитку навичок говоріння та вміння мислити англійською мовою. У процесі спілкування вони безпосередньо повинні взаємодіяти один з одним. У цьому плані використання методу «дискусії» є важливим і необхідним.

Як відзначають деякі дослідники, використання дискусії під час занять сприяє ефективному створенню природньої мотивації мовного акту в учнів, тим самим стимулює їх до творчого вислову, веде до органічного злиття навчання розмовним темам і розвитку непідготовленою мови.

Дискусії можуть носити стихійний, вільний і організований характер. У навчальному процесі використовуються організовані дискусії, які проводяться за регламентом і в установленому заздалегідь порядку, вони обмежені в часі і замкнені в просторі. Дискусійні заняття можуть бути структуровані, з елементами ігрового моделювання, проектні; за типом участі (за формою проведення) розрізняються командні (дебати), групові (круглий стіл), парні дискусії.

В цілому в світовому педагогічному досвіді набули поширення такі форми дискусії:

- Круглий стіл - бесіда, в якій «на рівних» бере участь невелика група учнів (зазвичай близько 5 чоловік), під час якої відбувається обмін думками, як між ними, так і з іншою аудиторією.

- Засідання експертної групи («панельна дискусія»), на якій спочатку обговорюється намічена проблема усіма учасниками групи (чотири-шість учасників із заздалегідь призначеним головою), а потім вони викладають свої позиції всій аудиторії.

- Форум - обговорення, схоже із засіданням експертної групи, в ході якого ця група вступає в обмін думками з аудиторією (класом, групою).

- Симпозіум - формалізоване обговорення, в ході якого учасники виступають з повідомленнями, що представляють їх точки зору, після чого відповідають на питання аудиторії.

- Дебати - формалізоване обговорення, побудоване на основі виступів учасників, представників двох протидорчих, команд-суперників (груп), і спростувань. Варіантом цього обговорення є парламентські дебати.

- Судове засідання - обговорення, що імітує судовий розгляд.

- Техніка акваріума- особливий варіант організації обговорення, при якому, після нетривалого групового обміну думками, по одному представнику від команди беруть участь у публічній дискусії. Члени команди можуть допомагати своєму представнику порадами, переданими в записках або під час тайм-ауту. Цей різновид дискусії зазвичай застосовується при роботі з матеріалом, зміст якого пов'язано з суперечливими підходами, конфліктами, розбіжностями. Даний варіант проведення дискусії цікавий тим, що акцент робиться на самому процесі подання точки зору, його аргументації. Активність всіх учасників досягається завдяки участі кожного в початковому груповому обговоренні, після чого група зацікавлено стежить за дискусією і підтримує зв'язок зі своїм представником.

- Мозковий штурм (brain storming). Це один з найбільш відомих методів пошуку оригінальних рішень різних завдань, народження нових ідей. Він був запропонований американським психологом Алексом Осборном. Метод заснований на припущенні, що однією з основних перешкод для народження нових ідей є «побоювання оцінки»: люди часто не висловлюють вголос цікаві неординарні ідеї через побоювання зустрітися зі скептичним або навіть ворожим до них ставленням з боку керівників і колег. Метою застосування мозкового штурму є виключення оцінного компонента на початкових стадіях створення ідей. Класична техніка мозкового штурму, запропонована Осборном, ґрунтується на двох основних принципах - «відстрочка винесення вироку ідеї» і «з кількості народжується якість».

Що стосується етапів проведення дискусії, то єдиних вимог немає, але, як правило, виділяють такі етапи:

I. Підготовка до дискусії. Визначення теми (предмета) обговорення, цілі, яку переслідують його учасники; вибори ведучого, розподіл ролей (секретаря, лічильної комісії, експертів і т.д.). Ухвалення порядку денного, регламенту, визначення послідовності питань, винесених на обговорення.

Вибір теми дискусії - це одна з найбільш складних завдань, які стоять перед навчальною групою, що готує дискусію. В принципі будь-яка тема може бути предметом дискусії. Хоча готових рецептів тут немає, слід керуватися наступними критеріями: 1) Бажано, щоб тема була пов'язана з актуальними проблемами сучасності (екологія, захист світу, національні взаємини, демографія, освіта, економіка та ін.). 2) Тема може бути пов'язана з науковими інтересами студентів, з їх курсовими та дипломними роботами. 3) Тема повинна знаходитися в сфері компетентності учасників. Вдало обрана тема безпосередньо зачіпає інтереси учасників і є запорукою активного обміну думками. Для вибору теми в групі може використовуватися метод «мозкової атаки». На першому етапі пропонуються варіанти тем для обговорення. При цьому кожен має право висловлювати будь-які ідеї щодо формулювання теми, постановки проблеми. Допускаються найсміливіші і

незвичайні ідеї. Головне - ніхто не має право критикувати або навіть обговорювати висловлювання товаришів. Ідей має бути якомога більше (правило переважності кількості ідей). Всі пропозиції записуються ведучим. Коли цей список уже досить великий, починається критичний розбір тем, обирається найкраща з них. Питання зазвичай вирішується голосуванням.

II. Проведення дискусії. Виступи учасників, дебати. Обговорення проекту рішення, прийняття підсумкового документа.

III. Підбиття підсумків. Обговорення і оцінка проведеної дискусії. Зауваження з ведення зборів, оцінка ролі ведучого, визначення внеску кожного учасника в хід дискусії. Планування подальших дискусій.

Під час обговорення підсумків дискусії важливо звернути увагу як на форму (структуру), так і на зміст (риторику). Враховувати можна наступні аспекти:

1) Структура дискусії: наявність дійсних розбіжностей, наявність лідерів команд, керованість дискусії (оцінка ролі ведучого), дотримання етапів розвитку дискусії, продуктивність дискусії (чи прийнято рішення, якщо так, то наскільки воно чітко сформульовано).

2) Риторика дискусії: Чи цікава тема? Наскільки компетентні учасники в обговорюваному питанні? Які аргументи переважали? Чи були посилення на загальні істини, громадську думку, традиції, звичаї, на особистий досвід, приклади з життя? Чи використовувалися документальні свідчення, цитати з авторитетних видань, речові докази? Чи використовувалися логічні операції (визначення, узагальнення, порівняння, припущення тощо)?

Таким чином, можна зробити висновки, що використання методу дискусії на уроках англійської мови дає можливість: формувати як мовні, так і мовленнєві навички в учнів; підготувати фахівця, який розбирається в різних проблемах, готового до відкритого і конструктивного діалогу з колегами не тільки зі своєї країни, а й з-за кордону; навчити студентів створювати моделі наукового дослідження, моделі прийняття рішень, які вони зможуть застосовувати не тільки у своїй професійній діяльності, а й у повсякденному житті, в процесі спілкування з представниками інших культур.

Дискусія може використовуватися при навчанні іноземної мови і як метод, і як форма, тобто може проводитися в рамках інших занять, навчальних заходів, будучи їх елементом. Наприклад, метод дискусій, поряд з рольовими іграми, може передувати методу проектів або бути частиною проектної роботи. Звернення до цього методу обумовлено тим, що він дає можливість зосередити увагу учня не на мові, а на проблемі, перемістити акцент з лінгвістичного аспекту на змістовний.

Література

1. Гальскова Н. Д. Современная методика обучения иностранным языкам. – М.: АРКТИ, 2000. – 165 с.
2. Гордиенко Н. П., Кузнецова Е. П. Использование дискуссии как метода формирования коммуникативных навыков на старшей ступени обучения иностранному языку в средней общеобразовательной школе // Молодой ученый. – 2015. – № 8. – С. 1112-1114.

3. Зарецкая Е. Н. Риторика: Теория и практика речевой коммуникации. – 4-е изд. – М.: Дело, 2002. – 480 с.
4. Clark L. H., Starr I. S. Secondary and middle school teaching methods. – 6 ed. – N.Y.: Macmillan; Toronto: Collier Macmillan, 1991. – 522 p.
5. Lawtie F. (2004): Teaching speaking skills 2-overcoming classroom problems. www.britishcouncil.com
6. Ur Penny (2002): “Coursebook for language teaching”. Cambridge University Press.

Шкуратьюк Т.В.,
вчитель англійської мови
КУ ОНЗ «Миропільська гімназія»
смт. Миропіль, Романівський район,
Житомирська область, Україна

ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПРИ ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЗА ДОПОМОГОЮ ІНТЕНСИВНОЇ РОБОТИ НАД ТЕКСТОМ

Постановка проблеми. Оволодіння словниковим запасом є першочерговим завданням вивчення іноземної мови. Дуже точно сказано, що мовні структури є скелетом, а лексичний запас - життєво важливий орган і плоть мови [3]. Лексична компетентність передбачає знання словникового складу мови, що складається з лексичних та граматичних елементів, а також здатність його використання. Лексична компетентність складається з лексико-граматичних елементів: фразеологізми: сентенційні формули (афоризми, прислів'я тощо), ідіоми, фіксовані структури, що вимагають включення наступних елементів для утворення повнозначного висловлювання, стійкі вирази (фразові дієслова, складні прийменники, стійкі словосполучення), окремі слова і нестійкі словосполучення [2]. Оволодіння цими елементами потребує кропіткої праці зі сторони вчителя при підготовці матеріалу до уроків іноземної мови в старших класах.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема оволодіння лексичним аспектом іноземної мови та формування лексичної компетенції постійно привертає до себе увагу як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. В різні періоди розвитку методики викладання іноземної мови проблема навчання лексичному аспекту досліджувалася в роботах таких вчених, як А. Bruton, J. Coady, В.Н. Douglas, N. Ellis, М. Hyde, М. Lewis, М.Н. Long, Nation P. [5], Thornbury S. [6], О. Б. Бігич [2], Н.Ф. Бориско, С.Ю. Ніколаєва, В.Г. Редько.

Постановка цілей статті. Мета статті полягає в тому, щоб, базуючись на думках провідних зарубіжних лінгвістів, дати основні критерії підходу до методів розширення лексичного запасу, проаналізувати роль інтенсивного читання у формуванні іншомовної лексичної компетентності, показати параметри її розвитку, охарактеризувати інтенсивне читання, розкрити його переваги, а також недоліки в порівнянні з екстенсивним читанням, визначити стадії роботи над лексико-граматичним матеріалом, виділити види лексичної діяльності в роботі з текстом.

Виклад основного матеріалу. В Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти наводяться головні критерії успішної роботи з лексикою [1], а саме кількісний показник (size), тобто кількість слів і стійких виразів, які необхідно освоїти; володіння достатнім лексичним запасом (vocabulary range) для здійснення будь-якої мовної або мовленнєвої діяльності; регулярність використання вивченого матеріалу і контроль над цим процесом; знання відмінностей між активним і пасивним словниковим запасом; аналіз прогресу в знаннях за допомогою сучасних методик. Крім того, викладачам рекомендується усвідомлено підходити до підбору лексичного матеріалу (lexical selection), а саме спиратися на необхідність досягнення комунікативних цілей на певному етапі навчального процесу, брати до уваги культурні цінності, міжкультурні відмінності, слідувати лексико-статистичними принципами відбору слів на основі частотності їх вживання (frequency word), використовувати автентичні усні і письмові джерела, мотивувати тих, хто вивчає англійську мову за допомогою органічного внесення змін до запланованої роботи над лексикою, якщо це не суперечить рішенню поточних комунікативних завдань.

Інтенсивне читання в порівнянні з екстенсивним вимагає від викладача використання методичних прийомів, спрямованих на ретельну роботу над лексико-граматичними тонкощами тексту, а іноді дозволяють використовувати рідну мову під час докладного пояснення значення слова. Інтенсивне читання в зв'язку з цим надає можливість формування в учня усвідомленого підходу і розуміння того, як лексика, граматики, когерентність тексту і його зміст, взяті разом, досягають комунікативної мети тексту [4]. При інтенсивній роботі над текстом протягом 90 хвилин навчального часу учні детально вивчають уривок або короткий текст обсягом в 150-250 слів (зарубіжні лінгвісти називають це кількість слів input), в той час як завдання, якими забезпечений цей текст, складаються з великої кількості лексичних вправ, тестових завдань на розуміння, набагато перевищують обсяг самого тексту. На відміну від інтенсивного екстенсивне читання передбачає, що учні прочитують приблизно 100 слів за хвилину. Якщо ними прочитаний текст або книга за одну годину, то можливий input складе близько 6 тисяч слів. В цьому і полягає величезна різниця між цими видами читання [4]. Торнбері бачить різницю в тому, що інтенсивне читання призначене для кропіткої, детальної роботи над короткими текстами в аудиторії під керівництвом викладача, в той час як екстенсивні методи роботи мають на увазі читання довгих текстів швидше для душі, ніж для вирішення лінгвістичних завдань [6]. Рідери, складені для різних вікових груп і для осіб з різною мовною підготовкою, автентичні літературні тексти є характерним прикладом текстів, призначених для екстенсивного читання.

Нейш виділяє дві мети, на які спрямована інтенсивна методика роботи над текстом [5]. По-перше, це прагнення зрозуміти текст детально. По-друге, необхідно цілеспрямовано і скрупульозно вивчати мовні явища на прикладі тексту, розвивати мовне мислення, розширювати словниковий запас. Тексти відрізняються складністю і з точки зору лексики, і з точки зору граматики. При роботі над таким матеріалом відбувається не загальне дослідження окремих лексичних одиниць, а їх аналіз з фонетичної, морфологічної, синтаксичної точки зору, що неминує спонукає учнів до використання довідкової літератури.

Вчитель є ключовою фігурою інтенсивного навчального процесу перш за все тому, що він сам підбирає матеріал для читання. Виділимо функції вчителя в цьому процесі [4]:

1) організатор (organizer), тому що він точно визначає цілі і керує процесом їх досягнення;

2) спостерігач (observer), тому що він дає учням можливість виконувати різні види діяльності самостійно, не заважаючи цьому процесу, але спостерігаючи за парною або колективною роботою, при цьому вирішуючи, чи є необхідність у відведенні додаткового часу для виконання завдань або навпаки;

3) організатор спільної з учнями роботи з аналізу (розбору) і контролю виконаних завдань (feedback organizer);

4) помічник (prompter), звертає увагу на важливі деталі тексту, які залишилися непоміченими, вміло коригує помилки, допомагає зробити правильний вибір відповіді тощо.

Стадії роботи над лексико-граматичним матеріалом на базі прочитаних текстів

Так як в статті основна увага приділяється лексиці досліджуваної мови, ми звернемося до ідей [6], що стосуються роботи над лексичними одиницями в текстах, пропонованих для інтенсивного читання. Ми виділимо кілька стадій інтенсивної методики:

1) початкова (попередня) стадія, в ході якої вчитель пояснює значення слів, їх форму і вживання, що є досить ефективною діяльністю. Ця методика включає rich instruction, тобто просторове і докладне пояснення трьох аспектів слова:

а) форми: усна, письмова, морфологічна;

в) лексичного значення: форми і значення, лексичної асоціації, концепту і символів;

с) вживання граматичних функцій, словосполучень, регістра, обмеження вживання, частотності слова;

2) заміна важких і незнайомих слів на синоніми або видалення частини тексту;

3) деякі незнайомі слова включаються в глосарій, де дається пояснення їх значення;

4) включення слів в вправи, виконувани після читання тексту;

5) прямий переклад слова на українську мову як виняток;

6) стратегія визначення значення слова по контексту, інтуїтивно, за допомогою мовної здогадки;

7) навчання роботі зі словником;

8) аналіз слова з точки зору структури, словотвору, семантики.

Перераховані методичні прийоми включаються в лексичну діяльність для успішної організації роботи над текстом.

Виділяють три види лексичної діяльності в роботі з текстом.

Хармер [3] виділяє 3 види лексичної діяльності в роботі над коротким текстом: мотиваційна, навчальна, активізуюча і представляє це у вигляді схеми:

ENGAGE (залучити) → STUDY (вивчити) → ACTIVATE (активізувати)

1. Спочатку необхідно не тільки залучити учнів в роботу над словами, а й захопити їх цією діяльністю шляхом підбору цікавих тем, текстів, слів. Пропонується прочитати текст і ініціювати дискусію щодо його змісту з метою пробудження інтересу до тексту і теми з боку учнів. В ході дискусії викладач вміло вводить нові слова і вирази, які будуть активізовані в ході подальшої роботи. Дуже важливо зосередитися на комплексній роботі з розвитку загальних мовних навичок. Обговорення тексту має на увазі парну або групову роботу, наприклад, зі складання питань, які включають слова і поняття, що використовуються при вивченні тієї чи іншої теми. Учні обговорюють свою думку, порівнюють інформацію. Керуючи роботою над словами на даному етапі, викладачеві необхідно контролювати, наскільки релевантним є вибір слів з тексту, їх співвіднесеність з досліджуваною темою.

2. Після інтенсивної мотиваційної роботи здійснюється навчальна діяльність, що включає різноманітні завдання щодо заповнення схем, таблиць відсутніми словами або завдання на додавання необхідної частини мови в словникових рядах. Виконуються вправи на заповнення пропусків у реченнях і абзацах словами, що входять в активний словник досліджуваної теми. Передбачається виконання вправ на приведення у відповідність груп слів: антонімів / синонімів, слів / картинок тощо. Далі учням пропонується обговорити слова в розгорнутій дискусії з опорою на отримані знання, використовуючи одномовний словник. Інші вправи спрямовані на пошук в тексті слів з певним значенням або вибір правильного слова з двох або кількох альтернативних варіантів.

3. Третій вид діяльності націлений на активізацію досліджуваних слів. В цю діяльність включені різні вправи: пояснення заголовків, проведені задля дальшого короткого переказу, письмові завдання на опис окремих фрагментів тексту, усні і письмові повідомлення, коментарі до малюнків, рольові ігри.

Висновки. Відповідно до вищевикладеного матеріалу можна зробити такий висновок: текст є основою для формування лексичної компетентності. На базі тексту створюються мовні і мовленнєві вправи, що сприяють активізації лексичного матеріалу. Короткі тексти, взяті з різних джерел і містять тематично пов'язані і асоціативні слова, споріднені слова, лексичні ланцюжки і повтори, створюють можливість для їх кращого запам'ятовування.

Інтенсивна робота над текстом дозволяє мотивувати тих, хто вивчає англійську мову до всебічного аналізу слова з точки зору словотворення, морфологічного складу, синтаксичної ролі в реченні. Усвідомлений підхід до вживання слів призводить до активізації довгострокової пам'яті шляхом виконання великої кількості вправ, ретельно підібраних викладачем.

Функції викладача не обмежуються навчально-контролюючими в умовах особистісно-орієнтованого підходу до навчання. В процесі виконання мовних і мовленнєвих вправ доцільно створювати такі умови для учнів, щоб вони відчували себе рівноправними учасниками навчального процесу з притаманним їм когнітивним стилем. Така інтеграція дозволяє успішно формувати лексичну компетентність.

Література

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. видання С. Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
2. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підруч. для студ. клас., пед. і лінгвіст. ун-в / [О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, Г. Е. Борецька та ін.] ; за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2013. – 590 с.
3. Harmer J. 2001. The Practice of English Language Teaching (3rd edition). Harlow: Pearson Education. 371 p.
4. Nation P. 2001. Learning Vocabulary in another Language. Cambridge: Cambridge University Press. 779 p.
5. Nation P. Intensive Reading. EA Journal, Vol.21 no 2, 2004, pp. 20– 29.
6. Thornbury S. 2002. How to teach Vocabulary. Pearson Longman, 185 p.

Яніна О.І.,

вчитель англійської мови

*Сумська спеціалізована школа І-ІІІ ступенів №1 ім. В. Стрельченка,
м. Суми. Сумська обдасть, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ НОВИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ З МЕТОЮ ПРОФІЛАКТИКИ НЕУСПІШНОСТІ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Сучасний стан міжнародних зв'язків України, інкорпорованість її до європейського та світового простору є свідченням того, що іноземну мову слід сприймати як важливий засіб міжкультурного спілкування. І саме початкова школа є таким навчальним закладом, який формує уміння й навички учнів щодо спілкування в усній і писемній формах відповідно до мотивів, мети, соціальних норм мовленнєвої поведінки у типових сферах і ситуаціях. А в майбутньому випускники зможуть розвивати й удосконалювати володіння іноземною мовою відповідно до власних потреб. Всім відомо, чим більше людина знає мов, тим освіченішою, розумнішою, інтелігентнішою, всебічно розвиненішою вона є. Вчені довели, що залежно від того, якою мовою говорить людина (українською, англійською), вона відчуває себе по-різному. У наш час чим більше людина знає мов, тим більшими є її можливості реалізувати себе в сучасному світі. І батьки, і діти зацікавлені в тому, щоб дитина була всебічно розвиненою і могла реалізувати свої знання в майбутньому. Із середини 60-х років педагоги зіткнулися із проблемою збільшення труднощів у навчанні школярів. Цікаво відзначити, що за даними психолого-педагогічних досліджень труднощі у процесі навчання відчувають від 15 % до 40 % учнів.

Потрібно сформулювати три основні напрями неспішності дитини:

- соціальний напрям;
- пізнавальний напрям;
- фізіологічний.

До соціальних труднощів відносять:

1) труднощі у галузі відносин із дорослими, наприклад, недостатнє розуміння професійної ролі вчителя, невміння будувати відносини у процесі навчальної діяльності;

2) труднощі у галузі відносин із однолітками, наприклад, діти не можуть встановити контакт з однокласниками; невміння будувати спільну діяльність з іншими дітьми;

3) труднощі у встановленні та визначенні самооцінки: як правило, самооцінка завищена або занижена, і, як наслідок, невміння правильно оцінювати свої дії та вчинки;

4) відсутність мотивації учня.

До пізнавальних труднощів відносять:

1) недостатню довільну увагу (дитина не може сконцентрувати увагу впродовж необхідного часу, відволікається тощо);

2) несформованість розумового плану дій (школяр не може виконувати завдання «про себе», потребує зовнішньої опори);

3) порушення короткочасної пам'яті (виробляє незначний обсяг інформації, погано утримує проміжні матеріали);

4) мовленнєві недоліки (учень плутає слова за звучанням, неправильно вимовляє окремі звуки, відповідає вигуками).

Фізіологічні труднощі тісно пов'язані із властивостями нервової системи. Як відомо, серед основних властивостей нервової системи виділяють силу та рухливість. А протилежні їм властивості - інертність та слабкість нервової системи. Діти з такими особливостями нервової системи часто відчують труднощі у процесі навчальної діяльності, які за відсутності контролю можуть стати причиною неуспішності школяра. Незалежно від предмета в роботі з такими учнями вчителю рекомендується дотримуватись наступних правил:

1) не ставити такого учня в ситуацію несподіваного запитання, а також - швидкої відповіді на запитання;

2) мінімально відволікати його, намагатися не «перемикати» увагу учня;

3) запропонувати дати відповідь у письмовому вигляді;

4) формувати впевненість у власних силах заохочуванням.

Слід відзначити, що основні предмети, у вивченні яких виступають на перший план проблеми в учнів, - це математика та мова. Однак не завжди учень, невстигаючий з математики, є невстигаючим з мови та навпаки. Тому вчителю, який працює з дитиною, важко визначити причини труднощів для своєчасної корекції та допомоги.

Види труднощів у процесі вивчення англійської мови, їх причини та шляхи подолання

Види труднощів	Психологічні причини	Шляхи подолання
1. Учень погано знає алфавіт	1. Низький рівень розвитку механічної пам'яті. 2. Недостатній розвиток вольових якостей.	Надання допомоги з боку батьків

	3. Розвиток загального інтелекту нижче вікової норми	
2. Нечітко вимовляє	Недостатній розвиток мовлення	Використання артикуляційної гімнастики (сукупність особливих, із певною метою підібраних вправ, які допомагають укріпленню артикуляційного апарату)
3. При написанні пропускає літери або пише інші	1. Слабка концентрація уваги. 2. Слабкий самоконтроль за результатом своєї діяльності	Розвиток фонематичного слуху
4. Припускається орфографічних помилок	1. Низький рівень розвитку обсягу та розподілення уваги. 2. Недостатній розвиток короткочасної пам'яті	Акцентування уваги на знанні правил
5. Зазнає труднощів під час запам'ятовування нових слів	1. Недостатній розвиток слухової або зорової пам'яті. 2. Слабка мотивація учня. 3. Низький рівень розвитку довільності	Активне використання ігрових методів навчання
6. Зазнає труднощів під час складання речень	1. Недостатній розвиток мовлення. 2. Низький рівень розвитку образного мислення.	Активізація знань, робота над словниковим запасом.
Повільно вмикається в роботу вимагає від вчителя декілька разів повторити завдання, яке необхідно виконати	1. Погана організованість уваги. 2. Погане сприйняття усного мовлення	Організація уяви дитини, орієнтування її на сприйняття пояснення з першого разу

На мою думку, підвищення ефективності навчання безпосередньо залежить від доцільності добору і використання різноманітних, найбільш адекватних навчальній темі методів навчання, а також від активізації всього навчального процесу. На практиці буває важко визначити чіткі межі між різними методами навчання: вони перетинаються, доповнюють один одного, складаються в комплексний “пакет”, систему прийомів, за допомогою яких мої учні та я реалізують поставлені цілі.

Вибір методів навчання зумовлений: цілями навчання; змістом навчального матеріалу та специфікою предметної області; темпом та терміном процесу навчання; стилем навчання та рівнем педагогічної майстерності педагога; дидактичним та матеріально-технічним забезпеченням процесу навчання; рівнем підготовки учнів.

У процесі моєї роботи я визначила, що найбільш доцільно використання, в першу чергу, тих методів, при яких:

- в учнів розвивається бажання до творчої, продуктивної праці;
- учні прагнуть до активних дій, досягають успіхів і мотивують власну поведінку;
- відпрацьовуються моделі поведінки, необхідні для успішної професійної чи підприємницької діяльності.

Цим вимогам найбільш відповідають інтерактивні методи навчання (ІАМН). Слово “інтерактив” (пер. з англійської “inter” – “взаємний”, “act” – діяти) означає взаємодіяти. Інтерактивний метод – це спосіб взаємодії через бесіду, діалог. Працюючи над проблемою використання інтерактивних методів на уроках, я зрозуміла, що найбільш ефективні результати можна отримати при організації роботи учнів малими групами, тобто підгрупами.

Працюючи з малими групами (підгрупами), я використовую такі правила організації інтерактивного навчання:

1. У роботу повинні бути залучені (в тій чи іншій мірі) всі учні.
2. Активна участь учнів у роботі має заохочуватися.
3. Учні мають самостійно розробити та виконувати правила роботи у малих групах.
4. Учні під час використання ІАМН не повинно бути більш 30 осіб. Тільки в цьому випадку можлива продуктивна робота у малих групах.
5. Навчальна аудиторія повинна бути підготовлена до роботи у великих та малих групах.

Практика та мій досвід роботи показує, що при використанні ІАМН учні запам’ятовують:

80% того, що висловлювали самі;

90% того, що робили самі.

Поліпшується не тільки запам’ятовування матеріалу, але і його ідентифікація, використання у повсякденному житті. Використання інтерактивних методів навчання в малих групах сприяє розвитку таких особистісних якостей як комунікабельність, співробітництво, уміння відстоювати свою точку зору, йти на компроміси і т.д.

Останнім часом я змушена частіше зосереджуватися на граматиці, готуючи учнів до складання іспитів до вузів, а це призводить до обмеження можливостей

формування в учнів усних мовних навичок та вмінь. У світовій методичній скарбниці вчителів іноземної мови є великий набір інтерактивних форм роботи, які, адаптувавши до нашої навчальної програми, можна успішно використовувати під час навчання граматики. При цьому граматичні явища перестають сприйматися як щось відокремлене від власне акту комунікації, а граматичні вправи перестають бути нецікавим і нудним маніпулюванням граматичними формами.

Таким чином, хоча на сьогодні немає остаточної відповіді на питання: «Чи потрібно вивчати іноземну мову?» і не досить часто обговорюються проблеми, що виникають при її вивченні, і погляди багатьох педагогів мають розбіжності, я вважаю, що в наш час вивченню іноземної мови потрібно приділяти ще більше уваги. Адже багато видатних людей світу, як правило, знали не одну іноземну мову. Скажімо, першим поліглотом в Україні був син Ярослава Мудрого - Всеволод, який знав 5 мов. Видатні діячі Богдан Хмельницький, Іван Мазепа, Іван Орлик, поети Леся Українка, Іван Франко також володіли декількома мовами. Німець Шютун знав 270 мов, а датський учений Расмус Христіан Раск - 230 мов. Професор Львівського університету Андрій Гавронський володів 140 мовами, а український мовознавець Агатангел Кримський опанував 60 мов. Якщо ми хочемо будувати європейську державу, то одного бажання замало. Потрібно мати ґрунтовні знання не лише рідної, але й найбільш поширених іноземних мов. Доказом цього є латинська приказка: «Скільки мов ти знаєш, стільки разів ти людина».

Література

1. Євчук О.В., Доценко І. В. Англійська мова. Довідник + тести. Повний повторювальний курс.
2. І. В. Доценко, О.В. Євчук, С.В. Мясоєдова, О.О. Ходаковська. Англійська мова. Комплексне видання.
3. Grammar and Vocabulary for First Certificate. Longman.
4. FCE Practice Tests Plus 1 New Edition. Longman.
5. English Grammar in Use. Raymond Murphy. Cambridge University Press
6. Grammarway. 2, 3, 4. Jenny Dooley, Virginia Evans. Express Publishing
7. Волосожар С. Особливості побудови рекламного тексту [Електронний ресурс] Режим доступу до статті: http://www.lnu.edu.ua/faculty/jur/vypusk7/n9/tele-and_radio_journalism-9-46.pdf
8. Загальна характеристика тексту з англійської мови [Електронний ресурс] / Режим доступу до сайту: http://osvita.ua/doc/files/news/50/5048/Har_English_2013.pdf – Назва з титул. екрану.
9. Мартинюк А. П. Методичні рекомендації для учителів іноземних мов щодо підготовки учнів до зовнішнього незалежного оцінювання у 2011 році [Електронний ресурс] / Режим доступу до сайту: <http://osvita.ua/test/training/5048> – Назва з титул. екрану.
10. Програма ЗНО з іноземних мов (англійська, німецька, французька, іспанська) [Електронний ресурс] / Режим доступу до сайту: http://osvita.ua/doc/files/news/10/1005/INOZEM_2013.pdf – Назва з титул. екрану.

СЕКЦІЯ 3. ПРАКТИЧНІ НАРОБКИ У СФЕРІ ВИКЛАДАННЯ ФІЛОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Бондар Н.С.,
вчитель української мови та літератури
КЗ ЗСО «Луцький ліцей № 3 Луцької міської ради Волинської області»
м. Луцьк, Волинська обл., Україна

ЯК ВИХОВАТИ ВНУТРІШНЄ ПРАГНЕННЯ ДО КРАСИ, АБО СТИЛІСТИЧНІ ВПРАВИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Стиль – це не тільки лад слів,
а й певний лад думок.
І.Білодід

Сьогодні велике значення має швидкість та емоційність сприймання, узагальненість, образність, залучення довільної пам'яті. Це можна реалізувати і при вивченні різних мовних тем. Звісно, основне завдання таких уроків – навчання орфографічної та пунктуаційної грамотності. Проте у програмі з української мови зазначено, що «мета навчання української мови полягає у формуванні національно свідомої, духовно багатой мовної особистості, яка вільно володіє виражальними засобами сучасної літературної мови, її стилями, жанрами в усіх видах мовленнєвої діяльності, тобто забезпечує належний рівень комунікативної компетентності» [7, с.5]. Сучасні підходи до навчання мови роблять актуальною проблему, пов'язану з розвитком у старшокласників стилістичних умінь і навичок.

Мета цієї статті – показати важливість використання супровідних стилістичних вправ на уроках української мови, які допомагають сформувати розуміння цінності знань, набутого досвіду як основи для реалізації власних творчих здібностей, заохочують учнів до читання, що має стати духовною потребою кожного.

На думку багатьох педагогів, чим більше позитивної почуттєвості одержує дитина у шкільні роки, тим необхіднішою буде потреба у самоствердженні її життєвою радістю і любов'ю від процесу навчання, від спілкування з учителем, учнями, ровесниками... Зокрема В.Сухомлинський писав: «Дати дітям радість праці, радість успіху в навчанні, збудити в їхніх серцях почуття гордості, власної гідності – це перша заповідь навчання і виховання» [5, с. 149]

Для старшокласників характерне прагнення до обґрунтованості висновків через узагальнення фактів, виявлення основного і загального. Для формування стилістичних умінь і навичок слід надавати перевагу методам аналізу, синтезу, самостійної роботи, скеровуючи учнів відповідно до теми і мети уроку.

Стилістичні вправи допомагають глибше зрозуміти закономірності розвитку рідної мови, пізнати її красу і багатство та навчитися ним користуватися. Необхідним для таких вправ є ускладнення завдань, урахування попередніх знань учнів, чергування різних видів.

Головна передумова методично правильної системи вправ полягає в поєднанні навчальної і виховної мети. Зміст завдань повинен служити важливим засобом виховання духовності й моральної якості учнів.

У старшій школі актуальною проблемою є вивчення поетичної мови, індивідуального стилю митця. Поетична мова (її ще називають художньою або образною) має певні традиції увідборі й поетизації мовного матеріалу. Використання цих традицій митцем свідчить про його вміння творчо ставитися до того, що стало загальнонаціональним здобутком. Традиційно поетичними можуть бути фонетичні, морфологічні, лексико – фразеологічні й синтаксичні елементи. Від мовної майстерності письменника залежить естетична своєрідність твору, що й визначає художній стиль митця. Енциклопедія «Українська мова» індивідуальний стиль пояснює як «сукупність мовно-виражальних засобів, які виконують естетичну функцію і вирізняють мову окремого письменника з-поміж інших»[4,с. 604].

Важливо, що саме стилістичні вправи дуже тісно пов'язані з загальною мовленнєвою культурою, тому при їхньому доборі потрібно враховувати наявність суттєвих помилок у мовленні учнів, організовувати роботу над їх виправленням і попередженням. З цією метою доцільно практикувати редагування висловлювань, стилістичний аналіз тексту, враховуючи єдність змісту, форми і комунікативного призначення. Такий підхід дасть можливість учням оволодіти знаннями про функціональні стилі літературного мовлення, стилістичну диференціацію мовних одиниць, підвищувати рівень культури власного мовлення.

Наприклад, на уроках української мови в 10 -11 класах, повторюючи ознаки художнього стилю, використовую такі завдання.

Вправа 1. З якою метою автори поданих рядків вдаються до тавтології? Що таке анафора та епіфора?

Коли в людини є народ, тоді вона уже людина (Ліна Костенко). Великим служити не сором, сором служити нікчемам (А.Коваль). Добре говорити – значить добре думати вголос (Е.Ренан). Він бачив несправедливість і намагався її ліквідувати. Він бачив страждання і намагався їх пам'ятати. Він бачив війну і намагався покінчити з нею (Е.Кеннеді). Чи знаєте ви українську ніч? О, ви не знаєте української ночі! (М.Гоголь).

Відмріялись мрії,
Віддумались думи,
Всі радощі - вщухли,
Всі барви – погасли (В.Стус).

В край, де повітря дзвенить,
В край, де сіяє блакить,
В край, де жевріють – палають коралі,
І далі!.. І далі!.. І далі!.. (В.Чумак)

Ми – тіні... Ми тіні меткі.
Ми – влучні рушення руки.
Ми носимо в грудях ненависті море...(В.Чумак)

Білим жалем вечір кинув тіні,
Білим жалем білий шум пороші,
Бо так рано оцвіталися черемхи іжечміни
Бо так рано в'яли білі рожі...(В.Чумак)

- Ми хочем жити!..	– Ми хочем шалу
- Ми хочем сміху!..	І марсельєз!..-
- Ми хочем шалу	Останні квіти...(В.Чумак).

Вправа 2. Яким є забарвлення слова «воркотати» (нейтральним, пестливим) у поданих уривках?

Деся близько за стіною воркотали старі голуби (С.Скляренко).

Поглянь, уся земля тремтить
В палких обіймах ночі.
Лист квітці рвійно шелестить,
Траві струмок воркоче (Олександр Олесь).

Вправа 3. До якого стилю і типу мовлення належить текст? Чому слово «рожа» взято не в першому реченні, а в третьому і лише один раз у тексті? Які слова мають образне значення?

У склянці, тонко різаній, прозорій, наповненій до самого краю свіжою водою, стояли вони...

Темно-червона, оточена листками, що недбало звисали, горіла пурпурово, розцвілася розкішно. Коло неї, мов під охороною маленьких, трохи твердуватих, темно-зелених листків, тулилася темно-рожева рожа, що тільки наполовину розцвілася... Крайні пелюстки її були напоєні темно-рожевою фарбою, а середні тільки ніби зачервонілися від рожевого подиху...

Коло них стояла біла. Обтулена свіжими зеленими листками, вона тонула в собі, сяяла чистотою і пахла так чудово, що зелені листки, стримуючи свій подих, у забутті пили її солодощі (За О.Кобилянською).

Вправа 4. Визначте роль займенника «воно» у тексті. Чим зумовлено його повторення?

Я знаю силу слова –
Воно гостріш штика
І швидше навіть кулі,
Не тільки літака.
Воно проміння швидше,
В нім думка й почуття.
Воно іде в народи
Для вічного життя.
Воно над зорі лине,
А в нім живуть, як спів,
Любов до Батьківщини
І лють до ворогів (В.Сосюра).

Я ще вчора бачив, як щось під'їхало до школи. Та й кажу батьку: чи не нова вчителька, а вони й посилають – піди, кажуть, до Тетяни, дізнайся – хто, звідки й що воно (М. Коцюбинський).

Воно було собі таке мале, болісне й замліле (Панас Мирний).

Відповідь. Середній рід – найвиразніший стилістичний засіб. За його допомогою можна висловити додаткові семантико- стилістичні відтінки: від ласкавого співчуття – до злого сарказму. Також середній рід дієслів і прикметників у поєднанні з займенниками «воно», «щось» створює ефект загадковості, нез'ясованості, настороженості.

Вправа 5. Знайдіть в уривках непоширені речення, з'ясуйте їхню стилістичну роль. Які мовні засоби створюють почуття суму, зажури?

Голубіють ранки... Голубіють роси...

Голубіє осінь у саду...

Скоро коло брами і неї розкосі

На пожовкле листя упадуть (Д.Фальківський).

Одшуміло літо... Одспівало жито.

Тільки вітер креше іскри по стерні

І, як тінь докори, наступа копитом

Сухоребра осінь на поля сумні (Д.Фальківський).

Вправа 6. У поданих уривках визначте односкладні речення. Як вони збуджують уяву читача? Яке емоційно-експресивне забарвлення називних речень?

Високий ранок. Камінь ненагрітий.

Сочистий кущ, і поруч – синя тінь.

Вузьке від спеки річкове корито.

Уламки скель. Акварелева рінь (Є.Маланюк).

Вечірній сон. І спогади. І дощ

колише світ розпуклого ямину.

Бездомний вітер. Спи, маленький сину,

спи, сину мій маленький, спи (В.Стус).

Люблю довкілля степове безкрає,

Могутні м'язи рідної землі,

І запах чебрецю, і жайворонків крик,

І ластівок тривогу (В.Стус).

Відповідь. Примушують домалювати картину, яка лише позначається; передають застигли образи, хаотичність вражень і почуттів.

Іноді практикую завдання на створення кардмейкінгу (кардмейкінг – листівки ручної роботи на певну тему). Аркуші з різними малюнками роздаються кожному учневі, і кожен, використовуючи кольорові ручки, пише свій текст за поданим завданням. Наприклад: 3 березня – Всесвітній день письменника. Напишіть запрошення (однокласникам, батькам) на засідання літстудії,

присвяченій цій даті. Придумайте тему засідання, запишіть цитату про книгу, читання.

Висновки

Отже, культура мовлення залежить від знання мовної системи, загального культурного рівня людини, її «чуття» мови, спрямованості на самовдосконалення, внутрішнє прагнення до краси. Тому мовлення сучасного учня повинне бути правильне не лише з орфоепічного, лексичного і граматичного боку, але й зі стилістичного. Це й зумовлює вивчення шкільного курсу мови у функціонально – стилістичному аспекті.

До вивчення всіх розділів мовознавчої науки варто залучати кращі зразки красного письменства, приклади текстів різних стилів, що висвітлюють основні етапи минулого і сучасного літературного процесу, пояснюють особливості індивідуального стилю автора, а також використовувати відомості з етики й естетики, історії народу.

Слід донести до школярів, що емоційно-експресивне забарвлення мовних явищ – невід’ємний елемент стилістики й культури мови. А мовлення сучасного учня потрібно збагачувати, робити кращим і змістовнішим. Без щоденної праці над удосконаленням стилістичних навичок, умінням фантазувати, асоціативно мислити, використовувати й аналізувати творчий досвід інших, добирати стилістично доцільні мовні засоби неможливий розвиток творчого потенціалу суспільства взагалі і кожної людини зокрема.

Література

1. Калита О. Романенко Ю. Вивчення морфологічних засобів стилістики в середній загальноосвітній школі//Дивослово. – 2008, № 3. – С. 2-8
2. Панько Т. Індивідуальне й соціальне у виробленні українського інтелігентного мовлення// Українська мова і література в школі. – 1992, №1. – С. 3-9.
3. Привалова С. Вивчення індивідуального і мовного стилю письменника//Українська література в загальноосвітній школі.- 2008, №3. – С.38-40.
4. Русанівський В. Українська мова: Енциклопедія.- К:Українська енциклопедія ім.М.Бажана, 2000. – 752 с. Електронний ресур. Режим доступу: <http://litopys.org.ua/ukrmova/um.htm>
5. Сухомлинський В. Як виховати справжню людину / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори: у 5-ти т. – Т.2. – К., 1976. – С. 149-152.
6. Українська мова (за профес. спрямув.): навч. посібн.-практикум/Г.Л.Вознюк, С.З.Булик-Верхола, І.П.Василишин, М.В.Гнатюк. – 9-те вид., доповн. і випр. – Львів, 2018, 308 с.
7. Українська мова (профільний рівень). Програма для 10 – 11 класів ЗНЗ.- Режим доступу:osvita.ua/school/program-10-11/5881 – С. 5-7.

Кизименко О.М.,

заступник директора з навчально-виховної роботи,
вчитель української мови та літератури
Харківська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 142
м. Харків, Харківська область, Україна

АКСІОЛОГІЧНИЙ ТА АКМЕОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД: ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Постановка проблеми. «Живіть сьогодні, тут і зараз. Живіть у злагоді із сучасністю», – закликають нас, учителів, визначні дидактики. Ми живемо у третьому тисячолітті, коли людство дійшло до межі, що вимагає визначитися, яким має бути майбутнє нової цивілізації і що має стати домінуючим при цьому – технічний прогрес чи рівень духовності, досконалості людини? Що має бути пріоритетним: знання, творчі здібності, моральність чи підприємництво? Освіченою сучасною людиною слід уважати ту, яка володіє максимальною сумою знань (інформацією), чи людину, здатну до творчості? Компетентнісна орієнтація в сучасній освіті не розв’язує цього питання однозначно, бо наявність окремих умінь і навіть їхнє успішне застосування в конкретних випадках не є свідченням готовності людини успішно, адаптовано, творчо діяти в неординарній ситуації. Чи завжди підприємницькі здібності сучасних олігархів і бізнесменів співвідносяться з нормами вищої моральності особистості, чи регламентуються тільки законами держави? І ще безліч проблем, які ставить третє тисячоліття перед людством, а значить – перед освітою.

Освіта – органічна частина духовного життя суспільства. Саме в цій системі створюється майбутнє, продукуються і передаються соціокультурні та особистісні цінності. У ХХІ столітті ціннісний смисл людського життя у всіх його функціональних виявах набрав особливого, надзвичайного значення. Звідси цілком природним є використання аксіологічного (ціннісного) підходу в навчально-виховному процесі. Цінності та формування ціннісного ставлення до світу в широкому значенні являють собою змістовне ядро і стратегічну спрямованість навчання і виховання в найбільш яскравих моделях і концепціях, зроблених І.Д. Бехом, І.А. Зязюном, І.А. Зимовою, В.А. Караковським, В.М. Коротовим, Б.Т. Лихачовим, В.Д. Шадриковим та іншими. Поняття «цінність» використовувалося людьми ще з давніх часів, але в науковий оббіг було введено тільки у другій половині ХІХ століття німецьким філософом Р. Лотце. Поступово ціннісна проблематика перетворилась на важливий об’єкт наукових досліджень, посівши гідне місце у працях з філософії, соціології, психології, педагогіки, історії. Зростання значущості вищесказаної проблематики пов’язане передусім із збільшенням у суспільстві інтересу до людини як неповторної особистості, її взаємодії з довкіллям, а також із переосмисленням сутності добра й гуманізму.

Поняття «аксіологія» було введено в наукову літературу пізніше, ніж категорію «цінність» – а саме на початку ХХ ст. Уперше воно було використане

французьким філософом П. Лапі для виділення галузі філософії, яка досліджує ціннісну проблематику. Сам термін «аксіологія» виник через поєднання двох слів грецького походження: *axios* – цінний (*axios* – цінність, вартість) і *logos* – слово, поняття, вчення. Що ж таке цінності? Це сукупність реальних предметів (знарядь і засобів праці, предметів споживання) й абстрактних ідей, які мають високу значущість для суспільства чи окремої особистості. Специфіка ціннісної проблематики в галузі педагогіки виявляється в її прикладному аспекті, оскільки виникає необхідність не тільки у визначенні провідних для педагогічного процесу цінностей, але й у пошуку ефективних засобів їхньої трансляції молоді, формування в кожній особі її персональної системи цінностей.

В умовах інтеграції України в загальноєвропейський та загальноосвітній простір необхідно чітко визначитися з відповіддю на важливе питання, яке постає перед освітянами: національні чи європейські цінності повинні зайняти провідне місце у вітчизняній системі освіти? Правильною з цього питання, на наш погляд, є точка зору К. Ушинського, а також відомих сучасних учених О. Сухомлинського, І. Беха, О. Вишневського, які вважають, що дитину спочатку треба залучати до цінностей національної культури, а потім поширювати поступово зміст цінностей до масштабу загальноєвропейської та загальнолюдської культури.

У зв'язку з цим метою освіти в Україні є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей. Ще в 1997 році було впроваджено словосполучення «аксіологічна парадигма». Н.Ю.

Алексашина відзначала: «Постає питання про зміну аксіологічних парадигм – замість ідеалу «росту благополуччя» називається ідеал «духовності й самообмеження», який є засобом формування нової системи цінностей, орієнтованих на духовність культури людини». Поле діяльності аксіологічної парадигми є освіта, культура з усією її інфраструктурою. Загальнокультурна компетентність у головних сферах життя слугує основою для формування змісту соціально-гуманістичної освіти.

Відповідаючи на суспільні запити формування людини з інноваційним типом мислення, інноваційним типом культури, з готовністю до інноваційного типу діяльності, вивчення української мови та літератури реалізується компетентнісним, функціонально-діяльнісним та особистісно зорієнтованими підходами. З їх допомогою формується інтелектуально розвинена, морально досконала, національно свідома, духовно багата мовна особистість, яка вільно володіє виражальними засобами сучасної української літературної мови, її системи, різновидами, жанрами в усіх видах мовленнєвої діяльності, характеризується готовністю до подальшого професійно-орієнтованого навчання, спроможна самостійно визначити цілі самонавчання, самовиховання й саморозвитку та діяльнісно їх реалізовувати.

Мовно-особистісний світ учня, особливо старшокласника, важливо наповнити перцептивним, конкретно-чуттєвим, образно-уявним, понятійно-когнітивним, етноментальним, духовно-культурним, соціосупільним компонентом як основою мовнокомунікативних компетенцій молоді людини. Формуванню комунікативної компетентності учня сприяють завдання на мовне вправлення (участь у мовних іграх, конструювання лінгвістичних задач); творчі завдання

(написання творів-медитацій, есе, замальовок, пейзажних портретів тощо). Наприклад, підготувати усний твір у публіцистичному стилі на тему: «Глобалізація – це добре чи погано для мови?», усну розповідь на тему: «Зцілення словом», написати твір-мініатюру «Живе слово» за поданим початком; рольові ігри, робота у парах; самостійна пошукова робота). Означені вимоги до незалежного й компетентного користувача мовою загострюють увагу й до такого складника в системі здібностей і готовностей мовної особистості, як читацькі інтереси. У час раціоналізації духовного життя, деформацій особистості, що супроводжується «моральною глухотою» й «скам'янілістю совісті», різко змінюється ставлення учнів до слова взагалі, зокрема й читання художніх творів. Наявне небажання опановувати класичні зразки художніх текстів напам'ять. Виходячи з цього, учителю-словеснику слід виробити свою стратегію й тактику живомовного спілкування. Саме так у дитини продовжується сприймання, усталюється увага, розвивається образна уява. Краплені міркування (сліди) зливаються у ланцюжок міркувань, розвиваються мовомислення й мовотворення. Мислення стає швидшим, точнішим, а мовлення – правильним і оптимальнішим для сприймання, образність мови стає формою образного бачення світу. Через емпатійне, емоційне переживання, рефлексивне пізнання духовно-моральних норм і культурних цінностей школяр готується до самостійного спілкування з текстом (мистецтвом слова), формується його художнє мислення, відбувається творчий саморозвиток. Виховується особистість, відкрита до спілкування з іншими культурами. Завдання вчителя – не лише організувати інтерпретацію тексту, а й через запитання, спонукання до дії ініціювати ціннісно-сміслову комунікацію, внутрішній діалог. Отже, в умовах сьогодення навчання української мови має реалізуватися через компетентнісний, функціонально-діяльнісний, професійно орієнтований (особливо у профільних класах) підходи. У контексті таких вимог учитель-словесник повинен бути насамперед елітарною мовною особистістю, психологом-практиком, майстром діалогічної взаємодії. Формуванню комунікативної мовленнєвої компетентності учнів, на думку багатьох сучасних учених сприяють:

1) Застосування прийомів і методів позитивної атмосфери й мотивації навчальної діяльності (активне слухання, мікрофон, мозковий штурм, ситуативне моделювання).

2) Формування емоційно-ціннісних орієнтацій, тобто усвідомлення, сприйняття, осмислення й застосування знань – цілеспрямоване відтворення етапів засвоєння матеріалу (робота в парах, малих групах, розігрування ситуацій за ролям).

3) Організація рефлексивної пізнавальної діяльності, тобто систематизація засвоєного матеріалу, застосування здобутих знань в умовах нової пізнавальної ситуації (акваріум, дискусія, круглий стіл).

Таке навчання передбачає формування навичок і вмінь, вироблення гуманістичних настанов та моральні цінності, створення атмосфери співробітництва, а вчитель матиме змогу стати справжнім лідером учнівського колективу. Під час такого (найчастіше інтерактивного) навчання учні вчать бути демократичними, вільно спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, приймати продумані рішення. Велике значення має система завдань і вправ. Система завдань повинна

бути одночасно засобом і способом керування навчальною діяльністю учнів і спрямована на реалізацію комплексу розвивальних і виховних цілей.

Що ж до уроків літератури, то в них державними стандартами виділяється аксіологічна компетентність, яку повинен сформував учитель. Система цінностей, закладена в художніх творах, заповнює життєвий світ вихованців, поповнюється з культурної спадщини вітчизняної та різних країн і народів. Урахування цієї позиції до уроку літератури перетинається з культурологічною та аксіологічною складовими державних стандартів літературної освіти. Ціннісна й соціокультурна значимість літературної освіти й простір сучасного уроку літератури полягають у тому, щоб учневі-читачу як «Я-особистості» допомогти стати людиною культури, тобто допомогти вийти з процесу предмета в простір діяльності й життєвих смислів. Ефективній реалізації компетентнісного підходу до літературної освіти школярів сприятимуть система постановки цілей і компоненти соціального досвіду щодо пізнавальної діяльності учня, оволодіння способами діяльності, досвідом творчої співпраці та емоційно-ціннісних стосунків. Будь-яка діяльність передбачає досягнення результату. Формування компетентності й компетенцій слід розуміти в контексті сучасних теорій самоорганізації (синергетика, ціннісні орієнтації), досягнення кожним своєї «вершини» розвитку (акмеології), які виступають важливим персональним ресурсом у системі літературної освіти людини.

Літературно-мистецька компетентність учня-читача – ключова інтегральна якість, модель його соціального досвіду, що забезпечує наповнення культурного, освітнього та діяльнісного простору людини-читача й охоплює систему цінностей, компетенцій, які набуті ним у процесі літературно-мистецької співпраці: учень – автор – художній твір – персонаж – учитель – джерело комунікації – соціум – світова культура. Вибудовуючи модель компетентного випускника-читача, потрібно спиратися на такі форми та методи, які ставлять старшокласника в позицію дослідника, першовідкривача, щоб задовольнити його особистісні інтереси та мотиви. У зв'язку з цим особливою перспективністю й евристичністю виділяється метод проєктів. Він сприяє побудові та реалізації власної траєкторії літературних досягнень випускника-читача, які можуть матеріалізуватися в літературне портфоліо учня-читача.

При вивченні життя і творчості окремого письменника визначається аксіологічний складник. Візьмемо для прикладу програмовий матеріал з української літератури 10 класу. Наприклад, вивчаючи біографію І.С. Нечуя-Левицького, аксіологічною буде проблема: особистість митця і суспільство, при вивченні твору «Кайдашева сім'я» актуальними будуть такі ціннісні проблеми, як моральні засади сімейного виховання, гуманізм. Під час вивчення роману «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» будуть доречними такі аксіологічні аспекти: гуманізм, духовний світ людини, духовність.

Опрацьовуючи твори І. Карпенка-Карого, звернемо увагу на такі ціннісні категорії, як значення матеріальних цінностей для людини, театр у житті людини. Вивчаючи творчість Старицького, виховуємо в учнів патріотизм, гуманізм, вірність вітчизні, кращі моральні якості людини, удосконалюємо естетичні смаки, звертаємо увагу на силу духу особистості митця.

Вивчення творчості І. Франка дає великі можливості для формування ціннісних настанов: вплив мистецтва на почуття людини, драматизм людського життя. Під час опрацювання поеми «Мойсей» наголошуємо на почутті відповідальності провідників нації, народу. Новела «Сойчине крило» показує учням перевагу добра над злом, що дуже важливо в суворих реаліях сьогодення. На підсумковому уроці вивчення творчості Великого Каменяра виховуємо шанобливе ставлення до його творчого набуtku як до духовного надбання не лише українського народу, але й усієї світової спільноти, дбаємо також про удосконалення естетичних смаків учнів.

Хотілося б звернути увагу на становлення ціннісних орієнтирів при вивченні й інших творів у 10 класі. Так, читаючи оповідання «Каторжна» Б. Грінченка, формуємо в учнів почуття доброзичливості, гуманності. Під час вивчення новели М. Коцюбинського «Intermezzo», показуємо благотворний вплив природи на людину. Його повість «Тіні забутих предків» дає значний матеріал, на якому розвиваємо розуміння справжньої вартості почуття кохання.

На матеріалі повісті О. Кобилянської «Земля» поглиблюємо знання учнів про духовний світ людини, її життєвий вибір. Твори В. Стефаника навчають проникати в душу людини, розуміти її психологічний стан у складних драматичних ситуаціях.

Творчість Лесі Українки – це світ ліричного персонажа, розуміння ментальності українця, захоплення красою природи рідного краю. Твори Миколи Вороного допоможуть розкрити вічні проблеми життя, поезія Олександра Олеся навчить розуміти красу взагалі, а новели Винниченка – жіночу красу.

Отже, аксіологічний підхід має на меті:

- 1) формування цілісної особистості;
- 2) сприйняття людини, її індивідуальності як найвищої цінності;
- 3) позитивне сприймання дитиною навколишнього світу;
- 4) громадянське й патріотичне виховання;
- 5) реалізацію загальнолюдських цінностей;
- 6) розкриття культурологічної складової знань;
- 7) гармонійний всебічний розвиток учня.

Особливою при цьому стає дефініція літературної компетентності з позиції аксіологічного підходу. Літературна компетентність є цінністю, зорієнтованою на включення людини в загальнокультурний світ цінностей, у площині якого людина реалізує себе як особистість [2, с. 46].

Література

1. Кизименко О.М. Аксіологічний підхід: формування предметних компетентностей учнів на уроках української літератури // Соціально-психологічні засади розвитку особистості в освітньому процесі: матеріали доповідей вузівської науково-теоретичної конференції для студентів, аспірантів, учителів шкіл, викладачів, 18-19 квітня 2019 р. – Х.: ХНПУ, 2019. – С. 46.
2. Нерубайський В. Школа свідомого українця – орієнтир сучасної акме-педагогіки // Рідна школа. – 2017. – № 7-8. – С. 46-48.
3. Проблеми освіти: збірник наукових праць. – Вип. № 84. – Житомир-Київ, 2015. – 356 с.

Жадановська Ю.М.,

вчитель англійської мови

Куп'янська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 1

м. Куп'янськ, Харківська область, Україна

ОСВІТНІЙ ПРОЄКТ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ

Головна мета навчання іноземної мови полягає у формуванні в учнів комунікативної компетенції, базою якої є комунікативні уміння, сформовані на основі мовних знань і навичок.

Для того, щоб діти почали розмовляти англійською мовою, перш за все потрібно створити мовне середовище. Заняття повинні будуватись так, щоб максимально надати учням можливість розмовляти іноземною мовою, створити такі умови, за яких говоріння за запропонованою темою було б природно мотивованим, надати можливість висловлювати думки та обговорювати їх.

Велику роль у мотивації учнів до спілкування відіграє позаурочна діяльність. Один із нестандартних підходів для забезпечення якісного навчання дітей мовам та здійснення позакласної роботи — це створення та реалізація освітнього проєкту.

Освітній проєкт “Let’sSpeakEnglishTogether”

Мета проєкту: сприяти в оволодінні учнями уміннями і навичками спілкування в усній і писемній формах відповідно до мотивів, цілей та соціальних норм мовленнєвої поведінки у типових сферах і ситуаціях

Завдання проєкту:

1. Ознайомити учнів із традиціями і культурою англійськомовних країн.
2. Готувати учнів до свідомого активного життя в Європі.
2. Залучати школярів до спілкування англійською мовою з різноманітних тем, цікавих для молоді.
3. Залучати учнів до участі в Міжнародних конкурсах та олімпіадах.
4. Розвивати творчий потенціал учнів, пізнавальний інтерес, критичне мислення, комунікабельні якості школярів.
5. Формувати психологічний аспект мовленнєвого та ситуативного спілкування.

Стислий опис проєкту.

Освітній проєкт має три напрямки:

1. Комунікативний.

При вивченні будь-якої теми з англійської мови учні зазвичай пишуть письмові повідомлення у формі листів різного типу. Для того, щоб підвищити пізнавальний інтерес школярів та урізноманітнити адресатів листів (не лише вчителя чи невідому особу), у школі організована редакційна група “EnglishBridge”, до складу якої входять учні 9-11 класу. Члени цієї групи розглядають листи, адресовані їм, і дають свої відповіді в письмовій формі: особистий лист – відповідь, відповідь у формі статті в шкільній газеті чи відповідь електронною поштою.

Також редакційна група часто сама пропонує тему для обговорення, яка є актуальною для молоді. Наприклад, «Я - зараз і через 10 років», «1-е вересня - це свято чи розчарування?» Спілкування відбувається лише англійською мовою в усній формі: круглий стіл, спілкування у формі “EnglishTea”, на шкільному телебаченні та радіомовленні. Головне завдання редакційної групи – залучити якомога більше учнів та вчителів до спілкування.

2. Навчально – виховний.

Гурток «EnglishSpeaker». Це - гурток комбінованого типу, на заняттях якого учні початкової школи займаються різними видами навчальної та творчої діяльності: грають, вивчають вірші і пісні, обговорюють прочитані тексти, створюють стінгазети, інсценують діалоги, здійснюють постановку спектаклів для інших учнів та батьків. Наприклад, «Лев та Миша», «Спляча красуня».

3. Позакласний.

Під час виховних заходів, туристичних походів чи спільних колективних справ вчителями англійської мови створюється мікроситуація, під час якої учні та вчителі спілкуються між собою англійською мовою.

Ситуації для спілкування: «У кафе чи іншому закладі відпочинку», «У кінотеатрі, театрі», «В музеї», «У цирку», «У громадському транспорті», «Відпочинок на природі» тощо.

Приблизний час, необхідний для реалізації навчального проєкту – проєкт розрахований на 1 навчальний рік, але має пролонговану дію: наприкінці навчального року підбиваються підсумки, учасники обмінюються думками, аналізують результати, вносять корективи. На наступний рік змінюються вікові групи учнів, але залишаються скориговані напрямки дії проєкту.

До цього проєкту залучені учні початкової школи (навчально-виховний напрямок) та учні 5-11 класів (комунікативний та позакласний напрямки).

Навчальні цілі та очікувані результати: знання культури спільноти або спільнот країни, мова якої вивчається, у межах тематики ситуативного спілкування, пов'язаної з такими аспектами: повсякденне життя, умови життя, міжособистісні стосунки, норми поведінки, соціальні правила поведінки, здатність виконувати різні стратегії для контакту з представниками інших культур; вживання та вибір привітань, вживання та вибір форм звертання, вживання та вибір вигуків.

Вхідні знання та навички:

- вміння застосувати теоретичний матеріал в практичній діяльності;
- вміння володіти інформаційними технологіями;
- вміння самостійно добирати матеріали.

Планування щодо реалізації проєкту.

Що потрібно зробити перед початком проєкту:

1. Створити редакційну групу, залучивши на добровільній основі учнів, зацікавлених у вивченні англійської мови, а також учнів, які мають лідерські здібності.

2. Розробити план роботи групи.

3. Мотивувати інших учнів для спілкування з редакційною групою.

4. Обрати методи, форми та структуру роботи, користуючись нормативними документами гуртка «EnglishSpeaker».

Протягом реалізації проєкту учні вивчають граматичні правила та збагачують свій словниковий запас, щоб мати можливість спілкуватись між собою, опрацьовують правила та рекомендації щодо написання листів різного типу та правил монологічного та діалогічного мовлення, збирають цікавий матеріал з країнознавства та інших суспільних тем і висвітлюють його через спілкування чи шкільну газету, залучають до спілкування англійською мовою свої друзів.

Після завершення проєкту редакційна група організовує прес-конференцію і ділиться своїми враженнями та порадами з учнями молодших класів, учителями англійської мови.

Отже, добре організована та систематична позакласна робота дає можливість, з одного боку, закріплювати знання та навички, отримані учнями на уроках, а з іншого – глибше розкривати багатство мови, знайомити учнів з тими фактами мови, які не вивчаються на уроках, але знання яких є необхідним у мовній практиці.

Література

1. «Програма гуртків англійської мови». Рекомендовано науково-методичним центром середньої освіти Міністерства освіти і науки України. - Харків, Видавнича група «Основа»- 2007.
2. Сайт: http://ru.osvita.ua/school/lessons_summary/proftech/33356/
3. Сайт: <https://naurok.com.ua/programa-gurtka-z-angliysko-movi-dlya-5-klasu-dive-into-english-6061.html>

Ковшар Н. С.,

вчитель української мови і літератури

Тавричанська ОКЗЗСО ім. О. Гатила

Тавричанської сільської ради Каховського району,

Херсонська область Україна

Баланюк Т. М.,

вчитель хімії

Тавричанська ОКЗЗСО ім. О. Гатила

Тавричанської сільської ради Каховського району,

Херсонська область Україна

РОЗРОБКА ІНТЕГРОВАНОГО УРОКУ. УКРАЇНСЬКА МОВА, ХІМІЯ. 8 КЛАС

ТЕМА : Вода – найбільше багатство у світі. Звертання, вставні слова

Мета : дати уявлення про воду як джерело життя на Землі, що оспівана в піснях, прислів'ях та приказках; оксид, який став предметом обожнювання; поглибити знання про склад води та її властивості; охорону природних ресурсів; поглибити знання про звертання, вставні слова, розділові знаки при них; розвивати ініціативність, самостійність, допитливість, увагу, уяву, спостережливість, творчі нахили; виховувати людяність, доброту, почуття прекрасного, бережливе ставлення до навколишнього середовища.

Тип уроку: інтегрований

Обладнання: аудіо запис, відеоматеріал, репродукції картин Айвазовського, ілюстрації криниць, зразки оксидів фосфору та кальцію, індикатори, металічний натрій, вода, штатив з пробірками, кристалізатор, кристалічний йод, алюміній, скляний ковпак, піпетка, роздатковий матеріал, пластилін, дощечки.

Епіграф: *Ти, красо землі несказання,
Нам, немудрим, даремний дар.*

В. Стус

Перебіг уроку

Звучить пісня «Калинова вода» сл. Жуковського, муз. Д. Патрічі

Вч. хімії. «...У тебе немає ні смаку, ні кольору, ні запаху, тебе неможливо описати, тобою насолоджуються, не відаючи, що ти таке. Не можна сказати, що ти необхідна для життя: ти саме життя. Ти – найбільше багатство у світі», - так звернувся до води французький письменник Антуан де Сент-Екзюпері. Сьогодні, спільно з учителем української мови ми будемо говорити про основну речовину неживої природи – воду, і при цьому використаємо ваші знання з хімії, біології, екології, української мови.

Вч. укр. мови. На сьогоднішньому уроці ми удосконалимо здобуті вами знання про звертання та вставні слова. Будемо виконувати різноманітні завдання, у яких мова йтиме про воду, яка на землі є символом руху, вона тече не зупиняючись і не знаючи втоми.

Вч. хімії. Життя виникло й розвинулося у воді. Живі організми приблизно на 65 % складаються з води. Кров людини складається на 90% з води, м'язи – на 75%, кістки-28%, око – на 99%. Зневоднення організму на 12-15 % призводить до порушення обміну речовин, на 25% - до його загибелі. Без їжі людина може прожити 40 днів, без води – 3 дні.

Вч. укр. мови. Люди здавна цінували воду. Про неї, як найціннішу рідину, народ склав прислів'я, приказки.

Перше наше завдання «Дослідження-відновлення»: відновити й записати прислів'я, розставляючи потрібні розділові знаки, визначити групу вставних слів за значенням (розділові знаки розставлено).

Як відомо, без води...

Кажуть, не виливай каламутну воду,...

Справді, вода все криє, ...

М'яка вода, дивна річ, ...

Без сумніву, куди водиця тече, ...

Виявляється, коли квітець з водою,...

Довідка:

там травичка росте;

а береги риє;

травень з водою;

борщу не звариш;

а камінь пробиває;

доки чистої не знайдеш. (Одне з прислів'їв прокоментувати).

Вч. хімії. Класичну формулу води H_2O встановили в 1805 році Гей-Люссак і Гумбольт. У 18 ст. француз Лавуазьє пропустив водяні пари крізь розжарене дуло

рушниці й розклав на водень і кисень. Цим він довів, що вода – складна речовина. У вас на партах в хімічних склянках знаходиться вода.

Вправа «Готуємо шпаргалку».

Перше ваше завдання – описати фізичні властивості води.

Очікувані відповіді:

1. Вода за звичайних умов – безбарвна прозора рідина.
2. Густина 1 г/см^3 за температури 4°C , зі зниженням температури густина зменшується, тому лід плаває на поверхні води.
3. Температура замерзання – 0° , точка кипіння – 100°C .
4. Аномально високі теплоємність – 4, 17 Дж, теплота випаровування і плавлення льоду. Завдяки цьому вода є регулятором температури на Землі.

Проблемне питання: А чи знаєте ви, від чого залежать властивості речовин? (від будови молекули та кристалічної ґратки). Тож давайте розглянемо будову молекули води.

Вправа «Хімічний дизайн». Зараз ми складемо модель молекули води із пластиліну. Атом Оксигену – пластилін блакитного кольору і два атоми Гідрогену – білого кольору. Кут між зв'язками становить 105° . Атом Оксигену більш електронегативний, спільні електронні пари відтягують в його бік, а на атомі Гідроген виникає частково позитивний заряд. Між молекулами води виникає особливий вид зв'язку – водневий. Молекули води стають асоційованими. Саме завдяки такій будові молекули вода є універсальним розчинником.

Вч. укр. мови. Милуючись гладінню ріки, що виблискує на сонці, або спостерігаючи стрімкий біг гірського струмка, ми замислюємось над тим, що бачимо справжнє диво природи – воду, єдину життєдайну рідину на світі. З давніх-давен люди розуміли, що без води не може існувати жоден живий організм. Вода стала предметом обожнювання.

Завдання «Пунктуаційний практикум»

Завдання: у поданих реченнях розставити потрібні розділові знаки. Пояснити їх вживання (розділові знаки розставлено).

- 1.3 джерельним словом поетичного рядка прислужимось тобі, священна водо!
2. Будьте захистом, священні води, втамуйте нашу спрагу, подаруйте нам щастя.
3. Води! Дайте благодатну віху!
4. Водо! У тебе немає ані смаку, ані кольору, ані запаху, тебе неможливо описати, тобою насолоджуються, не відаючи, що ти таке!
4. Ти сповнюєш, водице, нас радістю, яку не пояснити нашими почуттями.
5. Вода! Ти найбільше багатство у світі!

Вч. хімії. Слід відзначити, що вода – досить активна речовина. Вона вступає в реакцію з простими та складними речовинами:

- 1) З простими речовинами – лужними й лужноземельними металами, деякими неметалами (Демонстрація «Взаємодія натрію з водою»)

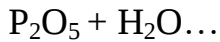
Закінчити рівняння реакції: $\text{Na} + \text{H}_2\text{O} \rightarrow \dots$

- 2) Зі складними речовинами:

а) оксидами лужних і лужноземельних металів

б) з кислотними оксидами

Завдання «Хімічні аналітики». У виданих пробірках знаходяться кальцій оксид та фосфор оксид.

1) Дослідити, чи взаємодіють дані речовини з водою. Випробовуючи індикаторами утворені продукти.

2) Але це ще не все. Всім відомо, що вода використовується при гасінні пожеж. А виявляється, що водою можна викликати вогонь. Я змішую дві речовини. Як бачите, вони одна з одною не реагують. А тепер додаю краплю води. Бачимо вогонь і фіолетовий дим. (**Демонстрація взаємодії алюмінію і йоду** – змішати порошок алюмінію і йоду (1:6), додати води з піпетки й закрити скляним ковпаком).

Ось така унікальна речовина, що входить до складу сполук, реагує з ними, змінює їх властивості.

Вч. укр. мови. Значення води – неоціненне. Зазвичай про воду не задумуються, коли її достатньо. Монгольське прислів'я говорить: «Людина не цінує воду до тих пір, доки не вичерпається джерело». Хіба може бути щось краще, ніж у полуденну спеку набрати з криниці студеної води, щедро напоїти стомлених подорожників. Вода з криниці найчистіша і найсмачніша. Невиданої сили надає вона людині. Тому криницю особливо бережуть і славлять.

Завдання «Творче конструювання» Завдання: розглянувши ілюстрації, скласти речення із звертаннями.

Очікувані відповіді :

1. Друже, не плюй у криницю, бо будеш пити водицю.
2. Поганою вважається звичка, подруго, вдивлятись у криничну воду.
3. Максиме, якщо хтось перейде дорогу з порожніми відрами – до невдачі.
4. Гарна, мій товаришу, криниця на батьківському дворі.
5. Криниця на батьківському дворі, Дмитре, є символом Вітчизни, нашої України.
6. Бачиш, Маріє, в камені криницю, мале відерце в дзьобі журавля.

Із сивої давнини і до наших днів людина не перестає оспівувати безмежну синь річок та морів і місячні стежки, нескінченні хвилі й примхливі візерунки легкої піни. Український художник вірменського походження, мариніст Іван Костянтинович Айвазовський усе своє життя, понад 70 років, малював воду, оспівував її красу та велич.

Завдання «Хочеш бути поетом? Будь ним!». Розглянувши репродукції картин та картину Айвазовського «Дев'ятий вал», скласти сенкан

Сенкан – вірш, який складається з п'яти рядків.

1. Перший рядок має містити слово, яке позначає тему (один іменник).
2. Другий рядок - опис теми, який складається з двох слів (два прикметники).
3. Третій рядок називає дію, пов'язану з темою і складається з трьох слів (три дієслова).
4. Четвертий рядок є фразою, яка складається з чотирьох слів і висловлює ставлення до теми, почуття з приводу обговорюваного.

5. Останній рядок складається з одного слова – синоніма до першого слова, у ньому висловлюється сутність теми, підбивається підсумок.

Вода

Живильна, життєдайна

Напуває, омолоджує, руйнує

Без неї не обійтися

Життя

Вч. хімії. Нам усім потрібна чиста вода, саме без неї неможливе життя на Землі. Цінувати кожен краплинку води, зберегти нашу планету блакитною – основне завдання кожної людини. 22 березня ми відзначаємо Всесвітній день водних ресурсів. Але берегти її необхідно щодня. На сучасному етапі розвитку науки і техніки необхідно продовжувати розробляти заходи, які покликані перешкодити подальшому забрудненню водних ресурсів.

Вч. укр. мови. Ми пропонуємо вам переглянути відео сюжет, уявити, що у нас на уроці присутній міністр екології і скласти питання щодо вирішення проблеми забруднення води.

Завдання «Інтерв'ю». (Учні озвучують складені питання).

Підсумок уроку. Вч укр. мови

- Я сподіваюся, що тепер ви не зможете байдуже пройти мимо крана, к з якого безцільно витікає вода. Бажаю вам не замутити ні свої душі, ні краплиночки води. Для підбиття підсумків уроку, пропонуємо дати відповіді на запитання

Вправа «Незакінчене речення»

Учні працюють із відкритими реченнями:

- На цьому уроці для мене найважливішим було...
- Урок важливий, тому що...
- Я дізнався...
- Я навчився...
- Мені сподобалось...
- Я хотів би дізнатися...

Технологічна карта уроку

Прізвище, ім'я учня _____

1. Вправа «Готуємо шпаргалку»

Описати фізичні властивості води

2. Вправа «Хімічний дизайн».

Атом Оксигену – пластилін блакитного кольору і два атоми Гідрогену – білого кольору. Кут між зв'язками становить 105°

3. Завдання «Хімічні аналітики».

$\text{Na} + \text{H}_2\text{O}$

$\text{CaO} + \text{H}_2\text{O}$

$\text{P}_2\text{O}_5 + \text{H}_2\text{O}$

4. Українська мова

Як відомо, без води...

Кажуть, не виливай каламутну воду,...

Справді, вода все криє, ...

М'яка вода, дивна річ, ...

Без сумніву, куди водиця тече, ...

Виявляється, коли квітень з водою,...

Довідка:

там травичка росте;

а береги риє;

травень з водою;

борщу не звариш;

а камінь пробиває;

доки чистої не знайдеш. (Одне з прислів'їв прокоментувати).

5. Завдання «Пунктуаційний практикум»

Завдання: у поданих реченнях розставити потрібні розділові знаки. Пояснити їх вживання (розділові знаки розставлено).

1.З джерельним словом поетичного рядка прислужимось тобі священна водо!

2.Будьте захистом священні води втамуйте нашу спрагу, подаруйте нам щастя.

3.Води Дайте благодатну втіху!

4.Водо У тебе немає ані смаку, ані кольору, ані запаху, тебе неможливо описати, тобою насолоджуються, не відаючи, що ти таке!

4.Ти сповнюєш водице нас радістю, яку не пояснити нашими почуттями.

5.Вода Ти найбільше багатство у світі!

6. Завдання «Творче конструювання»

7. Завдання «Хочеш бути поетом? Будь ним!». Розглянувши репродукції картин та картину Айвазовського «Дев'ятий вал», скласти сенкан

Сенкан – вірш, який складається з п'яти рядків.

6. Перший рядок має містити слово, яке позначає тему (один іменник).

7. Другий рядок - опис теми, який складається з двох слів (два прикметники).

8. Третій рядок називає дію, пов'язану з темою і складається з трьох слів (три дієслова).

9. Четвертий рядок є фразою, яка складається з чотирьох слів і висловлює ставлення до теми, почуття з приводу обговорюваного.

10. Останній рядок складається з одного слова – синоніма до першого слова, у ньому висловлюється сутність теми, підбивається підсумок.

Вода

Живильна, життєдайна
Напуває, омолоджує, руйнує
Без неї не обійтися
Життя

8. Вправа «Незакінчене речення»

На цьому уроці для мене найважливішим було...
Урок важливий, тому що...
Я дізнався...
Я навчився...
Мені сподобалось...
Я хотів би дізнатися...

Козаченко С.І.,

вчитель англійської мови

Криворізька загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №102

м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна

ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ ЗАСОБОМ ВИКОРИСТАННЯ ІНТРЕАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ (ІГРОВИХ СИТУАЦІЙ НА УРОКАХ)

Мета: за допомогою інтерактивних технологій:

- Навчити дітей вільно і відкрито міркувати над матеріалом, вдумливо читати, виділяти ключові поняття, формулювати свої судження, оцінювати отриману інформацію та бути здатними використовувати потрібну інформацію в подальшому.
- Розвивати соціально – критичну грамотність, уяву, оригінальність, творчість, креативність мислення.
- Виховувати вміння роздумувати, міркувати, працювати самостійно та у складі груп.

Методологічна основа проблеми – Концепція Нова українська школа, Державний стандарт початкової загальної освіти, принципи дидактики (наочності, доступності і послідовності); системний підхід до цілісних педагогічних процесів і явищ; урахування сучасних психолого-педагогічних теорій, а саме: теорії розвивального навчання, теорії поетапного формування знань, вмінь і навичок, теорії інноваційних технологій; орієнтація на передовий вітчизняний і зарубіжний досвід; визначення ролі активності самої особистості у власному розвитку.

Актуальність даної проблеми: нові реалії життя в Україні, європейська інтеграція, її поступове перетворення на демократичну, соціально орієнтовану країну обумовили глобальні зміни у філософії освіти, визначенні її мети, завдань, методів діяльності. Сьогодні в країні створюється нова школа, де учень повноцінно живе, проектує своє майбутнє, свій шлях, враховуючи власні можливості, ставлячи перед собою завдання самовдосконалення, самовиховання, самоосвіти. При цьому особливого значення набуває креативність особистості, її здатність до творчого

нестандартного мислення, вміння ефективно вирішувати складні проблеми власної життєдіяльності.

Зміни, які відбулися в суспільстві і державі, вимагають суттєвих змін в системі освіти, особливо в вивченні іноземних мов. Зважаючи на сучасні вимоги розпочата реформа системи освіти в Україні, яка орієнтує нинішніх і майбутніх вчителів на відмову від авторитарного стилю навчання на користь гуманістичного підходу, на застосування освітніх технологій, які сприяють розвитку творчих засад особистості з урахуванням індивідуальних особливостей учасників навчального процесу й спілкування. Сьогодення вимагає особистісно-зорієнтованого підходу до кожного учня, мета якого створення максимально - сприятливих умов для розвитку і саморозвитку особистості, виявлення та активного використання його індивідуальних особливостей у навчальній діяльності.

Основними умовами активізації процесу навчання в системі особистісно-орієнтованої освіти є позитивна мотивація, джерелом якої виступають передусім потреби та інтереси учнів; сприятливий мікроклімат, психологічний комфорт; використання педтехнологій, що відповідають різним стилям і способам навчання; оптимальний перерозподіл часу на кожному етапі вивчення теми; використання попереднього досвіду, знань та умінь учнів; психологічна готовність педагога працювати з дітьми певного віку та конкретного класу.

Розвиваючий аспект раннього шкільного навчання англійської мови

Ігрова мотивація - це система спонукальних причин, які стимулюють потреби молодшого школяра у грі. Ці потреби цілком закономірні. Адже початкові класи є стиком двох психологічних домінант: ігрової діяльності та навчальної (ігри та учення, за словами Д.Б.Ельконіна). При цьому гра, як показує узагальнення позитивного педагогічного досвіду, має практично невичерпні можливості, щоб зробити процес раннього навчання іноземної мови у школі цікавим, інтенсивним і результативним.

Дійсно, спостереження свідчать: настанова на гру, яка відповідає віковим інтересам дітей, викликає у них позитивний настрій і стимулює готовність до іншомовної діяльності як до засобу проведення гри. В учнів активізуються уява, фантазія, процеси мислення, робота пам'яті, пізнавальна і комунікативна ініціатива, посилюється самостійність. Гра дозволяє надавати комунікативної цінності практично будь-якій мовній одиниці. Вона сприяє орієнтації учнів у новому мовному матеріалі, а також у процесі мовленнєвої взаємодії. Подання серйозних навчальних завдань у початкових класах в доступній, привабливій і розважальній ігровій формі зумовлює мимовільний характер засвоєння мовного матеріалу і стереотипів мовленнєвої поведінки у типових ситуаціях іншомовного спілкування. Застосування ігрових вправ звільняє урок від зайвого академізму і зберігає на ньому атмосферу дитинства, що є, на думку психологів і дидактів, одним із найважливіших чинників гармонійного розвитку дитини: психічного, фізичного, духовного.

У процесі навчання іноземної мови в початковій школі гра виконує такі функції: моделюючу, інформуючу, формуючу, коригуючу, стимулюючу.

Моделююча функція гри полягає у створенні умов для сприяння соціальному розвитку дитини та соціалізації в іншомовному просторі; **інформуюча** - передбачає ознайомлення дітей в ігровій формі з пізнавально-цінною інформацією, а

також з правилами та нормами поведінки у певних ігрових ситуаціях; **формуюча** - полягає у розвитку мотиваційної і пізнавальної сфер дитини, у формуванні її як особистості, як індивіда і як суб'єкта навчальної діяльності; **коригуючи** - дає змогу виявити під час гри рівень навченості учнів (фонетичної, лексичної, граматичної), рівень сформованості мовленнєвої поведінки у відповідних ситуаціях, а також обрати засоби психолого-дидактичного впливу на кожного окремого учня; **стимулююча** функція гри забезпечує мажорний тон спілкування, позитивний емоційний настрій, усунення негативних психологічних бар'єрів.

Щоб стимулювати ігрову мотивацію і забезпечити реалізацію та взаємодію зазначених функцій гри, навчання іноземної мови у початковій школі повинно передбачати широкий діапазон ігрових вправ, цікавих для дітей з різним домінуючим типом діяльності: мисленнєвим та художнім. Нагадаємо: дітей з мисленнєвим типом діяльності відрізняє розвиток вербального інтелекту. Вони виявляють більші здібності до вивчення іноземної мови. Їх приваблюють вправи з комунікативною орієнтацією. Дітям художнього типу притаманні образність мислення, умілість рук.

З огляду на типологічні розбіжності учнів доцільно комбінувати різні види ігрових вправ, потенційно спроможних стимулювати мовленнєві та мовні дії дітей в ігровій формі, а саме:

- ✓ рольові ігри, які психологи вважають дійовим засобом соціалізації дитини;
- ✓ пізнавально-художні дидактичні ігри, наприклад: «Послухай і намалюй», «Прочитай і намалюй», «Намалюй і розкажи» тощо;
- ✓ рухливі дидактичні ігри з інтелектуальним навантаженням, наприклад: гра з м'ячем, скакалкою, що супроводжується виконанням певної мовленнєвої дії; гра-пантоміма, що ілюструє певні дії людей, тварин, які називає учитель або учень тощо;
- ✓ ігри-драматизації змісту пісень, віршів, римівок, сюжетів коміксу або тексту підручника, над яким працюють учні, казки тощо;
- ✓ лексичні та граматичні ігри з елементами змагання, побудовані за принципом "снігової грудки" (наприклад, гра "Хвальки": Похваліться, хто має більше корисних речей), "естафети", "мовленнєвого ланцюжка" тощо;
- ✓ ігри-змагання між командами, окремими учнями, парами, малими групами;
- ✓ ігри-конкурси: на кращого читця, декламатора, актора, диктора радіо, телебачення, гідя зоопарку, виставки, музею, перекладача тощо;
- ✓ інтелектуальні автентичні ігри за правилами, наприклад: "Bingo", "I spy";
- ✓ спокійні інтелектуальні ігри, наприклад: відгадування мовних загадок, чайнвордів, кросвордів, ребусів, математичних задач; вікторини, комп'ютерні ігри тощо.

Ігрова мотивація тісно взаємопов'язана з іншими видами мотивації учіння молодшого школяра, зокрема з комунікативною мотивацією.

Одним з ефективних прийомів в навчанні спілкування є рольові ігри, які мають невичерпні можливості відтворення самих різноманітних відносин, до яких

вступають люди у реальному житті. Уроки з використання ігрових елементів зазвичай проходять жваво, емоційно, при високій активності учнів у сприятливій психологічній атмосфері. Крім того, орієнтуючись на комунікативно-ігровий характер навчання англійської мови на початковому етапі, доцільним є вживання ігрових вправ для навчання дітей техніці читання та письма з використанням ілюстрованої наочності.

Ігри сприяють виконанню важливих методичних задач:

- створенню психологічної готовності дітей до мовленнєвого спілкування;
- забезпечення природної необхідності багаторазового повторення ними мовного матеріалу;
- тренування учнів у виборі необхідного мовленнєвого варіанту, що є підготовкою до ситуативної спонтанності мовлення взагалі.

Плідними виявились у моїй роботі такі види діяльності:

- інтелектуальні ігри
 - лінгвістичні казки
 - диференційне навчання
 - інтегровані завдання
 - мовленнєві ігри
 - інтерактивні методи.

А саме: **«Морський бій»**, **«Мозковий штурм»**, **«Мікрофон»**, **«Абетковий мікс»**, **«Асоціативний куш»** та ін.

З певністю, я можу стверджувати те, що як саме з перших уроків вчитель зацікавить учнів до вивчення англійської мови і сприятиме всебічному розвитку дитини, такий і буде його кінцевий результат. І якщо він не викличе інтерес в учня з перших днів, то ця дитина, назавжди залишиться глухою, байдужою до вивчення іноземної мови; буде жити без радощів пізнання і відкриття чогось нового і невідомого під час уроків англійської мови. Зі свого досвіду, можу твердо стверджувати, що процес навчання – це не автоматичне вкладання навчального матеріалу в голову учня. Він потребує напруженої розумової роботи дитини та її власної активної участі в цьому процесі.

Вчитель досягне успіху лише тоді на своїх уроках, коли зрозуміє, що дітям подобається все нове і цікаве. Ми, вчителі, повинні пам'ятати, що одна й та сама модель проведення уроків, не дає можливості дітям розкрити себе повністю, зупиняє розвиток творчого потенціалу навчання.

Місце ігор на уроці та час, що відводиться для гри, залежить від ряду факторів: підготовки учнів, матеріалу, що вивчається, конкретної мети та умов уроку.

Література

1. Бех П.О., Биркун Л.В. Концепція викладання іноземних мов в Україні // Іноземні мови. – 1996. – № 2. – С.3 - 8.
2. Близнюк О.І., Панова Л.С. Ігри у навчанні іноземних мов: Посібник для вчителів. – К.: Освіта, 1997. – 64 с.
3. Бодуен де Куртене І. Ігри на уроках англійської мови// Київ: Освіта, 1992. – 34 с.

4. Державна національна програма "Освіта". Україна ХХІ століття. - К.: Райдуга, 2004. – 61 с.
5. Комунікативні методи та матеріал для викладання англійської мови // Перекл. з англ. мови та адаптація Л.В. Биркун. - Oxford Univ. Press, 1998. – С. 20-48.
6. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. – К., 2002. – 135 с.

Інтернет ресурси

http://english-info.ucoz.ru/blog/global_education_conference/2015-111-18-5
http://english-info.ucoz.ru/index/games_and_activities/0-247
<http://teacherjournal.com.ua/shkola/anglijska-mova-v-pochatkovij-shkoli.html>
<http://www.pearson.com.ua/--202.html>

Коренюк Л.П.,

учитель української мови та літератури

Комунальна установа

Сумська спеціалізована школа І-ІІІ ступенів № 1 ім. В. Стрельченка

м. Суми, Сумська область, Україна

ЕФЕКТИВНІСТЬ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ПРЕЗЕНТАЦІЙ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Потреби сучасного життя зумовлюють пошуки нових форм організації освітнього процесу, упровадження в нього сучасних інформаційних, зокрема, комп'ютерно-орієнтованих і телекомунікаційних технологій, відкриває нові способи та дає широкі можливості для подальшої диференціації загального та професійного навчання, всебічної реалізації творчих, пошукових, особистісно орієнтованих, комунікативних форм навчання, підвищення його ефективності, мобільності й відповідності запитам практики.

Відомо, що найефективніший вплив на людину здійснює та інформація, яка одночасно впливає на кілька органів чуття, і запам'ятовується вона тим краще й міцніше, чим більше каналів сприймання буде активізовано.

Бурхливий розвиток засобів інформатизації (комп'ютерів, комп'ютерних комунікацій, будь-яких електронних пристроїв), а отже, поява нових технологій обробки, передачі, одержання й збереження інформації відкриває нові можливості для застосування комп'ютерів в освітньому процесі. Сучасному викладачеві вже недостатньо просто мати глибокі предметні знання, володіти практичними вміннями та навичками. Йому необхідно творчо використовувати набуті знання в нестандартній змінній ситуації, виявляти конструктивність в організації та плануванні педагогічного процесу.

Сьогодні ми перебуваємо на етапі оновлення всієї системи освіти, впровадження в освітній процес нових інформаційних технологій. Новітні комп'ютерні технології є потужним інструментом отримання найрізноманітнішої інформації. В освітній галузі вони стали ефективним засобом реалізації принципів наочності, доступності, систематичності та послідовності, науковості, підвищили інтерес до навчання.

Інформатизація освітнього процесу є одним із важливих шляхів пізнання світу та науки й посідає провідне місце в реформі освіти України. У педагогіці поняття «інформаційні навчальні технології» – не нове. Усі педагогічні технології належать до інформаційних, бо будь-який освітній процес – це передача інформації стосовно певної предметної галузі знань. На даному етапі розвитку суспільства в поняття «інформаційні навчальні технології» вкладається новий зміст, який привнесло використання технічних засобів інформатизації навчального процесу (комп'ютерів, комп'ютерних комунікацій, різноманітних електронних пристроїв тощо) [4].

Уже давно доведено, що кожен учень по-різному освоює нові знання. Раніше вчителям важко було знайти індивідуальний підхід. Тепер з використанням комп'ютерних мереж і онлайн-засобів, школи отримали можливість подавати нову інформацію таким чином, щоб задовольнити індивідуальні запити кожного школяра.

Необхідно навчити дитину за короткий проміжок часу освоювати, перетворювати й використовувати в практичній діяльності величезні масиви інформації. Дуже важливо організувати процес навчання так, щоб дитина активно, з цікавістю й захопленням працювала на уроці, бачила плоди своєї праці й могла їх оцінити.

Допомогти вчителю у вирішенні цього непростого завдання може поєднання традиційних методів навчання та сучасних інформаційних технологій, у тому числі й комп'ютерних. Адже використання комп'ютера на уроці дозволяє зробити процес навчання мобільним, строго диференційованим та індивідуальним [6].

Використання комп'ютерних технологій вносить істотні зміни у діяльність педагога та розвиток учня як особистості, ставить нові вимоги до професійної майстерності викладання предмета, вимагає чіткої організації та індивідуальної роботи з кожним учнем під час освітнього процесу. У даній діяльності прагнемо урізноманітнювати уроки, робити вивчення мови й літератури неповторним, пам'ятаючи слова Олеся Гончара, що бути у вічному пошукові – це значить «шукати енергію слова в енергії душі».

Одним з найбільш уживаних мультимедійних засобів у навчанні є мультимедійна презентація. Причин такої популярності є кілька. З боку вчителя мультимедіа технології дозволяють керувати потоком інформації, тобто можуть бути інтерактивними та дають прямий доступ до інформації. Також презентація може стати своєрідним планом виступу, його логічною структурою.

Для здобувача освіти презентація є засобом отримання інформації не у статичному, а в інтерактивному вигляді, що сприяє кращому засвоєнню матеріалу. Слухове сприйняття дає учню засвоєння матеріалу на 15%, зорове сприйняття – на 25%, а от одночасне використання слуху й зору підвищує ефективність до 65%.

У сучасній науці традиційно існує два трактування поняття «презентація». Перше – представлене дослідженнями зарубіжних учених [2]. За ним, презентація розглядається, з одного боку, як публічний виступ перед широкою аудиторією і передбачає вміння переконувати та впливати на аудиторію, а з іншого – повідомлення, що містить нову ідею, її пояснення, свіжу інформацію, демонструє матеріал для подальшого обговорення та усвідомлення [5].

Друге розуміння презентації представлено дослідженнями українських учених. За ним, презентація – це набір мультимедійних слайдів, призначений для демонстрації за допомогою комп'ютера [1; 9]. Але такий підхід уже не є раціональним, оскільки на сьогодні презентації можна створювати не лише з динамічними ефектами, а й зі статично поданою інформацією. В останньому випадку презентація є простим представленням нової інформації.

Будь-який публічний виступ – це не тільки доповідь оратора, але і процес спілкування з аудиторією в цілому. Презентація вважається успішною, якщо вона викликає зацікавленість, стимулює бажання отримати більше інформації й спонукає до конкретних, прогнозованих дій [3].

Розглядаючи презентацію як виступ перед аудиторією, важливо враховувати те, що аудиторія не тільки чує промову, а й бачить і відчуває її й тому, щоб досягти мети, необхідно, щоб мовлення, окрім суджень, містило влучні вислови, яскраві образи, характерні епізоди [2; 13]. Промова, що складається тільки з роздумів втомлює слухача та погано запам'ятовується.

Мультимедіа презентація – це унікальний і найсучасніший на сьогодні спосіб представлення інформації. Це програмний продукт, який може містити текстові матеріали, фотографії, малюнки, слайд-шоу, звукове оформлення й дикторський супровід, відео фрагменти й анімацію, тривимірну графіку та ін.

Ефективною є презентація, у ході якої вчитель є не доповненням до презентації, а ключовою особою у висвітленні питання. Він є ланкою, яка пов'язує учнів та інформацію. Тому, презентація буде успішною тільки тоді, коли досягнуто її головну мету – вплинути й переконати слухача або спонукати його до дії. Це можливо тільки тоді, коли презентація сприймається як спілкування, продуктивний діалог зі здобувачами освіти. Тут мультимедійна презентація відходить на задній план, поступаючись місцем педагогу, який використовує мультимедіа лише як засіб підтвердження думок та впливу на учнів.

У цьому випадку презентація буде мати не традиційну тричленну структуру (вступ, основна частина, висновки), а п'ятичленну: експозиція, вступ, основна частина та відступи, висновки та резюмування [3].

Під час експозиції встановлюємо контакт з учнями й намагаємося створити доброзичливу атмосферу спілкування, розкриваємо виховну мету уроку.

У вступі актуалізуємо знання, здобуті на попередніх уроках, оголошуємо мету презентації, визначаємо основні поняття та потреби.

В основній частині йде виклад матеріалу. Обов'язковим елементом цієї частини є аргументація та наочність.

Також доречно використовувати приклади з життя, пояснення складного на простих прикладах та відступи від слайдів, тобто має бути мовлення «поза презентацією» [3].

Наступна частина – висновок, є узагальненням всього продемонстрованого й сказаного.

Останній етап – резюмування.

Залежно від ролі стосовно презентації він має двояке значення. Для учнів цей етап буде виражатися в тому, чи зміг учитель їх переконати, чи запам'ятали вони ключові поняття і які висновки для себе зробили. Для вчителя – це визначення того,

чи досягнута мета презентації – переконати чи інформувати учнів та отримати зворотну відповідь на свій виступ.

Отже, презентація – це не тільки набір інтерактивних слайдів, а й манера викладу інформації, способи й засоби впливу, вміння ефективно спілкуватися з аудиторією та керувати її діями.

Загальновідомо, що будь-яка інформація набагато краще сприймається, коли вона викликає позитивні емоції. Тому, для проведення презентації на високому рівні вчителю потрібно мати багатий словниковий запас і проявляти такі особистісні риси, як почуття гумору, уміння керувати аудиторією та бути емоційним під час висвітлення матеріалу [3].

Найчастіше вчителями мультимедійні презентації використовуються як ілюстративний матеріал до уроків-лекцій. Безперечно, презентації, що супроводжуються красивими зображеннями чи анімацією, є візуально привабливішими, ніж статичний текст, і вони можуть підтримувати потрібний емоційний настрій, що полегшує сприймання й запам'ятовування представленого матеріалу. Такі презентації мають на меті проілюструвати розповідь учителя й дають змогу максимально ефективно використати особливості сприйняття кожного учня. Можливості анімації також дають змогу акцентувати увагу учнів на найважливіших моментах уроку, сприяють зрозумінню логіки побудови певних висновків, схем, таблиць.

Найпоширенішою помилкою під час створення мультимедійної презентації є впевненість у тому, що слайди – це і є презентація. Насправді, мультимедійна презентація – це лише допомога у взаємодії з аудиторією. Презентація – це оратор, а «картинки» потрібні лише для того, щоб його підтримати [3].

Тому, створюючи мультимедійну презентацію варто пам'ятати основне правило – не існує хороших чи поганих презентацій, існують презентації, які вирішують поставлену мету, і ті презентації, які її не вирішують. Ефективною й правильною є мультимедійна презентація, у якій досягнуто головної мети вчителя – інформувати, переконати або спонукати до дії.

Література

1. Бондаренко О. Дидактичні умови застосування мультимедійних технологій у процесі навчання педагогічних дисциплін студентів педагогічних університетів: автореф. дис. канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Черкаси, 2010. 20 с.
2. Калашник Т.В. Використання мультимедійних технологій на уроках української мови та літератури. URL: <http://dorobok.edu.vn.ua/>.
3. Маковецька-Гудзь Ю.А. Мультимедійна презентація як спосіб спілкування з аудиторією. URL: <http://confesp.fl.kpi.ua/ru/node/1248>.
4. Олійник А.А. Використання ІКТ на уроках української мови та літератури. URL: <https://naurok.com.ua/vikoristannya-ikt-na-urokah-movi-ta-literaturi-yak-zasib-zacikavlennya-uchniv-20909.html>.
5. Полікарпова Ю. Презентація як активний метод навчання // Культура народів Причорномор'я. 2012. № 231. С. 159-162. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/6540>.

6. Сасенко І.Г. Використання інформаційних технологій навчання на уроках української мови та літератури. URL: <https://vseosvita.ua/library/vikoristanna-informacijnih-tehnologij-navcanna-na-urokah-ukrainskoi-movi-ta-literaturi-66254.html>.

Кравченко В.Б.,

вчитель української мови та літератури

КЗ «Запорізька спеціалізована школа-інтернат

спортивного профілю» ЗОР

м. Запоріжжя, Запорізька область, Україна

ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ В УЧНІВ ЗАСОБАМИ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ ЗМІСТОВОЇ ЛІНІЇ

"Якщо ми йдемо до знань та при цьому поступаємо в моралі,
то ми йдемо не вперед, а назад"...Арістотель

Чим є близькою, цінною і вкрай необхідною учням українська мова та література в школі сьогодні?

Тим, що ґрунтується на гуманістичних принципах, стверджує вічні загальнолюдські цінності; допомагає учням орієнтуватися в інформаційно-комунікативному сучасному просторі та застосовувати здобуті ними на уроках літератури знання, практичні навички у житті, підтримує людей у тяжкі миті життя, додає сили у подоланні життєвих негараздів, вказує шлях до розв'язання важливих проблем ..

Проаналізувавши складові літературного компонента, відзначаємо, що «емоційно-ціннісна лінія забезпечує розкриття гуманістичного потенціалу та естетичної цінності творів української, світової літератури, а також літератур національних меншин, формування світогляду учнів, їх національної свідомості, моралі та громадянської позиції [1, с.8].

Перевагу надаю активним методам навчання учнів, як сприяють формуванню в учнів комунікативних, мовленнєвих компетенцій, а саме:

- методам, орієнтованим на усну комунікацію: діалог, повідомлення, рольові та ділові ігри, "мозкові атаки", навчальні дослідження і навчальні проекти, підготовка спільних проектів вчителя й учнів, анонсування й захист проектів, обговорення, дискусія, диспути, виступи в якості ведучих на заходах.
- методам, орієнтованим на письмову комунікацію: твори-роздуми, твори-есе виклад, підготовка заміток і статей в ЗМІ.

Моя місія в роботі з учнями полягає в створенні середовища, в якому вони вільно говорять, сперечаються, відстоюють свою точку зору, шукають шляхи вирішення проблеми, а не чекають готових відповідей. Уроки розвитку комунікативно-мовленнєвих умінь і навичок «Загальнолюдські цінності» ґрунтуються на демократичному стилі взаємодії, спрямовані на самостійний пошук істини та сприяють конструктивно-критичному способу мислення, здатності розрізняти добро і зло в повсякденному житті, протистояти аморальним спокусам.

Предмет: українська література. 11 клас.

Тема уроку. Загальнолюдські цінності.

- **Мета:** активізувати творче, критичне мислення учнів, застосовувати знання в нестандартних ситуаціях,
- сформуувати в учнів комунікативні, полікультурні, мовленнєві, компетентності, вдосконалити прагнення до самопізнання і саморозвитку та емоційно-ціннісного ставлення до навколишнього соціуму, орієнтуватися в інформаційно-комунікативному сучасному просторі, збагачувати духовний світ учнів, ціннісні світоглядні уявлення, загальнолюдські ціннісні орієнтири в житті,

Очікувані результати уроку:

- навчитися представляти проекти, анонсувати роботу в групах, уміння аргументовано доводити власну думку,
- навчитися оцінювати роботи однокласників.

Тип уроку: урок розвитку комунікативно-мовленнєвої діяльності (УРМ)

Форма уроку: дискусія, захист проектів.

Щоб віднайти себе, людина має вибудувати власний світ цінностей.

Є. Бондаренко

СТРУКТУРА УРОКУ

I. Організаційний момент.

На екрані:

Ми прийшли в цей світ, щоб допомагати один одному в нашій подорожі по життю. Уїльям Джейм.

Словникова скарбничка. Дискусія — форма колективного обговорення, мета якої — виявити істину через зіставлення різних поглядів, правильне розв'язання проблеми. Під час такого обговорення виявляються різні позиції учнів.

Оголошення основних правил дискусії.

1. Відверто висловлювати думки.
2. Поважати точки зору всіх членів дискусії.
3. Слухати інших, не перебиваючи.
4. Не говорити занадто довго та занадто часто.
5. Водночас має говорити лише одна особа.
6. Дотримуватися позитивних ідей та стосунків.
7. Не критикувати себе та інших.

II. Повідомлення теми, мети, завдань уроку.

Вступне слово вчителя.

Загальнолюдські цінності — це те незламне, що поєднує людей, незалежно від їх раси, статі, освіти, рівня статку та культурного розвитку, чи політичних вподобань. На жаль, на сьогоднішній день в окремих колах суспільства моральному вихованню людини надається другорядна роль. Тому багато чого із загальнолюдських цінностей перетворилося на примарне поняття і згадка про них викликає у сучасного покоління лише зверхню посмішку.

Висловіть власне міркування.

- На Вашу думку, чи втратили свою актуальність загальнолюдські цінності сьогодні?
- Ваше тлумачення вислову маленького принца?

«— Вы красивые, но пустые, — продолжал маленький принц. — Ради вас не захочется умереть». (Вислів з казки «Маленький принц» Антуана де Сент-Екзюпері)

III. Актуалізація опорних знань.Робота в групах. **1 група : аналітики.** Завдання.

Для чого ж потрібні загальнолюдські цінності? Аргументуйте свою думку.

- Вони виконують роль сполучної ланки. Річ у тім, що кожна людина являє собою яскраву індивідуальність, з власним розумінням таких понять, як добро та зло. Але ж суспільство є цілісним організмом, тому необхідна наявність об'єднуючих факторів, загальноприйнятих норм. Саме у цій якості і виступають загальнолюдські цінності. ,а слово честі не стане для порожнім звуком. Гуманізм заважає поширенню насилля, жорстокості та війни, сприяючи миру й злагоді в усьому світі.

- Почуття національної гідності необхідне для розвитку та духовного становлення кожного народу та кожної країни. Милосердя очищує та єднає серця людей, ким би вони не були, та чим би не займалися. Люди, допомагають один одному, іноді ризикуючи власним життям. Яскравим прикладом цього служать подвиги волонтерів, які безкорисно вирушають у найгарячіші точки планети, аби надати допомогу тим, хто її потребує!

- Головна вічна цінність, яка формує духовну культуру людства — це **любов**. Любов до дітей, любов до ближнього, любов до природи, чи любо до рідної землі...

- Висновок: на наш погляд, саме це почуття сприяє залагодженню конфліктів та гармонічному співіснуванню людей на земній кулі.

2 група : філософи.

«Цінність – це те, що змушує людські почуття визнати вищим над усе і до чого варто прагнути, ставитися з повагою, визнанням і поклонінням

(П. Менцер)» [6, с.507].

Цінністю називається те, що здатне задовольняти людські потреби

Геніальний філософ Г.Сковорода писав, що людина народжується двічі: фізично й духовно. Біля духовної колиски стоять духовні наставники – спочатку родина, а потім вчитель, який стає дитині другим батьком, матір'ю, Духовнулюдину, творить шлях добра. Здавна наші пращури склали символічну систему духовних цінностей, основою її є – ЛЮБОВ. В систему загальнолюдських цінностей входить: віра в Бога, пошана батьків, святість, наполегливість, альтруїзм, гуманність, чесність, старанність, щирість, доброта, любов, мораль, милосердя, відповідальність, совість, мужність, людяність, сила волі, свобода, гідність, честь, вміння творчо вдосконалювати світ, вміння керувати своїми вчинками.

Висновок : чим внутрішньо красивішою буде людина, тим багатшим буде її духовний світ.

3 група - дослідники.Завдання :створити презентацію.

Практикум. Завдання для учнів.

- 1.Виокреміть ключове слово з повідомлень обох груп (любов).
- 2.Використовуючи метод гронування , окресліть базові духовні цінності.

- Доброта. Милосердя. Дружба. Друзі.
- Почуття гідності та честі.
- Шляхетність. Чесність. Толерантність
- Повага до старшого покоління.
- Національний дух. Любов до Батьківщини, патріотизм.
- Інтелегентність, справедливість.
- Любов. Подяка. Прощення.
- Надія. Віра. Оптимізм.

Вправа «Мозковий штурм».Згадайте, які ви знаєте прислів'я, приказки про зраду, запродавство, підступність.

Довідка. 1.Радше впадь, але не зрадь .2.Від народного гніву зрадник не втече. 3.Зрадник гірший за ворога .4.Лучче на своїй стороні кістками лягти, ніж на чужій слави натягти. 5. Краще вмерти стоячи, аніж жити на колінах.

Слово вчителя..Найкращі речі в житті потрібно віддавати іншим. Це Любов, Поцілунок та Посмішка ...

IV. Захист проєктів.

Благородство людини проявляється у вчинках – відданості та вчинках – вірності. (І.Д.Бех). Проект вчителя. Презентація «Поцілунок Іуди..»

➤ Як в історію людства увійшла вічна тема зради?

Уявіть вечір.Ми – свідки таємної вечері, коли Ісус Христос вже знав, що вранці він буде зраджений своїм учнем Іудою. Усього за 30 срібників.

Поцілунок Іуди... Зрада... Так в історію людства увійшла із Книги книг – Біблії – одвічна тема – ЗРАДА..

➤ Зрадо , як тебе розуміти?

Хто зрадив раз тебе в житті – Не вір тому ніколи.

Бо знай: з брудного джерела Орли не п'ють води ніколи.

Омар Хайям, філософ Давнього Сходу

➤ Зрадить у житті державу- злочин , а людину можна?!

➤ Що є істина ?

- Любов.
- Слава. Зрада.

➤ Як проблема зради висвітлюється в літературі?

- Чи можна назвати Роксолану зрадницею Батьківщини?
(П.Загребельний “Роксолана”)

- Чи став Андрій відступником у своїй родині? (М.Гоголь “Тарас Бульба”)

- Чи можна виправдати вчинок Марусі Чурай (за романом Ліни Костенко «Маруся Чурай»)?

Є про зраду там такі статті: Не всяка ж кара має бути безбожна. Що ж це виходить? Зрадить у житті Державу – злочин, а людину можна?

1.Доберіть антоніми до слів

- **Зрадник** - чесна людина, патріот
- **Любов** - ненависть, байдужість
- **Зрада** - дружба, чесність
- **Слава** – ганьба, зневага

Захист проекту групи учнів . «Зрада - кара Божа»....

Доведено, що від природи людині дано любити маму, батька, державу, народ.

Не переступімо ж ту межу,

за якою починається ЗРАДА!

IV. Підсумок уроку

Рефлексія. Вправа «Мікрофон».

- *Чи можна заподіяти зраді?*

V. Оголошення оцінок

VI. Варіативне домашнє завдання. Написати твір-роздум, есе

- *Мої життєві орієнтири.*
- *«Хочу, щоб ніколи, ніколи не зачерствіло серце ,бо ...»(М. Стельмах)*

Література

1. Державний стандарт базової та повної середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392 / сайт Міністерства освіти і науки України.
2. Словник антонімів української мови / За ред. Л. С. Паламарчука. – Вид. 2, доп. і випр. – К.: Довіра, 2001. – 275 с.
3. Великий тлумачний словник. Сучасна українська мова від А до Я / Упоряд. Загнітко А. П. – Донецьк: Вид. «Бао», 2008. – 704 с. – ISBN 978-966-481-019-4.
4. Філософський словник / за ред. В.І. Шинкарука. – 2 вид. доп. – К.: Гол. ред. УРЕ, 1986. – 800с.
5. Біблія.-К.: Україна, 1992 Хайам О. Поезії.-К.: Молодь, 1989.
6. Костенко Л.В. Неповторність: Вірші, поеми.-К.: Молодь, 1980.
7. Сковорода Г. Твори: У 2 т. – Т.1.- К., 1994. – 530 с
8. Хайам О. Поезії. – К.: Молодь, 1989. – 234 с.

Марушкевич Л.В.,

вчитель української мови та літератури

Рівненська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 23

м. Рівне, Рівненська область, Україна

ОСОБИСТІСНО ЗОРІЄНТОВАНИЙ УРОК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У СИСТЕМІ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ

Одним із основоположних дидактичних і методичних принципів навчання української мови є принцип особистісної орієнтації. Він передбачає забезпечення вчителем оптимальних умов для різнобічного мовленнєвого розвитку кожного учня, урахування його індивідуальних особливостей, пізнавальних потреб, інтересів, прагнень, заохочення до самостійності у вивченні української мови.

Мета статті – проаналізувати способи практичної реалізації проблемного навчання як творчого компоненту змісту освіти на особистісно зорієнтованому уроці української мови.

Особистісно зорієнтовану технологію навчання на уроці української мови розглядаємо як суб'єктно зорієнтовану, методично спроектовану й реалізовану

вчителем-словесником організацію й управління процесом активного учіння, спрямованого на досягнення спеціально визначених навчальних цілей (пізнавальних, дослідницьких, експериментальних, перетворювальних, проектних) комунікативно компетентнісного й мовленнєво-діяльнісного характеру, різної складності та проблематики [2; с.248].

Щоб стати успішним сьогодні й у майбутньому, сучасний школяр повинен уміти розв'язувати відкриті задачі, тобто такі, які вирішуються різними шляхами й не мають єдино правильної відповіді. Саме тому вчитель повинен працювати над роз'ясненням дитині законів мислення: учити аналізувати, порівнювати, систематизовувати й моделювати, прогнозувати, робити припущення, аргументувати, спростовувати.

Інформаційне суспільство потребує творчої особистості, здатної самостійно мислити, приймати нестандартні рішення. Б. Шоу стверджував: «Єдиний шлях до знань – це діяльність». Саме проблемне навчання спрямоване на ефективне одержання знань, а в системі ОЗОН при цьому робиться акцент на суб'єктний досвід школяра, що сприяє свідомому й умотивованому розвитку. Таким чином реалізовується творчий компонент змісту освіти, який, за І.Я.Лернером, включає наступне [3, с. 102]:

- самостійне перенесення знань і вмінь у нову ситуацію;
- визначення нової проблеми в традиційній ситуації;
- бачення структури об'єкта, визначення його функцій;
- комбінування й перетворення раніше відомих способів діяльності в процесі розв'язування нової проблеми;
- створення принципово нового методу, способу, підходу, пояснення.

За В. Оконем, завдання тоді стає проблемою, коли в його змісті є певне непрактичне чи теоретичне утруднення, до подолання якого учень готовий [5, с.73].

Серед методів самостійного здобуття знань, які дослідник охарактеризував як проблемні, ним виділено такі: класичний, проблемний, метод випадковостей, ситуативний, банк ідей, мікровикладання, дидактичні ігри [5, с. 175].

А. Гін виділяє три основні вимоги до умов навчальної дослідницької задачі [1, с. 92]:

- 1) достатність умови;
- 2) коректність питання;
- 3) наявність протиріччя.

Урок у технології проблемного навчання виглядає як ланцюжок навчальних проблем, які вчитель створює, вислуховує різні точки зору, аналізує їх за участю учнів, знаходить вдалі форми та способи фіксації отриманих результатів.

Етапи дослідження на уроці української мови можуть бути такими:

- дослідження – гіпотеза;
- дослідження – пошук;
- дослідження – порівняння;
- виділення ключових понять у виучуваному матеріалі;
- складання алгоритмів, схем, таблиць;
- дослідження - спростування або підтвердження гіпотези.

- дослідження - творче конструювання.

Предметом для створення проблемних ситуацій слугуватимуть мовні зразки: тексти-гіпотези, тексти-провокації, тексти-тести, парадокси, результати спостереження над мовним матеріалом, аналіз життєвих ситуацій, ігрові елементи. При цьому використовується інтерактивне навчання, активні методи здобуття знань.

Зразок використання ігрового елемента у тексті-гіпотезі під час вивчення теми «Не з дієприкметниками» у 7-му класі.

На початку уроку під час вивчення теми «Не з дієприкметниками» учень висунув припущення, що ця тема не складна, адже вони вже знають, про правопис не з дієсловом та прикметником. У цей час у двері постукали й принесли телеграму з країни Знань від пані Орфографії: «Не з дієприкметниками: чужий серед своїх».

Завдання: 1. Доведіть або спростуйте в ході уроку припущення семикласника. 2. Висловіть думки щодо змісту телеграми: а) які частини мови є «своїми» для дієприкметника; б) що хотіла підказати пані Орфографія?

Зразок використання ігрового елемента для дослідження-порівняння під час вивчення теми «Однорідні члени речення. Кома між однорідними членами» у 5-му класі.

Після пунктуаційного аналізу речень з однорідним членами для кращого запам'ятовування виучуваного матеріалу вчитель демонструє учням лист від казкового змія ЧИАБОТАЙ.

Завдання: послухати лист та з'ясувати, на чому наголошує казковий герой, порівнявши зміст листа із вивченим на уроці матеріалом.

Чарівний лист-підказка

Шановні учні 5 класу!

Ви вже прочитали багато казок і знаєте, що змії у них виконує роль негативного героя. Я ж хочу з вами подружитися, тому прошу запам'ятати моє ім'я: я п'ятиголовий змії ЧИАБОТАЙ. Моє завдання – допомогти вам вивчити тему «Розділові знаки в реченнях із однорідними членами». Запам'ятайте: «П'ятиголовий змії ЧИАБОТАЙ коми ковтає». А на цьому слові будьте здорові. Добре вчіться й мене не забувайте.

1 березня 2020 року. З найкращими побажаннями - ЧИАБОТАЙ.

Для самостійного опрацювання матеріалу шляхом спостереження над мовними явищами під час вивчення теми «Правопис -н- у дієприкметниках та -нн- у прикметниках дієприкметникового походження» можна запропонувати учням завдання.

1. Зіставити слова з одним і двома -н- , самостійно пояснити, від чого залежить написання подвоєних букв у словах, подібних звучанням.

Не сказане тобою слово – неказанна краса. Не зрівняна ніким дорога – незрівнянний твір. Не скінчена учнем робота – нескінченна розмова.

2. Яка роль наголосу у виборі правильного написання?

3. Визначити, де дієприкметник, а де прикметник дієприкметникового походження. Обґрунтувати відповідь.

Оптимізувати проблемний виклад можна в ході аналізу життєвих ситуацій.

Посперечалися два учні. Готуючи до уроку ОБЖ пам'ятку «Дотримання норм гігієни», один із них написав: «Мийте руки перед їжею», а інший: «Мийте руки перед їдою». Яке твердження є правильним, на вашу думку?

Довідка: їда – споживання їжі, їжа – харчі.

Створити умови для потреби в комунікації можуть тексти творчого спрямування.

Поміркуйте, що мав на увазі письменник. Чи згодні ви з ним? Якщо так, то наведіть власні приклади, докази.

... мова – це пісня душі,
Покладена на слова.

Д. Білоус

Реалізація особистісного аспекту у вивченні української мови неможлива без диференційованого підходу. Він особливо актуальний під час проблемного навчання, адже не всі діти мають однакову базу теоретичних знань. Повинен бути врахований і загальний рівень навченості.

Основою вибору допомоги мають бути дані діагностики особистості школяра, які дають можливість встановити причини труднощів у навчанні. Залежно від них йому може бути надано той чи інший вид допомоги, зокрема:

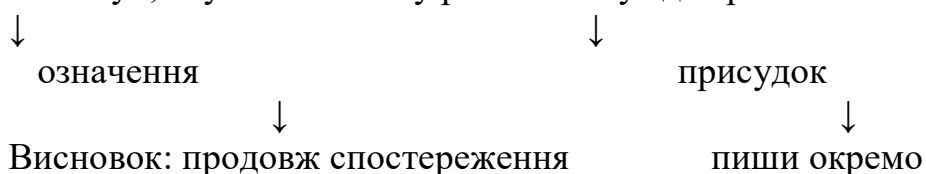
1. Доповнення до завдання у вигляді схеми із рекомендацією до його виконання.

2. Запис умови, крім словесної, у вигляді таблиці.
3. Рекомендація алгоритму виконання.
4. Пояснення ходу виконання подібного завдання.
5. Посилання на правило, на основі якого виконується завдання.
6. Попередження про найбільш типові помилки під час виконання.

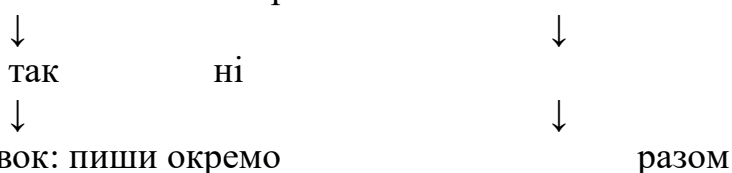
Наприклад, у 7 класі під час вивчення теми «Не з дієприкметниками» можна запропонувати учням алгоритм перевірки правильності написання, який побудований із урахуванням основної закономірності цієї орфограми: синтаксичної ролі дієприкметника та наявності залежних слів.

Не з дієприкметниками

1. З'ясуй, яку синтаксичну роль виконує дієприкметник?

2. Уживається в реченні із залежними словами?

Вивчаючи у 6-му класі «Ступені порівняння прикметників», учитель попереджає учнів про найбільш типову помилку під час утворення складеної форми вищого й найвищого ступенів: додавання слів більш (менш) і відповідно найбільш (найменш) до простої форми вищого ступеня замість початкової.

Неправильно

Більш солодший

Найменш рухливіший

Запис умови, крім словесної, у вигляді таблиці сприяє оптимізації навчального процесу, створенню ситуації успіху.

Під час вивчення у 6-му класі теми «Творення присвійних прикметників» можна запропонувати такий варіант завдання.

Користуючись поданою схемою, утворити присвійні прикметники і пояснити їх правопис.

Г ж

1) к + ин → ч

х ш

Правильно

Більш солодкий

Найменш рухливий

к ч

2) шк + ин → щ

ц

3) д + ий → ж

ч

Ольга, Одарка, муха, Мелашка, вовк, ведмідь, заєць, мачуха, свекруха, Солоха, Палажка, Хвеська, Васька, шульга.

Після розв'язання певної мовної проблеми вчитель повинен по можливості диференціювати й домашні завдання (за характером, змістом, об'ємом) для різних груп учнів.

Отже, щоб досягнути позитивного результату в житті, особистість повинна бути готовою до постійного пошуку, вибору. Унікальність технології особистісно-зорієнтованого навчання в тому, що вона сприяє самовизначенню й самореалізації здобувача знань, який стає суб'єктом навчальної діяльності. У процесі проблемного навчання здійснюється активізація діяльності учня, спрямованої на здобуття знань та використання їх для виконання нестандартних завдань. Принцип співробітництва – головна умова для досягнення цілей уроку. Орієнтація на внутрішню мотивацію – імпульс для реалізації діяльнісного аспекту здобуття знань. Таким чином реалізовується творчий компонент змісту освіти, спрямований на розвиток компетентного учня в умовах навчально-предметного середовища.

Література

1. Гін А.О. Прийоми педагогічної техніки: Вільний вибір. Відкритість. Діяльність. Зворотній зв'язок. Ідеальність: посібник для вчителів. – 2-ге вид. – доп. – Луганськ, 2007. – 100 с.
2. Кучеренко І. Теоретичні і методичні засади сучасного уроку української мови в основній школі: монографія /І. Кучеренко. – Умань: Видавець ФОП Жовтий О.О., 2014.
3. Лернер И.Я. Проблемное обучение. – М.: Знание. – 1974. – № 7.
4. Оконь В. Введение в общую дидактику. – М.: Высшая школа, 1990.
5. Оконь В. Основы проблемного обучения. – М.: Просвещение, 1968.
6. Шарко В.Д. Сучасний урок: технологічний аспект / Посібник для вчителів і студентів. – К.: СПД Богданова А.М., 2007. – 220 с.

Ніколенко М.О.,

вчитель української мови та літератури

Зачепилівська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів

Зачепилівський район, Харківська область, Україна

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ШЛЯХОМ УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Актуальність полягає в реалізації завдань формувати конкурентоздатну, компетентну особистість, інноватора, патріота. Набуття компетентності перетворює школяра з носія академічних знань на людину соціально активну, налаштовану на соціалізацію в суспільстві з метою практичного використання здобутих знань.

Мета: створити та забезпечити оптимальні умови реалізації можливостей розвитку комунікативної компетентності здобувачів освіти, використовуючи різноманітні засоби та форми інтерактивного підходу до навчання на уроках української мови та літератури.

Працюючи над проблемою підготовки комунікативно спроможного випускника школи, ставлю перед собою завдання:

- ✓ допомогти учнівській молоді у життєвому самовизначенні, самореалізації згідно з національними цінностями;
- ✓ формувати комунікативно компетентну особистість, що володіє знаннями української мови і літератури;
- ✓ сприяти творчому оволодінню учнями знаннями, навичками, уміннями;
- ✓ формувати досвід творчої діяльності школярів, емоційно-ціннісне ставлення до світу;
- ✓ формувати потреби в самопізнанні, самореалізації та самовдосконаленні;
- ✓ виховувати свідому особистість із громадянською позицією, здатну до толерантності у спілкуванні, готову до професійного самовизначення, конкретного вибору свого місця в житті.

Оволодіння передбаченою компетентністю сприяє формуванню ще однієї важливої компетентності Нової української школи - **загальнокультурної**, яка «передбачає глибоке розуміння власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення та поваги до розмаїття культурного вираження інших» [3, с. 12]. Також забезпечить формування в українських учнів другої важливої компетентності – **соціальної і громадянської**.

Як зазначає О. Пометун, компетентнісний підхід в освіті пов'язаний із особистісно орієнтованим і діяльнісним підходами до навчання, оскільки стосується особистості того, хто навчається, й може бути реалізованим і перевіреном тільки в процесі виконання суб'єктом навчального процесу певного комплексу дій. [4, с.192]

Для реалізації цих завдань, на мою думку, є доречним проведення нестандартних уроків. Під час таких занять відбувається вдале поєднання предметів, зокрема «Мистецтва», «Історії», «Англійської мови».

Види уроків, які я впроваджую у своїй роботі, допомагають відійти від стандарту, підштовхнути учня до власного, неповторного, індивідуального, особливого погляду на життя.

На уроках створюю ситуацію довіри та успіху, і за таких обставин дитина розкривається, може повірити у свої можливості, реалізуватися як творча особистість, сміливо продемонструвати свої здібності. І як результат: учень не тільки володіє знаннями, уміннями та навичками з предмета, але й уміє формулювати власну точку зору, відстоювати свою позицію, співпрацювати в групі, колективі, мати коло однодумців, бути комунікабельною, толерантною особистістю.

Застосування інтерактивних методів сприяє формуванню в дітей умінь співпрацювати, розвиває такі якості особистості: критичне мислення, толерантність, прагнення до демократичного діалогу.

Найбільш ефективним для формування комунікативної компетентності учнів є метод інтерактивного навчання.

Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної взаємодії всіх учнів. [3, с. 11].

Застосування комп'ютерної техніки робить уроки словесності яскравими, насиченими. Урок-презентація - можливість подати великий обсяг інформації та завдань за короткий період, створити ситуації для діалогів, продемонструвати асоціативний та наочний матеріали, що стимулюють до роздумів та комунікативної діяльності. На уроках доречно використовувати **сторітелінг (storytelling)** – мистецтво розповідати історії з метою навчання, керування шляхом донесення змісту повідомлення за допомогою спеціальної методики.

Урок української літератури у восьмому класі

Тема. Поезія – це завжди неповторність...

Мета: допомогти учням усвідомити ідейно – художнє багатство поезій Ліни Костенко, її неповторність; розвивати навички виразного читання віршів напам'ять, висловлення власної думки з приводу прочитаного; ознайомити учнів з епохою Ренесансу в образотворчому мистецтві, його представниками в живописі, виховувати високі моральних якості, духовне багатство, вчити бачити красу в природі, мистецтві, творах літератури.

Обладнання: портрет письменниці, збірки її творів, презентація до уроку, ілюстрації до творів Ліни Костенко, мультимедійний проектор, запис музики Вівальді.

Тип уроку: урок позакласного читання, мистецька вітальня,

Хід уроку.

I. Організаційний момент.

II. Мотивація навчальної діяльності школярів.

Упевнена, що кожен з нас хоча б раз у житті замислювався, намагаючись визначити для себе поняття щастя. Для кожного щастя — це щось своє. (гра «Асоціація»). Послухайте історію. «В одній країні правив цар-мудрець, і всі з'їжджалися до нього за порадою: як стати щасливим. Один юнак теж приїхав за такою порадою. Проте цар, замість того, щоб відкрити хлопцю рецепт щастя, сказав: «Набери в ложку соняшникової олії й обійди з цією ложкою всі палати мого замку, не проливши ані краплі». Коли юнак повернувся, цар спитав: «Чи сподобались тобі

картини в моїй галереї? Чи зацікавили тебе книги в бібліотеці? Які в тебе враження від перських килимів, грецьких ваз, дивовижних квітів і водоспадів?» Проте юнак не помітив нічого, бо стежив за своєю ложкою олії. Тоді цар наказав йому знову пройти всюди з ложкою олії і розповісти про все, що захопить його. Юнак знову обійшов замок і був вражений витворами мистецтва і дарами природи, проте він розлив олію. Так ось, щастя — це бачити всю красу навколишнього світу (природи, мистецтва, людської душі) і не забувати про свою «ложку олії».

Ми всі хочемо бути щасливими. А що таке — щастя? Які його складові? Що впливає на наше відчуття щастя? Як навчитися бути щасливим? Про це й поговоримо на уроці.

III. Повідомлення теми та мети уроку.

(На фоні музики Вівальді та демонстрації слайдів учитель читає вірш Ліни Костенко).

*Хай буде легко. Дотиком пера.
Хай буде вічно. Спомином пресвітлим.
Цей білий світ – березова кора,
По чорних днях побілена десь звідтам.
Сьогодні сніг іти вже поривавсь,
Сьогодні осінь похлинулась димом.
Хай буде гірко. Спогадом про Вас.
Хай буде світло, спогадом предивним.
Хай не розбудить смутку телефон.
Нехай печаль не зрушиться листами.
Хай буде легко. Це був тільки сон,
що ледь торкнувся пам'яті вустами.*

Ліна Костенко

Тож наш урок позакласного читання присвячений творчості Ліни Василівни Костенко. Ця письменниця вже сьогодні є видатним явищем не лише української, а й світової культури та літератури. Про Ліну Костенко говорять багато. Літературний критик В.Базилевський говорив: «Ліна Костенко з тих поетів, які здатні крізь вселюдське бачити національне, а крізь національне прозирати вселюдське.». Ліна Костенко писала:

*Я вибрала Долю собі сама.
І що зі мною не станеться –
У мене жодних претензій нема
До Долі – моєї обраниці.*

Життя поетеси – це історія нашої країни. Пориньмо в чарівний світ поезії Ліни Василівни Костенко, щоб зрозуміти, чи актуальними та своєчасними є твори письменниці, яка почала писати ще в шістдесяті роки минулого століття. Чого вони можуть навчити нас - покоління XXI століття? Що ж таке поезія? Що таке крилатість?

*Я в людей не прошитиму сили,
Я нічого в житті не просила.
Як не просять гранітні схили,*

Щоб у спеку дощі їх зросили
Я в людей попрошу тільки віри
В кожне слово, почуте від мене,
В кожний подих очей моїх сірих,
В кожну ласку рук не студених.

Тож ласкаво просимо на свято Поезії!

IV. Основна частина уроку.

1. Учні читають вірші напам'ять.
2. Обмін враженнями.
3. Словникова робота за питаннями учнів.

(Звучать поезії «Шипшина важко віддає плоди...», «Цей ліс живий.», «Послухаю цей дощ.», «Баба Віхола.», «Красива осінь вишиває клени.», «Ми – атомні заложники прогресу.», «Страшні слова, коли вони мовчать.», «Яка різниця, хто куди пішов...», «Моя мова.», «Тут обелісків ціла рота.», «Життя іде і все без коректур.», «Двори стоять у хуртовині айстр.»)

4. Віртуальна екскурсія. (при декламуванні вірша «Вже почалось, мабуть, майбутнє...» розглянути картини епохи Відродження Леонардо да Вінчі та Рафаеля)

5. Звучить пісня на слова Ліни Костенко «Поїзд у Варшаву» у виконанні Наталки Криничанки. https://www.youtube.com/watch?v=qGBglS_A0sY Запитання до учнів: «Чи можна цю поезію назвати патріотичною?». Доведіть свою думку.

6. Звучить «Пісенька з варіаціями» у виконанні В. Козловського https://www.youtube.com/watch?v=QpQPw_yT2kw.

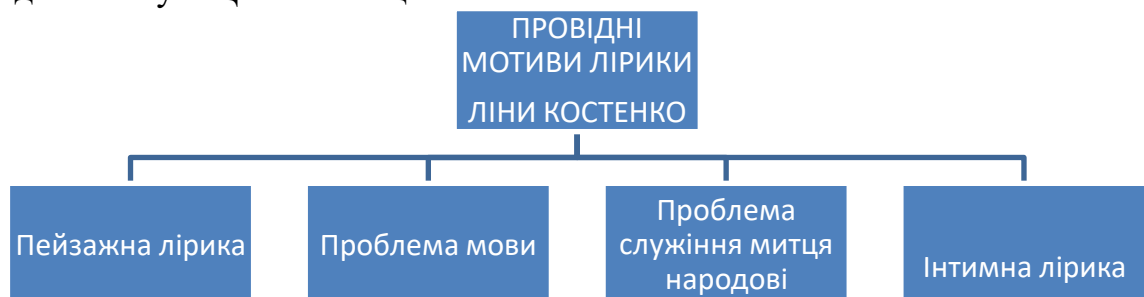
7. Евристична бесіда з учнями.

- Як ви розумієте вислів «Нехай тендітні пальці етики торкнуться вам серце і вуста.»?

- Що, на думку поетеси, «ніколи не мине»?

8. Виразне читання англійською мовою поезії «TheWings». Завдання: упізнати твір.(«Крила»)

IV. Закріплення вивченого. Чи актуальна поезія Ліни Костенко сьогодні? Чому? Що ж таке щастя?

Метод «Мозковий штурм». (Учні називають крилаті вислови, афоризми з поезій Ліни Костенко.)

Метод «Мікрофон».(Що таке поезія?).

Склади речення. (На стіні в довільному порядку букви. Завдання для учнів – знайти визначення поетеси).

*Поезія – це завжди неповторність,
Якийсь безсмертний дотик до душі.*

Ліна Костенко

V. Підсумок уроку. Оцінювання роботи учнів. (Учитель читає напам'ять вірш «Вечірнє сонце, дякую за день».)

*Вечірнє сонце, дякую за день!
Вечірнє сонце, дякую за втому.
За тих лісів просвітлений Едем
І за волошку в житті золотому.
За твій світанок, і за твій зеніт,
і за мої обпечені зеніти.
За те, що завтра хоче зеленіть,
За те, що вчора встигло оддзвеніти.
За небо в небі, за дитячий сміх.
За те, що можу, і за те, що мушу.
Вечірнє сонце, дякую за всіх,
Котрі нічим не осквернили душу.
За те, що завтра жде своїх натхнень.
Що десь у світі кров ще не пролита.
Вечірнє сонце, дякую за день,
за цю потребу слова, як молитви.*

VI. Домашнє завдання.

Написати твір-мініатюру на тему «Чим мені запам'яталася поезія Ліни Костенко?»

Висновки. Таким чином, вдала інтеграція сучасних педагогічних технологій: інтерактивного, особистісно зорієнтованого, проектного навчання на основі постійного розвитку критичного мислення учнів дає змогу розвивати і формувати на уроках української мови та літератури випускника школи із належним рівнем комунікативної компетенції, здатного до саморозвитку та самореалізації у сучасному суспільстві. конкурентоспроможну особистість, здатну керувати своєю діяльністю, бо саме від наших дітей залежить майбутнє України.

Література

1. Закон України «Про освіту»
2. Костенко Л.В. Вибране. К.: Дніпро, 1989
3. Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої школи. – Київ: МОНУ, 2016. – 11 с.

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

4. Пометун О.І., Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Науково-методичний посібник. / За ред. О.І. Пометун. – К.: Видавництво А. С. К., 2004. – 192 с.

Прологаєва Н.П.,
вчитель російської мови та інтегрованого курсу «Література»
*Зарожненський навчально-виховний комплекс,
Чугуївський район, Харківська область, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ МЕДІАОСВІТИ НА УРОКАХ РОСІЙСЬКОЇ МОВИ ТА ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «ЛІТЕРАТУРА»

І.ВСТУПЛЕНИЕ

Необходимость формирования медиаграмотности ученика в Новой украинской школе

Школьный возраст каждого человека – это начало осознанного восприятия окружающего мира, когда закладываются критерии добра и зла, любви к родной стране, чувства толерантности и уважения к другим, способности сопереживать и проявлять терпимость к разным позициям, мыслям, чувствам. Этот возраст – один из основных этапов, на котором происходит осознание своего гражданского долга на основе национальных и общечеловеческих ценностей, утверждение качеств гражданина – патриота для и приумножения культурного и творческого потенциала нашего народа.

Какие же личностные ценности преобладают у подрастающего поколения сегодня? Какое информационное пространство вокруг наших учеников? Как подготовить новое поколение к жизни в современных условиях?

В Концепции Новой украинской школы, в типовых образовательных программах мы отмечаем ориентацию на формирование медиа грамотности ученика. Это обусловлено стремительным развитием информационно – коммуникационных технологий и системы масс-медиа. Действительно, наши дети практически живут в цифровом пространстве, которое, увы, нельзя охарактеризовать как безукоризненное. На первое место среди источников информации об окружающем мире выходят глобальные компьютерные сети, телевидение, радио, пресса, то есть все то, что принято называть средствами массовой информации и коммуникации. В силу возрастных особенностей и недостаточного жизненного опыта ребенок оказывается неприспособленным к приему и осмыслению огромного потока информации, но его привлекают яркие, неожиданные образы, современные сюжеты, модели поведения. Любой медийный продукт - это своего рода реклама определенного образа жизни, тех или иных ценностей. Специально или произвольно медиа создают в глазах аудитории представление о «красивой» жизни; формируют потребительские вкусы и дают представление об общей идеологической позиции. К сожалению, современные масс – медиа «заманивают» юных украинцев в небезопасную среду. Время, которое дети проводят перед экраном телевизора или монитором компьютера, по продолжительности приближается, а иногда и превосходит время пребывания в школе. При этом для школьника не составляет сложности

выбрать ту или иную телепередачу или сайт, часто не осознавая последствий, которые может нанести искаженная, противоречивая информация его неокрепшей психике. Дети воспринимают масс-медиа как форму отдыха и развлечения.

II. АКТУАЛЬНОСТЬ ОПЫТА

Поэтому задача учителя – грамотно применить эти средства для обучения и воспитания. Необходимо на учебных занятиях научить детей осмысливать и анализировать полученную информацию, развивать и воспитывать культуру понимания медиа текстов, формировать критическое отношение ко всей медиа продукции, которую они слышат и видят каждый день. Для достижения целей и задач, диктуемых временем, следует использовать информационно-коммуникационные технологии в образовательном процессе, способствующие всестороннему развитию личности школьника и формированию его медиа грамотности. Нашим учащимся уже недостаточно книг и простого общения. Им необходимы современные гаджеты, Интернет и мобильный учитель, владеющий современными технологиями. Так почему бы этим не воспользоваться и не сделать гаджеты средством повышения уровня образования?

III. ПРЕИМУЩЕСТВА ОБЪЕДИНЕНИЯ ТРАДИЦИОННОЙ МЕТОДИКИ С МЕДИАОБРАЗОВАНИЕМ

Стремительные изменения – одна из основных характеристик современного общества. Внедрение в систему работы учителя элементов медиаобразования, я считаю, дает большие преимущества:

- Способствует формированию учебной мотивации участников процесса, навыков общения.
- Обеспечивает оперативную обратную связь, больше возможностей для оказания помощи каждому ученику.
- Позволяет достичь высокой активности всех участников, дает возможность каждому из них использовать свои знания.
- Создает условия для анализа личного опыта каждого ученика.
- Способствует успешному формированию у детей позитивных качеств:
 - способность быстро адаптироваться в нестандартных условиях;
 - готовность брать на себя ответственность;
 - способность устанавливать межличностные контакты, обмениваться информацией, правильно распределять и организовывать работу;
 - умение предупреждать конфликтные ситуации, разногласия, избегать повторения ошибок;
 - способность четко высказывать свои суждения и убедительно излагать

III. ОПИСАНИЕ ОПЫТА РАБОТЫ

Принимая участие в областном конкурсе «Учитель года – 2014», я познакомилась с Челомбитко Татьяной Леонидовной, учителем зарубежной литературы Харьковской гимназии №14, которая использовала элементы

медиа образования на своих уроках. Дойдя до финала, я не только презентовала свою работу, но и приобрела неоценимый опыт по формированию ключевого навыка XXI столетия – медиа грамотности.

Самостоятельно изучая работы Т.Бакка, С.Бойко, В.Иванова, О.Волошенюк, Г.Дегтяревой, Т.Челомбитько – гуру медиа образования – пришла к выводу: сейчас уже нельзя работать по-старому, надо искать новые педагогические технологии, чтобы дети совсем не утратили интерес к моему предмету, чтобы помочь им адаптироваться в современном информационном пространстве.

Всегда говорю своим ученикам, что уроки литературы – это «уроки жизни». А согласиться с моим утверждением может только компетентный читатель, телезритель, который понимает, что подача материала в популярных медиа не всегда точная и исчерпывающая.

Уроки литературы всегда влияют на эмоциональную сферу ученика. Поэтому часто практикую фрагментарный показ литературных экранизаций и предлагаю обсудить увиденное. (Например, при изучении сказки Дж. Р. Киплинга «Маугли» - 5 класс; повести Н.В.Гоголя «Тарас Бульба» - 7 класс; комедии Н.В.Гоголя «Ревизор» - 8 класс) Хотелось бы обратить внимание на то, что просмотр и обсуждение экранизированной версии любого художественного произведения возможны только после прочтения самого произведения, а не вместо него.

При этом ребята учатся сравнивать литературное произведение с экранизацией, учитывая возможности каждого вида искусства; формируется аналитический подход от прочитанного к увиденному. После обсуждения выполняются практические задания. **(Приложение1).**

Скучное изучение биографии мы превращаем в увлекательное составление киножурнала (заочной экскурсии по родным местам писателя). Создание афиш, фотоколлажей позволяет моим ученикам не только проявлять творческие способности (художника, фотографа), но и находить важные, значимые детали при прочтении произведения. **(Приложение 2).** Глубоко уверена, что такой подход к анализу художественного произведения и медиа текста позволит учащимся в дальнейшем научиться критически относиться к любым текстам медиа (газетным статьям, телепередачам, видеоклипам и т.п.), формировать свое мнение и отношение к явлениям действительности, понимать скрытый смысл того или иного сообщения, противостоять манипулированию их сознания со стороны средств массовой информации.

Уроки русского языка также дают большие возможности для интеграции с медиа образованием. Именно на этих уроках мы непосредственно работаем со словом, предложением, текстом; учим детей составлять планы, конспекты, анонсы, аннотации и рецензии информационных сообщений; аргументировать свои высказывания; воспитываем у учащихся бережное и уважительное отношение к слову. Дети с удовольствием участвуют в подборке, обработке материала, создании электронных презентаций и публикаций. Мы работаем с текстовыми и графическими редакторами, в

программе Power Point, проходим тесты и выполняем интерактивные задания в режиме online.

На уроках русского языка в 5-7 классах в качестве альтернативы словарному диктанту я использую коллективную работу по отработке орфографической зоркости. А чтобы привычный вид работы не стал рутинной, провожу игру «Шкатулка словарных слов» с использованием интерактивной презентации, созданной в программе «Microsoft Office PowerPoint». Это своего рода тренажер, работающий с помощью гиперссылок. В случае правильного выбора написанная программа отправляет учащихся к слайду, содержащему одобрительную оценку. Если же ребята не помнят правописание, на слайде появится рекомендация подумать еще. В этом случае целесообразно озвучить правило еще раз. Интерактивный характер тренажера помогает получить от учащегося эмоциональный отклик. Ребенок видит свои промахи и успехи, учится адекватно оценивать свои знания.

Очень любима учениками такая форма работы, как «Лингвистическая визитка». Это своего рода «визитная карточка» изучаемой части речи, например, причастия (7 класс), с «именем, отчеством, фамилией, «местом работы, «занимаемой должностью», «домашним адресом». **(Приложение 3).** Исходя из «визитки» придумываем лингвистическую сказку, предварительно рассмотрев ее особенности **(Приложение 4)** и составив алгоритм создания **(Приложения 5,6).**

Часто практикую проведение уроков русского языка с использованием элементов ноосферного и медиаобразования. **(Приложение 7,8)**

Акция «Поймай ошибку» позволила моим ученикам создать «банк ошибок», «пойманных» в Интернете, в СМИ, в объявлениях (ребята делали скриншоты интернет-страницы, фотографии газетной или журнальной статьи, объявления). Эта акция принесла неплохие результаты: мы стали ВИДЕТЬ ошибки, а значит стали грамотнее, что немаловажно в наше время. На своих уроках использую дидактические задания, формирующие медиа образовательные умения и навыки:

6 класс, тема «Обращение». - Названия песен, кинофильмов, книг, статей в газетах и журналах, передач по радио и телевидению включают в себя обращения. Найдите и выпишите подобные названия из источников информации, выделите.

8 класс, тема «Односоставные предложения». – Подберите из сборника пословиц (или словаря афоризмов) пословицы (или афоризмы), выраженные неопределенно-личными и определенно-личными предложениями (в два столбика).

6 класс, развитие речи. - При подготовке к устному сочинению «Мой любимый вид спорта» ребята получают различные задания: - составить обзор радио или телепередач под рубрикой «Спортивные новости»;

- записать фрагмент телепередачи, фильма или реальной игры, который отображает какой-либо момент того вида спорта, который вы знаете и любите. Опишите его. (Фрагмент демонстрируется и комментируется на уроке).

- принести на урок фотографии, иллюстрации, газетные и журнальные вырезки, отображающие фрагменты на тему «Мой любимый вид спорта». В старших классах необходимо обучать умению трансформировать информацию, видоизменять её объём, форму, знаковую систему, носитель, исходя из цели коммуникативного взаимодействия и особенностей аудитории, для которой она предназначена.

Для того чтобы учащиеся обрели это умение, необходим целый цикл практических упражнений и творческих заданий, например, таких, как:

1. Изложение предложенной информации в форме:
а) послания в будущее. При изучении сказки-притчи А. Экзюпери «Маленький принц» учащиеся пишут «Послание потомкам» от имени Маленького принца.

б) послания в прошлое. Готовясь к сочинению «Книга в моей жизни», восьмиклассники пишут Робинзону Крузо, высказывают своё личное отношение к проблемам, поднимаемым в романе. **(Приложение 9)**

2. Пресс-конференция с автором (5 класс. Тема «Диалог») Предварительно ученики получают домашнее задание познакомиться с биографией писателя и подготовить вопросы на пресс-конференцию, выступив в роли журналистов. В роли автора выступает подготовленный ученик, увлечённый творчеством писателя. Пресс-конференцию предлагаю стенографировать в виде диалога.

3. Учебный клип - "склеивание" нескольких "кадров" в наглядный лингвистический сюжет, авторская защита которого проходит на уроке. Кадрами клипа могут быть все перечисленные ранее средства обучения и написанные в ходе изучения темы.

Старшеклассники с удовольствием используют возможность заявить о себе. Поэтому задание написать сочинение в разных форматах неизбежно вызывает интерес. Так появились сочинения в электронной версии, иллюстрированная поэзия, аудиофайлы, на которых ребята сами читали стихи и сами же снимали видеоролики.

Кроме того, работа в качестве журналиста (при написании статьи) или критика, рецензента (при написании аннотации, рецензии) превращает скучное и не очень любимое задание в интересную форму работы.

IV. ИТОГИ

Современный этап развития Украины требует формирования личности, в которой гармонично объединяются способность критического мышления, базовые знания, желания их совершенствовать, оперативные умения и навыки, дающие возможность осуществить личную социализацию, гражданскую позицию, гуманистическое мировосприятие.

Убеждена, что каждый настоящий учитель должен формировать собственную педагогическую систему, которая поможет создать лучшие условия для получения знаний и применения их в жизненных ситуациях.

Что же дает использование элементов медиаобразования на уроках русского языка и литературы моим ученикам?

Во-первых, на уроке возникает атмосфера успеха: дети учатся критически мыслить, развиваются их творческие способности.

Во-вторых, это делает урок современным, интересным и насыщенным.

В-третьих, и это главное, использование элементов медиа образования позволяют мне, как учителю:

- защитить детей от потенциально вредных эффектов медиа;
- сформировать у учащихся навыки коллективной деятельности и диалогового общения, активной жизненной позиции;
- воспитать такого потребителя медиа, который эффективно удовлетворял бы свои потребности, используя средства массовой коммуникации.

Очень надеюсь, что мои ученики, овладевая навыками медиаграмотности, смогут:

- получать новую информацию об окружающем мире;
- создавать информацию;
- критически мыслить;
- использовать медиа для самовыражения и творчества, соблюдая основы безопасности и ответственности.

Приложение 1

Образец заданий после просмотра фрагмента мультфильма «Маугли» (серия «Последняя охота Акелы» по сказке Дж. Р. Киплинга «Маугли»)

1. Нарисовать свои впечатления от фильма или произведения.
2. Ответить на вопросы:
 - а) что добавил мультфильм к вашему восприятию книги?
 - б) какие характеры зверей, на ваш взгляд, наиболее ярко представлены в мультфильме?
 - в) что такое анкас? (Острое орудие погонщиков слонов)
 - г) становится ли в мультфильме, в отличие от рассказа Киплинга, основным предметом пользования?
 - д) какое горе в рассказе Киплинга принес анкас? (Погибли люди, убивая друг друга из-за желания обладать драгоценным предметом)
 - е) как вы думаете, почему авторы не включили этот эпизод в мультфильм?
 - ё) а как поступили бы вы, будучи авторами?
3. Написать сочинение-миниатюру «Мир джунглей в мультфильме и книге. Мои впечатления»

Приложение 2

Урок литературы в 11 классе

Тема: А.П.Чехов – драматург. Новаторство драматургии. Пьеса «Вишневый сад»: история создания и проблема жанра.

Цели урока:

- определить, в чем заключалось новаторство Чехова как драматурга;
- раскрыть основные черты его пьес;
- познакомить с историей создания пьесы «Вишневый сад»;
- рассмотреть проблему определения жанра пьесы;
- развивать навыки работы с литературоведческими терминами, умение аргументировано отстаивать свою позицию;
- воспитывать интерес к творчеству Чехова.

Оборудование: текст пьесы «Вишневый сад», мультимедийная презентация, раздаточный материал («Кладовая подсказок»), листы оценивания.

Тип урока: урок восприятия, формирования знаний; систематизация изученного

Ход урока:

1. Организационный момент:

(Слайд 1) Мы встретились сегодня первый раз.

И от меня вы можете не прятать
Сиянье ваших умных глаз.
Пусть будут поиски, сомнения,
И, как ни краток встречи срок,
Быть может, мы сойдемся в мненьях
И вместе проведем урок.

- Добрый день! Меня зовут Надежда Павловна! Я у вас проведу урок литературы.

2. Актуализация опорных знаний:

Бывают эпохи, времена, годы, когда та или иная часть классического наследия начинает жить особенной живой жизнью среди людей новых поколений. Имена великих писателей прошлого, как ометы: существуют они всегда, но временами приближаются к нам и вспыхивают на нашем небосклоне особенно ярко.

(Слайд 2) Творчество Антона Павловича Чехова, с которым мы продолжаем знакомство, в наше время окружено необычайным вниманием. Ведь для большинства современников Чехов – это не просто классик, а действительно, любимый писатель, которого они знают, и чье слово стало частью умственного и духовного опыта. А посему, перефразируя цитату романа Булгакова «Мастер и Маргарита», хочу обратиться к ценителям и почитателям Чехова, надеюсь, что это вы и есть: «Вперед, читатель, кто вам сказал, что вы не знаете творчества Чехова, докажите, что это не так».

(Слайд 3) У вас на партах и на экране вопросы небольшого теста по биографическим и творческим сведениям А.П.Чехова и буквально 3-4 минуты на выполнение.

Тест

(А.П.Чехов. Биографические и творческие сведения)

1. Какие обязанности выполнял А.П.Чехов в детстве в церкви, куда заставлял ходить его отец?

2. На каком факультете учился Чехов в Московском университете?

3. Как называется первый рукописный журнал А.П.Чехова?
 4. Назовите, какие вы знаете псевдонимы А.П.Чехова?
 5. Назовите увлечения А.П.Чехова, кроме литературы, интерес к которому не угас на протяжении всей жизни.
 6. Каков итог путешествия А.П.Чехова на остров Сахалин?
- Отвечать можно на этих же листочках, нумеруя ответы.

(3-4 минуты на выполнение теста)

(Слайд 4) На экране ответы на тестовые вопросы.

Ответы на вопросы теста:

1. Пел в церковном хоре.
 2. Медицинский факультет Московского университета.
 3. «Зритель»
 4. Антоша Чехонте, Балдастов, Брат моего брата, Человек без селезенки.
 5. Театр.
 6. Книга очерков «Остров Сахалин».
- Сделайте самопроверку.
- Свой максимум, пока, 6 баллов или немножко меньше, вы уже положили в «копилку оценивания». Возьмите «Лист оценивания знаний и умений», напишите фамилию, имя и поставьте то количество баллов, которое вы получили за тест.

3. Мотивация учебной деятельности:

(Слайд 5). В стихотворении поэта Андрея вознесенского «Из Мексики» говорится о непостижимом чеховском «Вишневом саде»:

Сад этот заполнил все столицы,
Его не вырубить и не постичь...

Действительно, последняя пьеса Чехова стала самым знаменитым произведением мировой драматургии XX века, её ставили и продолжают ставить все драматические театры мира. Казалось, что более, чем за 100 лет многое должно было устареть и стать непонятным, однако «Вишневый сад» продолжает притягивать зрителей, читателей неведомым магнитом.

4. Объявление темы и цели урока.

(Слайд 5, затем сразу 6) Давайте попытаемся разгадать секрет успеха смысл названия пьесы Чехова; узнать историю создания произведения, раскрыть проблематику жанра.

- Запишите в рабочую тетрадь число, тему урока.

5. Восприятие нового материала:

1) Составление ассоциативного ряда

- Вы прочли пьесу?

(Слайд 7) А сейчас я попрошу вас абстрагироваться от её названия. Скажите, какие ассоциации возникают в вашем воображении, когда вы слышите словосочетание «вишневый сад»? Запишите ассоциативный ряд в рабочую тетрадь. Что у вас получилось?

(3-4 человека зачитывают ассоциации. Наиболее удачные оцениваются добавочным баллом в «Лист оценивания...»)

(Слайд 8) А теперь обратимся к словам автора:

«Погода чудесная. Все поет, цветет, блещет красотой. Цветут все эти деревья бело, отчего поразительно похожи на невест во время венчания»

(А.П.Чехов)

- Ваши ассоциации близки к чеховским?

2) Анализ новаторства драматурга

(Слайд 9) А так ли все бело и нежно в самой пьесе. Попробуйте предельно кратко передать сюжет пьесы. Кстати, вспомните определение сюжета. (Ряд связанных между собой событий, положенных в основу художественного произведения)

(1 ученик передаёт сюжет пьесы. При удачном изложении получает 1 балл в «Лист оценивания...»: потеря вишневого сада, его продажа – катастрофа для всех героев пьесы. Почти все теряют кров, словно перелетные птицы).

- Все ли было понятно в пьесе?

- Да, если не учитывать новизны драматургического языка Чехова, многое в его пьесах, в том числе и в «Вишневом саду», будет казаться странным, непонятным, затянутым. В общем, так и воспринимали драмы писателя первые зрители. Отчего же такое непонимание? Сам драматург говорил о том, что поставил перед собой особую драматургическую задачу, которая требовала новых форм. Эта задача – максимальное жизнелюбие.

- Объясните эту задачу с помощью «Кладовой подсказок», которые есть у вас на партах.

(1 ученик зачитывает «Кладовую подсказок» №1)

«В пьесах нужно изображать жизнь, какая она есть, и людей таких, какие они есть; а в жизни не каждую минуту стреляются, ... объясняются в любви. И не каждую минуту говорят умные вещи. Они больше едят, пьют, волочатся, говорят глупости. И вот надо, чтобы это было видно на сцене.

Пусть на сцене все будет так же сложно и так же вместе с тем просто, как и в жизни. Люди обедают, только обедают, а в это время слагается их счастье и разбиваются их жизни». (А.П.Чехов)

- Вы увидели выполнение такой задачи в пьесе? Аргументируйте свой ответ.

(За яркие ответы ученики получают дополнительный балл в «Лист оценивания»)

- Кем же выступает Чехов? (Поможет тема урока)

(Слайд 10) Новатором!

- Я попрошу вас объединиться в группы по рядам, предложу найти «Кладовую подсказок №2», которая поможет вспомнить особенности традиционной дочеховской драмы. (Слайд 11)

Особенности традиционной дочеховской драмы

1. Острое столкновение страстей, интересов героев.
2. Во главе – внешнее действие.
3. Присутствие главного героя и связанное с ним сквозное действие.

4. Герой выявляет себя в поступках и действиях, направленных на достижение определенной цели.

5. Четкая авторская позиция.

- Вам же предстоит отметить в рабочей тетради новаторские особенности драм Чехова

(Ребята работают в течение 4-5 минут. Затем, аргументируя каждую особенность драм Чехова, перечисляют их. Перед 6, 7 задать вопрос:

- Не добавили ли вы свои, замеченные вами особенности? (Яркие ответы заслуживают на оценку!)

(Слайд 12, надписи появляются по очереди):

Новаторские особенности драм А.П.Чехова

1. Нет острых конфликтов, столкновений, борьбы.

2. Напряженное богатое внутреннее действие, (то, что В.И.Немирович-Данченко обозначил «подводным течением», т.е. дистанция между тем, что сказано в тексте и тем, что показано на сцене).

3. Многогеройность. В пьесах отсутствует главный герой, но пьесы при этом не рассыпаются, не теряют целостности. (Полифоничность произведения).

4. Герои раскрываются не в борьбе, а в монологах-самохарактеристиках.

5. Размытость авторской позиции.

6. Большая роль психологического подтекста. (Психологический подтекст – не выраженный явным образом смысл текста, который читатель восстанавливает на основании психологической, эмоциональной направленности между героями).

7. «Атмосфера глухоты» (Персонажи в драмах Чехова лишены взаимопонимания. В диалогах они слушают, но не слышат друг друга, т.к. слишком поглощены собой)

3) Сообщение учителя об истории создания пьесы «Вишневый сад»

- Чехов создал около 20 пьес, последней из которых стала «Вишневый сад». Произведение было задумано в 1901 году. (Слайд 13) В нем отразились многие жизненные впечатления, связанные с воспоминаниями о продаже отчего дома в Таганроге, (слайд 14) об имении Линтварёвых, близ Сум Харьковской области, где отдыхал в 1888-89гг.

Именно здесь, в большом вишневом саду помещиков Линтварёвых, встретив две весны своей жизни, Чехов видел множество запущенных и умирающих дворянских усадеб. Здесь Антон Павлович понял, что дворянство повсеместно разоряется, безумно проживает средства и вытесняется все более крепнущим «третьим сословием». Из этого наблюдения и родился замысел пьесы.

(Слайд15) Правда, долгое время произведение существовало без названия. Станиславский, следя за процессом работы Чехова над его последней пьесой вспоминал: «Послушайте, я же нашел чудесное название пьесы. Чудесное,»- объявил он, смотря на меня в упор. «Какое?» - заволновался я. «Вишнёвый сад», - и он залился радостным смехом. После

этого свидания прошло несколько дней или недель. Как-то во время спектакля он зашел ко мне в уборную и с торжественной улыбкой присел к моему столу. «Не вишневый, а вишнёвый сад», объявил он и закатился смехом. В первую минуту я даже не понял, о чем идет речь, но Антон Павлович продолжал смаковать название пьесы, напирая на нежный звук Ё в слове вишнёвый, точно стараясь с её помощью областить прежнюю красивую, но теперь ненужную жизнь, которую он со слезами разрушал в своей пьесе»

- Как, по-вашему, почему именно «вишнёвый», а не «вишневый2, как это тогда было принято и как вообще характерно для русских прилагательных этого типа: грушевый, Яблоневый, сливовый?

(«вишневый – деловой, коммерческий, приносящий доход; «вишнёвый» - поэтический, он не приносит дохода, но хранит в себе и своей цветущей белизне поэзию былой барской жизни»)

- Значит, «Вишневый сад» - символ?

- Символ чего?

(На доске изображено дерево, на котором написано «Вишневый сад», добавляем «деревья»-символы от основного. Символ высочайших ценностей человека- ценности красоты, человечности, детства, родины, национальной культуры.)

- Осенью 1903 года пьеса была завершена. А 17 января 1904 г. На сцене Московского Художественного театра состоялась премьера. Станиславский писал Чехову: «Пьеса очень трудна. Её прелесть в неуловимом, глубоко скрытом аромате. Чтобы почувствовать его, надо как бы вскрыть почку цветка, заставить распуститься его лепестки. Но это должно произойти само собой, без насилия».

- Почему пьеса трудна?

4) Определение жанра пьесы «Вишневый сад»

- Вы отметили, что мы называем «Вишневый сад» пьесой, произведением, но не указываем... (жанр!). Совершенно верно.

- Какие вам известны жанры драмы как рода литературы?

(Слайд 16) Дайте краткие определения каждому из этих жанров.

- Задание учащимся: Напишите небольшое сочинение-рассуждение на тему «Вишневый сад – это...», где аргументируете, к какому жанровому определению пьесы Чехова склоняетесь лично вы.

(Слайд 17. Работа приблизительно на 4-5 минут. Зачитываем сочинения с различными мнениями. Яркие получают добавочные 2 балла за творческую работу)

- Как определяет жанр пьесы сам Чехов?

(Обратитесь к «Кладовой подсказок №3»)

«Следующая пьеса, которую я напишу, будет непременно смешная, очень смешная, по крайней мере по замыслу».

(Из письма А.П.Чехова к О.Л.Книппер от 7 марта 1901г.)

«Вся пьеса веселая, легкомысленная». (А.П.Чехов)

- Значит, по утверждению Чехова, - это комедия. Как вы думаете, почему?

(Комедия представляет многие жизненные события в смехотворном виде, использует множество комических приемов)

- Приведите примеры использования комических приемов в тексте.

(«Лист оценивания»)

У Чехова большинство персонажей говорят смешно

и нелепо; попадают в комические ситуации;
драматург изображает комедийно-фарсовые сцены
(вспомните удар палкой Вари Лопахина).

- Да и свою супругу, Ольгу Леонардовну, игравшую Раневскую, Чехов уверял: «Ты будешь играть глупенькую».

- Но с таким определением жанра никак не хотел соглашаться К.С.Станиславский: «Это не комедия, это трагедия... Я плакал, как женщина...».

- Может, «трагикомедия»? Но для этого не хватает ни трагикомических героев, ни трагикомических положений. В этом случае должны быть сильные характеры, но какие сильные характеры у безвольных, разуверившихся героев?

- Видите, и вы тоже разошлись во мнениях. Но безвыходных ситуаций не бывает. Вывод нам помогут сделать литературоведы, большинство которых склонились к мысли, что пьеса Чехова – это «лирическая драма».

- Постарайтесь дать самостоятельное определение этому жанру.

(За правильные ответы – балл в «Лист оценивания»)

- Давайте обратимся к определению литературоведов

(Слайд 19) «Лирическая драма» - произведение, в котором сюжет раскрывает не борьбу персонажей между собой, не борьбу человека с внешними обстоятельствами, а борьбу чувств; и строится оно на развитии и смене настроений, разворачивается не в логической последовательности, а по ассоциативным связям».

Применение знаний, умений, навыков:

(Слайд 20) Ребята, обратили ли вы внимание, сколь нова, интересна и необычна по жанру пьеса Чехова, с которой мы начали знакомство. Надеюсь, что у вас появилось желание познакомиться с ней поближе.

- Как, на ваш взгляд, почему эта пьеса живет? Отчего продолжают ставить «Вишневый сад» знаменитые режиссеры многих европейских стран. В чем её актуальность?

(Баллы заносятся в «Лист оценивания»)

(Слайд 21) Первый режиссер Харьковского драматического театра имени А.С.Пушкина Николай Васильевич Петров ставил «Вишневый сад». Второй режиссер – Александр Сергеевич Барсегян – создал спектакль «Чехов смеётся» - по одноактным комедиям Чехова. Сейчас постановок по Чехову в театре нет.

- Вам предоставляется возможность оформить **афишу** спектакля «Вишневый сад», который, смеем надеяться, получит жизнь на подмостках Харьковского драматического театра, где будут учтены сведения, полученные на уроке. У каждой группы есть все необходимое.

(Выполнение творческих работ – 5 минут. Их презентация)

7. Рефлексия. Подведение итогов:

(Слайд 22) Замечательный писатель, удивительный драматург Антон Павлович Чехов. Сколь нового он внес в развитие литературы. Подводя итоги урока, предлагаю поработать в парах и высказать свое мнение в виде СЕНКАНТА.

(Слайд 23) Для тех, кто подзабыл, на экране

Схема сенканта

1. Слово (тема)
2. 2 слова (прилагательные)
3. 3 слова (действие)
4. Фраза из 4 слов.
5. Слово (синоним темы)

(Презентация сенкантов)

8. Домашнее задание: (Слайд 24)

Общее задание: дочитать пьесу «Вишневый сад».

Задания по группам:

1 группа – сформировать персонажей пьесы по возрасту;

2 группа – сформировать персонажей пьесы по социальному происхождению.

Задание по желанию: сформировать персонажей пьесы по своему признаку.

(Слайд 25) Я благодарна вам за урок. Очень надеюсь, что вы получили определенный запас знаний, который реализуете на последующих уроках литературы, а цели урока нами достигнуты.

В «Листах самоконтроля» выставьте себе оценку из суммы баллов, полученных за урок, а я с удовольствием перенесу вам её в дневник.

Приложение 3

«Лингвистическая визитка»

Имя, фамилия, отчество – Причастие = Глагол + Прилагательное

Место работы – предложение

Занимаемая должность – определение, сказуемое

Домашний адрес - Лингвистическая Вселенная, Морфологическая галактика, Действенно-признаковая орбита и т.п.

Приложение 4

Особенности лингвистической сказки

- Лингвистическая сказка объясняет вам законы языка.

- Ей присущи сказочные элементы, волшебные превращения, герои, определенные устойчивые выражения.

- Данная сказка родилась гораздо позже, чем фольклорная. Конечно, она очень много взяла от фольклорной сказки.

- Композицію лінгвістическої сказки складають: присказка, зачин, сказочне дійство і концовка.
- В лінгвістическій сказці в концовці говориться про лінгвістическі поняття. Діється висновок з того, про що в сказці розповідався.

Приложение 5

Алгоритм создания лінгвістическої сказки

- Визначи, для кого сказка і в якій ситуації буде розказана.
- Вибери лінгвістический матеріал, відомості про лінгвістическому понятті, додатковий матеріал.
- Подумай, які герої будуть діяти.
- Продумай композицію і сюжет.
- Склади план.
- Запиши сказку. Якщо необхідно, зроби ілюстрацію.
- Перевір, чи немає логічних або фактичних помилок.
- Виредактуй текст, не забуваючи про те, що це сказка.
- Підготуйся до усного виступу, продумай, які жести (рухові дії) будуть доречні, як буде звучати голос.
- Прорепетируй виступ.

Приложение 6

Буклет - лінгвістическа сказка «Як подружитися з причастієм»

Лінгвістическа сказка	«Як подружитися	з причастієм»
 Іла-була на світі Частина речі, але не знала про себе нічогошеньки. І ось вирушила вона в подорож. Іде по дорозі і бачить дім, а на ньому табличка – «Глагол». Решила зайти в гості, познайомитися з господарями. Дуже сподобалося їй гостити у мудрого старика Глагола. Залишилася вона там на цілий місяць. Глагол їй загадки загадував, а такі мудрені, що не завжди було легко відгадати. На прощання Глагол подарив їй подарунок (свої ознаки: вид, час і повертальність), а ще дав пораду: знайти Ім'я прикметне, щоб подружитися з іншими жителями країни Лінгвістики. Погода хороша, сонечко гріє, пташки співають, річка блищить Красотою навкруги! А наша Частина речі йде, шукає, де їй потрібний дім знайти?	Нарешті на іншому березі річки побачила подорожниця чудесний дім. Як же дістатися до нього? Раптом на березі з'явилися маленькі істоти, які, побачивши незнамку, кричали «уу!», «яа!», «юу!», «аа!» і зникли. Тільки підійшовши ближче, Частина речі побачила, що вони граються на маленькому острові. Попросила вона допомогти переїхати на інший берег – не відказали їй в проханнях. За допомогу Частина нагородила їх іменем Суфікси, і вони стали друзями і вирушили в путь разом. Дім імені прикметного був дуже чудесний, високий, з маленьким садиком і різноманітними ставками. Після чаювання і розмов по душі стало зрозуміло, що мудрий Глагол був прав: вони подружаться. На прощання Ім'я прикметне подарувало незнамці подарунок. Зрозуміли, що це було? Звичайно, закінчення, а разом з ними і можливість змінюватися за родом, числом.	Частина речі вирішила, що залишиться в країні Лінгвістика назавжди. Со временем у неї з'явився свій дім на тому самому острові, де вона зустрічала Суфікси. А взагалі нещодавно вона отримала ім'я – Причастіє. В країні з'явилася ще одна табличка у новенького дому. Про себе вона тепер знала, що «причастна до глаголу в образі прикметного», це означало, що тут Причастіє отримало друзів і значення. Сейчас Причастіє живе в країні Лінгвістика і дружить з усіма її жителями! Причастіє – дуже творча особистість, вона робить нашу мову красивіше і виразніше.

Приложение 7

УРОК РУССКОГО ЯЗЫКА В 11 КЛАССЕ (УРОК – ІГРА З ВИКОРИСТАННЯМ ЕЛЕМЕНТІВ НООСФЕРНОГО І МЕДІАОБРАЗОВАННЯ)

Тема: Деепричастие как особая форма глагола.

Цель: ознакомить учащихся с лексическим и грамматическим значением деепричастия, как особой формы глагола; выработать умение разграничивать основное и добавочное действие; развивать воображение, образное и логическое мышление, память, речь; воспитывать интерес и любовь к русскому языку.

Оборудование: музыкальные фрагменты, учебник, плакат, оценочные «умнички», карточки для литературной викторины, индивидуальные карточки для домашнего задания.

Ход урока:

1. Организационный момент:

- Приветствие учителя, приветствие гостей.

2. Актуализация опорных знаний:

- С каким разделом науки о языке мы знакомимся на уроках?

- Какая особая форма глагола вам известна из прошлых уроков?

- Чем интересно причастие?

- А где мы с причастием познакомились впервые?

(На нашей планете «Морфология» с необычной дубовой аллеей)

- Помните, ребята, там растут не обычные дубы, а дубы – части речи.

Так мы их условно называли.

3. Мотивация учебной деятельности учащихся

- Я хочу вместе с вами отправиться на планету, о которой поэт сказал:

Холмы, вырастая и в сумерках тая

И думу какую-то в складках тая,

О том и молчат, что совсем не простая,

Совсем не простая планета моя.

(Л. Козырь).

4. Объявление темы и целей урока:

- Сегодня мы познакомимся ещё с одной формой глагола, её лексическим и грамматическим значением. Запишите в тетради число, классная работа. Сядьте поудобнее, включите своё образное творческое воображение, слух, память. Закрываем глаза – и в путь.

(Включается музыка)

5. Восприятие учащимися учебного материала:

- Вот мы и на нашей планете «Морфология». Прогуляемся по уже знакомой аллее «Части речи». Как здесь свежо, прохладно. Великолепные дубы растут: здесь и имя существительное, и имя прилагательное, и глагол. Как легко дышится! Вдохните полной грудью! Чувствуете, потрясающая свежесть! Ярко светит солнышко, поглаживая вас по макушкам, весело щебечут птицы. А мы подходим к дубу, который растет рядом с глаголом и наречием. Это – деепричастие. Обратите внимание, какие сильные у него корни, ведь деепричастие обозначает добавочное действие при основном и отвечает на вопрос КАК? и добавочные: ЧТО ДЕЛАЯ? ЧТО СДЕЛАВ?

Могучий ствол как бы разделен корой пополам. Это от того, что деепричастие взяло себе грамматические признаки у глагола и у

прилагательного. К зеленым веточкам от глагола тянется вид (совершенный и несовершенный), а также возвратная форма (наличие постфикса –сь-, -ся-). А к густым веточкам от наречия тянется неизменяемость. Деепричастие, как и наречие, не изменяется ни по родам, ни по числам, ни по падежам.

В предложении деепричастие является обстоятельством.

Обойдите дуб вокруг, посмотрите на его корни: они обозначают добавочное действие при основном, отвечает деепричастие на вопрос КАК? и ЧТО ДЕЛАЯ? ЧТО СДЕЛАВ?.

Посмотрите на могучий ствол, несущий признаки глагола: вид и возвратность, и признаки наречия – неизменяемость. Запомните этот дуб. Попрощайтесь с ним ненадолго. Возвращайтесь на нашу планету. Открываем глаза, потягиваемся, встряхиваем кисти рук, расправляем спинки. Вам понравилось путешествие?

- Что нового увидели во время прогулки по дубовой аллее?

- В тетради – справочнике нарисуйте дуб-деепричастие, каким вы его увидели, отметьте лексические и грамматические признаки.

(Ребята рисуют деепричастие. Я хожу, комментирую и вручаю «умнички». Максимум – 5 штук.)

- Я тоже нарисовала дуб-деепричастие. Давайте посмотрим (открываем плакат): все ли правильно вы вспомнили и представили, ничего не забыли? Вот поэтому, я оценила ваши старания «умничками». У вас на партах они лежат. Это ваши первые заработанные баллы.

- Молодцы! Продублируем правило на странице 77 учебника.

- Запишите тему урока в тетради и тетради-справочнике.

Историческая справка:

- Думаю, по термину «Деепричастие» вы увидели, что нам знакома 2-я часть, а что же означает первая? Её мы можем обнаружить в словах ДЕЯТЕЛЬ, ДЕЕСПОСОБНЫЙ. Термин «деепричастие» возник в 17 веке и состоит из 2-х частей: ДЕЕ+ ПРИЧАСТИЕ, и объяснили мы его как причастность к действию.

- Убедимся в этом на примере.

На доске 2 предложения. Запишем и разберем по членам предложения первое.

1. Высоко в небе летят, курлычат журавли.

Вывод: Глаголы-сказуемые летят, курлычат – выполняют основное действие и являются однородными.

2. Высоко в небе летят, курлыча, журавли.

Вывод: Глагол-сказуемое «летят» - основное действие, а «курлыча» - добавочное действие. Это и есть деепричастие несовершенного вида. В предложении оно – обстоятельство.

- очень важно помнить, что деепричастия образуются от глаголов. Это тема последующих уроков, а сегодня мы к ней только приблизимся.

На доске записаны глаголы. Ключева Катя образует от них деепричастия несовершенного вида с обратной стороны доски, а ребята самостоятельно в тетрадях.

Объезжать – (что делаая?) объезжая

Терять – теряя

Любить – любя

Играть – играя

Читать – читая

Неметь – немея

Охранять – охраняя

- Давайте сделаем самопроверку. У кого все правильно? По первым буквам деепричастия прочтите, какую оценку вы сами себе поставили?

- Вопрос на засыпку: - Какой части слова никогда не бывает у деепричастия? (Окончания)

-Литературная викторина:

- Не знаю, было бы лучше, если бы в русском языке отсутствовало деепричастие? Уверяю вас, поэты и писатели были бы категорически против отсутствия деепричастия. Предлагаю литературную викторину: из отрывков выделите деепричастия и глагол, обозначающий основное действие:

1. Под голубыми небесами,

Великолепными коврами,

Блестя на солнце, снег лежит. (А.С.Пушкин «Зимнее утро»)

2. Волк ночью, думая залезть в овчарню,

Попал на псарню. (И.А.Крылов «Волк на псарне»)

3. Мой грустный товарищ,

Махая крылом, кровавую пищу

Клюёт под окном. (А.С.Пушкин «Узник»)

4. На девичник собираясь,

Вот царица, наряжаясь,

Перед зеркалом своим

Перемолвилася с ним...

(А.С.Пушкин «Сказка о мертвой царевне и о семи богатырях»)

- Каково же лексическое значение деепричастия в речи)

(В том, чтобы «дорисовать», уточнить основное действие).

- Обращаемся к эпиграфу урока:

- Есть ли в этом четверостишии деепричастие? Они одинаковы? Как называются слова, которые различаются произношением, ударением? (Омографы)

6. Подведение итогов:

1. Работа с табличками «Сегодня на уроке я узнала...»

2. Каждый оценивает себя «умничками».

7. Домашнее задание: стр. 77-78, т-с выучить, упр.155(1 часть) – для слабых учащихся, упр. 155 (1, 2 части)- для учащихся среднего уровня; остальные работают по индивидуальной карточке

Задание: прочитайте отрывок из повести Н.В.Гоголя «Тарас Бульба», перепишите, подчеркните деепричастия как члены предложения, определите вид, возвратность деепричастия. Каково лексическое значение этих деепричастий в тексте?

«...А из города уже выступало неприятельское войско, гремя в литавры и трубы. Подбоченься, выезжали паны, окруженные несметными слугами. И стали наступать они тесно на казацкие таборы, грозя, нацеливаясь, сверкая, блеща медными доспехами. Дымом затянуло все поле, а запорожцы всё палили, не переводя дух.»

Приложение 8

УРОК ЛИТЕРАТУРЫ В 7 КЛАССЕ

Тема: «Д.Олдридж «Последний дюйм». Проблема отцов и детей. Формирование характера Дэви в чрезвычайных обстоятельствах»

Цель:

обучающая

- используя глубокое содержание текста, исследовать, как проявляется характер человека в экстремальных ситуациях. Ответить на вопрос: «Что формирует характер человека?»;

- научить определять проблему произведения, выражать собственное мнение;

- использовать медиа как обучающий способ;

развивающая

- развивать навыки анализа текста и умения характеризовать героев на основе поступков и суждений других героев, понимать символичность образов; анализировать и сопоставлять разные виды искусства;

воспитательная

- воспитывать умения понимать, уважать и прощать друг друга;

- стремиться к духовному единению поколений.

Оборудование: портрет писателя, слайды, видеоматериал, иллюстрации к произведению.

Тип урока: урок-исследование

Ход урока:

Слайд 2

Никогда не знаешь, на что ты способен, пока не попробуешь.

Д.Олдридж

Рефлексия.

- Что вы ждете от урока?

I. Мотивация учебной деятельности. Объявление темы.

Вы уже знакомы с содержанием повести «Последний дюйм». Исходя из темы урока, перед нами стоит проблема решения двух очень важных проблем: проблема выбора и проблема отцов и детей.

- Как вы считаете, являются ли они актуальными для современного общества?

(Ответы учеников)

Учитель - Интересно, что повесть «Последний дюйм» была написана в 1957 году, когда писатель отдыхал на Черноморском побережье Кавказа. По словам Джеймса Олдриджа, каждый украинский мальчик мог представить себя в роли Дэви.

Человек живет в обществе. Нас окружают живые люди: каждый со своим характером, со своими принципами, своим мировоззрением. И вместе с тем ни один человек не может быть одинок. Человек не может быть счастливым без возможности проявить свои чувства. Любить искренне, верно и получать то же самое в ответ – можно ли желать большего? Человек – высшая ценность, поэтому именно его проблемы отражены в разных видах искусства: литературе, кинематографе, музыке и т.п.

Слайд 3,4

Словарная работа

ХАРАКТЕР 1. Совокупность всех психических, духовных качеств человека, которые проявляются в его поведении.

Учитель – Что и кто может влиять на формирование характера человека?

(Ответы учеников)

- Сегодня на уроке мы исследуем изменения, которые происходят в характере главных героев повести «Последний дюйм», используя разные виды искусства.

Словарная работа

ДЮЙМ Единица длины, одна двенадцатая фута, равная 2,54 см.

Учитель – Дюйм! Много это или мало?

(Ответы учеников)

- Преодолевая каждый дюйм своей жизни, мы должны делать свой выбор. Действительно, иногда дюйм – это расстояние между жизнью и смертью. Дюйм – два с половиной сантиметра, из которых складывается путь длиной в жизнь. И эту жизнь творим мы.

II. Актуализация опорных знаний. Повторение прочитанного.

Учитель - Знакомясь с событиями, которые произошли на маршруте «Каир – Акуля бухта», мы наблюдали за поведением и психологическим состоянием наших героев.

Если бы вы были режиссерами, и вам необходимо было бы дать лица отца и сына крупным планом, что бы они выражали?

(Ответы учеников)

Итог. - Что вы можете сказать о характере отношений отца и сына? Из-за чего, на ваш взгляд, возникают проблемы между родителями и детьми?

(Ответы учеников)

- Как вы считаете, существует ли эта проблема сегодня?

(Ответы учеников)

И эту жизнь творим мы.

III. Работа с содержанием

1. Чтение эпизода «Подводная съемка»

2. Просмотр фрагмента фильма «Последний дюйм»

Учитель

- Так ли вы представляли себе этот эпизод, когда читали текст?

(Ответы учеников)

- Как подает этот эпизод режиссер?

(Ответы учеников)

Учитель – Объединение разных видов искусств дает возможность понять глубокую суть произведения. Мощная воспитательная сила искусства была известна всегда и использовалась на всех этапах человеческого развития. Прогрессивные деятели видели в искусстве способ облагораживания личности, утверждения в ней лучших духовных начал. Выдающийся педагог В.Сухомлинский писал: «Искусство – это время и пространство, в котором живет красота человеческого духа»

3. Работа с иллюстрацией Д.Присяжнюка «Мальчик на берегу моря...»

- Какой эпизод изображен? (*растерянный мальчик ждет отца на берегу моря*)

- Какое состояние души изобразил художник? (*одиночество. Безграничные морские просторы, тревожные чайки усиливают чувство одиночества мальчика, который остался один на берегу моря, мальчика, который не чувствует любви и заботы своих родителей*)

- Чьими глазами мы видим подводное царство?

- Что мы можем сказать о Бене как о летчике, кинооператоре, человеке?

- Можем ли мы сказать, что перед нами неординарный человек?

- Почему так случилось, что он многому научился за свою жизнь, но так и не научился понимать собственного сына?

- Что случилось с отцом во время подводных съемок?

(*Ученики отвечают, цитируя текст*)

4. Выразительное чтение

(*От «Опомнившись, Бен сразу же вспомнил...» до «Мальчика не скоро найдут...»*)

- Чего больше всего испугался Бен? Как это его характеризует?

- О ком и о чем сразу же подумал? (*О сыне. Как спасти сына, как спасти себя ради сына*)

- Как вы считаете, его предыдущее отношение к Дэви было проявлением нелюбви к сыну? (*Нет, его невнимательность объясняется отсутствием, занятостью, поисками работы, конфликтами с женой*)

Видеоролик Песня Бена

(*Рассуждения учащихся: может ли человек жить один, считая, что никому до него нет дела?*)

Выразительное чтение

(*«От «Дэви», - сказал он настойчиво...» до «Самое страшное ещё впереди...»*)

- Изменилось ли его отношение к мальчику? Докажите. (*Он старается понять мальчика, рассмотреть выражение его лица, подбирает слова «бедолага», «малыш», «сын»*).

- Каков результат новых отношений отца и сына? (*Ученики отвечают, цитируя текст*).

Учитель – Давайте создадим еще один кадр фильма: Бен и Дэви в самолете после приземления, после преодоления последнего дюйма расстояния до земли.

- Что выражает оно теперь? (*Удивление, восхищение, радость, гордость за сына*)

- Почему произведение называется «Последний дюйм? Какой смысл вкладывает писатель в эти слова?

(*Ответы учеников*)

- Межа безопасности при посадке самолета; межа человеческих возможностей, межа между жизнью и смертью, скрытые возможности человека; шаг навстречу, спасение. (*«Последний дюйм» - это расстояние, которое разделяет отца и сына, расстояние их непонимания*)

- Как вы считаете, преодолеют ли отец и сын расстояние, которое их разделяет? (*Отеты учеников*)

- Из-за чего, на ваш взгляд, возникают конфликты между родителями и детьми? (*Отеты учеников*)

Видеоролик. Выступления учеников о причинах конфликтов между родителями и детьми

5. «Свободный микрофон»

- Я хотел (-ла) бы, чтобы мои родители...

- Хочу, чтобы мои родители...

- Хочу, чтобы мои отношения с родителями...

Учитель – Чтобы сделать шаг и преодолеть свой последний дюйм, необходимо попробовать понять и простить человека, пересмотреть свои взгляды на жизнь, что-то изменить в себе. (**Обращаемся к эпиграфу**). Ведь никогда не знаешь, на что ты способен, пока не попробуешь.

IV. Подведение итогов

Творческая работа. Применение навыков. (Работа в парах)

I вариант. Опираясь на текст и ваш собственный опыт, попробуйте написать советы для всех детей, чтобы они как можно быстрее преодолели свой последний дюйм.

II вариант. Советы для всех родителей (и Бена), чтобы между ними и детьми никогда не вырастала стена непонимания.

V. Домашнее задание. Интервью с Дэви или интервью с Беном.

VI. Рефлексия

- Оправдались ли ваши надежды на урок?

- Смогли ли вы найти для себя что-то полезное?

- Что бы вы могли применить в повседневной жизни?

Учитель – Давайте помнить, что именно в семье ребенок приобретает жизненный опыт, учится культуре общения, усваивает нормы поведения. Решающим позитивным влиянием на воспитание ребенка должно быть чувство взаимной любви и уважения матери и отца, их гуманное отношение к людям. Давайте всегда помнить, что прекрасные дети вырастают в тех семьях, где родители по-настоящему любят друг друга и вместе с тем любят,

и уважают других людей. У таких детей – мир и спокойствие в душе, стойкое моральное здоровье, чистая вера в добро, вера в красоту человека.

Приложение 9

Сочинение - письмо на тему:

«28 лет жизни на необитаемом острове - это подвиг?»

Дорогой Робинзон!

Пишет Вам Стебаев Вячеслав, ученик 8 класса Зарожненского учебно-воспитательного комплекса, Ваш почитатель, любитель приключений и ценитель всего удивительного и таинственного.

Я всегда восхищался Вами, отважным путешественником, которого злодейка - судьба забросила на необитаемый остров. Только здесь, вдали от мирских забот, среди первозданной природы, я вместе с Вами впервые оценил ее роль, впервые понял, какой урон люди наносят себе, губя природу. Только читая страницы романа, я понял, что окружающие нас природные богатства необходимо беречь, преумножать, - тем лучше будет для нас, наших детей и внуков.

Я думаю, что, находясь вдалеке от людей, от своих друзей и близких, Вы не ощущаете грозной опасности экологической катастрофы, потому что воздух у нас загрязнен, животных и птиц нещадно истребляют, реки отравлены.

Вам, отважному путешественнику, пережившему все тяготы одиночества и спасшемуся только благодаря щедротам природы, есть право сказать нам, живущим на Большой Земле: - любите и берегите наш животный и растительный мир! Берегите природные богатства! Вам и вашим детям жить на этой земле! - любите и берегите свою жизнь! Это самое большое ваше богатство. Она дается только один раз, поэтому пусть она будет долгой и счастливой.

Литература

1. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні.
2. Бакка Т. Медіаграмотність та критичне мислення на уроках суспільствознавства: посібник для вчителя / Т. Бакка, О. Бурім, О. Волошенюк, Р. Євтушенко, Т. Мелешенко, О. Мокрогуз; За ред. В. Іванова, О. Волошенюк. – К: ЦВП, АУП, 2016.
3. Бойко С.Т. Медіаграмотність як основа інформаційно-психологічної безпеки особистості в сучасних умовах // Український психологопедагогічний науковий збірник. – № 6. – 2015.
4. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / Ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; За науковою редакцією В. В. Різуна. – К.: Центр вільної преси, 2012
5. Найдьонова Л.А. Медіапсихологія: основи рефлексивного підходу: Підручник / Л.А. Найдьонова; Національна академія педагогічних наук 28 України, Інститут соціальної та політичної психології. – Вид. друге, стер. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2015.

6. Челомбітько Т.Л. Медіаосвіта як актуальний компонент нової школи / Матеріали V Міжнародної науково-методичної конференції «Практична медіаграмотність: міжнародний досвід та українські перспективи». – Київ, 2017.

7. Челомбітько Т.Л., Рибіна Ю.О. Медіаосвіта як інноваційний засіб на шляху соціалізації учнів / Матеріали XI Міжнародної конференції «Стратегия качества в промышленности и образовании». – Варна, 2015.

Прохорович Т.К.,

вчитель російської мови

Криворізька загальноосвітня школа I-III ступенів №102

м. Кривий Ріг, Дніпровська область, Україна

ПРАКТИЧНІ НАРОБКИ У СФЕРІ ВИКЛАДАННЯ РОСІЙСЬКОЇ МОВИ

Нові реалії життя в Україні, її поступове перетворення на демократичну, соціально орієнтовану країну обумовили глобальні зміни у філософії освіти, визначенні її мети, завдань, методів діяльності. Сьогодні дитині потрібні не тільки знання, але й високий творчий потенціал, компетентність, сформованість особистісних якостей, які допоможуть знайти своє місце у житті, визначитися з колом інтересів та уподобань, стати активним членом суспільства і щасливою, упевненою у власних силах людиною.

Реформування освіти в Україні потребує зміни у конструюванні змісту викладання навчальних дисциплін. Завданням сучасного уроку стає вже не нагромадження знань, а пошукова діяльність, спрямована на формування вмінь і навичок щодо орієнтації в інформаційному просторі. Нового звучання набуває не стільки констатація проблеми, скільки доцільність і шляхи її розв'язання. А відтак нового акценту варта співпраця на уроці вчителя й учня. І саме тому в полі зору вчителя російської мови є вирішення проблем: як зацікавити предметом, як підвищити ефективність уроку, як активізувати діяльність учнів, як допомогти дитині досягнути самої себе і пробудити в ній різноманітні відчуття та емоції.

Реалізувати такі завдання вдається лише на уроках співтворчості, побудованих на абсолютно паритетних умовах, де вчитель і учень рівний з рівним, причому головне місце в роботі надається учню. На вчителя покладаються організаторські функції: як скерувати роботу, в яке русло спрямувати думки, що необхідні для розуміння, засвоєння і т.д.

Урок мови надзвичайно багатогранний. Він змушує працювати уяву, фантазію, розвиває розумові, пізнавальні, творчі здібності, формує особистість. І структурна побудова уроків повинна базуватись на алгоритмі: від зацікавлення – через здивування – до захоплення і пізнання. При цьому важлива роль відводиться організаційному моменту, щоб сформувати в учнів позитивну установку на навчальну діяльність та зацікавити дітей і повести їх

у дивовижний, чарівний світ російської мови. Завдяки інтересу школярі активно працюють на уроці, менше стомлюються, виявляють допитливість. У них активізується увага, пам'ять, мислення. Також доцільним є визначення епіграфу до уроку з метою створення емоційного спрямування навчання. Традиційним елементом має бути мотивація навчання. *Наприклад: щоб грамотно писати, нам необхідно знати.* Варто використати такі засоби і прийоми, як поетичні рядки, влучні вислови, цитати, проблемні питання, розминка. *Наприклад, на уроці у 8-Б класі з теми «Використання вставних слів, словосполучень, речень як засіб зв'язку в тексті» доречно звернутись до учнів з такими словами: «Человек должен стремиться к тому, чтобы его речь становилась визитной карточкой образованного человека. Она должна быть богатой, выразительной, грамотной. Надеюсь, что наш урок станет для вас ещё одним шагом на пути к этой цели».*

Провідне значення у забезпеченні розуміння учнями змісту роботи на уроці має, на перший погляд, такий простий момент, якоголошення теми та очікуваних результатів. Тому важлива їх чітка інтонаційна окресленість та визначення на дошці. А щоб підвищити інтерес до навчального предмету, звичайну навчальну тему зробити привабливою для учнів і викликати у них подив. *Наприклад, на уроці в 7 класі, оголошуючи тему «Дієслова теперішнього часу», можна зацікавити учнів грою «збір рюкзака для туристичного походу».*

На сучасному етапі завдання вчителя полягає передусім у тому, щоб максимально активізувати внутрішні ресурси школярів і навчити їх вмінно самостійно працювати, мислити, аналізувати, спостерігати і робити висновки. Тому при поясненні нового матеріалу головне – формування практичних навичок: учні самі моделюють правила, «ланцюжком» наводять власні приклади, проєктують таблиці, схеми, складають опорні сигнали, алгоритми. *Так, учні 5 класу, вивчаючи тему «Правопис букв з, с на кінці префіксів», на картках отримали схематичне зображення правила з метою виявлення закономірностей у написанні цих букв.* Має місце і робота з підручником, але в основному – це порівняльний аналіз наукового тематичного матеріалу з пошуковою та експериментальною діяльністю дітей.

Закріплення знань доцільно організувати таким чином, щоб при виконанні завдань дотримуватись відповідності: від простого до складного, від спільної роботи до самостійної. Продуктом мови, як відомо, є текст. Ретельно підібрані і продумані учителем тексти дають можливість не тільки активізувати одержані знання з російської мови, а і водночас прищепити учням любов до художнього слова, сформувати їхні погляди. *Наочний приклад вирішення таких задач на уроці з теми «Правопис префіксів пре-, при-»: «Земля. Сколько я перекопал её за тяжёлые четыре года! В сырые осенние ночи я познал её щедрое сердце. Под сильным огнём пр...жимался к ней в надежде. И она хранила нас. Я пр...близился к ней, земля стала для нас всем. И сегодня нельзя пр...небрежь опасностью, которая ей угрожает. Надо пр...ложит все силы, чтобы сберечь её. (Ю. Яковлев).*

Завдання до тексту:

- *Визначити головну думку тексту.*
- *Підібрати заголовок.*
- *Що ви знаєте про автора? (розповідь учня - індивідуальне завдання).*
- *Словникова робота (щедрый, щедрое сердце). Підбір синонімів.*
- *Робота над орфограмами (префікси пре-, при-).*

Завдання вчителя-мовника полягає, перш за все, в тому, щоб дати дітям якісні, надійні знання. Тому правила - основу знань - бажано представити учням у вигляді міркування, алгоритма чи лаконічної схеми. Можна продублювати ще і малюнком, на якому в образах відтворюється їх застосування. Таке графічне пояснення дає можливість надійно утримувати вивчене в пам'яті. Вчитель має допомогти учням запам'ятати правила на все життя, бо це є головним у виробленні навиків орфографії. При вивченні іноземної мови дуже важливе формування в учнів орфографічної пильності: вміння знаходити орфографічні відмінності в рідній та російській мовах. В цьому допоможуть такі види робіт, як списування тексту, ускладнене списування, списування по пам'яті, написання «підготовлених» диктантів, відповіді на різні «ігрові» анкети. Найбільшим важелем у підвищенні грамотності школярів вважається орфографічний словник. Постійна робота зі словником – це гарний показник орфографічної успішності.

А ще необхідна кропітка робота вчителя над розвитком мовного слуху учнів, виправленням їх вимови та поповненням словникового запасу. Належної уваги потребує і розвиток усного мовлення дітей. Їх необхідно навчити умінню вести діалог, будувати зв'язну розповідь.

Обов'язково на уроках повинні мати місце різні види ігор. Безумовно, вони активізують навчальну діяльність школярів, підвищують рівень пізнавальної активності через прагнення позмагатися, перевірити власні сили. Ігри знімають постійну розумову напруженість дітей, вносять у процес навчання інтелектуальну розрядку. Однак, вони не повинні відволікати від змістовної роботи по темі. Спростую думку, що ігри ніби не навчальний, а розважальний прийом і наведу *приклад гри – тренінгу « Редактор»*. Учні були призначені відповідальними за випуск чергового номера газети, тому їм треба було знайти в тексті помилки і виправити їх. Або гра-дослідження: за графічною схемою речення зробити його аналіз та відшукати в тексті.

Мають місце і завдання, які спрямовані на отримання учнями міжпредметних та культурологічних знань. Це, перш за все, українська мова, література, історія, мистецтво, музика. *Наведу приклад найменш очікуваних міжпредметних зв'язків. На уроці в 5 класі з теми «Ненаголошені голосні в корені слова» пропоную учням визначити, що об'єднує пустиню Каракум і учнівський олівець (карандаш – рус.). У них є спільний корінь – кара, що значить «чорний». (Чорні пісні – чорний карандаш).* Проблема сьогодення - підвищення культурологічної освіти учнів. Мовні культурологічні зв'язки реалізуються шляхом порівняння перекладу твору з оригіналом; збагачення словникового запасу учнів через афоризми, крилаті вислови, які прийшли з

творів літератури; використання творів живопису та музичного мистецтва; залучення учнів до літературної творчості – описи історичних постатей, пам'ятників архітектури і т.і.

Важливим для уроку є його виховна спрямованість. Необхідно, щоб кожний урок давав дітям заряд емоційності, пробуджував високі, благородні почуття. Досягти цього вчителю-мовнику допоможе ціленаправлений і умілий підбір дидактичного матеріалу. Головне, щоб він був не тільки яскравим та виразним з точки зору теми уроку, а і відповідав його виховним цілям. *Наприклад, вислів учителя про вчинки людей може сприяти формуванню громадянської позиції: «Поступок важен в жизни каждого человека, в общении между людьми. По поступкам судят о человеке, о его чести и бесчестии, о его доброте и порядочности. Поступок выражает гражданскую позицию человека, его отношение к жизни».*

Ставлячи за мету виховання моральних якостей можна навести слова поета Л.Мартінова:

*Какой ты след оставишь?
След,
Чтобы вытерли паркет
И посмотрели косо вслед,
Или
Незримый прочный след
В чужой душе на много лет?*

Обов'язковим елементом на уроці має бути зв'язок з життям. Він особливо набуває актуального значення, бо це, перш за все, набуття практичних умінь і навиків. *Наприклад, вивчення у 8 класі теми «Звертання» корисно завершити складанням вітальних листівок на адресу мам, бабусь, вчителів, подруг, однокласниць, а потім влаштувати виставку – конкурс.*

На уроках російської мови вчитель повинен реалізовувати найбільш результативні методи навчання: евристичний, проблемний, пошуковий, дослідницький, дедуктивний, репродуктивний, творчий. Сьогодення вимагає інтерактивного навчання і використання інтерактивних прийомів: «мозкова атака», «круглий стіл», «мікрофон», «прес», «сенкан», «килимok ідей», робота в парах, групах, діалог, самооцінювання, взаємоперевірка, рефлексія та ін. Життя не стоїть на місці, а тому сучасний учитель-мовник застосовує інноваційну техніку та технологію: презентація, дослідження, пошук, експеримент, моделювання, конструювання, реценція, інтерв'ю, тренінг та ін. Учні з інтересом включаються до зазначених видів діяльності, як до чогось нового і цікавого. Результативність мають і давно відомі техніки – сигнальні картки, перфокарти. Школярі гарно сприймають того вчителя, який створює ситуацію успіху, взаємодопомоги, заохочення. А його ставлення до дітей як до особистості допомагає їм саморозвиватися та самореалізуватися. Учитель з метою стимулювання учнів до праці може запропонувати їм вести власний моніторинг досягнень з предмета: згадати свій рівень компетенцій за минулий рік, сформулювати завдання з вивчення предмета на новий рік (це визначається червоною горизонтальною лінією). Вертикально робляться

відмітки всіх видів контролю. У цьому питанні у дітей немає досвіду, тому їх потрібно навчити і надати практичну допомогу.

Учитель мови – це творча натура. Він уміє проводити не тільки традиційні уроки, а і нестандартні: уроки - конкурси, уроки - змагання, подорожі, інсценування, мовні вітальні та ін. Такі уроки якраз притаманні почерку творчого вчителя. Нестандартні уроки дають можливість і дітям якнайкраще проявити свої здібності та творчість. Готуючись до них, учитель приділяє більшу увагу індивідуальній роботі, проведенню інтелектуальних розминок, завданню випереджаючих домашніх робіт, творчим та пошуковим завданням, підготовці до олімпіад. Розвитку творчих здібностей сприяють і предметні тижні – це не тільки розвиток інтересу до предмету, а і підйом активності та емоційної піднесеності дітей. До того ж, предметні тижні сприяють ще й профорієнтаційній роботі: учні мають змогу поспробувати себе в ролі акторів, художників, поетів, майстрів художнього слова, ведучих, дизайнерів, оформлювачів, мовознавців, дослідників, мандрівників та ін.

Знання стануть дійсно знаннями, якщо учитель має свою систему роботи і свій стиль викладання предмета, який проявляється в педагогічних знахідках. *І як приклад, мої особисті знахідки:*

- *проектування учнями правил, орфограм;*
- *моделювання схем, таблиць, опорних сигналів, алгоритмів;*
- *тематична спрямованість у підборі матеріалу пізнавального та виховного змісту;*
- *створення ситуацій взаємодопомоги.*

Удосконалення уроків мови – завжди актуальна проблема. Щоб підвищити ефективність сучасного уроку російської мови, потрібно урізноманітнити методи і прийоми навчання, види робіт, які виконують учні. Проте це – не самоціль. Кожен метод, прийом, форма роботи повинні бути педагогічно виправданими. Чим краще організований і проведений урок, тим ширшою і глибшою буде мовна освіта школярів. Урок не повинен бути тягарем ні для учня, ні для вчителя. Учень і вчитель – це дві взаємозв'язані сили, які мають діяти злагоджено, в одному напрямі. Але якщо в дітей не виробився стійкий інтерес до предмета, вчитель не досягне головної мети – дати їм міцні знання.

Урок російської мови – це не тільки джерело мовної грамотності, а і потужний та дієвий засіб інтелектуального, морального, естетичного розвитку особистості та творчих здібностей. Тому необхідно включати дітей в різноманітні види навчальної діяльності, розширювати їх кругозір, створювати можливості для самореалізації та накопичення досвіду соціальних стосунків, збагачення внутрішнього світу. І тут не може бути шаблонів, схематизму та чітких регламентацій. Але якою б різноманітною не була робота вчителя-мовника, вона завжди має бути спрямована на дотримання принципу: «Навчаючи, розвивати і виховувати».

Сучасний учитель повинен слідкувати за досягненнями педагогічної науки і знаходитись у безперервному пошуку нового, свіжого стилю викладання і спілкування з учнями.

Савенкова З.В.,

вчитель англійської мови

Попівський НВК №1 Карлівської районної ради

Полтавська область, Україна

ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ КАРАНТИНУ

Освіта є однією з найважливіших сфер діяльності людини та важливим фактором розвитку людства. У багатьох країнах світу давно розуміють, що майбутнє за тією цивілізацією, яка максимально забезпечить розвиток інтелектуального та творчого потенціалу своїх громадян.

Розвиток системи освіти вимагає від педагогічної науки й практики вивчення і впровадження нових методів навчання і виховання дітей. Інновації в педагогіці пов'язані із загальними процесами у суспільстві. Впровадження в освіту інноваційних технологій стало особливо актуальним зараз під час запровадження карантинних заходів на тлі пандемії. Учителі стоять перед важливим завданням: щоб учні не втратили інтерес до вивчення іноземної мови, нам потрібно шукати нові, цікаві і результативні форми і методи навчання. [1.26]

На нашу думку під час навчання необхідно використовувати такі методи, при яких:

- в учнів виникає бажання до творчої, результативної роботи;
- учні стають активними, розкутими, намагаються досягти успіху, навіть під час самоізоляції.

Під час карантину навчальний матеріал може бути освоєно за допомогою дистанційного навчання. Ми вважаємо, що таке навчання виховує дитину, яка вміє самотійно та творчо працювати і жити. Використання технологій дистанційного навчання, зокрема мережі Інтернет, під час навчання іноземних мов є корисним підходом до опанування іншомовним матеріалом та досягнення методичних цілей.

Найбільш поширеними інноваційними методами навчання є:

- Методи розвивального навчання
- Інтерактивні методи навчання
- Метод проектів
- Метод особистісно-орієнтованого навчання
- Інформаційні методи навчання
- Ігрові методи навчання

Актуальність даної роботи визначає поступову зміну традиційних методів на інноваційні під час запровадження дистанційного навчання.

Мета роботи полягає у виявленні можливостей інноваційних форм навчання, використанні мережі інтернет для підвищення результативності

навчання та розвитку креативних здібностей школярів, які вивчають англійську мову в умовах карантину.

В нашій роботі хочеться зупинитися більш детально на інформаційних методах навчання, бо ми вважаємо, що проведення уроків з використанням комп'ютера переконує у тому, що він має надзвичайно широкі можливості для вдосконалення навчального процесу.

Досліджуючи питання комп'ютеризованого навчання на уроках англійської мови ми дізналися, що воно реалізується на таких принципах, як:

- **індивідуалізація** (можливість персонально працювати з кожним учнем, враховуючи його здібності, рівень знань, умінь та навичок);
- **диференціація** (можна обирати та пропонувати учням необхідні варіанти навчальних завдань, певної складності й кількості та у такій послідовності, що відповідає їхнім пізнавальним можливостям, рівню знань та умінь);
- **інтенсифікація** (наявні різні засоби презентації навчального матеріалу, його структурування з широким залученням інтерактивних видів і форм робіт).

Серед головних дидактичних функцій, що можуть бути реалізовані за допомогою комп'ютерних технологій треба зазначити такі:

- **пізнавальна;**

Так, наприклад, використовуючи комп'ютерні технології та Інтернет, можна отримати будь-яку необхідну інформацію та використовуючи навчальні програми на яких відображені текст, звук, зображення, відео - сприяє пізнавальній активності учнів.

- **розвиваюча;**

Робота учнів з навчальною програмою крім активації лексики сприяє розвитку таких необхідних пізнавальних процесів, як сприйняття, логічне мислення, пам'ять, уява.

- **тренувальна;**

За допомогою комп'ютерних програм учні мають можливість самостійно у нетрадиційній формі тренуватись та перевірити свій рівень знань та умінь з певної теми, визначити конкретні прогалини, доопрацювати їх та виконати запропоновані завдання ще кілька разів з метою покращання своїх результатів.

- **діагностична;**

Використовуючи комп'ютерні технології, вчитель має змогу швидко здійснити контроль та з'ясувати рівень засвоєння навчальної теми учнями.

- **комунікативна;**

Під час роботи учнів з навчальними програмами, ведучи діалог з комп'ютером учні долають бар'єр боязливості [4, с.18].

В учнів формується позитивне відношення до предмету, вони оволодівають значним базовим рівнем спілкування на англійській мові.

Використання комп'ютера у процесі вивчення англійської мови сприяє зацікавленості до оволодіння англійською мовою.

Під час роботи з навчальною програмою діє методичний прийом „перенесення” учнів в іншомовну ситуацію, наближену до реального життя. Також в учнів виникає крім цього інтерес до роботи з комп'ютером, зокрема до різноманітних комп'ютерних програм [3, с.5].

За допомогою навчальних програм можна поєднати чуттєві, слухові та зорові компоненти впливу на сприйняття тексту учнями.

Для розвитку навичок аудіювання часто використовую аудіо додатки до підручників, де учні прослуховують інформацію на задану тему, текст чи діалог.

Працюючи на платформі googleclassroom використовую різноманітні презентації. Так, наприклад, під час вивчення тем «Україна. Київ», «Великобританія. Лондон» учні мають можливість візуально ознайомитися із визначними історичними та культурними пам'ятками цих країн. Завдяки цьому учні розширюють свої знання за допомогою використання комп'ютерних технологій не тільки з предмету „англійська мова”, а й отримують певні знання та досвід ситуацій, наближених до реальних.

Виконуючи тести, розроблені мною та іншими вчителями на сайті «На урок» учні мають можливість перевіряти себе, дивлячись на „результати тестування”. Часто задаю домашнє завдання і учні, отримавши посилання, виконують його в реальному часі.

Метою використання навчальних комп'ютерних програм та ресурсів мережі Інтернет є навчання учнів англійській мові через наближення їх до реальних життєвих ситуацій. На таких інтегрованих заняттях учні удосконалюють свої знання, вміння та навички набуті за попередній період навчання, також дуже доцільно використовувати такі навчальні програми як засіб інтенсифікації та оптимізації навчально-пізнавальної діяльності учнів, активізації їх можливостей, розвиток їх творчих здібностей [2, с. 96].

Впровадження інноваційних технологій, зокрема, використання комп'ютерних навчальних програм на заняттях проходить трьома етапами:

1 етап - це формування лексичних та граматичних навичок з теми, яку вивчають. Протягом цього етапу учні засвоюють будову англійських речень, удосконалюють мовні навички, прослуховуючи та повторюючи фрази та речення записані на диску, водночас комп'ютер одразу висвітлює „оцінки”.

Під час цього етапу комп'ютер виступає в ролі терплячого репетитора, враховуючи індивідуальні особливості учня, якому інколи потрібно багато разів повторити одну й ту саму фразу;

2 етап — на цьому етапі проходить удосконалення мовних навичок та використання тих фраз та речень, які закріплювались на першому етапі, в діалозі з комп'ютером. Учень має вибрати один з трьох поданих комп'ютером варіантів з вірною відповіддю та вчасно відповісти на фразу, подану комп'ютером. Крім цього під час діалогу учня з комп'ютером екран висвітлює фотографії що стосуються теми діалогу;

3 етап — це засвоєння матеріалу, розвиток умінь вживати лексичні та граматичні знання набуті під час попередніх двох етапів. Учням пропонуються граматичні та лексичні завдання, наприклад: поставити слова

в вірній послідовності, щоб було вірно побудоване речення; дібрати до запропонованих слів (які зустрічалися протягом двох попередніх етапів) антоніми чи синоніми; вставити за змістом слова у фрази або речення. Дуже подобається учням завдання - „відгадай слово” - це завдання - кросворд англійською мовою.

Після проходження цих етапів учень може побачити, наскільки успішно він працював протягом заняття подивившись результати уроку.

Використання навчальних комп'ютерних програм дозволяє вчителю перекласти частину своєї роботи на комп'ютер, роблячи при цьому навчання більш цікавим, різноманітним, інтенсивним. Але комп'ютер не замінює вчителя, а тільки доповнює його, бо вчитель постійно консультує учня.

Таким чином, я вважаю, що впровадження та застосування комп'ютерних навчальних програм на уроках англійської мови це:

- ефективний допоміжний технічний наочно-слуховий засіб;
- допоміжний засіб учбово-пізнавальної діяльності учнів;
- засіб підвищення мотивації та бажання учнів вивчати англійську мову;
- швидкий та ефективний засіб оцінювання та контролю знань, вмінь та навичок учнів;
- засіб підвищення інтерактивної та комунікативної діяльності.

Тож, застосування на заняттях комп'ютерних навчальних програм - це досить ефективний та доцільний засіб у навчанні учнів англійської мови в умовах дистанційного навчання, спрямований на розвиток комунікативних здібностей учнів. Крім цього використання комп'ютерних технологій у викладанні англійської мови дозволяє відійти від традиційних форм навчання й підвищити індивідуалізацію навчальної діяльності учнів, оптимізувати засвоєння мовних структур та граматичних правил, а також подолати монотонність заняття при формуванні мовленнєвої та комунікативної компетенції учнів при навчанні англійській мові [4, с.19].

Отже, з вищезазначеного можна зробити висновок, що інформаційні технології стали невід'ємною частиною сучасного світу. З впевненістю можна сказати, що нині якісне викладання іноземних мов та інших дисциплін не може здійснюватися без використання засобів і можливостей, які надають ІКТ та Інтернет, адже вони дають змогу краще подати матеріал, зробити його цікавішим та підвищити інтерес учнів до навчання.

Дидактичні можливості Інтернет мережі дуже великі. Вона може стати засобом досягнення освітніх цілей як для учня, так і для вчителя. У цьому випадку вчитель стає помічником, виконуючи роботу, яка найбільш органічна в сучасному контексті освіти. Інтернет не замінює вчителя, а стає одним з найбільш важливих засобів навчання іноземної мови на сучасному етапі.

Література

1. Андрєєва В.М. Інновації на уроках. \ журнал «Англійська мова та література». – 2004 – № 29.
2. Гуржій А. М. Теоретичні напрями інформатизації загальноосвітніх навчальних закладів [Текст] / А. М. Гуржій // Педагогічна і психологічна науки в Україні. Збірник наукових праць до 15-річчя АПН України у 5 томах. / Том Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – К. : "Педагогічна думка", 2007. – 392 с.
3. Жуковська Д.В. Навчання гуманітарних дисциплін старшокласників загальноосвітньої школи засобами Інтернет-ресурсів / Д.В.Жуковська // Педагогіка та психологія: Збірник наукових праць. За ред. І.Ф.Прокопенка, В.І.Лозової. – Харків: Цифрова друкарня №1, 2012. – С. 3–8.
4. Капітонов П.В. Використання нових інформаційних технологій у середній школі в процесі навчання. \ журнал «Англійська мова та література». – 2006 – № 32

Сало Л.М.,

вчитель англійської мови

В'язівський заклад загальної середньої освіти I-III ступенів

Вільшанської селищної ради

с.В'язівка, Городищенський район, Черкаська область, Україна

ПРАКТИЧНІ НАРОБКИ У СФЕРІ ВИКЛАДАННЯ ФІЛОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Ви ніколи не зрозумієте одну мову,
поки не будете розуміти хоча б дві
Джеффри Уїлланс

Знання рідної мови – це показник освіченості. Володіння іноземними мовами – ознака впевненості в собі, конкурентноспроможності та успішності. У наш час все більше людей прагне вивчити іноземну мову. І не тому, що це данина моді, а тому, що, людина, яка говорить іноземною мовою, переходить на вищий соціальний рівень, автоматично постає перед новими можливостями сучасного світу.

Але, як сказала Хелер Келлер, до гідної мети немає коротких шляхів [4, с. 1]. Вивчення іноземної мови – це досить непросте справа, повна викликів. Існує думка, що навчити мови, що принципово відрізняється від рідної і лексичною, і граматичною структурою, може або іноземець, носій мови, або людина, яка довгий час проживала в англomовному середовищі. Численні міжнародні освітні проєкти, літні мовні табори із залученням іноземних волонтерів – чудова можливість відчувати красу автентичної вимови, спробувати зламати чи хоча б похитнути мовний бар'єр та зрозуміти закони мови, що вивчається.

Проте, таку можливість мають далеко не всі учасники освітнього процесу. Що вже говорити про малокомплектні сільські заклади освіти. Тут відповідальність за знання учнів покладається на вчителя, який, безперервно працюючи, використовуючи величезні ресурси мережі інтернет, може вибудувати своє викладання таким чином, щоб мотивувати дітей та допомогти їм максимально засвоїти іноземну мову. Будь-які ресурси спочатку потрібно адаптувати для своїх учнів, впроваджуючи нові форми навчання, інтерактивні, творчі заняття та практику, змінюючи традиційний підхід до викладання.

На мою думку, різні форми систематичної позакласної роботи з англійської мови неабияк сприяють закріпленню та узагальненню вивченого на уроках. Я надаю перевагу груповим змагальним формам, використовую активності, які є доступними, захоплюючими та ефективними під час проведення позакласних заходів. Адже найперша мотивація до навчання – це «цікаво чи не цікаво».

- “Cinderella's work”

You know that Cinderella sorted through the grain before travelling to the ball. So the name of this activity is “Cinderella's work”.

You need six paper cups and wooden sticks. The words are written on the sticks.

Ask groups of students to sort the sticks by parts of the language putting them into three paper cups. The first cup is for nouns, the second one is for adjectives and the last cup is for verbs.

Development, successful, develop, success, majestic, succeed, achievement, excellent, win, education, educated, educate, confidence, confident, advise, advice, incredible, forget, memory, unforgettable, vary, experience, various, explore, luck, outstanding, learn, opportunity, marvelous, teach, investigation, joyful, investigate, celebrity, amazing, celebrate, happiness, cloudless, gain

- “Quick reaction”

Teams stand in two columns. Teacher stands opposite them and says the category (Weather, Sport, Food, Professions, Hobby, School, Travelling, Animals). Students listen to the topic and say the word on this theme.

All who are quicker take their places. The team that left the game first is the winner.

- “Interesting facts search”

Discuss English speaking countries. Watch video on this topic.

Ask teams to choose one English speaking country and prepare as much as possible facts about it with the help of the Internet. Participants of each team present facts in turn. The group which has nothing to say loses this contest.

To choose the country you can throw the dice. (1 – USA, 2 – UK, 3 – Canada, 4 – Australia, 5 – Republic of Ireland, 6 – Philippines)

- “Blitz survey”

All the team should listen to the questions and answer them very quickly because there is only one minute for this task. The group which gives more answers wins in this competition.

1st team How many seasons are there in the year? What day is it today? What day was yesterday? What season comes after winter? What month is it now? How many days are there in February this year? Who is the president of Ukraine? What colour is Ukrainian flag? What is the official language of the UK? What is the capital of the USA? What is the main river of Ukraine? Who is the form teacher of the 10th class? How many students are there in the 11th form? How many lamps are there in our classroom? What colour is the blackboard in our classroom?	2nd team How many months are there in the year? What season is it now? What day will be tomorrow? What season comes after summer? How many days are there in January? What is the first month of spring? Who is the president of the USA? What colour is American flag? What is the official language of Ukraine? What is the capital of Ukraine? What is the main river of Great Britain? Who is the form teacher of the 9th class? How many students are there in the 10th form? How many windows are there in our classroom? What colour are the walls in our classroom?
--	--

- “Pairs of words”

Match the words from the first square to the words from the second one by associations

hospital cow plane pets letters robber restaurant brush wood automobile bread stage law cash supermarket	actor vet postman painter policeman waiter carpenter judge banker nurse shop assistant farmer stewardess driver baker
---	---

“The name rap ”

Explain to the teams that they are going to create a rap in which everyone says their names and several things about themselves. They can include their feelings, emotions, likes, dislikes into the songs.

At the end, teams present their work. They demonstrate clapping, saying the chorus of the rap in a very rhythmic way.

After that teacher elicit what students can remember about others [1, c.187].

Wishes Poem

Ask students to create a poem about their wishes or dreams.

In each line, children note which famous people they would like to be, in what place or at what time.

Say students that the verse may be unrhymed.

It will be interesting if neither the figure nor the place is real.

I wish I were Michael Jackson with his moonlight in Los-Angeles.

I wish I were Cristiano Ronaldo, the best Portuguese football player, who was born in Madeira.

I wish I were Gene Eyre, created by Charlotte Bronte in 1847.

I wish I were Elizabeth II, who became the queen of the UK in 1952.

At the end invite the groups to present their poems to the rest of the class.

“Mini-quest”

Let teams choose successful people that they admire. Ask students to think and create 10 questions about the most important moments of their biographies for opposite team. Ask teams to exchange question sheets.

Students work with their partners and visit the pre-selected websites to find the answers to the questions.

At the end ask the groups to report their findings to the class.

- “Dream poster”

Ask students to find pictures that show children’s interests, as well as their goals for the future. They can use old magazines, Internet pictures, pamphlets, etc.

Students can draw pictures themselves.

Ask teams to create a collage, poster, or some other artistic representation of their interests and dreams.

Somewhere in the picture, students write goals of something they would like to do or achieve. They date the picture.

At the end, groups present their dream posters as creative as they can.

Say students to revisit them and change or add something as they want.

Працюючи над завданнями для групової роботи, я враховую рівень володіння мовою та індивідуальні особливості моїх учнів. Головне, щоб вправи були посильними і всі члени групи так чи інакше були включені у роботу.

Групові активності сприяють не лише вдосконаленню мови, а й розвивають креативність, творчість та вміння, необхідні для життя в умовах 21 століття.

Як правило, працюючи в парі чи групі, в учасників виникає покращення комунікативних вмінь, створюються умови для індивідуального самовираження всередині групи, вміння працювати в команді, розвивається дух суперництва, який сприяє мотивації учнів до розширення знань для покращення комунікації та словесного закріплення своїх позицій. І навіть пасивні учасники рано чи пізно стають активними членами групи.

«Успіх – це вміння рухатись від невдачі до невдачі, не втрачаючи ентузіазму». (Уїнстон Черчилль) [4, с.1].

Література

1. 500 activities for the primary classroom. Immediate ideas and solutions. Carol Read. Macmillan books for teachers. Stories editor: Adrian Underhill
2. Exam excellence. Oxford University Press.
3. Л.В.Калініна, Л.І.Бережанська, І.В.Самойлюкевич. Тиждень англійської мови в школі. – Харків: видавнича група «Основа», 2005
4. <https://englishstudent.net/blog/2018/01/05/garn-frazi-angl-yskoyu-z-perekladom/>
5. <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/26404/1/Boklag.pdf;jsessionid=F376B72353E819EE498ADF4DB5901A84>

Станкевич І.М.,

вчитель російської мови, літератури, зарубіжної літератури
Криворізька загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 26
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна

ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Перед сучасною освітою стоїть завдання не тільки надання якісних знань учням, а й формування компетентної особистості, здатної до об'єктивної оцінки подій, спроможної критично оцінювати сьогодення.

Державний стандарт базової і повної середньої освіти визначає пріоритетним «формування мовленнєвої і читацької культури, творчих здібностей, культури ведення діалогу, розвиток критичного мислення та естетичних смаків учня», а метою літературної освіти (за концепцією літературної освіти) є «виховання творчого читача з самостійним критичним мисленням».

Ці документи є програмними для літературної освіти. Література все більше стає носієм народної моралі, загальнолюдських і національних цінностей, засобом розвитку історичної пам'яті, формування творчої, критично мислячої особистості. Вона розкриває бачення світу і формує власні погляди відносно почутого, побаченого, прочитаного.

Викладач зарубіжної літератури, на мій погляд, має особливе завдання - допомогти учням стати особистістю з чіткими моральними переконаннями, яка має власне бачення подій та вчинків і вміє критично їх оцінювати.

Завдання вчителя – створити умови для розвитку активного мислення учнів, спонукати учнів досліджувати, творити, шукати істину, відстоювати свою власну точку зору, вільно демонструвати свої погляди, переконання.

Це завдання вчитель може реалізувати шляхом використання в своїй роботі методів та прийомів технології критичного мислення.

Саме тому предметом свого дослідження обрала технології формування критичного мислення на уроках зарубіжної літератури. Обрання предмету дослідження пов'язане з інноваційними змінами у змісті освіти.

Проблема формування критичного мислення вивчалася багатьма вітчизняними і зарубіжними педагогами, серед яких М. Ліпман, О.Пометун, Л. Пироженко, М.Бахтін (читацька відповідальність за прочитане), О.Пронкевич (викладання літератури у світлі семіотики), Ю.Ковбасенко (підвищення ефективності викладання зарубіжної літератури), В.Шуляр (методологія викладання літератури та роль вчителя у формуванні літературної компетентності учня), С. Рубінштейн (сутність критичного мислення) та інші.

На мою думку, використання технологій критичного мислення надає можливість вчителю привести методи навчання у відповідність до вимог сьогодення.

В сучасній педагогіці відокремлюють шість ключових елементів критичного мислення:

- уміння мислити;
- відповідальність;
- формування самостійних суджень;
- критерії оцінки ідей у процесі їх аналізу чи критики;
- самокорекція;
- увага та апелювання до контексту.

За методикою технології критичного мислення урок будується як цілісна структура, що складається з трьох компонентів (фаз).

I фаза – актуалізації (виклику);

II фаза – побудови знань (осмислення);

III фаза – консолідації (рефлексії).

Фаза актуалізації збуджує інтерес до теми, формулюється проблема та визначаються цілі і шляхи вивчення матеріалу.

Фаза побудови знань, осмислення передбачає основну змістовну роботу над текстом.

Фаза консолідації, міркування або рефлексії має за мету формування учнями своєї особистої думки, ставлення до прочитаного.

Кожна із цих фаз має відповідні методи та прийоми реалізації, а саме:

- під час фази актуалізації застосовую такі форми роботи на уроці як мозкова атака, групування, інтелектуальна розминка, висування пропозиції, постановка проблемного питання тощо;
- під час проведення фази побудови знань акцентую увагу на ідейно-художньому аналізі тексту, літературному дослідженні, складанні психологічного портрету, обговоренні проблеми у загальному колі тощо;
- під час фази консолідації використовую такі форми як творча п'ятихвилинка, вільне письмо, незакінчене речення тощо.

Критичне мислення має такі характеристики:

- самостійність (мислення носить індивідуальний характер);

- постановка проблеми (розв'язання проблеми стимулює людину мислити критично);
- прийняття рішення (відповідальність);
- чітка аргументованість (контекст);
- соціальна і власна позиція повинна обстоюватись в результаті спілкування, диспуту, дискусії.

Критичне мислення – це процес, який починається з постановки проблеми, продовжується пошуком і осмисленням інформації, а закінчується прийняттям рішень, що розв'язує поставлену проблему.

Провідним аспектом, що характеризує критичне мислення, є творчість, а основним аспектом творчості є протиріччя, їхнє вирішення – зміст творчості.

Творче мислення спрямоване на творіння нових ідей, а критичне виявляє їхні недоліки і дефекти. Результатом розвитку критичного мислення є творча особистість.

В наш час кардинальних соціальних змін дуже важливо навчити молоду людину мислити критично, бути компетентною у ситуаціях і питаннях, що її оточують.

Урок літератури – це той предмет, який дає великий простір для формування життєвої та соціально компетентної особистості, розвитку критичного мислення.

Вчитель літератури, на мій погляд, має навчати учнів сміливо відстоювати власні думки, вміти самотійно працювати зі джерелами інформації, бачити проблему, мати особисту точку зору і вміти її аргументувати, бути здатними застосовувати свої знання для розв'язання життєвих проблем тощо.

Критичне мислення формується поступово, воно є результатом щоденної кропіткої роботи вчителя і учня. Немає чіткого алгоритму дій вчителя з формування критичного мислення. Але існують певні умови, які стимулюють учнів до критичного мислення, а саме:

- час, необхідно достатньо часу для збору інформації за даною проблемою;
- очікування ідеї;
- спілкування;
- цінування думок інших;
- віра в сили учнів;
- активна позиція.

Процес формування критичного мислення починається з постановки проблеми, яку мають розглянути і вирішити учні. Саме тому на початку вивчення тієї чи іншої теми використовую прийом постановки проблемних питань. Так, наприклад, вивчаючи повість Ф.Кафки «Перевтілення», пропоную учням з'ясувати : «Які, на вашу думку, проблеми піднімає автор в творі?», «Хто перетворився на потвора: Грегор Замза чи члени його родини?». Аналізуючи роман Ф.Достоевського «Злочин і кара», ставлю перед учнями наступне питання: «Чи мав, на вашу думку, Раскольніков право на скоєння злочину?».

Розмірковуючи над повістю Е.Хемінгуея «Старий і море», запитую учнів: «Як ви вважаєте, старий Сантьяго: переможець чи переможений?» Вивчаючи роман О.Уайльда «Портрет Доріана Грея», націлюю учнів на роздуми над питанням: «Чи справджується теорія гедонізму О.Уайльда в романі «Портрет Доріана Грея?».

Проблемний виклад знань стимулює пізнавальну активність учнів, тому що він поєднаний з догадкою, дивом, спонукає учнів до роздумів і пошуку рішень, формує вміння бачити проблему і знаходити шляхи її реалізації. Процес розв'язання проблеми вчить учнів мислити критично.

Основою викладання літератури, одним із найважливіших шляхів формування критичного мислення вважаю навчання учнів працювати з текстом художнього твору.

Реалії сьогодення засвідчують загальне падіння читацької активності, пріоритет аудіовізуальних засобів отримання інформації. Завдання вчителя – побудувати роботу над текстом твору так, щоб зацікавити учня, допомогти йому зрозуміти зміст твору, позицію автора, навчити порівнювати власне бачення твору з авторським, аргументувати свою думку, посиляючись на текст твору.

В своїй практиці на початку роботи над текстом твору даю учням питання, які допоможуть їм у пошуковій роботі, зорієнтують в інформаційному просторі. Так, при вивченні повісті О.Бальзака «Гобсек» пропоную учням питання, на які необхідно звернути увагу під час знайомства з твором: «Прочитайте портрет Гобсека. Яке враження справляє на вас портрет головного героя? Чому автор саме так змальовує Гобсека? Знайдіть опис помешкання головного героя. Про які риси характеру Гобсека розповідає його помешкання? Що ми дізнаємося про минуле героя? Про що свідчить життєва філософія Гобсека? Під впливом яких подій вона склалась? Яке місце в суспільстві займає Гобсек? Який спосіб життя веде герой? Чи прийнятний для вас такий спосіб життя? Чому? Чи зустрічали ви в сучасному житті людей, подібних до Гобсека? Для чого, на вашу думку, людині потрібні гроші?»

Обговорюючи запропоновані питання, учні замислюються над характером героя, висловлюють власну позицію, дають оцінку. Це сприяє усвідомленню порушених в творі проблем з обов'язковою проекцією на власні.

При вивченні тексту твору особливу увагу звертаю на точку зору автора. Пропоную учням звіряти своє бачення з авторським, вчу у власних аргументах посилатися на текст художнього твору. Для цього пропоную учням питання, наприклад: «Чи виправдовує автор Родіона Раскольнікова (за романом Ф.Достоевського «Злочин і кара»)», «Як би мав закінчитися роман О.Уайльда «Портрет Доріана Грея», якщо б теорія гедонізму справджувалась?».

Для формування критичного мислення велике значення має розвиток комунікативних навичок. Завдання вчителя – створити на уроці атмосферу співпраці, спонукати учнів досліджувати, творити, запитувати, дебатовати. Саме тому у своїй практиці впроваджую роботу в групах. Так, вивчаючи повість Е.Хемінгуея «Старий і море», пропоную учням дослідити лейтмотиви «Старий і риба» (І група), «Старий і навколишній світ» (ІІ група), «Старий Сантьяго і

хлопчик Манолін» (III група). Аналізуючи творчість О.Бальзака, об'єдную учнів в групи (історики, літературознавці, літературні пліткарі) і даю випереджаючі завдання. Історики збирають інформацію про епоху, в яку жив письменник, історичні події, що вплинули на формування поглядів письменника та його творчість. Літературознавці аналізують етапи становлення Бальзака як письменника. Пліткарі розповідають про цікаві, а іноді і курйозні випадки з життя письменника. Ще одна група готує повідомлення на тему: «Оноре де Бальзак і Житомирщина».

Широко впроваджую в свою роботу нестандартні уроки: урок – засідання літературного клубу, урок – пошук, урок – дослідження, урок – презентація проектів тощо. Такі уроки стимулюють пізнавальну активність учнів, вміння діяти в незвичайних ситуаціях, використовувати власний досвід, адаптуватися до змін.

Переконана, що використання технології формування критичного мислення допомагає створити на уроці дух співробітництва. Вчитель перестає бути єдиним джерелом інформації. З'являється можливість виявити творчі здібності учнів, формувати навички самостійного осмислення навчального матеріалу, навчати вмінню інтерпретувати літературними фактами і виховувати здатність самостійно робити вибір і приймати рішення. Такий підхід у роботі з учнями розвиває інтелектуальну і духовну сфери особистості, сприяє створенню на уроці комфортного освітнього середовища, підвищує мотивацію до навчання, посилює активність учня на уроці, дає йому можливість самореалізуватись та самоствердитись, сприяє набуттю вмінь і навичок, які ефективно можуть бути застосовані в подальшому житті. На мій погляд, здатність до співпраці – найважливіша умова критичного мислення, адже вона підтримує діалог, надає можливість учням вільно демонструвати свої погляди, переконання, мати власну оцінку події.

Вважаю, що метою роботи сучасного вчителя має бути формування успішної людини, здатної до критичного мислення, яка може самостійно вчитися і працювати зі джерелами інформації, здатна бачити проблему, має особисту точку зору і вміє її аргументувати, застосовує свої знання для розв'язання життєвих проблем.

Людина, яка вміє мислити критично, здатна критично сприймати думки інших, компетентна, прагне аргументувати прийняте нею рішення на основі життєвого досвіду, небайдужа у сприйнятті подій, допитлива, готова до діалогу і дискусії.

Література

1. Бондаренко М.Г. «Розвиток критичного мислення на уроках літератури». – Х.: Вид. група «Основа», 2009.
2. Волконська Т. Технологія розвитку критичного мислення // Завуч, травень 2009. – С. 14-15.
3. Ісаєва О. Сучасний урок літератури: яким він є, яким він має бути // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. – 2008. – №5. – С. 3-6.

4. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Автор-укладач Н.П.Наволокова. – Х. : Вид. група «Основа», 2011. – С.5–17.
5. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.- метод. посібн/ О.І. Пометун, Л.В. Пироженко. За ред. О.І. Пометун.- К.: Видавництво. А.С.К., 2004. – 192 с.
6. Секіріна В. Формування критичного мислення на уроках зарубіжної літератури. // Зар. Література. – 2006. –№43 – С. 7-12.
7. Тягло О.В. Критичне мислення. Харків. – Х.: Вид. група «Основа», 2008. – 189 с.

Степанченко О.С.,
вчитель української мови та літератури
Бердичівський загальноосвітній
навчально-виховний комплекс №4
м. Бердичів, Житомирська область, Україна

МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Актуальність дослідження визначається основними програмними документами загальноосвітньої школи, які зумовлюють роботу над подальшим удосконаленням вивчення української мови та літератури. Національна доктрина розвитку освіти України в ХХІ столітті визначила, що головною метою системи освіти є створення умов для розвитку й самореалізації кожної особистості [1]. У Державному стандарті базової і повної середньої освіти особлива увага приділяється практичній і творчій складовим навчальної діяльності [2]. Там зазначається, що «у державних вимогах до рівня загальноосвітньої підготовки учнів зростає роль уміння здобувати інформацію з різних джерел, засвоювати, поповнювати та оцінювати її, застосовувати способи пізнавальної і творчої діяльності» [2].

Глобалізація сучасного світу вимагає від педагога навчити учнів здобувати знання, які допоможуть жити і працювати разом. На досягнення саме цієї мети спрямована технологія розвитку критичного мислення, яка ґрунтується на інтерактивній взаємодії, виключає домінування одного учасника над іншим, тому є достатньо ефективною [3]. Радикальні зміни, які відбуваються в сучасному вітчизняному освітньому середовищі і віддзеркалюють тенденції розвитку світової освіти, особливо акцентують на необхідності переорієнтації шкільного навчального і виховного процесу на забезпечення умов формування учня-громадянина розвиненого демократичного суспільства, що визначається динамікою соціального прогресу, прискореним зростанням інформаційного потоку і, відповідно, розмаїттям ідей та поглядів. Тому пріоритетними є здатність і готовність людини аналізувати отриману інформацію, перевіряти й переосмислювати її, самостійно встановлювати істину, приймати рішення й аргументовано захищати свою позицію [3].

Сьогодні життя висунуло суспільний запит на формування особистості, здатної критично мислити. Потрібно виховати комунікативну особистість, яка здатна генерувати оригінальні ідеї, аргументувати, приймати нестандартні рішення, порівнювати альтернативні точки зору [4].

Мета роботи: вивчити теоретичну базу технології критичного мислення, визначити методичні умови ефективного використання цієї технології, описати власну систему роботи.

Серед розмаїття інновацій, які впроваджуємо в практику роботи, виокремили **метод проектів** – найважливіший чинник критичного мислення. Це особливий вид інтелектуальної діяльності учнів, шлях задуму та ідей, широкий спектр творчості.

Під час проектної діяльності учні навчаються: планувати свою роботу, визначати проблему, шукати шляхи її розв'язання, систематизувати матеріал, аргументувати думки, розвивати мовленнєві вміння, комунікативні здібності, презентувати свою роботу перед аудиторією.

Найбільш люблять учні складати творчі проекти, які не мають структуру спільної діяльності учасників. Вони лише накреслюють і розкривають відповідно до жанру і форми кінцевий результат (газета, твір, відеофільм, інсценізація, сценарій, програма).

У 7-ому класі під час уроку розвитку зв'язного мовлення «Діалог відповідно до запропонованої ситуації спілкування» було презентовано короткотерміновий індивідуальний проект «Одна стародавня задача», у якому використано інтегровані знання з мови, математики, інформатики. Учні висловлювали свої думки щодо роботи однокласниці, піддавати критиці доводи до запропонованої ситуації спілкування, надаючи можливість проектанту обґрунтовувати свою позицію.

Для розвитку дослідницьких умінь практикуємо створення учнями міні-підручників. Обов'язково проводимо публічний захист, що є сильною мотивацією для творчості, сприяє розвитку мовленнєвих навичок і вмінь учнів.

Значну роль для розвитку критичного мислення відіграє наочний матеріал.

Під час вивчення теми «Вживання великої літери» (10 клас) учні підготували постер «Написання великої літери у присвійних та відносних прикметниках».

Пропонується завдання: розкрити дужки, пояснити написання словосполучень, розкрити їх зміст, обґрунтувати форму презентації. Такий вид роботи не тільки розвиває зорову пам'ять і спостережливість, а й сприяє свідомому вивченню української мови.

Для відстеження впливу проектної діяльності на формування життєвої компетентності учнів провели дослідження методом недописаної тези: «Проекти мене навчають... робити хоч невеликі, але свої відкриття, орієнтуватися в інформаційному просторі. Розвивають і збагачують мовлення». Як бачимо, проектна діяльність сприяє не лише розкриттю можливостей і здібностей учнів, а й усвідомленню, оцінці особистісних ресурсів.

Найважливіший прийом розвитку критичності розуму учнів – редагування, рецензування.

У процесі написання відгуків на творчі роботи, твори, відповіді формується здатність активно і правильно оцінювати предмети і явища, обґрунтовувати їх. Усне рецензування часто використовуємо на уроках під час оцінювання усних відповідей однокласників. Із цією метою розробили пам'ятку «Рецензія усної відповіді»:

1. Повнота матеріалу, знання суті питання.
2. Ясність і послідовність думки при викладі.
3. Засоби аргументації, оцінка їх.
4. Критика помилкових тверджень.
5. Емоціональність відповіді.
6. Власний аргументований висновок.
7. Позитивні і негативні сторони відповіді.

Практикуємо використання методу ґрунування, який спонукає учнів думати вільно і відкрито на певну тему, допомагає дітям зрозуміти поняття і зв'язки, дає можливість обґрунтувати свої оцінні судження, добирати аргументи, обстоювати власну позицію.

На уроці розвитку зв'язного мовлення «Замітка в газету інформаційного характеру» (5 клас) пропонуємо учням за алгоритмом скласти асоціативний кущ до слова «Подяка» [4, с. 12]:

- 1) написати центральне слово або фразу посередині аркуша паперу;
- 2) записати слова та фрази, які спадають на думку з обраної теми;
- 3) не зупинятися доти, доки не вичерпаються ідеї;
- 4) установити, де це можливо, зв'язки між поняттями.

Одним із засобів розвитку критичного ставлення до осмислення вивченої теми є вміння об'єктивно оцінювати свою роботу. Часто у кінці уроку використовуємо «П'ятихвилинне есе», яке допомагає учням уникати помилок, здійснювати самоаналіз, самоспостереження, самооцінку, а нам – зорієнтуватись, що відбувається в класі на інтелектуальному рівні [4, с. 10]. Вивчаючи тему «Безсполучникове складне речення. Смислові відношення між простими реченнями», пропонуємо завдання: написати «П'ятихвилинне есе», розкрити одне питання, про яке дізналися з уроку, поставити запитання, на яке не можете знайти відповідь.

Наприклад:

- дізнався про смислові відношення між простими реченнями в безсполучниковому складному реченні;
- безсполучникове складне речення – це окремий тип складних речень чи різновид сполучникових складних речень?
- Чому говорять: складними реченнями висловлюють складні думки?

Навчання учнів ставити запитання – це стратегічний напрям розвитку критичного мислення. Школярі використовують різні їх види за складністю (проблемні, уточнюючі, дослідницькі, питання-роздуми), дотримуючись при цьому порад [4, с. 13]:

1. Формулювати питання конкретно, чітко.
2. Використовувати шість журналістських питань: Хто? Що? Де? Коли? Як? Чому?
3. Застосовувати «відкриті» (висловлювати власну думку) та закриті питання (можна відповісти лише «Так» чи «Ні»).

Високу результативність щодо розвитку критичного мислення на уроках української мови має метод взаємоперевірки. Учні висловлюють думку про роботу товариша, висувають певні гіпотези, обґрунтовують їх.

Для взаємного навчання практикуємо виконання певних завдань:

- підсумувати все, що було зроблено;
- поставити ключові чи тематичні запитання;
- провести ігрове дослідження «Вірю – не вірю»;
- дати різнорівневі завдання однокласникам.

Одним із видів діяльності, який формує в учнів уміння знаходити аргументи на підтримку своєї позиції, зважати на доводи інших і в разі їх переконливості змінювати свою думку, є метод **«Кутки»** [3, с. 8].

На уроці розвитку зв'язного мовлення в 9 класі під час підготовки до написання твору-роздуму на морально-етичну тему школярам було запропоновано прослухати текст «Що за душею», дати відповідь на проблемне запитання «Яку людину можна назвати духовно багатою?».

Упродовж 4-5 хвилин учні самостійно міркують, фіксують на папері докази. Після цього формуються групи прихильників обраної точки зору. Однорідні розходяться «по кутках». Від кожної групи обирають спікера, який коротко, але якомога переконливіше пояснює позицію однокласників. Якщо хтось уважатиме аргументи іншої групи вагомими, він може перейти до іншої. При цьому цього однорідні можуть висунути додаткові докази і спробувати переконати того, хто завагався.

Висновки.

Реалізуючи проблему «Використання технології критичного мислення на уроках української мови та літератури», переконуємося, що тільки ті знання, яких учень набув під час особистої пізнавальної діяльності, стають його інтелектуальним надбанням, навчають комунікативно виправдано користуватись засобами мови в різних життєвих ситуаціях, виховують особистість [4, с. 15].

Методична система «критичне мислення» дає можливість взаємодіяти двом рівноправним учасникам навчально-виховного процесу – учневі й учителеві, забезпечує розвиток особистості, сприяє формуванню комунікативних компетентностей, міцному засвоєнню програмового матеріалу. Діти, що автоматично сприймають викладений педагогом матеріал, не вміють мислити критично. Тому необхідно планувати на уроках ситуації активної участі школярів: дозволяти вільно розмірковувати, робити припущення, установлювати очевидність або безглуздість сказаного. Коли діти повірять, що їхні думки цінні, кожному можна сказати: «Я не згоден», «Я думаю інакше», вони відповідатимуть за власні переконання [6, с. 19].

Реалізація проблеми використання розвитку критичного мислення учнів на уроках української мови та літератури спонукає вносити певні зміни до організаційних і методичних засад уроку, окреслених у традиційній методиці. Постає необхідність використовувати інтерактивні методи і прийоми, які дадуть можливість сформувати в учнів ключові компетентності: соціальну, комунікативну, інформаційну.

Отже, розглянуті засоби розвитку критичного мислення забезпечують глибоке усвідомлення вивченого матеріалу, що веде до формувань твердих переконань.

Зазначені вище методи і прийоми розвитку критичного мислення забезпечують глибоке усвідомлення навчального матеріалу на уроках української мови і літератури, впливають на знання учнями змісту мовних понять, термінів, явищ і закономірностей, розвивають предметні вміння і навички школярів, їхню активність, ерудицію, творче мислення [3, с. 3].

Головне пам'ятати, що критичне мислення – це не критика недоліків, а вміння визначити проблему й виробити оптимальну стратегію її розв'язання, адже ще німецький філософ П.Лессінг зазначав: «Сперечайтеся, плутайтеся, помиляйтеся, але, заради Бога, міркуйте, і хоча хибно, але самі» [3, с. 4].

Література

1. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті/[Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.univd.edu.ua/index.php.
2. Державний стандарт базової і повної середньої освіти/[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/>.
3. Канарська С.П. Розвиток критичного мислення на уроках мови/С.П.Канарська//Вивчаємо українську мову та літературу. – № 3 (223). – січень 2010. – С. 2-9.
4. Критичне мислення на уроках української мови та літератури/Упоряд. М.І.Крайня. - Х.: Вид. група «Основа», 2009. – 108, [4] с. – (Б-ка журн. «Вивчаємо українську мову та літературу»; Вип. 2 (63)).
5. Дж.Стіл, К.Мередіт, Ч.Темпл. Методична система «Розвиток критичного мислення у навчанні різних предметів»: Підготовка для проєкту «Читання та письмо для розвитку критичного мислення». – К.: Міленіум, 2001.
6. Марченко О.Г. Формування критичного мислення школярів. – Х.: Вид. група «Основа»: «Тріада+», 2007. – 160 с. – (Б-ка журн. «Управління школою», Вип. 10 (58)).

Федяніна В. О.,

вчитель російської мови та літератури

Харківська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 51

м. Харків, Харківська область, Україна

ФОРМИРОВАНИЕ У ШКОЛЬНИКОВ УСТОЙЧИВОЙ МОТИВАЦИИ ИЗУЧЕНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА

В пояснительной записке к программе по русскому языку говорится, что основная цель обучения русскому языку — формирование коммуникативной компетентности — свободного владения русским языком во всех видах речевой деятельности на основе речевой, языковой, социокультурной и деятельностной компетенций. И первой задачей, через которую достигается данная цель, является «формирование устойчивой мотивации изучения русского языка, воспитание чувства красоты и выразительности родного слова, уважения к государственному языку и языкам других народов» [1, с. 18].

Актуальность проблемы мотивации изучения русского языка обусловлена, с одной стороны, необходимостью формирования коммуникативной компетентности, а с другой — снижением читательской активности школьников, существенным уменьшением объёма рукописных текстов, используемых учениками. Нередко учащиеся не понимают цель изучения языка (русского, украинского), уверены, что владение языком не повысит их конкурентоспособность.

Цель исследования — определить предпосылки возникновения мотивации к учению, исследовать факторы мотивации, проанализировать способы и методы повышения мотивации через использование практических упражнений на уроках русского языка.

Лауреат Нобелевской премии Герман Гессе в своём романе «Степной волк» ссылается на слова немецкого философа и писателя Фридриха Новалиса, который ещё в XVIII веке заметил: «Большинство людей не хочет плавать до того, как научится плавать» [2]. Желание свободно задавать вопросы, узнавать о новом, исследовать интересное считается врождённой и естественной особенностью человека. Но если учеников не заинтересовывать в приобретении знаний, не создавать соответствующие условия для усвоения этих знаний, они не захотят преодолевать трудности познания! Зато ребёнок, который умеет «плавать» в мире знаний, хочет плыть всё дальше и дальше.

Трудно провести границу между обучением (меня учат) и учением (я учусь, я добываю знания). Одним из основных требований к современному учебному процессу является превращение ученика из объекта обучения в субъект обучения, из того, кого обучают, в того, кто учится.

Мир, окружающий ученика, перегружен разнообразной информацией. Но информация не станет знанием, а тем более умением, если не будет закреплена собственными действиями и эмоциями: интересом, радостью от преодоления внутренних и внешних препятствий, удивлением от находки, удовольствием от

приобретения новых умений, уверенностью в возможности достижения успеха. Поэтому современный урок нужно строить таким образом, чтобы создавать атмосферу поиска, самостоятельности, творчества. Благодаря таким условиям ученик не только во время урока погружается в развивающую среду, но и берёт с собой что-то очень важное для развития (причём для развития интеллекта и ума, души и духа, мыслей и чувств).

Понимая урок как время и пространство, учитель имеет возможность создавать развивающую среду для каждого класса и для каждого ученика через совершенствование форм и методов обучения. Цель современного учителя построить субъект-субъектные отношения демократического характера и переориентировать образовательный процесс на развитие и непрерывное саморазвитие личности.

Должно прийти понимание, что главная цель образования – достижение такого уровня развития личности, при котором есть желание и воля развивать себя дальше, известны пути и способы саморазвития. Если принять идею американского учёного Гордона Олпорта о том, что человек — саморазвивающаяся система, то становится очевидным, что невозможно научить человека — он учится сам [3, с. 246]. Необходимо создавать условия для непрерывного самообучения и саморазвития. А одним из главных условий успешности любой деятельности является мотивация.

Первым фактором мотивации является устранение мощных и весьма распространённых демотиваторов учения. Это страх перед неудачей и страх быть отвергнутым [4, с. 3]. Страх перед неудачей устраняется изменением отношения к ошибкам. Сейчас многие учителя говорят детям: «Ошибки – это хорошо, они помогают нам учиться». И это устраняет страх совершить ошибку. Сложнее со вторым демотиватором. Не быть отвергнутым — это значит получить свою долю внимания и признания на каждом уроке. А нелёгкая задача учителя как раз и состоит в том, чтобы для каждого ученика создать «ситуацию успеха». Пусть даже это будет очень маленький или заранее подготовленный успех. На уроке особенно важно создавать условия для формирования нравственной мотивации поступков и поведения ребёнка, развития внутренней морально-волевой регуляции, мотивации достижения успеха.

Обязательным условием саморазвития ученика является переход от внешней мотивации (я учусь, потому что меня заставляют, потому что все учатся, чтоб не ругали, чтоб не огорчились родители и бабушка, чтоб получить хорошую оценку, заслужить одобрение учителя или родителей) к внутренней (мне интересно учиться, я хочу учиться, я готов прикладывать усилия ради получения новых знаний и умений, я готов прикладывать усилия для самореализации). Действенным механизмом мотивации является уверенность учителя: «Ты умный, честный, добрый. Ты справишься с этой задачей». Такая позиция учителя, если она искренна, индивидуализирована, доведена до сознания ребёнка, даёт толчок к развитию внутренней мотивации: «Если я такой умный, то я могу и хочу выучить это правило, сделать выводы».

Важно, чтобы ученики самостоятельно сформулировали тему и цели

урока, ведь с большим удовольствием человек работает, когда он чётко понимает, что, зачем и в какой последовательности предстоит сделать. С целью формирования внутренней мотивации учебно-познавательной деятельности и саморазвития на уроках можно использовать проблемные ситуации, неожиданные (интригующие) моменты, притчи и тексты нравственного содержания, элементы игры, ситуации, связанные с жизненным опытом учащихся, ситуации свободного выбора учебного задания.

Но устойчивая мотивация, на наш взгляд, невозможна без единства учителя и учеников, вовлечённости в процесс учения, рефлексии.

Обращая внимание на единство учителя и учеников, необходимо заметить, что основой любой учебной ситуации является доверие: «Я тебе доверяю, я доверяю твоим знаниям, твоему опыту, я готов с тобой сотрудничать». Любой человек (не только ребёнок) хочет учиться у того, кто вызывает доверие, кто беспокоится о его интересах, с кем чувствует общность. Ощутить единство и достичь взаимопонимания бывает нелегко и ученикам, и учителю: забота об интересах ребёнка у учителя чаще всего перспективная («тебе необходимо образование»), а дети критично относятся к словам и нравоучениям учителей. Частично решить эту проблему помогает совместное «проживание» эмоционально насыщенных моментов урока, когда и ученики, и учитель вместе сочувствуют, беспокоятся, радуются, экспериментируют, увлекаются; «вживание» в группу, когда учитель работает вместе с одной из ученических групп, становится участником «на равных» в игре, в обсуждении проблемы, даже в выполнении физических упражнений. Конечно, достичь единства с учениками, заслужить доверие невозможно в течение перемены или нескольких минут урока. Это долгосрочный процесс, во время которого дети «проверяют», действительно ли слова учителя не расходятся с поступками, справедливый ли он, важна ли для него личность ученика, а не только уровень учебных достижений. Дополнительные возможности в достижении единства даёт совместная внеклассная деятельность педагога и учеников (труд, участие в конкурсах, соревнованиях, свободное общение, путешествия, экскурсии, просмотр фильмов, спектаклей, обсуждение книг).

Вопрос вовлечённости учеников в учебный процесс остаётся сложным, требует создания специальных условий при обучении, обеспечения и стимуляции активной учебно-познавательной деятельности ребёнка на всех этапах обучения. Без вовлечённости учеников процесс обучения может быть процессом заучивания или процессом репродукции знаний, но никогда не будет процессом настоящего учения и развития. Задача учителя не просто «подобрать ключик» к ребёнку, как считалось раньше, а таким образом вовлечь ребёнка в учёбу, чтобы он имел желание совершенствовать себя.

Вовлечённость учеников в интересную работу обеспечивается применением технологии интерактивного обучения [5] и технологии развития критического мышления [6]. Существует множество приёмов, которые гарантируют вовлечённость учеников на разных этапах урока:

- подбор языкового материала, вызывающего эмоциональный отклик;

- использование на уроках русского языка предложений, фрагментов текста из произведений, изучаемых в этот период на уроках литературы;
 - организация активного взаимодействия «ученик-ученик», работы в малых группах, парах с использованием интерактивных методов обучения и элементов технологии развития критического мышления;
 - оставление до конца урока пропущенных букв в словах, слов в тексте (лучше запоминается незаконченное);
 - размещение на максимально возможный срок материала на доске (в течение одного или нескольких уроков): запоминание и понимание информации обеспечивается благодаря движению мысли по кругу, многократному возвращению к информации;
 - использование интеллект-карт, схем, таблиц, музыки, видеосюжетов.
- Представляется важным организовать работу на уроке таким образом, чтобы ученики имели возможность:
- слышать правильную речь, «образцовое» чтение;
 - учиться быть внимательным, вдумчивым читателем;
 - самостоятельно формулировать правила на основе наблюдения за языковым материалом;
 - многократно осмысленно и активно повторять правила, теоретический материал (чтение с пометками, чтение товарищу, самопроверка, взаимопроверка, «Болтуны», «Карусель»);
 - самостоятельно воспроизводить теоретический материал (правила) вслух («Незаконченное предложение», «Ажурная пила»), так как первое воспроизведение является наиболее стойким и запоминается лучше;
 - составлять правила (наклейки, «потерявшиеся слова»);
 - «поддержать в руках»: выполнять какие-либо активные действия с языковым материалом (разрезать, складывать из кусочков, подбирать подобное или противоположное);
 - создавать или дополнять интеллект-карты, схемы, таблицы;
 - осуществлять поиск информации в словарях, энциклопедиях, дополнительной литературе, интернете.

Надо отметить, что под вовлеченностью понимается активность не только учеников, но и учителя, искренняя заинтересованность в процессе и результате учения, «учение» и саморазвитие учителя на каждом этапе сотрудничества с учениками.

Развитие и саморазвитие человека невозможно без рефлексии – раздумий, направленных на анализ собственных состояний, поступков, действий, достижений. Рефлексию необходимо рассматривать как толчок для дальнейшего саморазвития. Рефлексия является обязательным элементом каждого урока, причём проводится не только в конце урока. С этой целью на разных этапах урока можно использовать «рефлексивные» вопросы и незаконченные предложения, а также лист самоанализа.

Воспитательное и развивающее влияние листа самоанализа связано с тем, что ученик в начале урока понимает, на какие моменты обратить внимание, чтобы

заполнить этот лист. Такая предварительная внешняя мотивация постепенно превращается у большинства учащихся во внутреннюю мотивацию и регуляцию поведения.

Лист самоанализа заполняется после подведения итогов урока и сдаётся учителю (в 5 классе вместе с тетрадью). Заполнение листов самоанализа занимает не более одной минуты. Введение листов самоанализа имеет ряд преимуществ.

1. Это прекрасный способ «обратной связи»: учитель получает после каждого урока ценнейший материал для анализа и самоанализа.

2. Сведения о работе ребёнка на уроке «сохранены»: всегда можно «вернуться назад», обсудить несколько уроков с учеником или группой учащихся.

3. Ученик, работая на уроке, знает, что ему в конце урока нужно заполнить лист самоанализа, знает, на какие именно вопросы придётся отвечать. Таким образом, внешняя мотивация превращается во внутреннюю. Появляется осознанное отношение к процессу обучения, коммуникациям на уроке.

Выводы

1. Мотивация к изучению русского языка является важнейшим условием свободного владения русским языком во всех видах речевой деятельности.

2. Залогом мотивации является устранение демотиваторов учения и развитие внутренней мотивации.

3. Единство учеников и учителя, вовлеченность в процесс учения, рефлексия создают условия, которые способствуют развитию внутренней мотивации учебно-познавательной деятельности на уроках русского языка.

Литература

1. Російська мова: Програма для 5-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів із російською мовою навчання. Укладачі: Голобородько Є. П., Бикова К.І., Давидюк Л. В. та ін. 2017.

URL:<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/ros-mova-dlya-znz-z-navchannyam-ros-movoyu-5-9-kl-2017.pdf> (дата звернення: 20.04.2020).

2. Гессе Г. Степовий вовк. Харків: Фоліо, 2014. 513 с.

3. Шульц Д., Шульц С. Э. История современной психологии. Евразия. 2002. 528 с.

4. Трейси Б. Мотивация. М.: 2014. 144 с.

5. Пометун О.І., Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Науково-методичний посібник. К.: А. С. К. , 2004. 192 с.

6. Кроуфорд А., Саул В., Метьюз С., Макінстер Д. Технології розвитку критичного мислення учнів. К.: Плеяди, 2006. 220 с.

Яровенко Т. С.,

викладач української мови та літератури,
Харківський кооперативний торгово-економічний коледж,
м. Харків, Україна

ЗА ПРИНЦИПОМ «ESSENTIFLBEAUTY»: ПОЕЗІЯ ДЖОНА КІТСА В ПЕРЕКЛАДАХ ЯРА СЛАВУТИЧА

З огляду на несприятливі умови для розвитку перекладацтва в українській літературі 30-80-х рр. минулого століття, неабияким щасливим винятком вважаються переклади Яром Славутичем англомовної лірики. Тому, на наш погляд, актуальним є фаховий аналіз перекладацьких практик письменника, зокрема, в царині поетичного доробку Д. Кітса, що сформульовано в назві розвідки. Отож, метою автора є історіографічний екскурс у критичну рецепцію перекладацьких засад Яра Славутича, що й визначає завданням ілюстрацію останніх посередництвом тогочасних рецензій у діаспорі й сучасної компаративної розвідки С. Захаркіна, присвяченої інтерпретаціям (Б. Пастернак, В. Мисик, Яр Славутич) творчого доробку Дж. Кітса [1, с. 103-116].

Літературні захоплення разом із високим рівнем філологічної культури дали Яру Славутичу можливість збагатити українську літературу «самоцвітами світової скарбниці» [Іванченко М. Козацька муза Яра Славутича // Херсонський збірник. – К.: Дніпро, 1998.]. Натхнений порадою М. Рильського, не маючи ґрунтовних монографій про творчість Дж. Кітса, Яр Славутич знайомиться з російськими перекладами Б. Пастернака творів англійського поета, критично їх переосмислює і творить *свого* Кітса. Опубліковані перші переклади українською мовою (John Keats. Vybrani poeziyi (Selected poems). Preface and translated into Ukrainian by Yar Slavutych. London, Ukrainian Publishers Ltd., 1958. 50 p.) викликали жваве зацікавлення еміграційного читача й літературного критика.

Так, О. Івах охарактеризував видання Дж. Кітса українською «милою несподіванкою» для читачів, які отримали «переклади десятиох найбільше славних сонетів, шістьох од та кількох балад і пісень» [4, с. 348]; С. Гаєвський наголосив на поступі української літератури в плані перекладу іноземної класики, бо до цього часу «тільки російська література тішилася перекладами з англійської класичної літератури. Інші мови були позбавлені такої можливості» [4, с. 353]; Л. Ромен акцентує увагу на багатстві мови Яра Славутича, на свіжості й оригінальності зворотів і слів, що «їх часто цураються (або й не знають) деякі наші письменники, накопичуючи замість їх то москалізми то полонізми» [4, с. 354]: «„Його витання *красовита* врода Не кане в небуття”. Це ще один синонім до слів «красний», «гарний», «чудовий» тощо. «...Немов струмки безсмертного *питва*».

Це щиро народне слово «питво» заступає оті осоружні – «напиток» (москалізм) і «трунок» (полонізм)» [4, с. 354]; І. Костецький висновує, що Яр Славутич у «ґрунті своєму» виразний «клясицист», тому в «зустрічі з Кітсом у нього не було особливих труднощів, а навпаки, виявилось принципово споріднене: абсолютно ясна конструкція образу, врівноваженість рядка й

заокругленість строфи» [4, с. 350]. С. Захаркін наголошує значні труднощі перекладу поезій Дж. Кітса, тому що він – «шліфувальник» і перфекціоніст – «досягає часом дивовижного напруження думки, щільності й насиченості вірша» [1, с. 104], Зважаючи ж на складну архітектуру образів, за Кітсовим принципом «*essential beauty*» покликаних обсервувати максимально досяжні межі естетичного сприйняття дійсності, знаходячи «вічне в скороминущому, прекрасне – у звичному і повсякденному» [1, с. 104], перекладачеві необхідно самому бути мислителем відповідного рівня і мати вміння «мобілізувати різні стилістичні шари його рідної мови, уважно й відповідально поставитися до кожного образу, слова» [1, с. 104].

Зауважмо, що масові видання творів Дж. Кітса на сьогодні містять коментарів удвічі більше за обсяг оригінального спадку. С. Захаркін насамперед загострює увагу на *язичницькому культовіслові* Б. Пастернака, на його двоплановій метафоризації дійсності – внутрішньому чуттєвому світові людини і зовнішньому світу живої та «мертвої» природи (причому, тотально олюдненому, зв'язаному з поетом «нитками раптових, непередбачуваних, часто випадкових асоціацій» [1, с. 106]) в їхньому неймовірному переплетінні аж до відчуття читачем безпосередньої присутності при появі нових смислів. Усе це бачиться поетом «впритул», гіперболізується, вияскравлюється поетичною деталлю, яка подається в крупному ракурсі з навмисним уповільненням (М. Новикова), аби краще її розгледіти. Отож, поезія Б. Пастернака – чотирирівнева; автор гостро відчуває плин часу, від чого з'являється і «залишається враження якоїсь миттєвості, чуттєвої конкретності, індивідуальності кожного образу» [1, с. 106-107]. До того ж, російський поет не визнавав у творчості будь-яких виявів (будь-чого взагалі) *стереотипно-застиглого*, тримаючи внутрішній зміст вірша в постійній дії, не переймаючись його статичною будовою чи навіть логічним завершенням (Д. Лихачов), а тому принципово відкидав класичні форми сонета чи октави.

Яр Славутич у поезії, за визначенням С. Захаркіна, дволикий Янус. Дослідник апелює до збірки «Правдоносці» (1948), яка містить поетичну програму митця – поезію «Різьбар». За нею неприховано постають риси справжнього мистецтва – «врівноваженість, кларизм, підпорядкованість головній ідеї» [1, с. 107]. Такий – неокласичний Яр Славутич, наголошує науковець, – «*антипод* Бориса Пастернака» [1, с. 107] (курсив наш – Т. Я.). Славутич-перекладач прагне передусім зберегти відомий йому «дух» поезії Дж. Кітса, тому його мистецький хист спрямований на дотримання адекватності, яка включає «збереження і «музикальності», і ритміко-синтаксичної схеми, заданих оригіналом» [1, с. 110]. Спостереження ілюструється конкретним порівнянням оригіналу з трьома його перекладами, центральними персонажами котрих постають *море і мушля*.

Дж. Кітс: *Often 'tis in such gentle temper found, / That scarcely will the very smallest shell / Be moved for days from where it sometimes fell, / When last the winds of Heaven were unbound* [1, с. 109]. (Строфа Дж. Кітса має *мушлю* і *пасивність* моря, що досягається широким перифразом, властивим художньому мисленню поета. Ускладнюючи його додатковими образами, митець зберігає головну ідею, що

«пов'язує та протиставляє два чотиривірша: примхливий характер стихії. Море, яке ще вчора «glutted twice ten thousands caverns», сьогодні рухається настільки повільно, що за кілька днів (fordays) не посуне найменшої мушлі» [1, с. 109].)

Б. Пастернак: *Шепча про вечность, спит оно у ихер. / И вдруг, расколыхавшись, входит в гроты, / И топит их без жалости и счёта, / И что-то шепчет, выйдя из пещер. // А то, бывает, тише не в пример, / Оберегает ракушки дремоту / На берегу, куда её с излёту / Последний шквал занёс во весь карьер* [1, с.109]. (Катрени Б. Пастернака олюднують характеристики й стосунки персонажів вірша. Перекладач вдало відтворив семантико-стилістичну структуру першотвору, але водночас ужитком сильнодіючих стилістичних засобів (інверсії, афіксації або зменшувально-пестливого суфікса -к, який перевів поезію у камерний регістр) певним чином «викривив її, змінивши пропорції між значеннєвими компонентами в рядку-ланцюзі» [1, с. 109-110].)

В. Мисик: *А це в такому ніжиться лелінні, / Мов цілий світ у лагоді завмер, / І черепашиці висохлій тепер / Уже й не сняться хвилі білопінні* [2, с. 473]. (У набагато пізнішому перекладі В. Мисика відбувається переосмислення паралелізму й заміна його рівноцінним (на думку перекладача, – зауважує С. Захаркін), що зберігає головну ідею катрена [1, с.110].)

Яр Славутич: *Чи прийме настрій ніжний, мов блакить, / І, давши спокій кам'яному лону, / Ласкаво мушлю обпливає сонну, / Що кинув шквал колись у грізну мить* [3, с.223]. Переклад Яра Славутича розставляє все на місця в аспекті збереження образів перифразу та відтворення семантико-стилістичної структури оригіналу. Щодо «Кітсового духу», дослідник наголошує на характерній особливості нашого неокласика-перекладача: «...залишати, де можна (марковано С. Захаркіним – Т. Я.), лише «кінці» авторської метафори або перифразу, не порушуючи [...] підводної частини айсберга» [1, с. 110]. Нагадаємо, дефініція «де можна» постає складником вищезгаданої адекватності. Зазначене поняття включає дбайливе відтворення алітерацій і цезур, паралелізмів і повторів (рефренів), уважне ставлення до афористичності лірики Дж. Кітса, що ілюструється, наприклад, таким блискучим прикладом: «*Athingofbeautyisajoyforever*» / «*Коштовний твір – назавжди насолода*» тощо. Останній перекладний поетичний вислів наголосив згадуваний вище О. Івах, попередньо зауважуючи: «...як зворушливо промовляють до нас оці слова: «*О ви, що містом натрудили очі! Керуйте зір на моря ширину, І вам жаданий спокій заблизкоче*». Або як природно звучить і думка Кітса про славу в перекладі Славутича: „*Немов коханка, слава осяйна гордує тим, хто пада на коліна. Зате віддається радісно вона Тому, хто не просив її уклінно*”» [4, с. 348].

У перекладах Яра Славутича також зустрічаються зміни авторського тексту задля дотримання все тієї ж адекватності. Звернімось до образу зими «*thenewsoft-fallenmaskofsnowuponthemountainsandthemoors*» (підкреслення С. Захаркіна – Т. Я.) в сонеті Дж. Кітса «*BrightStar! WouldIBeSteadfastAsThouArt*». Підкреслене словосполучення В. Мисик передає точним підрядником: «*м'яка маска*». Натомість Яр Славутич змінює образ взагалі: «*Завія Пухнастим снігом повиває світ*» [1, с. 111]. Дослідник знаходить логічне пояснення такому

перекладацькому варіанту: «Як «маска» асоціюється з посмертною маскою, так «повиває» – з «саваном» [1, с. 111], що зберігає трагізм авторського образу й potwierджує «вплив стереотипів образного мислення на творений ним (Яром Славутичем – Т. Я.) переклад» [1, с. 111].

На думку дослідників, шедевр пізнього Дж. Кітса оду «To Autumn» можна вважати зразком перекладацьких принципів Яра Славутича, що простежується в порівнянні оригіналу з перекладом російською Б. Пастернака:

*Season of mists and mellow fruitfulness, / (Пора плодоношенья дождей!)**

Close bosom-friend of the maturing sun; / (Ты вместе с солнцем огибаешь мызу,)

Conspiring with him how to load and bless / (Советуясь, в осколько штук гроздей)

With fruit the vine that round the thatch-eaves run, / (Одеть лозу, обвившую карнизы,)
To bend with apple the moss'd cottage-trees, / (Как яблоками отягченный ствол)
And fill all fruit with ripeness to the core; / (У входа к дому опереть на колья,)
To swell the gourd, and plump the hazel shells / (И вспучить тыкву, и напыжить шейки)
With a sweet kernel; to set budding more, / (Лесных орехов, и как можно доле)
And still more, later flowers for the bees, / (Растить цветы последние для пчел,)
Until they think warm days will never cease, / (Чтоб думали, что час их не прошёл)
For Summer has o'er-brimm'd their clammy cells [1, с. 113]. (И ломится в их клейкие ячейки.) [1, с. 113-114].

Головною хібою перекладу Б. Пастернака, на думку С. Захаркіна, є надмір конкретизації й деталізації авторських образів. Перекладач наділив автора поезії такою «гостротою зору», уточнює дослідник, «яка ще не була притаманна поетам тієї доби, зокрема, англійським романтикам, і яка більшою мірою характерна для європейських та американських літератур ХХ ст.» [1, с. 112]. Разом з тим, Б. Пастернак максимально наближує творчість Дж. Кітса до сучасного читача за рахунок, наприклад, не притаманної англійському романтизму лексики: «вспучить» зовсім несподіване у порівнянні з «to swell», а «cells» тоді, коли жив Дж. Кітс, розуміли, очевидно, як «келії», а не в сучасному значенні «ячейки» [1, с. 112] за перекладом російського митця. Натомість І. Костецький акцентує обережне ставлення Яра Славутича до неологізмів і широке «впровадження забутих і рідко вживаних слів» [4, с. 351]. Отож, Яр Славутич дотримується атмосфери першотвору, не зловживає конкретизацією, здійснюючи таким чином менш осучаснений переклад і, незважаючи на окремі відходження від оригіналу, «знаходить влучні слова для змалювання осінньої природи» [1, с. 113]: *Добо дощів і плоду повноти! / (Пора туману й повняви в садах,)** [...] *Як стиглих яблук рум'янити тло, [3, с. 220] / (Щоб гнулись яблуні старі, як гай, [2, с. 462]).* Далі Дж. Кітс поглиблює алегорію осені, надаючи їй жіночої подобі. Цей образ у поета ідеальний, бо його джерелами, на думку вчених, були «луврська «Осіннь» Пуссена, «Психея, що спить у житі» Джуліо Романо тощо» [1, с. 113-114]. Б. Пастернак допустив також фактичні помилки (наприклад, маки за часів Дж. Кітса не жали, позаяк вони росли, подібно українським волошкам, у пшениці чи житі) і навіть спотворив стиль оригіналу, створюючи реалістично-заземлений

образ жінки: *«И бросив серп средь маков недожатых, / На полосе хранишь (!), подобно жнище...»* [1, с. 114]. І. Костецький, наголошуючи на неможливості визначення, що «краще», а що «гірше» в того чи іншого перекладача (для цього ми й подали варіант В. Мисика – Т. Я.), наводить приклад із «ToAutumn» виключно, щоб показати існуючі «різні пляни [...] поетичної транскрипції, і щоб, тим самим, відтінити характер Славутичевих перекладацьких засад» [4, с. 350]: *«Whohathnotseentheeoftamidthystore? / Sometimeswhoeverseeksabroadmayfind / Nheesittingcerelessonagranaryfloor, / Thyhairsoft-liftedbythewinnwingwind...* У просторядному перекладі це значить: *«Хто не бачив тебе часто в (повних збіжжя) шпихлірах? Іноді, хтось тебе шукає деінде, можна знайти тебе безтурботно сидячою на току, з волоссям, що його ніжно вітрить колихаючий вітер»*. У російському перекладі Пастернака це місце звучить так: *Кто не видал тебя в воротах риг? / Забравшись на задворки экономий, / На сквозняке, раскинув вороотник, / Ты, сидя, отдыхаешь на соломе...»* [4, с. 350]. Виграшно ближчий до оригіналу Яр Славутич: *О, хто не зрів на битому току, / Як ти в обладі повної комори / Недбало сядеш, і косу м'яку / Гойдає з поля вітер несуворий...* [3, с. 220]. Отож, Яр Славутич плавно переходить до останньої станції, в якій автор (як і образи попередніх строф) розчиняється в багатоголосі осінніх мелодій. Підсумовуючи, С. Захаркін наголошує на прагненні Яра Славутича залишатися самим собою – неокласицистом із культом «логічно виправданого, вираженого і застиглого, пластичності та три-, а подекуди й двовимірності» [1, с. 115].

1959 року Л. Ромен у критичному відгуку («Джон Кітс: вибрані поезії / Нові дні, ч. 112. – с. 21-22) писав, що перекладами з Кітса Яр Славутич відкриває «вдячну сторінку своєї творчості, бо [...] присвоює українській мові твори світової літератури, знайомлячи українську громаду з великими поетами Заходу» [4, 355], а цитований вище І. Костецький підбирав підсумки: «Сама з себе лексика – лише матеріал. Слово починає жити поетично щойно в залежності від контексту. Саме з цього погляду Славутичів вибір із Кітса являє собою чинний внесок у нашу поетичну культуру» [4, с. 351]. Тому, на наш погляд, для сучасних дослідників перекладацької спадщини Яра Славутича залишається актуальним питання вивчення його інструментарію розбудови української літературної мови в такій непростій мистецькій площині.

Примітки:

*Перший рядок – оригінал вірша Дж. Кітса, черговий в дужках напівжирним шрифтом – переклад Б. Пастернака.

**Перший рядок – переклад Яра Славутича, черговий в дужках напівжирним шрифтом – переклад В. Мисика.

Література

1. Захаркін С. «Плоди кошовної краси» (Про стиль перекладів Яра Славутича з Джона Кітса) / Степан Захаркін // Херсонський збірник. – К. : Дніпро, 1998. – С. 103-116.
2. Мисик В. О. Захід і Схід: Переклади / Авт. Передм. О. І. Никанорова. – К. : Дніпро, 1990. – 543 с. (Майстри поетичного перекладу).

3. Славутич Яр. Твори. Том другий. – К. : Дніпро; Едмонтон, Славутич, 1998. – 331 с.
4. Творчість Яра Славутича. Статті й рецензії. [Упорядкував Володимир Жила]. – Едмонтон : Видання ювілейного комітету, 1978. – 432 с.

Яценко В. А.,
заступник директора з навчальної роботи
Комунальний опорний заклад загальної середньої освіти
«Раївський навчально-виховний комплекс» село Раївка
Синельниківський район, Дніпропетровська область, Україна

РОЗРОБКА УРОКУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У 5 КЛАСІ «MY ID»

The theme: *My ID.*

The purpose of the lesson:

To practice:

- talk about different countries and nationalities,
- ask for and give basic personal information using to be,
- understand simple text giving basic personal information,
- write a short personal profile

Summary of the lesson

I. Actualization of basic knowledge

1. Dictionary work:

- put words together:

American, Australian, Brazilian, Australia, Brazil, China, Egypt, Mexico, Russia, Spain, the UK, the US, Turkey, Ukraine, British, Chinese, Egyptian, Mexican, Russian, Spanish, Turkish, Ukrainian.

For example: *Australia - Australian*

- correct the mistakes:

Tom am from the UK.

I are Spanish.

My friends, Nick and Polly, is from Egyptian. They are Egypt.

- answer the questions:

1. What is your name?
2. How do you spell your name?
3. How old are you?
4. Where are you from?
5. What nationality are you?
6. What do you do?
7. Do you like to go to school?
8. How many lessons do you have a day?
9. What is your favorite subject?
10. What are you good at?

11. What do you think about your life today?

2. Play the game “Hi, my name is...” Each pupil has a picture of different countries’ flags. He or she has to tell about himself or herself according to the picture.

For example: Hi, my name is John. I am from the US. I am American. Washington is the capital of the US.

II. The main part of the lesson

- Listening three texts and look for the photoes of famous people (Oscar, Bruno Mars, Liam Hemsworth) and answer the question: Who are they? After it complete the sentences:

1. I’m Tom. I’m 12 and I’m British. I live in London. My hobby is football. London is very important city for football. I think five or six London clubs are in the Premier League now. One of them is Chelsea. I am a big Chelsea fan. My favourite football player is Oscar. He isn’t British, he is Brazilian.

2. My name is Olena. My best friend is Irina. We’re 13 years old. We’re from Poltava in Ukraine. We are in a choir. Our favourite songs in choir are pop songs. Irina and I are big fans of British and American pop music. My favourite singer is Bruno Mars. That’s why my dog’s name is Bruno. My cat is called Vanilla because it’s the colour of vanilla ice-cream, my favourite type of ice cream.

3. My name is Murat and I’m from Izmir, a big city in Turkey. I’m really interested in making films. I go to a film club every Saturday. My favourite types of films are superhero or action films. My favourite actors are Liam and Chris Hemsworth. They’re brothers. They aren’t American. They are from Australia. Liam Hemsworth is in The Hunger Games and Chris is in Thor. Chris is about 32 and Liam is 26.

4. Tom's hobby is _____ .

5. Tom is a big Chelsea _____ .

6. Tom's from _____ .

7. Elena has got _____, Irina.

8. Elena's favourite singer is _____ .

9. Elena's _____ is called Vanilla, because her favourite type of _____ .

10. Murat is _____ .

11. He is interested in _____ .

12. Liam and Chris Hemsworth are _____ favourite actors.

Practise exercises:

1. Look at the sentences and complete the verb table:

- I’m Tom.

- He isn’t British.

- He’s Brazilian.

- They aren’t American.

- They’re from Australia.

- We’re 13 years old.

<i>Affirmative</i>
I British.
You’ British.
He/She/It’ ... British.

We British.
They British.
Negative
I not Brazilian.
You Brazilian.
He/She/It..... Brazilian.
We Brazilian.
They Brazilian.

2. Match the long forms and their contractions.

Long forms: 1. are, 2. are not, 3. is, 4. am, 5. am not, 6. is not

Short forms: a) 'm, b) 're, c) 's, d) 'm not, e) aren't, f) isn't

3. Write sentences using the words and nationalities:

1). I I am British.

4). They _____.

2). We _____.

5). You _____.

3). She _____.

6). He _____.

4. Now make the sentences in ex. 3 negative.

Example: I'm not British.

5. Choose the correct alternative.

1). Katy Perry *isn't/aren't* Australian.

2). Katy Perry and Bruno Mars *is/are* from the US.

3). You and I *am/are* British.

4). My best friend *is/are* Jack.

5). Chelsea and Arsenal *isn't/aren't* Spanish teams.

6). They *is/are* 14 years old.

6. Complete the sentences with the correct form of the verb *to be* in the affirmative or negative.

SCOTT, 13, LOS ANGELES, THE US.

My nane (a) _____ Scott. I (b) _____ 14 yet. I (c) _____ only 13. My best friends (d) _____ Jim and Neil. Jim, Neil and I (e) _____ from the US but we (f) _____ from New York. We (g) _____ from Los Angeles. Los Angeles (h) _____ really big. I love it – I (i) _____ very happy here.

7. Work with a partner. Use the words to write six grammatically correct sentences.

is	I	am
the UK	not	are
Marisa	We	Brazilian
from	aren't	isn't

Example: I am from the UK.

8. Put the words in order to make questions.

1). Spain Are from you.

2). American Is Ed Sheeran.

3). Are friends we.

4). Europe Is in Turkey.

5). British Are your parents.

IV. Lesson result.

- *work in the groups:*

Group 1.

You have got maps, the names of the capital cities. Pick an image of a flag and a name of the country.

Group 2.

You have got the names of the countries and the images of their flags. Pick the images of their maps and their nationalities.

Group 3.

You have got the parts of the maps and the pictures of some flags. Pick the names of the countries and their capital cities.

- *check the results of the groups' action.*

The lesson is over.

The theme: *My ID.*

The purpose of the lesson:

To practice:

- talk about different countries and nationalities,
- ask for and give basic personal information using to be and have got,
- talk about their families,
- understand simple text giving basic personal information,
- write a short personal profile

Summary of the lesson

I. Actualization of basic knowledge

1. Dictionary work: read and translate, then complete the text with these words. Check that you understand all the words in red.

aunt, brother, cousins, father, grandfather, grandparents, mother, nephew, uncle

My family

I've got one _____. His name is Liam. He's good to me, because I'm his little **sister**. My _____ is called Sandra and my _____ is called Jack. My **parents** are the best. Harry and Amy are my _____. I love them. My **grandmother** is really special and her **husband**, my _____, is great. Henry is my _____. His **wife**, my _____, is called Anne. Henry and Anne are really good to me and Liam because I'm their only **niece** and Liam is their only _____. They have got two children. They're my _____ and they're called Oliver and Sophie.

2. Work with a partner: write down the names of six people in your family. After it look at your partner's names and guess who the people are.

Is Lisa your mother? No, she isn't.

Is she your aunt? Yes, she is.

II. The main part of the lesson

- Read the information about the UK.

1. The average number of people living in a UK home is 2.4 people.
2. 943,000 people are from Czech Republic, Estonia, Poland, Hungary,

Latvia, Lithuania, Slovakia and Slovenia.

3. There are 3.5 million children under 5 in England.

4. 27.6 million: male population.

5. 28.5 million: female population.

6. 1 in 6 people in the UK is over 65.

7. The average age of the population is 39.

8. Ethnic population is 12% of the UK population (=7.5 million).

- Look again at this information. Are these sentences True (T) or False (F)?

1. There are over 28 million men and boys in the UK. T/F

2. The average age in the UK is just under 40. T/F

3. 7/5 million is 12% of the total UK population. T/F

4. The average number of people living in a house or flat in the UK is under two. T/F

5. Under 20% of the UK population is over 65. T/F

6. There are three and half million children under five in the UK. T/F

7. The male and female population is over 55 million. T/F

8. 943,000 people in the UK are from four countries in Eastern Europe. T/F

Grammar in context. Have got.

- Look at the sentences and complete the verb table:

1. Sarah's got a dog.

2. Have you got a dog?

3. No, I haven't.

4. She hasn't got a DVD.

Affirmative
I/You/We/They've got three cousins.
He/She/It _____ brown eyes.
Negative
I/We/You/They haven't got three cousins.
He/She/It _____ brown eyes.
Question form
_____ I/you/we/they _____ three cousins?
Has he/she/it got brown eyes?
Short answers
Yes, I/you/we/they have . No, I/you/we/they _____.
Yes, he/she/it has . No, he/she/it hasn't.

- Match the contractions and the long forms.

Contractions: a) 's got b) 've got, c) hasn't got d) haven't got

Long forms: 1) has not got, 2) has got, 3) have not got, 4) have got

- Look at the table. Write complete sentences with the correct affirmative or negative form of have got

			
Zoe	V	X	X
Alex	X	V	V
Lucy	X	X	V

1. Zoe/ a cat - Zoe's got a cat.
2. Lucy/ a bike - _____ .
3. Alex and Lucy/ mobile phones - _____ .
4. Alex and Lucy/cats - _____ .
5. Alex /a bike - _____ .
6. Zoe/a mobile phone - _____ .

- Put the words in order to make questions.

1. got a or sister Have you brother?
2. Has family got your car a?
3. pet a you Have got?
4. grandfather phone a mobile your Has got?
5. an dictionary you Have English got?

- Speaking. Work with a partner. Ask and answer the questions.

- Complete the text using the correct forms of **to be** and **to have**

Nicole Kidman _____ a famous actress. She _____ a famous husband. Her husband _____ a singer called Keith Urban. They _____ two children. Their names _____ Sunday Rose and Faith Margaret. Nicole _____ a brother, but she _____ a sister called Antonia. Nicole and Keith _____ houses in Sydney, Los Angeles and Nashville.

- Read the Fact File. Write Jordan's message for the website

FACT FILE
Name: Jordan Surname: Clark From: Manchester, the UK Age: 14 Family: parents: Andrew and Helen - brothers and sisters: one brother – Jake (16), one sister – Becca (8) Pets: a cat – Tucker Hobbies: music and films Hi, my name's

- Find and correct a mistake in each sentences:

1. Your classroom got a window?
2. Yes, it have.
3. Have you a desk?
4. Yes, I has got a big desk.
5. Have got your friends mobiles?
6. No, they hasn't.

The lesson is over.

The theme: *School days.*

The purpose of the lesson:

To practice:

- talk about a basic school days,
- use question words to ask basic questions,
- understand simple text about school life,
- give basic physical descriptions,
- write a short informal email

Summary of the lesson

I. Actualization of basic knowledge

- look at the picture and make up sentences as more as possible.

For example: It is a big modern classroom. There is a blackboard in the classroom.

II. The main part of the lesson.

- **read the words. Do you understand the meaning of these words?**

art, English, French, geography, history, ICT (Information and Communication Technology), maths, music, PE (physical Education), science/

- **work with a partner. What subjects have you got today?**

We've got Maths at quarter to nine. Then we have got English.

- look at the picture and read the words. Match the pictures with the words.

Calculator, folder, laptop, marker pens, mobile phone, MP3 player, pencil case, snack, tablet, trainers.

- **Work with a partner. Say which of the objects in the pictures you have got now and why.**

I've got my trainers. Why? I've got football practice after school.

READING:

Bring your own technology (BYOT) to school.

The idea is simple. In some schools, students take their personal smart phone, tablet or laptop to school and use it in class. But is that a good idea? What's your opinion?

Mia Jones, student.

- In some schools they have a BYOT system? But not in mine. In my best friend's school, students take their smart phones to use in class. But then they send texts, play games, watch videos or take photos. That's OK at home, but not at school.

Brad Simmons, teacher

- New technology is expensive for schools. But my students all have smart phones at home. Now I bring mine to class and they bring theirs. It's very useful in many different school subjects. A smart phone has a calculator for maths, a dictionary for English or French, maps for geography, and videos for history, science...

Angela Hughes, parent

- I've got two daughters. At my daughters' school, they have a BYOT system. But the children aren't happy. Now there's a big difference between students in class. Some students have got brilliant new laptops or tablets. Some have got old laptops. And for some it isn't easy to buy a computer. I don't think it's fair.

What is BYOT to school?

Who thinks BYOT to school is good?

a) Mia Jones – Yes/No

b) Brad Simmons – Yes/No

c) Angela Hughes – Yes/No

- Are the statements True (T) or False (F)?

1. It's necessary for Mia to take her phone to class. **T/F**

2. In Mia's opinion, students learn a lot with phones in class. **T/F**

3. In Brad's opinion, it's difficult for schools to buy laptops and tablets. **T/F**

4. In Brad's opinion, smart phones are only useful for science. **T/F**

5. In Angela's daughters' school, the BYOT system is not popular with the students. **T/F**

6. In Angela's daughters' classes, the students have all got similar technology. **T/F**

Remember!

- In *True/False / Not Mentioned* exercises, read the statements before you listen. The statements help to give you an idea of what you are listening for.

- Be careful. The words in the statements are not always exactly the same in the listening text. They often express the same idea but in different way.

- In *True/False / Not Mentioned* exercises, put *Not Mentioned* if the information is not in the listening text.

SPEAKING

What about you?

- When do you use a mobile phone or smart phone?

- When is it important to switch it off?

LISTENING

At Ashton High School in the UK, students study the usual subjects. They study English, geography, history, maths and science. But Ashton High School is special. The students have all got a tablet.

Some students take their tablets to class. Other students use the school's tablets. Students use the tablets in class and they take them home.

The lessons at school are all online. Teachers send information to the students' tablets and students ask questions on theirs. The students use their tablets to look for information on the Internet, to create videos and to take photos of their work.

For the school head teacher, technology is important. The tablets are popular and the students are interested in the lessons. And the exam results at school are good.

Karen Ellis is a student at Ashton High and she says: "My cousins go to different school. We've got tablets at our school, but they haven't got tablets at theirs. Some students at their school take their smart phones or tablets to use in class. But some students haven't got a smart phone or tablet. There's a difference between students at their school, but there isn't a difference at mine".

Andy Blackwell is Karen's classmate. "We use the tablets in many different ways. We ask the teacher questions on our tablets and he answers our questions on his. We've got the information on our tablets to use at home. It's brilliant!" he says.

- **Match the halves to make sentences:**

1. Students use tablets in class	a) to the students' tablets.
2. Teachers send information	b) they take them home.
3. Students ask questions on the tablets	c) and the teachers answer them.

- **Are these sentences True (T) or False (F)?**

1. The school has got tablets for students. T/F
2. Students take the tablets home. T/F
3. Students play games and send text in lessons. T/F
4. In Karen's opinion, the students at her school are unequal. T/F
5. In Andy's opinion, it's useful to ask questions on the tablet. T/F

III. The end of the lesson

- Which of these statements are good (G) or bad (B) opinions about tablets?

1. Students are interested in the lessons. G/B
2. Some students aren't into technology. G/B
3. It isn't necessary to take books to school. G/B
4. Students have information about the lessons on their tablets.
5. Tablets are expensive for schools.

The theme: *School days.*

The purpose of the lesson:

To practice:

- talk about a basic school days,
- use question words to ask basic questions,
- understand simple text about school life,
- give basic physical descriptions,
- write a short informal email

Summary of the lesson

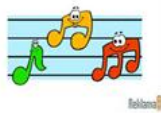
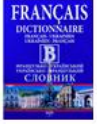
I. Actualization of basic knowledge

- Put the letters in order to make school subjects:

1. rta _____,
2. ishEngl _____,

3. enFrch _____ ,
4. phgraygeo _____ ,
5. tohisry _____ ,
6. TCI _____ ,
7. simuc _____ ,
8. EP _____ ,
9. iescnce _____ ,
10. smath _____ .

- Complete the sentences about David's school timetable.

	Monday	Tuesday	Wednesday	Thursday	Friday
9.15					
11.30					
13.45					
15.00					

1. At quarter past nine on Monday, he's got _____ .
2. At half past 11 on Tuesday, he's got _____ .
3. At three o'clock on Wednesday, he's got _____ .
4. At quarter to two on Thursday, he's got _____ .
5. At quarter past 9 on Wednesday, he's got _____ .
6. At three o'clock on Tuesday, he's got _____ .
7. At quarter to two on Monday, he's got _____ .
8. At half past 11 on Wednesday, he's got _____ .
9. At quarter past nine on Friday, he's got _____ .
10. At three o'clock on Thursday, he's got _____ .

II. The main part of the lesson

- Write the words in the correct category. Use a dictionary if necessary.

**biology • chemistry • glue • literature • paper • pencil
sharpener • physics • scissors • social science • stapler**

School subjects	Everyday objects

- Teacher's explanation using **Possessive's**

1. Look at the sentences (a-c) and then match 1 to 4 with A to D:

- a In my best friend's school, it's OK to take a phone.
b I've got two daughters. At my daughters' school, it's OK to take smart phones.

- c In Mia and Angela's opinion, technology isn't good.

- 1 We use the apostrophe (') ...
2 After singular names or nouns
3 After plural nouns ending – s...
4 When we name more than one person....

- A we just add an apostrophe (').
B to show possession.
C we add 's
D the 's goes after the last person.

2. Write sentences:

Example: Harry → mobile phone. It's Harry's mobile phone.

My dad → bag

The teachers → computer

My sisters → marker pens

Emma → MP3 player

The students → book

Alex and Amy → tablets

Are the sentences correct? Rewrite the incorrect sentences.

1. They've got tablets at William's and Dana's school.
2. Is Jack's pencil case blue?
3. My friend's names are Oscar and Ellie.
4. My music teachers' names are Paula and Eve.
5. Our schools head teacher is in favour of mobile phones.
6. It's my grandparents' house.
7. I think they're Matt and Joe's bags.

- SPEAKING

Work in a small group. Point an object in the classroom. Whose is it?

Example: It's Katie calculator.

- Teacher's explanation using **Possessive Pronouns**

Singular	Plural
mine	ours
yours	yours

his/hers/its**theirs**

We use **Possessive Pronouns** when we don't repeat the **noun**.

My **name** is Robert and **hers** is Helen.

My **school** is in the city centre. Where is **yours**?

Their **trainers** are new. **Mine** are really old.

- Look at the sentences a to c and complete 1 to 3 with the correct possessive pronouns.

A It's OK to take a phone, but she doesn't take **hers**.

B In some schools they take smart phones, but not in **mine**.

C I bring my phone to class and the students bring **theirs**.

This is **my** phone. = This phone is (1) _____ .

This is **your** phone. = This phone is **yours**.

This is **his** phone. = This phone is **his**.

This is **her** phone. = This phone is (2) _____ .

This is **our** phone. = This phone is **ours**.

This is **their** phone. = This phone is (3) _____ .

- Choose the correct alternative.

1. She's **my/mine** best friend.

2. Are they **your/yours** pens?

3. The red pencil case is **my/mine**.

4. They're **our/ours** bags, not **your/yours**.

5. I think the laptop is **their/theirs**.

6. Whose trainers are they? Are they **her/hers**.

7. I think they're Matt's trainers. Yes, they're **his/theirs**.

- Answer the questions using possessive pronouns.

1. Are they Vanessa's books? Yes, **they're hers**.

2. Is it your MP3 player? Yes, _____ .

3. Is it Ethan's dictionary? Yes, _____ .

4. Is it your brothers' tablet? Yes, _____ .

5. Are they our pencil cases? Yes, _____ .

6. Is it my snack? Yes, _____ .

- Look at the two lists. Read.

List 1: Irregular nouns

man → men

woman → women

child → children

person → people

List 2: Regular nouns

boy → boys

girl → girls

friend → friends

family → families

country → countries

- What can you see? Write sentences about the pictures using numbers and the singular or plural form of the word.

The Johnson family

I can see....

1. **two girls.** (girl)
2. _____ (family).
3. _____ (boy).
4. _____ (woman).
5. _____ (man).
6. _____ (person).
7. _____ (child).

The Henderson family

- Vocabulary

Work with a partner. Say the words in the box and touch the different parts of your face.

mouth• ear• eye• hair• nose•
teeth

- Look at the adjectives in the box. What part (s) of the faces can we describe with each adjective? One word cannot describe a part of the face. Which one? Use your dictionary to help you if necessary.

big • blue • brown • curly • dark • fair • green • grey • long • red
• short • small • straight • tall

For example: I think curly is for hair.

- Listen the description of the boy in the photo. Find three mistakes.

He has got long fair hair. His hair is curly. He's got brown eyes.

His eyes are big. His ears and mouth aren't very big or small – they're average.

- Write a description of yourself.

The lesson is over

The theme: *School days. Organizing your studies.*

The purpose of the lesson:

To practice:

- To think about where and when to study, to see how other students organize their time and space and to create a weekly study plan.

Summary of the lesson

I. Actualization of basic knowledge

- Read the information in the box. Match the words with the pictures.

school timetable (n): On a school timetable you have all the days and times of your classes.

shelf/shelves(n singular/plural): Put the books on the shelf in the correct section.

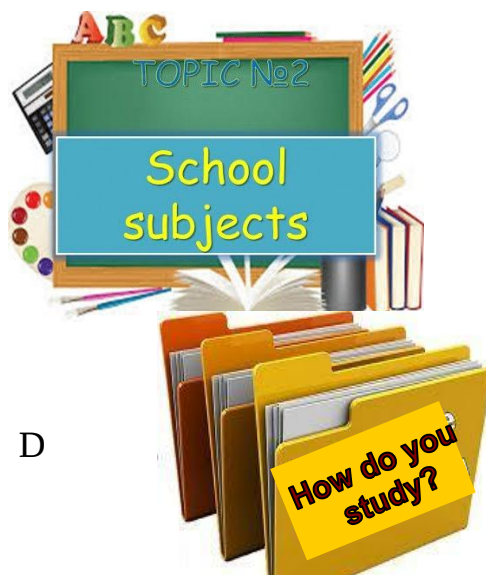
study planner (n): With a study planner, you write all the things you do in a day, at school and after school.

time management (n)/ manage your time (phrase): Time management helps your to use your time in good, efficient way.

A

B

C

D

II. The main part of the lesson

Vocabulary: read the words in the box and check that you understand theirs.

study space • private place • disturb • reading lamp • comfortable chair • logical way • separate sections

- Read about study spaces and then evaluate your own study space. Is it good or bad? Why?

STUDY SPACE – Some tips

- It's useful to have a special place to study. It's easy to have everything organized and ready there.
- If you haven't got a private place to study, ask your family and friends not to disturb you when you are busy.
- It's ideal to have good light when you read and write. It's important for your eyes. Light from the window is best in the day. But a reading lamp is important for the evening and night.
- Open your window. Fresh air is good too.
- A comfortable chair is important. If you aren't comfortable it's difficult to concentrate.
- It's important to organize your books in a clear and logical way. Have a special shelf for your school books.
- Use different folders for different subjects. Put separate sections in your folders for different topics. Now it's easy for you to find information quickly.
- Have you got a TV/game console/mobile phone/tablet in your room? Turn them off when you study.

YOUR STUDY SPACE

Where do you usually study – in your bedroom, in another room at home, in a library, in a school....?

Have you got a comfortable chair?

Have you got a place where you can write?

Has the place got a lot of life?

Is it quite?

Where are all your books? Is it easy to find the things you need to take to school each day?

Is it easy to find all your notes for different subjects and topics? How are they organized?

- Work with a partner. Look at the pictures. Using the information in the text “Study space – some tips”, what is good and bad about these study places? Make two lists: Good/Bad.

A

B

- Grammar in context
- Complete the questions with these question words.

How many • How old • What • Where • Who

1. _____ do you study? I study at home.
2. _____ students has your school got? It's got 420 students.
3. _____ subjects are typical at your school? The usual subjects, but also other subjects.
4. _____ is your geography teacher? His name is Mr Bevan.
5. _____ are the students at your school? They are between 7 and 18.

- Complete the dialogue with question words and act it.

Tom: (a) _____ are you, Chiara?

Chiara: I'm 13.

Tom: (b) _____ are from?

Chiara: I'm from Brighton, in England.

Tom: (c) _____ 's your birthday?

Chiara: It's in June.

Tom: _____ brothers have you got?

Chiara: I've got two brothers.

Tom: _____ 's the name of your school?

Chiara: It's Inter. Net High.

- Find and correct a mistake in each sentence.

1. How many homework have you got?
2. Hers teachers are very good.
3. My pens are blue. This pens are mine.
4. The persons at my school are nice.
5. The students in Spain haven't got school on Saturday.

- Look at the photos and read the questions. Write your answers in your notebook.

A)

B)

1. Who are they?
2. Where are they?
3. Is your classroom similar or different?
4. What are your favourite subjects?
- Use the notes to write an e-mail to Maya:

Charlie Harper

Boston, the US

A brother (James, 16 years old)

Greenhill School (600 students)

Favourite subjects – maths, science

Tuesday – guitar lessons, Saturday – film club

Music – pop (Rihana)

- read your e-mails.
- Read and tell the school subjects:
 1. I like numbers and I use my calculator.
 2. I'm interested in different countries. I like maps.
 3. I love colours and I've got a lot of posters at home.
 4. We use a British dictionary for new words.
 5. I like animals and plants.
 6. We learn about life in the past.
- Circle the correct alternative.
 1. My favourite subject is **PE/ICT** because I like computers.
 2. My aunt and uncle have got blue eyes, but their son, my **cousin/nephew**, has got brown eyes.
 3. I've got two **Egypt/Egyptian** friends. They are from Cairo.
 4. Have you got your **marker pens/dictionary** today? We've got Art.
 5. My **grandfather/parent** is 60 and he's got grey hair.

6. I've got my **folder/calculator** today because we've got maths.

LISTENING

Listen the e-mail letters from James. What are James's answers to these questions.

Hi, my name's James Farrell. I'm your new e-pal. I'm from Galway in Ireland. My school is called Manor Park. It isn't a very big school. It's only got 400 students. My favourite subjects are maths and science. I've got maths on Monday and Wednesday and science on Tuesday and Friday. I also like ICT. At school we've got a special computer room. After school we've got a lot of homework. But I've also got time for other activities. For example, I'm in the school drama club. At the weekend I've got guitar lessons.

Write me soon and tell me about yourself. All the best. James.

1. What's the name of your school?
2. Is your school big or small?
3. How many students has your school got?
4. What are your favourite subjects?
5. When have you got maths?
6. Have you got a computer room at school?
7. Have you usually got a lot of homework?
8. Have you got special hobbies or activities after school?

The lesson is over.

The theme: *School days. Incredible schools.*

The purpose of the lesson:

To practice:

- To think about where and when to study, to see how other students organize their time and space and to create a weekly study plan.

Summary of the lesson

I. Actualization of basic knowledge

- complete the text with the words in the box

homework • school • football club • laboratory • 800 • modern • piano • Tuesday and Thursday • PE and ICT • Art • activities • name's • quite big

Hi, James! My _____ Juan Tello. I'm from Murcia in Spain. My _____ is called Antonio de Nebrija School. It's very _____ and _____. It's got _____ students. My favourite subject are art, _____. I've got _____ on Monday and Wednesday and PE and ICT on _____. I also like science. At school we've got a really modern _____. After school we've got a lot of _____. But I've also got time for other _____. For example, I'm in a _____. At weekends I've got _____ lessons.

- complete the five dialogues. Choose the correct responses.

1. What are your hobbies?

a) Yes, they are. b) I'm into sport. c) My cousin is interested in superhero films.

2. What's this in English?

a) I'm sorry, I don't know. b) How do you spell that? c) Yes, it's a notebook.

3. Where is Fiona from?

a) I think this is Irish. b) The US, I think, or maybe Canada.
c) I don't know. Maybe she's from school.

4. Is that your tablet?

a) No, it's my mum's. b) My mum's got a tablet. c) Which tablet is yours?

5. What do you think of this album?

a) I love music, especially pop. b) The singer is great. c) No, I think it's my brother's.

READING

read about three schools. Match the schools and photos.

1_____, 2_____, 3_____.

INCREDIBLE SCHOOLS!

1. There schools are in very cold places. Esperanza Base is an Argentina army base in Antarctica. There are about ten families. The base has got a primary school, and two teachers. Antarctica has got one other primary school. It's in Villa Las Estrellas, a Chilean army base. Villa Las Estrellas has got approximately 15 students and two teachers. The teachers in the Antarctic are from Argentina and Chile so the classes are in Spanish.

2. Pumaqangtang is a town with about 1 000 people in it. It's in Tibet, in the Himalayas. It's got a primary school. The school is very, very high. It's at an altitude approximately 5,500 metres. The school has got about 105 students. Their home is in the school. One problem there is a temperature. Some days it's minus 40° C! The school is about 30 years old. The classes are in Chinese and Tibetan.

3. Gulu village is in China. The old primary school is in a spectacular place in a National Park. But it's very difficult to get there, and very dangerous. And it's a long journey, because it's a five-hour walk! The school has got five classrooms but just one teacher. They haven't got computers. There's a place to play basketball, but it isn't easy to play basketball high in the mountains. So now the students have got a new school in different place. The school is big and it's easy to get to class. Their old teacher is with them in the new school.

- read the texts again. Are these sentences True (T) or False (F)?

1. Antarctica has just one primary school. T/F
2. The teachers in Antarctica are Spanish. T/F
3. The students in Pumaqangtang School are in the school in the day and at night. T/F
4. The only unusual thing about the school in Pumaqangtang is that it is very cold.
5. The old Gulu village school is very far from the children's village.
6. The students from the old Gulu village school have a new teacher.

LISTENING.

Listen about two schools and answer the questions.

Which school

1. is in different countries?

Global Schools.

Northgate Community College.

Northgate Community College in the UK has got maps of the world on the walls. Why? Because the school has got students from 60 countries. It's got students from Italy, Japan, Turkey, China and South Africa.

Northgate is a big school in London. It's got 1,400 students between the ages of 11 and 19. The teachers speak English in class, but the students speak 70 different languages at home. But language isn't a problem. There are extra lessons in English. The school is also a special sport school. Students play football, basketball and tennis, and language isn't necessary to do sports.

Think Global School.

Think Global School is the world's first mobile school. It isn't in one country, but in many different countries. The students live in 12 countries in four years. In one year, for example, they are in New Zealand for three months, in Costa Rica for three months and another three month in Greece. Typical subjects are maths, ICT, geography and history, and also activities to learn about the local culture.

The school has got 12 teachers and around 50 students. The students are between the ages of 14 and 17 and they are from 23 countries. The lessons are in English, but they have also got Spanish and Chinese lessons. Technology is very important in this school. The students use mobile phones and tablets in their lessons.

- Listen the texts again. Are these sentences True (T) or False (F)?

1. The students at Northgate Community College are from the UK. **T/F**
2. The lessons are in English. **T/F**
3. Sports are important at Northgate Community College. **T/F**
4. Students at Think Global School are in 12 countries in one year. **T/F**
5. The school has got students from different countries. **T/F**
6. The lessons are only in Spanish and Chinese. **T/F**

WRITING

- This is the part of e-mail from an English friend.

My favourite subject is maths and I also like ICT. What subjects do you study at your school? Which are your favourite subjects?

- Write an e-mail to your friend answering his/her questions. correct the mistakes in the sentences:

1. I have 13 years.
2. My birthday is the five of August.
3. I am from Turkish.
4. My favourite hobby music.
5. I love the sports.
6. This is the dictionary of Paul.
7. My best friend have got hair dark and eyes brown.
8. How much homework you have got?

The lesson is over.

СЕКЦІЯ 4.

ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Давиденко Н.М.,
вчитель української мови
*Комунальний заклад «Полтавська загальноосвітня школа
I-III ступенів №20 імені Бориса Серги
Полтавської міської ради Полтавської області»
м. Полтава, Полтавська область, Україна*

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Українська література є невід'ємною складовою національної культури нашого народу. Як інші види мистецтва, вона здатна збагачувати внутрішній світ учнів, формувати суспільно-ціннісні орієнтири, активізувати морально-етичний потенціал, розвивати естетичні смаки, інтелект.

Основна мета сучасної літературної освіти – сформувати уважного читача з добре розвиненими творчими, розумовими, пізнавальними здібностями, який у процесі роботи над твором, максимально наближаючись до авторського задуму, готовий до критичної, виваженої оцінки [1].

Перед учителем української літератури стоїть важливе завдання: виховати учнів, які у реальних життєвих обставинах висловлюють свою точку зору, активно обговорюють запропоновану тему, обмінюються враженнями. Цьому школярі можуть навчитися із художньої літератури, оцінюючи вчинки та висловлювання героїв творів.

Щоб досягти бажаних результатів, педагогу потрібно викликати інтерес до літератури, залучати учнів до читання шляхом формування їхньої читачької компетентності.

Формування читачької компетентності школяра є актуальною педагогічною проблемою, яка потребує осмислення, комплексного підходу до її розв'язання. Процес формування має передбачати взємопов'язаний розвиток когнітивно-діяльній та емоційно-естетичній сфер [2.с.43].

Об'єктом дослідження роботи є вивчення української літератури у 5-8 класах загальноосвітньої школи. Методики формування читачької компетентності для глибокого сприймання творів художньої літератури – предмет дослідження.

Мета роботи полягає у вивченні формування читачької компетентності учнів середніх класів на уроках української літератури.

Щоб найкраще досягти розвитку читачької компетентності учнів на уроках української літератури, необхідно застосувати найефективніші технологічні прийоми.

Одним із ефективних прийомів є інтерактивне навчання школярів. На уроках української літератури найбільше практикую технологію ситуативного

моделювання. Таке навчання покликане реалізувати ще й комплекс цілей: забезпечення контролю виведення емоцій, надання дитині можливості самовизначення, надихання і допомога розвитку творчої уяви, надання можливості зростання навичок співробітництва в соціальному аспекті, надання можливості висловлювати свої думки.

Учасники навчального процесу за ігровою моделлю перебувають в інших умовах, ніж у традиційному навчанні. Учня надається максимальна свобода інтелектуальної діяльності, яка обмежується лише означуваними правилами гри. Учні самі обирають власну роль у грі, висувуючи припущення про ймовірний розвиток подій, створюють проблемну ситуацію, шукають шляхи її розв'язання, беручи на себе відповідальність за обране рішення. Учитель в ігровій моделі виступає як інструктор, суддя, тренер, головуючий, ведучий.

На практиці це означає, що в результаті компетентісно спрямованої літературної освіти учень не просто знає імена та прізвища визначених програмою письменників, певні літературознавчі поняття, зміст вивчених творів тощо, а може розрізнити твори масової культури і художню літературу, самостійно обирає та зіставляє різні естетичні явища (художній твір, музичний твір, театральну виставу, кінофільм тощо), висловлює власну оцінку, мотивує її, аргументовано інтерпретує прочитане та побачене.

Отже, уроки літератури мають створювати належні умови для мотивації читачької активності школярів, формування їхнього досвіду творчої діяльності та емоційно-ціннісного сприйняття світу.

Одним із основних моментів у процесі вивчення літератури є інтерпретація художнього твору. Це ключова компетенція, якою має оволодіти учень, оскільки інтерпретувати, тобто перекладати щось на мову власних вражень і понять, людині необхідно в різних сферах її діяльності.

З цією метою створюю таку навчальну ситуацію, яка спонукатиме учнів до зацікавленої роботи під час аналізу літературного твору і буде спрямована саме на формування предметної літературної компетентності учнів. Наприклад, під час вивчення повісті І.Франка «Захар Беркут» пропоную учням 7 класу не лише змалювати особистісні і громадянські якості головного героя, його ідейні переконання, а й сформувати власну позицію і бачення себе в образі героя в сучасному світі.

Формуванню читачької компетентності сприяє використання елементів рольової гри під час аналізу літературного твору. Саме це допомагає розвивати творчі здібності школярів і спонукає їх глибше усвідомити мистецьке явище. Усне перевтілення учня в героя твору, прогнозування власної поведінки за певних обставин сприяє формуванню здатності сприймати твір не тільки розумом, а й серцем, тобто враховувати такий важливий принцип шкільного аналізу художнього твору, як емоційність.

Формування компетентності відбувається на уроках української літератури через використання елементів рольових ігор, створення проблемних ситуацій, які спонукають до дискусії, створюють високий рівень мотивації до навчальної діяльності. Саме з цією метою варто пропонувати учням сформулювати

запитання, завдання, пов'язані з вивченням твором, зверненні до автора, літературного персонажа, однокласника.

Пріоритетними методами розвитку читацької компетентності учнів повинен бути репродуктивно-творчий та дослідницький, а характер діяльності на уроках української літератури спрямований на формування логічного та критичного мислення учнів, вміння аргументувати свої висновки про художній твір та вчинки героїв [3. с.14-17]. Використовую такі види діяльності на уроках літератури, методи та прийоми роботи над художнім текстом: проблемний початок уроку, репродуктивна або евристична бесіда, коментоване читання, складання інформаційного грона, складання усної або письмової характеристики літературного героя, зіставлення прототипу і художнього образу, зіставлення художнього твору з його екранізацією або театральною виставою, читання художнього твору за ролями або ж драматизація (розігрування за ролями) уривків з художнього твору.

Наприклад, на уроці української літератури «Тарас Шевченко. Життєпис поета. Мотив усеперемагаючого життєлюбства, доброти, любові. Зміна емоційного стану незахищеної дитячої душі у великому і складному світі («Мені тринадцятий минало...»)» у 7 класі використовую рольову гру. Учні у ролі рідних, друзів розповідали однокласникам про письменника. Потім семикласники повинні висловити своє враження про Тараса Шевченка на основі почутого.

Цікаві творчі завдання підсилюють прагнення учнів проникнути у творчу лабораторію письменника, зосереджують увагу на сюжеті твору, його композиції, образах. Основне у роботі вчителя української літератури – організувати роботу дітей з текстом твору, розвивати навички школярів розуміти думки автора. Школярі вчаться уважно читати, а це допомагає їм, безумовно, осмислювати прочитане та робити висновки [2.с.44].

Чим більше діти читають, тим більше вони орієнтуються у творах художньої літератури. Особливу роль відіграє спільна діяльність батьків, учителів, учнів (пошук творів, відомостей про письменника, персонажів книги, створення ілюстрацій).

Формування читацької компетентності – нелегке завдання. Місце книги в сім'ї, серед однолітків та ще багато чинників, від яких залежить читацький інтерес школяра. Але провідна роль у розвитку цієї компетентності належить учителям словесності та урокам української літератури.Інтерактивні технології, різноманітні методи і прийоми роботи, різні види нестандартних уроків допоможуть сформувати читацьку компетентність сучасного школяра.

Література

1.Українська література. 5-9 класи. Програма для загальноосвітніхнавчальних закладів. – К.: Освіта, 2013 зі змінами,затвердженими наказом МОН України від 07.06.2017 №804).

2.Паламар С.Формування читацьких компетентностей на уроках української літератури у 5 класі //Українська література. – 2013. – №11. – С.43-45.

З.Постол Н. Формування читацьких компетентностей на уроках української мови і літератури // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2016.- №16-18. – С.10-21.

Зінчук С.М.,
вчитель російської мови, української мови та літератури
*Старобейзимська ЗОШ I-II ступенів Ленковецької сільської ради
Шепетівський район, Хмельницька область, Україна*

ІНТЕРАКТИВНЕ ЧИТАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ

Постановка проблеми. Сучасний навчально-виховний процес за останнє десятиліття змінився кардинально. Читання, та власне, розвиток інтересу до читання постало потужним інструментом саморозвитку, підвищення інтелектуального потенціалу, духовного розвитку. В нинішніх умовах все рідше можна побачити учнів за читанням саме паперової книги у зв'язку з повним проникненням інформаційних технологій у наше життя. Ось тут, найголовніше, варто показати учням, що можна ефективно навчатись, використовуючи різні методи. **Метою даного дослідження** є обґрунтування та систематизація найефективніших методів інтерактивного читання.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні прививання читання літератури є надзвичайно важливим, адже учням значно легше «загуглити» необхідний термін, ніж перегорнути кілька сторінок у підручнику. Проте, їм не цікаво просто прочитати. Тут варто школярів зацікавити інтерактивним читанням. Інтерактивне читання – це універсальна форма роботи з будь-якою літературою, що дає змогу аналізувати учневі прочитане, таким чином, активізувати його пізнавальну діяльність. Інтерактивне читання передбачає низку популярних методів:

1.«Мозковий штурм» (brainstorming) вперше був запропонований Алексом Осборном (AlexF. Osborn) наприкінці 30-х років минулого століття, спрямований на колективний пошук ідей, розділення процесів генерації і критики в часі [1]. Це метод, який полягає у тому, що клас ділиться на дві групи: генератори ідей та критики цих ідей. Завдання першої групи полягає у видачі усіх можливих роздумів щодо певної ситуації, інша група має ретельно проаналізувати наслідки та втілення ідей у реальність, не пропустивши жодної, навіть якщо спочатку вона буде видаватись абсурдною. Метод «мозкового штурму» знайшов свого втілення у різних бізнес-структурах, політиці, міжнародних відносинах, тому це вдалий інструмент аналізу майже у всіх сферах.

2.«Шість капелюхів» – досить відомий, можливо застарілий, проте надзвичайно ефективний метод. Розробив його Едвард де Боно ще у 1985 році. Теж актуальний при дискусії чи обговоренні певної проблеми. Клас ділиться на 6 груп, де кожна відповідає певному кольору: білому, жовтому, чорному, червоному, зеленому або синьому. Кожен колір має власні функції. Наприклад,

представники білого капелюха представляють ситуацію з використанням аналізу, цифр, певних статистичних даних, тобто посилаючись на факти. Чорний вказує недоліки, жовтий – переваги тощо. Після виступу обов'язково всі приходять до спільного обговорення і консенсусу.

3. Написання фанфіків. Як відомо, фанфіки можна писати про що завгодно. Можна взяти героя улюбленої повісті і придумати про нього власну історію. Можна змішати героїв різних повістей. Тобто ідей є безліч і меж цієї діяльності немає. Як перевага, ми доходимо до висновку, що все-таки учень опрацював твір і може зробити власні висновки.

4. Написання власних казок. Як і попередньому випадку, меж тут немає. До цього методу можна приєднати такий, як ілюстрування літературних творів. Тобто, учень опрацює матеріал за програмою, може пофантазувати, придумати власну історію і продемонструвати до неї чи то обкладинку, чи то ілюстрацію. Поєднання цих методів дуже актуальне і дає змогу висловити особисту думку.

5. Метод «кубування» – простий і доступний, який полягає у створенні куба з паперу, на ребрах якого наведені запитання (пояснить термін, проаналізуйте переваги певної ситуації тощо). Учень повинен підкинути куб, та коли він впаде і на якому питанні зупиниться, на те учень і відповідає. Метод «кубування» має низку переваг. По-перше, учень має змогу проаналізувати і поміркувати сам, тобто мислити критично. По-друге, якщо він навіть не знає відповіді, почувши від однокласника, запам'ятає.

6. Театралізація прочитаного – це метод зацікавити абсолютно усіх учнів, згуртувати клас. Адже розподіл слів, пошук чи пошиття вбрання, виготовлення необхідного інвентаря та декорацій точно не залишить нікого байдужим. Також можна поему чи вірш проспівати (може це комічно з однієї сторони, проте сприяє кращому запам'ятовуванню). Можна виразити певний твір, протанцювавши його. Способів виконання є безліч. Головне, ініціатива та зацікавленість учнів, і результат не змусить себе чекати.

7. Літературні квести. Спочатку термін «квест» застосовувався в комп'ютерних іграх, проте згодом став впроваджуватися у різних сферах та дисциплінах. Суть квесту полягає у тому, що вчителем наперед готуються завдання, які можуть виконуватися як окремими гравцями, так і в групах. Перевага даного методу полягає у тому, що учні мають змогу продемонструвати власну кмітливість, вміння вибудовувати логічні ланцюжки, репрезентувати свої вміння та винахідливість. Під час гри команди розв'язують логічні завдання, здійснюють пошук на місцевості, будують оптимальні маршрути переміщення, шукають оригінальні рішення та підказки. Перемагає та команда, яка швидше всіх виконає завдання [2].

8. Метод інтерв'ювання включає у себе поєднання з «мозковим штурмом». Вчитель, у даному випадку, може визначати тему інтерв'ю, час, місце тощо. Учні готують відповідні запитання, щоб отримати змістовні відповіді, якомога глибше розкрити тему, або розглянути тему з різних кутів. Можна підготувати відповідні картки у формі таблиці, де будуть розміщуватись усі організаційні моменти.

Висновки. Таким чином, читання на уроках української літератури за допомогою інтерактивних методів дозволяє розуміти фактичний зміст, структуру тексту після одного прочитання, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між реченнями, абзацами. В цілому, сприяє ефективній навчальній діяльності, дозволяє аналізувати та критично оцінювати інформацію, висловлювати власну думку, формулювати гіпотези, висновки, а також знаходити практичне застосування.

Література

1. Дмитрієва Л. Креативні прийоми вироблення ідей / Л.М. Дмитрієва // Елітаріум : Центр дистанційного навчання, 2007. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.elitarium.ru
2. Мішагіна О. Д. Використання квесту як засобу активізації навчальної діяльності учнів. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/34730/

Путря Н.В.,

вчитель української мови та літератури, англійської мови

Запорізька загальноосвітня школи № 15

м. Запоріжжя, Запорізька область, Україна

ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

В умовах становлення інформаційного суспільства важливість формування читацької компетенції значно зростає, що є передумовою успіху не лише в процесі навчання, але в подальшому житті. Питання інтерпретації тексту, ідентифікації, інтеграції та оцінки інформації, які містяться в текстах, виникає протягом усієї життєдіяльності людини. Вміння читати та оцінювати інформацію є важливим не лише для тих, хто навчається, але й для професіоналів, котрі читають художні твори, інформацію в фахових виданнях, вивчають документацію та інші джерела друкованої інформації [1].

Зауважимо, що інформатизація суспільства трансформує процес формування та розвитку читацької компетенції, яка є одним з видів мовленнєвої діяльності. Тому саме через читання людина долучається до соціуму шляхом отримання суспільної інформації, і є безпосереднім учасником змін, котрі відбуваються в суспільстві. Тобто, сформована читацька свідомість дає можливість приймати правильні рішення щодо достовірності, реалістичності інформації в результаті аналізу навколишнього середовища.

Необхідно зазначити, що на сучасному етапі спостерігається переорієнтація на інші джерела інформації для читання, а саме: екранне читання, інформаційне читання в електронному середовищі. З одного боку це є досить ефективним з точки зору швидкого пошуку необхідної інформації незалежно від часу та простору. З іншого боку, нівелюється значення таких традиційних джерел

інформації як друковане слово, книга. Хоча в умовах інформатизації є значна кількість електронних та аудіокниг.

Незалежно від джерел актуалізується питання формування та розвитку читацької компетенції з метою становлення особистості, здатної ефективно вести професійну та освітню діяльність у насиченому інформаційному просторі.

Отже, метою нашого дослідження є визначення особливостей формування читацької компетенції в умовах значного рівня інформатизації суспільства.

На думку О. Вакуленка читання – це особливий, унікальний засіб задоволення пізнавальних інтересів, пізнання світу і самопізнання, який не можуть замінити ніякі інші засоби масової культури [2, с. 10]. У освітніх стандартах читацька діяльність розглядається як комунікативна мовна пізнавальна діяльність, спрямована на сприйняття осмислення і відтворення прочитаного.

Термін «читацька компетентність» ґрунтується на розумінні читання як основи розвитку культури, незамінного джерела соціального досвіду, найважливішого способу освоєння інформації, набуття загальних і професійних знань.

У науковій літературі виокремлюються певні риси, притаманні компетентному читачеві [3, с. 9]. Серед них визначено такі: постійний інтерес до читання; здатність інтерпелювати прочитане через критичний аналіз, ідентифікувати авторські і створювати власні змісти, визначати національні й загальнолюдські цінності, творчо діяти в умовах сучасних глобальних викликів, цінувати на дбання національної культури і поважати здобутки інших народів.

Необхідність розвитку читацької компетенції обумовлюється значущістю компонентів, котрі інтегруються в результаті:

- когнітивність (знання);
- комунікативність (слухання, читання, мова, письмо);
- оцінка (оціночні судження і ставлення до прочитаного);
- діяльність (уміння, навички, способи діяльності);
- творчість (мотиваційно-ціннісне ставлення, мотивація до навчання).

На нашу думку, формування читацької компетенції через використання інформаційних технологій повинно бути обґрунтованим та використовуватися на певному етапі розвитку особистості. Тобто, раннє залучення до візуальної культури та комп'ютера (в основному комп'ютерні ігри) формує фрагментарність, поверховість, нестійкість сприйняття. Наслідком цього є незначний лексичний запас, невміння та відсутність звички звертатися до словників призводять до нерозуміння значень слів; недостатні знання та вміння вибудовувати граматичні конструкції заважають сприйняттю структури складних речень. У результаті втрачається розуміння змістовності тексту в процесі його ускладнення, тобто перехід від найпростіших висловлювань до складних конструкцій.

На основі вищезазначеного, зауважимо, що при використанні джерел інформації для формування читацької компетенції потрібно враховувати етап життєдіяльності людини.

Аналіз читацької компетенції в рамках інформаційної культури особистості свідчить про зміну сутності читання, його тісний зв'язком з

усвідомленням і освоєнням розширеного комплексу читацьких умінь. В умовах підвищення рівня інформатизації суспільства читання в Інтернеті визначається як необхідний напрям розвитку суспільства. Як правило, результативність читання перевіряється фіксацією розуміння (тезисне викладення матеріалу, переказ тексту, реферат та інше). Однак формування читацької компетенції, яка відповідала б викликам сьогодення, вимагає нових діагностик, що враховують досягнення лексикографії та здатність в згорнутому вигляді передати зміст тексту.

Узагальнення вищезазначеного дозволяє визначити особливості формування та розвитку читацької компетенції:

- потреба суспільства в формування особистості, котрі здатна працювати з інформацією та приймати ефективні рішення;

- належна увага до читацької компетенції як основи формування культури в інформаційному суспільстві;

- врахування вікових особливостей при визначення ефективних методики розвитку читацьких вмінь на навичок;

- необхідність визначення способів формування читацької компетенції на основі сучасних технологій та інше.

Аналіз наукових досліджень доводить, що до теперішнього часу у лінгвістиці та методиці викладання іноземних мов накопичено певний потенціал знань, необхідних для постановки і вирішення завдань формування читацької компетентності як базової складової інформаційної культури особистості. Як приклад можна навести такі завдання, котрі формують читацьку компетенцію, як есе, ментальні карти, повідомлення, проєкти, портфоліо, ігрові, інтерактивних технології, дебати та інше.

У процесі формування читацької компетенції важливим є не лише читацька діяльність як така, але й зміни в читацькому та особистісному розвитку. Для цього необхідно формувати читацьку компетентність упродовж усього курсу. Використовувати найменшу можливість для мотивації діяти самостійно, міркувати не лише над вивченим матеріалом, а й виявляти креативність мислення, усвідомлювати власні дії та свій внутрішній світ, осмислювати поступ у читацькому й особистісному розвитку. Тобто, важливо забезпечити системність і систематичність процесу формування читацької компетенції.

На сучасному етапі важливо появу як мінімум двох особливостей читання в сучасних умовах: несумірність кількості надходить інформації та швидкості її сприйняття, а також залежність успішності функціонування в новому суспільстві знання від уміння здобувати й переробляти інформацію., що визначає правильність сприйняття.

На основі проведеного аналізу щодо особливостей формування читацької компетенції в умовах бурхливого розвитку інформаційних технологій та значного зростання обсягу інформації, можна підсумувати, що читацька компетенція є основою життєдіяльності людини, котра сприяє формуванню інтелекту та соціалізації. Значущість читацької компетенції полягає у можливості не лише вивчати значний обсяг інформації, але вміти її аналізувати та оцінювати

критично, формувати культуру мовлення та забезпечує ефективну суспільну комунікацію.

Література

1. Деякі результати моніторингового дослідження з читацької компетентності. URL: <https://nus.org.ua/view/deyaki-rezultaty-monitoryngovogo-doslidzhennya-z-chytatskoyi-kompetentnosti/>.
2. Вакуленко О.В. Читацька компетентність молодшого школяра: теоретичний аспект. Київ : Освіта. 2011. 94 с.
3. Фасоля А. Читацька компетентність, що і як перевіряємо й оцінюємо. Диво. 2017. № 9. С. 8-15.

Супрун О.О.,

вчитель англійської мови

*Качкарівський заклад повної загальної середньої освіти
с. Качкарівка, Херсонська обл., Україна*

МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ АНГЛОМОВНИХ КАЗОК НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ

Глобальна мета учителя іноземної мови – навчити учнів спілкуватися на різні теми в типових ситуаціях, оскільки іноземна мова є важливим засобом міжкультурного спілкування, адже саме вона розкриває перед людиною скарбницю іншомовної культури, інший спосіб життя.

Читання іноземною мовою є особливо **актуальним** в умовах сьогодення, оскільки основний потік інформації в сучасному суспільстві англomовний, і від того, наскільки правильно ми розуміємо матеріал, залежить адекватна реакція. Відповідно, використання англomовних казок на уроках сприятиме вмінню адекватно інтерпретувати автентичні тексти і розуміти особливості іншомовної культури. Саме з цієї причини, увага до навчання читання у середній школі потребує подальшого вивчення як в теоретичному, так і в практичному аспектах.

Аналіз публікацій показав, що багато й плідно працювали над питанням введення казкових творів до структури уроків іноземної мови такі дослідники як Дж. Брюстер, С. С. Джоунз, А. А. Доті, Г. Еліс, Д. Ліпман, С. М. Парайно, Е. Райт, Е. К. Тейлор, Х. Хеннінгер. Усі ці вчені внесли багато цікавого й нового в теорію і практику, незважаючи на відмінності у методологіях і технологіях навчання.

Мета статті полягає в аналізі ролі казки в процесі вивчення іноземної мови та розгляд методики практичного застосування англomовних казок на уроках англійської мови.

Виклад основного матеріалу дослідження. За вимогами чинної Програми для середніх навчальних шкіл, метою навчання читання на середньому ступені навчання є формування достатньої комунікативної компетенції в читанні. Змістом навчання читання на середньому ступені є оволодіння уміннями розуміти інформацію тексту із застосуванням мовної, контекстуальної здогадки.

Читаючи текст, учні повинні зрозуміти основний зміст і важливі деталі, тобто оволодіти ознайомлювальним і вивчаючим читанням. Під час вивчаючого читання учням дозволяється користуватися словниками [1].

Читання – рецептивний вид мовленнєвої діяльності, спрямований на сприйняття та розуміння писемного тексту.

Компетентність у читанні – це здатність читати автентичні тексти різних жанрів і видів із різним рівнем розуміння змісту в умовах опосередкованого спілкування [2].

Аналізуючи тексти запропоновані Програмою як матеріали для читання зауважимо, що у процесі навчання читання іншомовні тексти – як художні, так і публіцистичні – в основному застосовуються як засіб для розширення мовних знань учнів.

Прийоми роботи над текстом можуть бути різноманітними і залежати як від етапу навчання, так і від тієї мети, яку ставить перед собою вчитель. При цьому одночасно реалізується багато завдань – навчання граматиці, фонетиці, лексиці і перекладу. В основній школі розпочинається етап систематичної і послідовної роботи з автентичними матеріалами, зростає обсяг навчального матеріалу.

Навчання читання починається з навчання читання вголос і за цим процесом вчитель може спостерігати безпосередньо. Читання вголос дає можливість зміцнити вимовну базу учня, а також є засобом навчання читання мовчки. Хоча процес читання мовчки не можна відстежити, існують шляхи керування цим процесом. Вправи на читання мовчки доцільно спочатку виконувати під контролем учителя на уроці. Ці вправи містять текст для читання мовчки або пошепки. Вибір тексту залежить від етапу навчання [3]. Важаємо, що робота з читання тексту повинна здійснюватися в контексті того чи іншого його виду. Формування та підтримання інтересу до читання є одним із важливих завдань методики. А робота з художніми творами є ефективним способом підвищення інтересу до читання.

Сучасний урок читання поділяється на три основні етапи: pre-reading activity; while-reading activity; post-reading activity.

Перший етап (**Pre-reading activities**) містить вправи з формування передбачення того, про що може бути текст; робота з малюнками до тексту, заголовком, новою лексикою, граматичним матеріалом. На цьому етапі уроку доцільно пропонувати такі завдання:

- Read the title of the story. What do you think the story is going to be about?
- Here is the title of the story. Choose the proverb which corresponds to the main idea of the text.
- There will be some unknown words and word-combination in the text. Try to explain their meaning.
- Here is the title of the text. Write down 3 questions about the information you would like to clear out after reading.

- Here is the title of the text and some pictures. Make up the story using these pictures.

Другий етап (**While-readingactivities**) ділять на два види: *skimming*– вправи на підтвердження нашого передбачення; *scanning*–повторне уважне читання тексту, необхідне для роботи з граматиною та словником тексту.

Виконуючи вид роботи *skimming*, попросіть учнів переглянути весь текст, визначте ліміт часу. Запропонуйте такі варіанти завдань:

- What is the text about?
- Mark out the part of the text, which can be entitle as...
- Place the events in the chronological order.
- Fill in the table using the information from the text.
- Divide the class into groups and give each group a task connected with certain part or idea.
- Find the key sentences in each paragraph to make a plan.
- Fill in the table using the information from the text.

Після опрацювання загального розуміння тексту варто опрацювати граматичні структури, які використовують у тексті, та його словник. Для цього можна запропонувати такі завдання:

- There are some unknown idiomatic expressions in this text. Here are their alternatives. Use them in the text instead of idioms.
- In this text there are a lot of examples of food (sports, way of travelling). Write them down and add examples of your own.
- Read the text and say what tenses are used. Give examples.
- Read the text. Find the key words. Try to guess their meaning. Match them with their definition.

Третій етап (**Post-readingactivities**) передбачає виконання вправ, які розвивають мовні навички та вміння спілкуватися, розвивають критичне мислення.

- Formulate the main idea of the text.
- Match the character with the activity.
- Match the paragraphs with the title. There is one extra title.
- Agree or disagree.
- Imaginethatyouare ... (character). Ask him (her) questions to find out more information.
- Say what you would do if you were in character`s shoes.
- Tell the story using idiomatic expressions instead of the underlined words, expressions.
- Justify your opinion.

Висновки. Таким чином, використання англомовних казок на уроках з англійської мови виявляється доцільним та ефективним у роботі з учніми середньої школи виконує низку освітньо-виховних функцій:підвищення мотивації до вивчення іноземної мови,стимулювання творчого, нестандартного елементу в навчально- пізнавальному процесі, формування системи іншомовних

комунікативних навичок. Інтерактивний компонент роботи із казкою сприяє підвищенню ефективності заняття з іноземної мови, розвиває професійні та творчі навички дітей.

Література

1. Навчальна програма з іноземних мов для 5-9-х класів для ЗНЗ і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов затверджена наказом МОН від 07.06.2017 № 804.
2. Ніколаєва С. Ю. та інші. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Львів: Ленвіт, 2002. 319 с.
3. Панова Л. С. та інші. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах [Текст] : підручник. Київ: Академія, 2010. 328 с.

СЕКЦІЯ 5. ДОСВІД РОБОТИ У НАПРЯМКУ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В СИСТЕМІ НУШ

Овсяннікова О.В.,

вчитель англійської мови

Запорізький багатопрофільний ліцей №99

Запорізька область, Україна

TEACHING ENGLISH GRAMMAR (THE STICKLER'S APPROACH)

Preliminaries: It's all too familiar for teachers of English to confront the challenge of a commercially motivated idea of a crash course of English promising the acquisition of the foreign language in just "three months of easy learning". Some "innovators" even go so far as to promise teaching English "without grammar". There is an English discourse game that complicates things: everyone working in conformity with the demands of the English discourse who happens to be writing about the problems facing teachers of English considers it a proper (*comme il faut*) and cutting edge approach to give a good bashing to "grammar grouches and sticklers". The one who was brought up to teach English along these lines will easily pick holes in the Soviet textbook that has been one of the most successful projects since the midst of the XXth century.

The aim of the article is to emphasize the importance of the Stickler's approach to teaching English grammar in Ukrainian cultural settings that requires to combine rigorous learning of 'rules' with practicing 'natural usage' that is so important to 'fluent English'.

The urgency of the research is to be seen against the unabated debate about the shortcut to the acquisition of 'fluent English': too many people buy into the tempting idea of learning English "without grammar". Deplorably, this erroneous stance is

backed up by the war against the sticklers waged in the academese of the English discourse.

The object under consideration: the textbook of English grammar by Kachalova.

Key terms: sticklers, rules, typical mistakes, natural usage, fluent English, academese, English discourse.

Theoretical background: can be summed up in the following statement made in the Cambridge Encyclopedia of the English Language: “The structural properties of the language are many and complex, but at least they are finite and easy to identify: there are only so many sounds, letters, and grammatical constructions, and although there is a huge vocabulary, at least the units are determinate and manageable. None of this applies when we begin to investigate the way English is used: we are faced immediately with a bewildering array of situations, in which the features of spoken or written language appear in an apparently unlimited number of combinations and variations” [7, c. 286].

Methods and organization of research: putting Kachalova’s rules against the background of practical English usage.

The results of research can be summed up in the following points:

1. The English academese follows bad habits of other national metalanguages (Russian, German, French etc.) which is particularly visible in its relish of professional jargon [2]. Still, there is no other metalanguage that developed such a robust tradition of resisting the linguistic concept of “norm” which is dramatically visible in the tireless creation of neologisms [3].

2. To fight tooth and nail against prescriptivism seems to be a dominant practice of academese developed within the English discourse. Henry Hitchings makes a convincing case of it in his seminal book “The Language Wars: A History of Proper English” that gets down to business with chapter one under the self-explanatory heading of “**To boldly go**” [10].

3. The rallying cry of English language scholars today is: “Both standard and non-standard dialects are marvels of human mastery. Neither is better or worse” [8, c. 11]. James Paul Jee makes a good case of it by comparing samples of African-American Vernacular English (AAVE for short) with standard English and drawing a conclusion that sometimes AAVE reflects reality clearer than standard English does.

4. The experiment with AAVE (sometimes known as Ebonics) seemed to have dealt a powerful blow against the linguists who fight the war of attrition against the so called sticklers. The Oakland School Board’s December 18, 1996 proposal to recognize “Ebonics” (AAVE) raised a storm of protest from around the USA. By legalizing Ebonics in the classroom the Oakland School Board’s decision set up a linguistic ghetto for Afro-American children who turned out to be deprived in this way from the career opportunities paved by standard English [6]. One good thing about the Oakland decision is that it brings to national attention the fact that existing methods of teaching English are often failing miserably for working class African American children.

5. Kachalova's textbook, as all really useful grammars, is deeply rooted in prescriptivism, the belief that one variety of a language has an inherently higher value than others and ought to be the norm for the whole of the speech community [7, c. 194].

6. It will not take you long to discover that Kachalova's text book is a most diligent course of English grammar that covers its system in a recipient's friendly way: language facts fall into the classical subdivision of morphology and syntax; each part ends up with a summary of graphically and numerically arranged rules; to save time examples are accompanied by translation; the units under analysis are foregrounded by bold type; the forms of the verb are arranged in easy-to-memorize tables; exercises are supplied by keys, to name but a few of the assets of the textbook under consideration.

7. Still, Kachalova's text book falls easy prey to criticism on the part of apostles of "natural" English, such as "Longman Language Activator" (natural vocabulary) [5] and "Practical English Usage" (natural grammar) [11]: Kachalova's text book relies on neutral vocabulary of high frequency (peppering it now and then with terms of business English – a considerable disadvantage to the textbook on grammar, in my humble opinion) and consistent avoidance of such reprehensible things as split infinitives and double negatives.

8. The weakest point of Kachalova's prescriptivism occurs in the Keys that contain numerous mistakes, such as **has raining** at p. 586 (instead of **has been raining**), **leaved** at p. 583 (instead of **left**), *he will leave Moscow when the contract **will be signed*** at p. 598 (instead of *when the contract **has been signed***), *I **have been told** yesterday* at p. 601 (instead of *I **was told** yesterday*), *He said that the articles on agriculture **had often been publishing*** at p. 604 (instead of ***had often been published***) etc.

9. Kachalova's prescriptivism gets under your skin in an especially bad way when you come across examples that fall into the category of "typical mistakes": for instance, the verbs **dislike** and **afford** are shown by the textbook to combine with both the Infinitive and the Gerund [1, c. 271]. That's a common error: **afford** can be used only with the Infinitive [4, c. 5]. The same is true about **dislike**: it can be used only with the Gerund.

10. The unhappy sides of prescriptivism come to the fore in the refusal of the text book to discuss the problems of split infinitives, double negatives, the use of **will** in the first person (instead of **shall**) and the like. However, to replace **shall** by **will** has been a tendency for over a century, and this tendency seems to be the only point of practical English usage that is registered in the memory of pupils (a very curious fact against the backdrop of the problem's being silenced by Kachalova: teachers seem to have found a very simple way of showing their breakaway from the bonds of prescriptivism).

11. However, teaching of English as a foreign language knows the importance of the strategic "Thou shalt not". Here is how The Cambridge Encyclopedia of the English Language approaches prescriptive grammar:

"Traditional grammar reflects the approach to language known as prescriptivism – the view that one variety of a language has an inherently higher value than others and ought to be the norm for the whole of the speech community. A distinction is often

drawn between prescriptive rules, which state usages considered to be acceptable, and proscriptive rules, which state usages to be avoided – grammatical ‘do’s and don’ts’. In fact the “Thou Shalt Not” tradition predominates, with most recommendations being phrased negatively” [Crystal. 1996: 194.]

Conclusions:

1. The Stickler’s way is the only way to teaching English grammar both to native speakers and to non-natives the difference being in the exposure of students to non-standard varieties of English that can be useful with the native speakers, but counterproductive with students who are learning English as a foreign language.

2. The assets of Kachalova’s textbook dwarf its drawbacks that can easily be accounted for by the teacher in the classroom.

3. Prescriptivism has a brilliant future in terms of the market competition of grammar textbooks for learners of English. Kachalova’s textbook is a convincing case to testify to it.

References

1. Качалова К. Н., Израилевич Е. Е. Практическая грамматика английского языка с упражнениями и ключами. – М: ЮНБЕС, 1996. – 717 с.
2. Овсянников В. В. Теория перевода: актуальные проблемы научных исследований / Учебное пособие для студентов переводческих отделений университетов. – Запорожье: «Просвіта», 2008. – 232 с.
3. Овсянников В.В. Модальность и перевод: монография. – Запорожье: Просвіта, 2011. – 364 с.
4. Хитон, Дж. Б., Н. Д. Тэртон. Словарь типичных ошибок английского языка. – М.: Рус. Яз., 1991. – 297 с.
5. Activator – Longman Language Activator: The World’s First Production Dictionary. – London: Longman, 1997. – 1587 p.
6. Crystal, David. The future of Englishes // English Today 59, Vol. 15, № 2, 1999, p.10 – 20.
7. Crystal, David. The Cambridge Encyclopedia of the English Language.– Cambridge University Press, 1996. – 489 p.
8. Gee, James Paul. Social Linguistics and Literacies: Ideology in Discourses. – Routledge: London and New York, 2012. – 242 p.
9. Greene, Robert Lane. You Are What You Speak: Grammar Grouches, Language Laws, and the Politics of Identity. – New York: Delacorte Press, 2011. – 312 p.
10. Hinchings, Henry. The Language Wars: A History of Proper English. – New-York: Picador, 2012. – 408 p.
11. Swan, Michael. Practical English Usage.– Oxford University Press, 1995. – 658 p.
12. McWhorter, John H. Our Magnificent Bastard Tongue: The Untold History of English. – Gotham Books, 2008. – 230 p.

Федорук О.В.,

вчитель англійської мови

*Мішково-Погорілівська санаторна школа I-III ступенів
с. Мішково-Погорілове, Вітовський район, Миколаївська область, Україна*

ДОСВІД РОБОТИ У НАПРЯМКУ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В СИСТЕМІ НУШ

Головна мета навчання іноземної мови у початковій школі полягає у формуванні в учнів комунікативної компетенції, що забезпечується лінгвістичним, мовленнєвим і соціокультурним досвідом, узгодженим з віковими можливостями молодших школярів. Початковий етап навчання іноземної мови у сучасному загальноосвітньому навчальному закладі надзвичайно важливий, оскільки в цей період закладаються психолінгвістичні основи іншомовної комунікативної компетенції, необхідні та достатні для подальшого її розвитку й удосконалення. Тут відбувається становлення засад для формування іншомовних фонетичних, лексичних, граматичних та орфографічних навичок, а також умінь сприймати на слух, говорити, читати й писати у межах визначених програмою результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів [2, с.38].

Зміст навчання іноземної мови у початковій школі добирається відповідно до психо-фізіологічних особливостей учнів молодшого шкільного віку. У початковій школі важливо зацікавити учнів вивченням іноземної мови, викликати в них позитивне ставлення до предмета, вмотивувати необхідність володіння іноземною мовою як засобом міжкультурного спілкування. Завдання іноземних мов у реалізації мети початкової загальної середньої освіти. Зміст навчання забезпечується єдністю предметного, процесуального та емоційно-ціннісного компонентів і створюється на засадах оволодіння іноземною мовою у контексті міжкультурної парадигми, що передбачає навчання мови народу, який нею спілкується, та ознайомлення з його культурою. Такий підхід зумовлює формування готовності до міжкультурної комунікації у межах типових сфер, тем і ситуацій спілкування, визначених навчальною програмою.

Завдання іноземних мов полягає у формуванні вмінь: • здійснювати спілкування в межах сфер, тем і ситуацій, визначених чинною навчальною програмою; • розуміти на слух зміст автентичних текстів; • читати і розуміти автентичні тексти різних жанрів і видів із різним рівнем розуміння змісту; • здійснювати спілкування у письмовій формі відповідно до поставлених завдань; • адекватно використовувати досвід, набутий у вивченні рідної мови та інших навчальних предметів; • використовувати у разі потреби невербальні засоби спілкування за умови дефіциту наявних мовних засобів; • критично оцінювати інформацію та використовувати її для різних потреб; • висловлювати свої думки, почуття та ставлення; • ефективно взаємодіяти з іншими усно, письмово та за допомогою засобів електронного спілкування [2, с.39].

Державним стандартом початкової освіти (НУШ) визначено 10 ключових компетентностей, що мають бути сформовані в здобувачів освіти. Головною

метою навчання іноземної мови в початкових класах є формування комунікативної компетентності учня молодшого шкільного віку на доступному для нього рівні в основних видах мовленнєвої діяльності. Як показала практика використання комунікативної методики, вона забезпечує не тільки засвоєння іноземної мови як засобу спілкування, але і розвиток всебічних якостей особистості учнів. Комунікативний метод з'явився основою для створення підручників з англійської мови в середній школі [1]. Зупинимось на цьому більш детально.

Під час підготовки до навчання першокласників англійської мови враховую відсутність у дітей попереднього навчального досвіду. Разом з тим, спираюся на досвід, здобутий ними у дошкільний період, зокрема на: навички: ліплення розмальовування вирізання клеєння; вміння: розглядати і обговорювати малюнки співати танцювати розповідати вірші виконувати фізичні рухи розігрувати короткі сценки тощо. Для результативного навчання іноземним мовам, також враховую потреби учнів, що мають схильність до різних видів сприйняття інформації: аудіалів вербалів візуалів кінестетиків. Тому намагаюся використовувати різні навчальні стилі навчання, щоб мати можливість допомогти кожному учневі досягнути свій навчальний потенціал і проявити себе.

Методи іншомовного навчання учнів. Засвоєння навчального матеріалу відбувається переважно наочним шляхом, коли діти водночас і чують нове слово, і спостерігають відповідний предмет, явище чи дію. Також дітям необхідно взяти предмет до рук, тримати в руках, побудувати щось тощо. Тому у роботі використовую багато **наочності**: малюнки, флешкартки, іграшки, пазли, схеми речень, лепбуки тощо.

Задовольняючи потребу дитини гратися, перевтілюватися, рухатися, на кожному уроці намагаюся використовувати різноманітні **навчальні ігри**. Їх використання підвищує інтерес дітей до навчання, сприяє створенню сприятливого психологічного клімату на уроці та розвитку активності учнів, а також дозволяє сконцентрувати увагу на головному – опануванні мовленнєвими навичками (**The Mime, Magicbox, Bingo, What is missing? Board Race? Call My Bluff / Two Truths and A Lie, Simon Says, Word Jumble Race, Hangman, Pictionary, Hot Seat, Where Shall I Go? Nemo Game – What can you see...?**), **рольові ігри** на різні ситуації “Знайомство”, “У супермаркеті”, “Телефонна розмова”, “На пляжі”, «У зоопарку» і т.д. [5].

Під час формування лексичної компетентності бажано кожне нове слово пов'язувати з конкретним образом. Використовую ІКТ, флеш картки, заздалегідь виготовлений лепбук. Також впроваджую вивчення нових ЛО та їх закріплення за допомогою рухів та пантоміми. Цей метод також ефективний під час вивчення алфавіту. Учні фантазують та намагаються зобразити ту чи іншу букву за допомогою жестів самотійно або в парах.

Незамінним помічником у відпрацюванні всіляких ЛО і граматичних форм та структур служить м'яч. Наприклад, аби перевірити як засвоїли учні лексику пограти у гру «Hot potato». Я кидаю м'яча і називаю слова українською мовою,

учень повертає м'яча і називає це слово англійською. Можна грати у парах або у мікрогрупах.

Також, слід пам'ятати про різний психологічний розвиток учнів. Багатьом учням може бути легше почати спілкуватися за допомогою **іграшки або ляльки**, тому завжди під рукою мають бути іграшки.

Діти початкових класів краще сприймають та засвоюють матеріал, якщо він якось обігрується, інсценується. У цьому на допомогу приходять **вірші, казки, цікаві історії, комікси, пісні**. Оскільки у нашій школі ми почали навчатися за підручником QuickMinds, то можу сказати, що його укладено таким чином, аби учні не лише засвоїли вивчений лексичний матеріал та могли відтворювати мовленнєві зразки, а також могли розуміти зміст пісень та історій. Відомо, що засвоєння ритміко-пісенного матеріалу виконує такі функції: сприяє розвитку інтонаційних і фонетичних іншомовних навичок формує навички утримування в пам'яті слів, словосполучень розвиває швидкість запам'ятовування сприяє розвитку пам'яті.

Перед початком навчання письму і читання намагаюсь створювати відповідну навчальну базу, наприклад: розпізнавати звуки і артикулювати, щоб їм було що відмічати літерами іноземні слова, щоб вони мали змогу щось читати і писати. Використовую методики, які застосовуються при навчанні дітей читанню рідною мовою: спочатку вимовляти букву за буквою, а потім скласти їх у слова. Такий спосіб навчання близький і зрозумілий для дітей. За цим же принципом діє і метод фоніксів, який вчить «прочитувати» літери, тобто вимовляти характерний для літери звук, який вона виробляє. Продумую заздалегідь презентацію кожної нової букви, відповідного слова-символу, перший звук якого збігається зі звуком букви. Аби діти запам'ятали букви чи звуки краще, пропоную скласти їх із кольорових камінчиків (можна використовувати у мікрогрупах). Так діти освоюють звуко-буквені відповідності, знання яких потрібне для формування початкових навичок читання простих односкладових слів у 1 класі. Використовую ігри з розрізаною абеткою, картками-фоніксами, які сприятимуть: освоєнню школярами співвідношення «буква-звук» правильній вимові слів по звуках фонетично усвідомленому написанню перших слів. Враховую, що першокласники вчать читати не за правилами, а за аналогією. Тому після опрацювання усіх звуків, які позначаються на письмі буквами, пропоную їм завдання на читання римованих слів. На основі попередньо засвоєних у письмовій і усній формах слів діти намагатимуться читати прості речення, які можна скласти разом з ними і потім відтворювати письмово за зразком.

Практикую подання нового граматичного матеріалу у вигляді **казки**. Такі казки можна використовувати для розвитку фонематичного слуху та вимови. Цей вид роботи вчить співпраці, відповідальності, взаємоповаги один до одного, розвиває уяву.

Вважаю, що невід'ємним засобом формування комунікативної компетенції є використання інтерактивних методів навчання, як **перегляд мультфільмів та відео англійською мовою**.

Серед новітніх методів навчання іноземної мови важливе місце займає **метод мовного портфоліо**, який створює унікальні передумови для розвитку ключових компетенцій і самостійності учнів у досягненні нового. Оскільки послідовні дії зі створення мовного портфоліо дають можливість навчити школярів аналізувати виконану роботу, бачити власні успіхи й розуміти причини невдач. Сюди можна віднести і створення лепбуків за різними темами. Крім засвоєння вивченого матеріалу це надає можливість учням працювати не лише у класі, а й працювати вдома з батьками.

Задля забезпечення наступності між ЗДО та НУШ з метою кращого засвоєння учнями слів/фраз/тексту «історій» пропоную дітям прослуханий сюжет: намалювати зобразити на макеті виготовити з паперу, пластиліну або іншого матеріалу тощо.

Оцінювання з англійської мови в класах НУШ Оцінювання навчальних досягнень з іноземних мов 1-2-х класів здійснюється словесно і має переважно формульний характер. Здійснювати формувальне оцінювання можна через твердження «Я знаю», «Я вмію», «Мої чотири», а також виготовити «Дерево досягнень», де акцентуються навчальні досягнення учнів, розвивається здатність до самооцінювання, поступово збільшується відповідальність за власне навчання. Також оцінювання проводиться у вигляді заповнення свідоцтва досягнень з кожної теми для кожного учня окремо. Я практикую це у поєднанні з роботою у лепбуках по закінченні кожної теми. Це дозволяє також батькам спостерігати за навчальним поступом їхніх дітей.[3].

Висновки. Сучасні вчителі/-ки іноземних мов мають розуміти всю відповідальність, що покладена на них – **не використовувати граматико-перекладний метод**, а синтезувати різні методи, шукати нові можливості підвищити ефективність навчання кожної дитини. Педагогу необхідно поєднувати все – компетенції, компетентності, наскрізні лінії, антидискримінаційний підхід та сучасні методики.[4]. Постійно здійснювати самоосвіту з методики навчання зарубіжних колег та самовдосконалюватися. Наразі з цим, хочу відмітити, що на жаль, є чимала кількість дітей, які не готові до навчання у початковій школі. Реалії сьогодення показують нам, вчителям, що більшість батьків не хочуть займатися із своїми дітьми вдома, а свої функції виховання та участі у навчанні покладають на вчителів. Як результат - певна кількість дітей не готова до навчання у початковій школі з різних причин. Тому, необхідною складовою психологічного портрету шкільного у школі є гнучкість мислення, вміння концентруватися та спілкуватися з батьками, при цьому правильно розставляючи пріоритети для ефективного та комфортного навчання кожної дитини.

Практичні поради вчителям іноземної мови: приділяйте увагу усним рецептивним і продуктивним видам діяльності, іншими словами-домінуючим має бути слухання; щоб учні якомога більше чули іноземну мову заохочуйте учнів якомога більше спілкуватися іноземною мовою; щоб діти могли усе зрозуміти - добирайте завдання в межах можливостей дітей, завдання мають бути досяжними, але в той час стимулюючими давайте чіткі і прості інструкції, що діти розуміли, що від них очікують; використовуйте коротші види роботи, адже увага дітей —

нетривала; користуйтеся наочністю, вона допомагає краще розуміти мову зосереджуйтеся на спілкуванні, а не граматиці; не змінюйте імена дітей на іноземний манер; використовуйте гру, як природне середовище спілкування дітей і як форму організації уроку; чітко окресліть для себе той дидактичний результат, якого ви плануєте досягти, разом з тим, цей результат не повинен виступати мотивом для дитини в ході її навчальної діяльності. Суть гри має змінювати стосунки між дітьми, а також між учнями і вчителем. Бажано, аби ви знаходили будь-яку можливість взяти участь і грати разом з учнями, оскільки вчитель сьогодні це більше друг та наставник, а не авторитарна особистість.

Для сучасного вчителя існує безліч можливостей самовдосконалення та вибору інструментів навчання. Допомогою служать чимало корисних англомовних освітніх он-лайн ресурсів. Особливого значення для сучасного вчительства став виклик сьогодення-дистанційна освіта. Це потужний поштовх до самовмотивування, саморганізації та самоосвіти. І головне, не засмучуйтесь, якщо щось не виходить з першого разу. Щоденна практика, наполегливість та безперервний пошук нових ідей-запорука вивчення будь-якого предмету.

Література

1. Стаття «Теоретичні засади організації навчання англійської мови в середній школі». Інтернет-ресурс <http://schoolnetua.blogspot.com/>.
2. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти. Початкова школа (іншомовна освіта), тд «Освіта-Центр+», 2018 р. Київ.
3. Інтернет-ресурс: <https://www.pedrada.com.ua>.
4. Інтернет-ресурс: <https://nus.org.ua/view/yak-tse-suchasno-vykladaty-inozemni-movy/>.
5. Інтернет-ресурс: <https://www.gooverseas.com/blog/10-best-games-esl-teachers>, <https://naurok.com.ua/webinar/geymifikaciya-uroku-yak-zasib-pidvischennya-efektivnosti-navchannya?reg=true>, <https://genkienglish.net/teaching/games/>.

Відомості про авторів

Андрієнков Ігор Леонідович, вчитель англійської мови Комунального закладу «Новомиколаївський ліцей Шевченківської районної ради Харківської області» с. Новомиколаївка, Харківської обл., Україна

Баланюк Тетяна Миколаївна, вчитель хімії Тавричанського ОКЗЗСО ім. О. Гатила Тавричанської сільської ради Каховського району, Херсонської області, Україна

Богдан Ірина Вікторівна, учитель англійської мови Харківської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів ім. А.С.Макаренка №100 м. Харків, Харківської області, Україна

Бондар Наталія Степанівна, вчитель української мови та літератури КЗ ЗСО «Луцький ліцей № 3 Луцької міської ради Волинської області» м. Луцьк, Волинсько обл., Україна

Бондаренко Світлана Анатоліївна, вчитель англійської мови Харківської гімназії № 12 м. Харків, Харківської області, Україна

Васильєва Катерина Юріївна, вчитель англійської мови Нікопольської середньої загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №19 м. Нікополь, Дніпропетровської області, Україна

Гутич Емілія Юріївна, вчитель української мови та літератури Великолазівського закладу загальної середньої освіти І-ІІІ ступенів с. Великі Лази, Ужгородського району, Закарпатської області, Україна

Давиденко Наталія Миколаївна, учитель української мови Комунального закладу «Полтавська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №20 імені Бориса Серги Полтавської міської ради Полтавської області» м. Полтава, Полтавської області, Україна

Дмитренко Яна Олександрівна, вчитель англійської мови Іванківської середньої загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів.

Жадановська Юлія Миколаївна, вчитель англійської мови Куп'янської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 1 м. Куп'янськ, Харківської обл., Україна

Зінчук Світлана Миколаївна, вчитель російської мови, української мови та літератури Старобейзимської ЗОШ І-ІІ ступенів Ленковецької сільської ради

Золотарьова Аліна Вячеславівна, вчитель англійської мови ІІ категорії Піщанський НВК закладу загальної середньої освіти І-ІІІ ступенів – заклад дошкільної освіти м. Красноград, Харківської області, Україна

Івасішина Сюзанна Вікторівна, кандидат педагогічних наук, вчитель англійської мови Харківської спеціалізованої школи І-ІІІ ступенів № 17 Харківської міської ради Харківської області.

Кизименко Оксана Миколаївна, заступник директора з навчально-виховної роботи, вчитель української мови та літератури Харківської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 142 м. Харків, Харківської області, Україна

Климов Євгеній Васильович, директор Павлоградської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 8 м. Павлоград, Дніпропетровської області, Україна

Ковальчук Наталія Валеріївна, вчитель української мови Голишівської загальноосвітньої школи І-ІІ ступенів с. Голишів, Рівненської області, Україна

Ковшар Ніна Семенівна, вчитель української мови та літератури, Тавричанського ОКЗЗСО ім. О. Гатила Тавричанської сільської ради Каховського району, Херсонської області, Україна

Козаченко Світлана Іванівна, вчитель англійської мови Криворізької загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №102 м. Кривий Ріг, Дніпропетровської області, Україна

Колісник Оксана Сергіївна, вчитель англійської мови КЗ «Полтавський обласний науковий ліцей-інтернат ІІ-ІІІ ступеня імені А.С. Макаренка Полтавської обласної ради» Полтавської області, Полтавського району, с. Ковалівка, Україна

Константинова Наталія Федорівна, вчитель української мови та літератури Добровеличківської загальноосвітньої школи І – ІІІ ступенів №1, Кіровоградської області, Україна

Коренюк Лідія Павлівна, учитель української мови та літератури Комунальної установи Сумської спеціалізованої школи І-ІІІ ступенів № 1 ім. В. Стрельченка м. Суми, Сумської області, Україна

Кравченко Валентина Борисівна, вчитель української мови та літератури КЗ «Запорізька спеціалізована школа-інтернат спортивного профілю» ЗОР

Легуша Юлія Олександрівна, учитель англійської мови Вищебулатецької ЗОШ І-ІІІ ст. Лубенського р-ну, Полтавської області, Україна

Малахова Ірина Ігорівна, вчитель української мови та літератури Комунального закладу Сумської обласної ради Правдинської спеціальної загальноосвітньої школи-інтернат Великописарівського району с. Іванівка, Сумської області.

Мановицька Яна Валеріївна, вчитель англійської мови Криворізької загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 68 м. Кривий Ріг, Дніпропетровської області, Україна

Марушкевич Лариса Василівна, учитель української мови та літератури Рівненської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 23 м. Рівне, Рівненської області, Україна

Матковська Оксана Євгенівна, вчитель англійської мови Тернопільського ліцею №21 – спеціалізована мистецька школа імені Ігоря Герети м. Тернопіль, Тернопільської обл., Україна

Ніколенко Марина Олександрівна, вчитель української мови та літератури Зачепилівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів Зачепилівського району, Харківської області, Україна

Овсяннікова Лариса Євгенівна, викладач англійської мови ПЦК «Загальноосвітніх дисциплін» Харківського музичного училища ім. Б.М. Лятошинського М. Харків, Харківської області

Овсяннікова Олена Валентинівна, вчитель англійської мови Запорізького багатoproфiльного ліцею №99

Омельченко Світлана Василівна, вчитель німецької мови ОЗ Орлівського навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів – дитячий садок» Кочубеївської сільської ради ОТГ Херсонської області Кочубеївського освітнього округу с.Орлове Кочубеївська ОТГ Високопільського р-н, Херсонської обл., Україна

Перерва Зоя Валентинівна, вчитель російської мови Зачепилівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів Зачепилівської селищної ради Зачепилівського району, Харківської області, Україна

Подзарей Світлана Сергіївна, вчитель англійської мови КЗО «Криворізька санаторна школа №8» ДОР м. Кривий Ріг, Дніпропетровської області, Україна

Польська Олена Анатоліївна, вчитель української мови і літератури комунального закладу «Рубанівський опорний заклад загальної середньої освіти І-ІІІ ступенів» Великолепетиської районної ради Херсонської області Україна

Прологасва Надія Павлівна, вчитель російської мови та інтегрованого курсу «Література» Зарожненського навчально-виховного комплексу, Чугуївського району, Харківської області, Україна

Прохорович Тетяна Костянтинівна, вчитель російської Криворізької загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №102 м. Кривий Ріг, Дніпровської області, Україна

Путря Наталя Валентинівна, вчитель української мови та літератури, англійської мови Запорізької загальноосвітньої школи № 15 м. Запоріжжя, Запорізької області, Україна

Савенкова Земфіра Вікторівна, вчитель англійської мови Попівського НВК №1 Карлівської районної ради Полтавської області, Україна

Сало Людмила Миколаївна, вчитель англійської мови В'язівського закладу загальної середньої освіти І-ІІІ ступенів Вільшанської селищної ради с. В'язівка, Городищенського району, Черкаської області, Україна

Станкевич Ірина Миколаївна, вчитель російської мови та літератури, зарубіжної літератури Криворізької загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №26 м. Кривий Ріг, Дніпропетровської області, Україна

Степанченко Оксана Сергіївна, вчитель української мови та літератури Бердичівського загальноосвітнього навчально-виховного комплексу №4 м.Бердичів, Житомирської області, Україна

Супрун Оксана Олександрівна, вчитель англійської мови Качкарівського закладу повної загальної середньої освіти с. Качкарівка, Херсонської обл., Україна

Тимошенко Людмила Василівна, учитель української мови і літератури Цукрозаводського закладу загальної середньої освіти І-ІІІ ступенів – заклад позашкільної освіти смт. Приютівка, Олександрійського району, Кіровоградської області, Україна

Уразова Олена Анатоліївна, вчитель англійської мови Одеського навчально-виховного комплексу «Гімназія № 2- спеціалізована школа І степеня з поглибленим вивченням англійської мови» м. Одеса. Одеської області, Україна

Фадєєва Катерина Сергіївна, вчитель англійської мови Гирявоїсковецької загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів с. Гиряві Ісківці, Лохвицького району, Полтавської області, Україна

Фадєєва Олена Валеріївна, вчитель англійської мови Криворізького природничо-наукового ліцею м. Кривий Ріг, Дніпропетровської області, Україна

Федорук Оксана Володимирівна, вчитель англійської мови Мішково-Погорілівська санаторної школи І-ІІІ ступенів с. Мішково-Погорілове, Вітовського району, Миколаївської області, Україна

Федяніна Вікторія Олегівна, вчитель російської мови та літератури Харківської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 51 м. Харків, Харківської області, Україна

Хараїм Тетяна Олександрівна, вчитель англійської мови ОЗ Орлівського навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів – дитячий садок» Кочубеївської сільської ради ОТГ Херсонської області Кочубеївського освітнього округу с.Орлове Кочубеївська ОТГ Високопільського р-н, Херсонської обл., Україна

Шкуратюк Тетяна Валеріївна, вчитель англійської мови КУ ОНЗ «Миропільська гімназія» смт. Миропіль, Романівського району, Житомирської області, Україна

Яніна Оксана Ігорівна, учитель англійської мови Сумської спеціалізованої школи І-ІІІ ступенів №1 ім. В. Стрельченка, м. Суми. Сумської області

Яриніч Ольга Федотівна, вчитель української мови і літератури Червоноблагодатненського закладу дошкільної, повної загальної середньої освіти Горностаївської селищної ради Херсонської області, Україна

Яровенко Тетяна Сергіївна, викладач української мови та літератури, Харківського кооперативного торгово-економічного коледжу, м. Харків, Україна

Яценко Валентина Анатоліївна, заступник директора з навчальної роботи комунального опорного закладу загальної середньої освіти «Раївський навчально-виховний комплекс» Раївської сільської ради, село Раївка Синельниківського району Дніпропетровської області

**Збірник тез доповідей
учасників Всеукраїнської
науково-практичної конференції**

**«Особливості викладання української та
іноземної мови в школі: теорія і практика»**

28 квітня 2020 р.

Видавець: Центр прогресивної освіти «Генезум»

Електронна пошта: mail@genezum.org

сайт: genezum.org

tel: +38 (096) 277 14 16

Підписано до друку 02.05.2020 р. Здано до друку 03.05.2020 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Цифровий друк. Ум. друк. арк. 7,91.
Тираж 100 прим.